

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ : Σ.Ε.Υ.Π

ΤΜΗΜΑ : ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΞΑΜΗΝΟ : ΠΕ΄

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ:

ΘΕΜΑ :

«Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ :

ΚΙΤΣΙΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΣΠΑΝΤΙΔΑΚΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ :

Κα. ΡΑΤΣΙΚΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, 2006

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της εκπόνησης της πτυχιακής έρευνας με θέμα : «Η ιστορία της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα». Για την ολοκλήρωση της συνεργάστηκε μια ομάδα ατόμων και εκτός των πλαισίων του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος.

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά όλους όσους συνεργάστηκαν μαζί μας, προκειμένου να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Ευχαριστούμε θερμά τους έξι συνεντευξιαζόμενους, επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς όπου στα πλαίσια της πραγματοποίησης της έρευνας μας, συνεργάστηκαν με ιδιαίτερη προθυμία και μας έδωσαν τις απαραίτητες πληροφορίες που αναζητούσαμε μέσω του ερωτηματολογίου μας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι πληροφορίες που ανέκυψαν μέσα από τις συνεντεύξεις αποτελούν για μας τους απόφοιτους κοινωνικούς λειτουργούς ιδιαίτερα σημαντικά στοιχεία τα οποία θα μας βοηθήσουν στην μετέπειτα επαγγελματική μας σταδιοδρομία.

Θα θέλαμε όμως να ευχαριστήσουμε, ιδιαίτερα, την υπεύθυνη καθηγήτρια της παρούσας πτυχιακής εργασίας, **Κα Ράσικα Νικολέττα**, για την πολύτιμη και ορθή καθοδήγηση της σε όλη τη διάρκεια της δικής μας προσπάθειας προκειμένου να φέρουμε σε πέρας τη παρακάτω έρευνα.

Με τιμή

Κ.Ε.Β.

Σ.Ε.Ι.

Σ.Ι.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΣ...9

1.1 Η ιστορία της κοινωνικής εργασίας.....	9
1.2 Τι ορίζουμε κοινωνική εργασία στην Ελλάδα και διεθνώς.....	11
1.3 Κριτήρια για την άσκηση της κοινωνικής εργασίας.....	13
1.4 Βασικές αρχές για την άσκηση της κοινωνικής εργασίας.....	14
1.5 Οι αξίες της κοινωνικής εργασίας.....	14
1.6 Δεοντολογία.....	15
1.7 Διεθνής Ένωση Κοινωνικών Λειτουργών και κώδικας δεοντολογίας.....	17
1.8 Οι μέθοδοι παρέμβασης της κοινωνικής εργασίας.....	18
1.9 Διαμεθοδική κοινωνική εργασία.....	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ.....24

2.1 Η εξέλιξη του κράτους πρόνοιας ως μέσο αντιμετώπισης των κοινωνικών αναγκών.....	24
2.2 Βασικές αρχές ευρωπαϊκού μοντέλου κοινωνικής πρόνοιας.....	27
2.3 Συνθετική αξιολόγηση της λειτουργίας των μοντέλων.....	33
2.4 Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας.....	35
2.5 Το δημόσιο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας και οι τεχνικές οργάνωσης και διοίκησης του.....	36
2.6 Ο ιδιωτικός τομέας πρόνοιας.....	37
2.7 Η ενεργοποίηση του εθελοντικού τομέα πρόνοιας.....	38

2.8 Το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας.....	39
2.9 Οι αρχές του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας.....	41
2.10 Η οργάνωση του συστήματος.....	43
2.11 Σύγκριση παλαιού και νέου ελληνικού συστήματος.....	46
2.12 Προγράμματα – υπηρεσίες δημοσίου τομέα.....	48
2.13 Προγράμματα – υπηρεσίες ιδιωτικού τομέα.....	55
2.14 Αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες.....	58
2.15 Οι φορείς και τα προγράμματα της κοινωνικής εργασίας	58
2.16 Η παρέμβαση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	60
2.17 Οι κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες από τη σκοπιά του κοινωνικού λειτουργού.....	61
2.18 Πως ασκείται σήμερα το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας από τους κοινωνικούς λειτουργούς.....	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....65

3.1 Σταθμοί στην εξέλιξη του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας μέσα από την εξέλιξη της εκπαίδευσης.....	65
3.2 Το αντικείμενο σπουδών στα τμήματα κοινωνικής εργασίας.....	67
3.3 Οργάνωση σπουδών του τμήματος κοινωνικής εργασίας Ηρακλείου.....	68
3.4 Σύγχρονα προγράμματα σπουδών.....	70
3.5 Πρακτική άσκηση.....	71
3.6 Ο ρόλος της εκπαίδευσης υπό το πρίσμα της διοίκησης και της οργάνωσης.....	73
3.7 Η εκπαίδευση στη κοινωνική εργασία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	75
3.7.1. Δανία.....	75
3.7.2. Φιλανδία.....	76
3.7.3. Ισλανδία.....	77
3.7.4. Νορβηγία.....	78
3.7.5. Σουηδία.....	78
3.7.6. Ηνωμένο Βασίλειο.....	79
3.7.7. Αυστρία.....	80

3.7.8. Βέλγιο.....	80
3.7.9. Λουξεμβούργο.....	81
3.7.10. Γαλλία.....	82
3.7.11. Ισπανία.....	84
3.7.12. Ιταλία.....	85
3.7.13. Τουρκία.....	86
3.7.14. Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.....	87
3.7.14.α. Πολωνία.....	88
3.8 Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδος.....	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	92
4.1 Μεθοδολογία.....	92
4.2 Ανάλυση.....	93
4.3 Συμπεράσματα : ομοιότητες και διαφορές συνεντεύξεων.....	113
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	119
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	172

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το θέμα το οποίο πραγματεύεται η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι «Η ιστορία του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα». Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκουμε να παρουσιάσουμε την εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας παράλληλα με την εξέλιξη του Κράτους Πρόνοιας και της εκπαίδευσης. Χρονικά φαίνεται ότι η εμφάνιση του Κράτους Πρόνοιας συμπίπτει με την εμφάνιση της κοινωνικής εργασίας (19^{ος} αι.). Στην πραγματικότητα η κοινωνική εργασία κατοχυρώνεται πολύ αργότερα, μέσα από την εξέλιξη της από φιλανθρωπία σε επάγγελμα. Σταδιακά, τα άτυπα δίκτυα φροντίδας, κυρίως γυναίκες που φρόντιζαν ανιδιοτελώς όσους είχαν ανάγκη, μετατράπηκαν σε υπηρεσίες παροχής προγραμμάτων για την επαρκή κάλυψη των αναγκών.

Παρά το ότι έχουν υπάρξει πολλοί ορισμοί για τη κοινωνική εργασία ανά διαστήματα, όλοι καταλήγουν στο γεγονός ότι η κοινωνική εργασία είναι μια εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη που προσπαθεί να βοηθήσει το άτομο, την ομάδα ή και τη κοινότητα, να ξεπεράσει κάποιο πρόβλημα στηριζόμενος στις ίδιες δυνάμεις και τις ικανότητες του. Είναι σκόπιμο λοιπόν να γίνει αναφορά στα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν την κοινωνική εργασία σε ένα επάγγελμα ποιοτικό, δυναμικό και λειτουργικό. Λέγοντας στοιχεία εννοούνται οι αρχές, οι αξίες και η δεοντολογία του επαγγέλματος, που δίνουν έμφαση στην αξιοπρέπεια και στο σεβασμό του ατόμου.

Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκε και η εξέλιξη της εκπαίδευσης των επαγγελματιών της κοινωνικής εργασίας. Σαν πρώτος στόχος ήταν η συστηματοποίηση της πείρας, η οποία είχε αποκτηθεί από τη προσπάθεια να ανακουφιστεί ο πληθυσμός που βρίσκονταν σε συνθήκες φτώχεια και εξαθλίωσης, προετοιμάζοντας έτσι τους επαγγελματίες που θα στελέχωναν τις νεοϊδρυόμενες τότε κοινωνικές υπηρεσίες. Ο ρυθμός ίδρυσης αντίστοιχων σχολών ήταν ταχύς. Σήμερα η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία εμφανίζεται σαφώς αναβαθμισμένη.

Εν κατακλείδι, μέσα από την μελέτη αυτή, γίνεται προσπάθεια να δοθεί έμφαση στην σημασία της κατοχύρωσης του επαγγέλματος ως εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη και να καθοριστεί το εύρος της ενασχόλησής της παρά τις αδυναμίες στην ανάπτυξή της. Πέρα από την βιβλιογραφική μελέτη, θελήσαμε,

να μελετήσουμε το θέμα αυτό και μέσα τις βιωματικές εμπειρίες επαγγελματιών του χώρου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κοινωνική εργασία ξεκίνησε να διερευνάται σαν θέμα, από την αρχή της εμφάνισής της σαν άτυπη μορφή, φιλανθρωπία, έως σήμερα.

Σκοπός της μελέτης μας είναι η καταγραφή της εξέλιξης και της σύνθεσης της κοινωνικής εργασίας σε συνάρτηση με την εξέλιξη του Κράτους Πρόνοιας και της εκπαίδευσης, μέσα από την μελέτη της αντίστοιχης βιβλιογραφίας αλλά και την καταγραφή βιωματικών εμπειριών κοινωνικών λειτουργών που είτε εξασκούν το επάγγελμα είτε βρίσκονται λίγο πριν την συνταξιοδότηση.

Πιο συγκεκριμένα, η μεθοδολογία η οποία χρησιμοποιήσαμε για το θεωρητικό μέρος της εργασίας είναι η μελέτη βιβλιογραφίας, αρθρογραφίας, αναζήτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο και τον Σύνδεσμο Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας παράρτημα Δ. Κρήτης. Όσον αφορά το ερευνητικό μέρος χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική έρευνα. Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις αφηγηματικού τύπου με επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι εργάζονται ή έχουν εργαστεί σε καίριους χώρους άσκησης της κοινωνικής εργασίας. Θελήσαμε μέσα από τις αφηγήσεις και τα βιώματα των κοινωνικών λειτουργών να δούμε την εξέλιξη του επαγγέλματος έτσι όπως την βίωσαν οι ίδιοι οι επαγγελματίες.

Η μελέτη μας αναπτύσσεται σε δύο μέρη, το θεωρητικό και το εμπειρικό. Στο θεωρητικό μέρος, το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται σε διάφορους ορισμούς που έχουν διατυπωθεί για τη κοινωνική εργασία και που όλοι καταλήγουν στο γεγονός ότι ενισχύει τους έχοντες ανάγκη. Επίσης παρουσιάζονται οι αρχές, οι αξίες και η δεοντολογία του επαγγέλματος, στοιχεία τα οποία δίνουν έμφαση στη μοναδικότητα και στην αξιοπρέπεια του κάθε ανθρώπου. Ακόμη αναφερόμαστε στην επαγγελματική μεθοδολογία της κοινωνικής εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο μελετούμε την εξέλιξη του Κράτους Πρόνοιας σε συνάρτηση με τη κοινωνική εργασία στην Ελλάδα και διεθνώς. Η εξέλιξη αυτή παρατηρείται μέσα από τη δημιουργία προγραμμάτων και υπηρεσιών παροχής βοήθειας. Έμφαση δίνεται στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού μέσα στις υπηρεσίες.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η πορεία της εξέλιξης της κοινωνικής εργασίας μέσα από την εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Ελλάδα και διεθνώς. Παρουσιάζεται επίσης ο ρόλος και σκοπός του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας αποτελείται από το εμπειρικό μέρος στο οποίο αναλύονται οι συνεντεύξεις από τους επαγγελματίες του χώρου.

Τέλος παρατίθενται στο παράρτημα, της παρούσας πτυχιακής έρευνας, οι συνεντεύξεις των επαγγελματιών, η δομή των συνεντεύξεων και κάποια στοιχεία που θεωρήσαμε ότι θα έπρεπε να γίνει μια αναφορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΣ

1.1. Η ιστορία της κοινωνικής εργασίας

Προπομπός της κοινωνικής εργασίας υπήρξε η θεσμοθετημένη υποχρέωση του κοινωνικού συνόλου να καταβάλει φόρους με σκοπό την παροχή βοήθειας στους φτωχούς. Τέτοιου είδους νόμοι ίσχυαν ήδη από το 1529 στη Γερμανία και στα Πρωσικά κράτη από το 1794. Οι «Νόμοι της φτώχειας»¹ (Poor Laws) οι οποίοι είχαν θεσπιστεί μεταξύ 1601 και 1834 αποτέλεσαν τα πρώτα ίχνη κοινωνικής εργασίας.

Οι πρώτοι επαγγελματίες που ασχολήθηκαν με την κοινωνική εργασία ήταν οι φιλικόι επισκέπτες, γυναίκες δηλαδή της μεσαίας τάξης της Αγγλίας, που στις αρχές του 1800 προσέφεραν εθελοντικά υλική βοήθεια σε άπορες οικογένειες. Το 1840 οι γυναίκες αυτές συγκροτούν οργανωμένες ενώσεις και περί το 1870 δημιουργούνται οι 'Φιλανθρωπικές οργανώσεις' (Charity Organization Societies). Το 1898 ιδρύεται η πρώτη σχολή φιλανθρωπίας στη Νέα Υόρκη, ενώ το 1900 οι 'φιλικόι επισκέπτες' αντικαθίστανται από αμειβόμενο προσωπικό. Αργότερα αναγνωρίστηκε η ανάγκη για συστηματική εκπαίδευση του προσωπικού των Φιλανθρωπικών οργανώσεων, μια αναγνώριση που οδήγησε τις οργανώσεις να στραφούν στα πανεπιστήμια της πόλης.

Η ανάγκη για εκπαίδευση, επηρέασε τόσο στην άσκηση του επαγγέλματος όσο και την εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας η οποία αναπτύχθηκε ιδιαίτερα μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου.

Η κοινωνική εργασία, διεθνώς, προέκυψε ως απάντηση στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική κρίση, που εμφανίστηκε στη Δυτική Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα. Αποτέλεσε ένα είδος συμβιβασμού μεταξύ των διαφορετικών απόψεων σχετικά με το ποια μορφή πρέπει να λάβει η κρίση αυτή. Η κοινωνική αυτή κρίση αναφέρεται και ως βιομηχανική επανάσταση. Οι συνθήκες που δημιουργήθηκαν εξ αιτίας της βιομηχανικής επανάστασης ήταν αυτές που οδήγησαν στη δημιουργία

---

¹ Οι νόμοι αυτοί υποχρέωναν τους φτωχούς να δουλεύουν, ενώ όσοι επαιτούσαν οδηγούνταν στα αναμορφωτήρια. Οι νόμοι της φτώχειας άσκησαν επίσης σημαντική επίδραση στα πτωχοκομεία που λειτουργούσαν από το 1657, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

ιδρυμάτων στελεχωμένων από κοινωνικούς λειτουργούς. Η ταχύρρυθμη εκβιομηχάνιση και η αστικοποίηση άλλαξαν τις ζωές όλων των ανθρώπων, και των πλουσίων και των φτωχών. Κοινωνικά προβλήματα όπως ένδεια, άθλιες συνθήκες κατοικίας, ασθένειες, αλκοολισμός, χρήση ναρκωτικών ουσιών, πορνεία, ορφανά παιδιά, κα εμφανίζονται πλέον τόσο στην επαρχία, σε μικρό ποσοστό, όσο και στη πόλη, και ήταν κοινά προβλήματα στις νέες κωμοπόλεις και πόλεις. Τα προβλήματα αυτά οδήγησαν τους πολίτες στο να ξεσηκωθούν και να ζητήσουν βοήθεια από το κράτος. Έτσι, αναπτύχθηκαν γύρω στον 19^ο αιώνα, μια σειρά κρατικών πρωτοβουλιών για την κοινωνική ευημερία, που αφορούσαν τη δημόσια υγιεινή, την εκπαίδευση, την αστυνόμευση, τις φυλακές, τους νέους, τα δημόσια πτωχοκομεία και τα άσυλα ανιάτων. Συγχρόνως, ο 19^{ος} αιώνας έφερε και την ανάπτυξη ενός μεγάλου φάσματος δραστηριοτήτων για τη κοινωνική εργασία μέσα από τη χρηματοδότηση φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, υπό την νομική κάλυψη δικαστηρίων, νοσοκομείων και πτωχοκομείων. Παρατηρούμε, ότι στις διεθνείς κοινότητες η κοινωνική εργασία δεν είχε αναπτυχθεί ακόμα ως επαγγελματική υπόσταση, πριν την αυγή του εικοστού αιώνα. Το πρώτο σχολείο κοινωνικής εργασίας άνοιξε τις πόρτες του το 1904 στη Νέα Υόρκη ως εφαρμοσμένη μορφή φιλανθρωπίας. Αργότερα, έγινε η σχολή κοινωνικής εργασίας στη Κολούμπια. Το 1915, υπήρξαν μόνο πέντε ανεξάρτητα και δύο πανεπιστημιακού τύπου προγράμματα κοινωνικής εργασίας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το 1921, ιδρύθηκε η αμερικανική ένωση των κοινωνικών λειτουργών και στη δεκαετία του 1920, ο Russell Sage και η Κοινοπολιτεία προσέφεραν μια σημαντική οικονομική ενίσχυση για την ανάπτυξη του νέου τομέα. Η πρόοδος της κοινωνικής εργασίας ήταν γεωγραφικά και πολιτιστικά περιορισμένη. Προωθήθηκε γρηγορότερα στις πόλεις της ανατολής και του βορρά.

Η επίσημα αναγνωρισμένη άσκηση της κοινωνικής εργασίας ως επάγγελμα εγκαινιάστηκε με την εφαρμογή της σε τρεις τομείς: στην ιατρική κοινωνική εργασία, στην ψυχιατρική κοινωνική εργασία και στο τομέα της παιδικής προστασίας.

1.2. Τι ορίζουμε κοινωνική εργασία στην Ελλάδα και διεθνώς

Εδώ και πολλές δεκαετίες, σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα έχουν δοθεί ποικίλοι ορισμοί για την κοινωνική εργασία. Ο πρώτος ορισμός της κοινωνικής εργασίας δόθηκε από την Mary Richmond το 1922 και ήταν ο εξής²: «Η κοινωνική εργασία αφορά τις διεργασίες οι οποίες οδηγούν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας μέσω προσαρμογών που είναι απόρροια συνειδητών πράξεων από ένα άτομο σε άλλο άτομο, μεταξύ ατόμων και κοινωνικού περιβάλλοντος». Στην συνέχεια ακολουθεί μια συλλογική προσπάθεια ορισμού της κοινωνικής εργασίας μέσα από την συνδιάσκεψη του Milford το 1929 (Milford Conference) σύμφωνα με τον οποίο: «Η συνεισφορά της κοινωνικής εργασίας είναι σημαντική στο χειρισμό σοβαρών κοινωνικών προβλημάτων, όπως η φτώχεια, η αναπηρία και η εγκατάλειψη παιδιών, και στην ανάπτυξη της ικανότητας του ατόμου για αυτοσυντήρηση στις υπάρχουσες κοινωνικές συνθήκες. Βοηθά το άτομο να αναγνωρίσει τις ανάγκες του και να αξιοποιήσει τις πηγές της κοινότητας».

Το 1950 δίνεται από την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ο πρώτος γενικός ορισμός σύμφωνα με τον οποίο η κοινωνική εργασία αποτελεί όλες εκείνες τις ενέργειες και τις υπηρεσίες που κατευθύνονται στους «έχοντες ανάγκη». Σκοπός είναι να βοηθηθούν σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν, για να μπορέσουν να ζήσουν ικανοποιητικά, μέσα από ενέργειες και υπηρεσίες που συντελούνται προς όφελος αυτών από κυβερνητικές ή μη οργανώσεις χωρίς ιδιωτικό όφελος. Επίσης, έχουν διασυνδεδετικό ρόλο καθώς βοηθούν τους εξυπηρετούμενους να μάθουν για τις υπηρεσίες που μπορεί να τους προσφέρει η κοινότητα. Η επιτροπή άσκησης κοινωνικής εργασίας της Εθνικής Ένωσης Κοινωνικών Λειτουργών των Η.Π.Α. το 1958, ορίζει³ τις εφαρμογές της ως τη «σύνθεση αξιών, στόχων, επικύρωσης, γνώσεων και μεθόδων, που αποσκοπεί να βοηθήσει άτομα και ομάδες να αναγνωρίσουν και να λύσουν ή να περιορίσουν τα προβλήματα που μπορεί να εκδηλωθούν στις σχέσεις μεταξύ αυτών και του περιβάλλοντός τους, να επισημάνει πιθανές περιοχές δυσλειτουργίας μεταξύ ατόμων ή ομάδων και του περιβάλλοντός τους έτσι ώστε να προλάβει την εκδήλωση της δυσλειτουργίας,

---

² Καλλιδικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, σελ. 45.

³ Καλλιδικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, σελ. 46.

και να αναζητήσει, να καθορίσει και να ενισχύσει όσο το δυνατόν περισσότερο τις υπάρχουσες ικανότητες των ατόμων - ομάδων - κοινοτήτων».

Η κοινωνική εργασία προσπαθεί και έχει στόχο της να ενισχύσει τα άτομα προκειμένου να αποκτήσουν λειτουργική ικανότητα, μέσα από τις σχέσεις που δημιουργούνται από την αλληλεπίδραση του ατόμου με το περιβάλλον του. Ο παραπάνω ορισμός ανήκει στον Boehm, και αποτελεί έναν ευρύτατα αποδεκτό ορισμό ο οποίος παρατίθεται σε όλα τα κλασικά συγγράμματα της κοινωνικής εργασίας⁴. Οι ενέργειες αυτές που εστιάζουν στις σχέσεις κατηγοριοποιούνται ως εξής:

- στην αποκατάσταση της ικανότητας που έχει αλλοιωθεί
- στην ενίσχυση των ατομικών και κοινωνικών πηγών βοήθειας
- στην πρόληψη για την διατήρηση της κοινωνικής δυσλειτουργίας.

«Η κοινωνική εργασία εγγυάται μια πολυσύνθετη δύναμη, η οποία επεκτείνεται σε επιτηδειότητα και ικανότητα, και η οποία αναλαμβάνει ένα σύνολο κοινωνικών και ιατρο-κοινωνικών δραστηριοτήτων προς όφελος ενός συνόλου εξυπηρετούμενων μέσα σε μια γεωγραφική περιοχή και σε ένα δεδομένο κοινωνικό σύνολο»⁵.

Φτάνοντας στον ορισμό της Διεθνούς Ομοσπονδίας Κοινωνικών Λειτουργιών η κοινωνική εργασία αποτελεί «την εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη, η οποία προήλθε από την Κοινωνική Πρόνοια ως ένας μηχανισμός που συστάθηκε για να διασφαλίσει την κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών των αδυνάτων που δημιουργήθηκαν από την βιομηχανική ανάπτυξη, και καλείται να χειριστεί τις διαρκώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες και να αποτρέψει ή να βελτιώσει τα ατομικά, ομαδικά και κοινοτικά προβλήματα που προκύπτουν από τη δυσλειτουργία των ατομικών αναγκών και των κοινωνικών θεσμών».

Βλέπουμε λοιπόν ότι παρά τις διαφορετικές χρονικές περιόδους, οι ορισμοί επικεντρώνονται στο γεγονός ότι η κοινωνική εργασία προσπαθεί να βοηθήσει τον χρήστη των υπηρεσιών (άτομο - ομάδα - κοινότητα) να ξεπεράσει και να επιλύσει το πρόβλημά του και να ενισχύσει τις ικανότητές του. Είναι ο κλάδος της επιστήμης που ασχολείται με τον άνθρωπο και τα προβλήματα που

---

⁴ Καλλινικάκη Θ. (1998), *Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, σελ. 47.

⁵ Καλούτση Α. (1976): *Δεοντολογία Κοινωνικής Εργασίας*, Αθήνα Σχολή ΧΕΝ.

αντιμετωπίζει σε σχέση με τον εαυτό του και το κοινωνικό σύνολο, όσο και με το ευρύτερο περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει. Είναι η υπηρεσία που προσφέρει ο κοινωνικός λειτουργός σε άτομα, ομάδες ή κοινότητες και που στοχεύει στην ενίσχυση, βελτίωση και διατήρηση της κοινωνικής λειτουργικότητάς τους, χρησιμοποιώντας και εφαρμόζοντας ειδικές μεθόδους και συγκεκριμένες δεξιότητες σε συνδυασμό με διάφορα προγράμματα και υπηρεσίες.

1.3. Κριτήρια για την άσκηση της κοινωνικής εργασίας

Προκειμένου να ασκήσει ένας κοινωνικός λειτουργός το επάγγελμα, πρέπει να πληρεί μια σειρά από σύνθετα γνωσιακά, δεοντολογικά και μεθοδολογικά κριτήρια όπως: Γνώση και κατανόηση των αξιών και αρχών που διέπουν την κοινωνική εργασία. Γνώση των βασικών μεθόδων της κοινωνικής εργασίας και των μεθόδων παρέμβασης με ειδικούς πληθυσμούς. Γνώση των δυναμικών παραγόντων που διέπουν την ανάπτυξη της επαγγελματικής σχέσης όπως εξατομίκευση, αποδοχή, μη κριτική στάση, αυτοδιάθεση, εχεμύθεια, σκόπιμη έκφραση των συναισθημάτων. Γνώση των δυναμικών της συνέντευξης - επικοινωνία και ικανότητα στην διεξαγωγή της. Γνώση γενικών αρχών ψυχολογίας και την εξελικτική πορεία του μέσα στο χρόνο και σε σχέση με το περιβάλλον του. Γνώση κοινωνιολογίας για κατανόηση του κοινωνικού περιβάλλοντος και κοινωνικών φαινομένων και τις επιπτώσεις που έχουν στη ζωή των ανθρώπων και στην κοινωνία. Γνώση και απόκτηση διαγνωστικών ικανοτήτων με βάση τα βιολογικά, ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα ατόμων, ομάδων και οικογενειών. Γνώση Προνοιακών και ιδρυματικών υπηρεσιών και εξειδικευμένων προγραμμάτων. Γνώσεις γενικής και ειδικής νομοθεσίας οικογενειακού δικαίου και συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων. Γνώσεις μεθόδων κοινωνικής έρευνας για την κατανόηση προβλημάτων και βελτίωση υπηρεσιών και προαγωγή της πιο αποτελεσματικής εξυπηρέτησης ατόμων, ομάδων και κοινοτήτων. Αυτογνωσία για να γνωρίσουμε τα υπέρ και τα κατά του εαυτού μας, για να μπορέσουμε να εφαρμόσουμε με επιτυχία τις αρχές και κανόνες της κοινωνικής εργασίας.

1.4. Βασικές αρχές για την άσκηση της κοινωνικής εργασίας

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η κοινωνική εργασία ανήκει στις επιστήμες που αναφέρονται ως «κοινωνικές επιστήμες»⁶. Από τον όρο και μόνο, γίνεται κατανοητό το γεγονός ότι οι επιστήμες έχουν ως αντικείμενο μελέτης την κοινωνία και τον άνθρωπο. Ειδικότερα, στόχος της κοινωνικής εργασίας είναι η παροχή βοήθειας σε εκείνους που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης και αντιμετωπίζουν διάφορα ψυχο-κοινωνικά προβλήματα. Η κοινωνική εργασία ουσιαστικά στηρίζεται σε βασικές αρχές, οι οποίες «υποστηρίζουν» και να προστατεύουν το άτομο που βρίσκεται σε ευάλωτη θέση και χρήζει βοήθειας. Η άσκησή της προϋποθέτει προσήλωση στα ιδεώδη της ελευθερίας και της δικαιοσύνης και πίστη στην αξία του ανθρώπου.

Οι αρχές στις οποίες στηρίζεται η άσκηση της κοινωνικής εργασίας είναι αρχικά ο σεβασμός προς τον άνθρωπο, την προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια του. Κάθε άτομο αποτελεί μια μοναδική και ανεπανάληπτη οντότητα. Ένας κοινωνικός λειτουργός πρέπει να κατανοεί την ιδιαίτερη κατάσταση στην οποία μπορεί να βρίσκεται ένα άτομο και να αναγνωρίζει ότι μπορεί να παρέμβει μόνο με τη συγκατάθεση - συναίνεση του ίδιου. Σημαντική είναι η παραδοχή ότι ο κάθε άνθρωπος είναι ικανός να θέτει στόχους και να προσπαθεί για την επίτευξή τους και την αποκόμιση των ωφελειών που αυτοί προσφέρουν. Το άτομο πρέπει να αναγνωρίζεται ως πολίτης με πλήρη δικαιώματα και ευθύνες. Δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση (ανάπηρα άτομα, ηλικιωμένοι κ.λ.π.).

1.5. Οι αξίες της κοινωνικής εργασίας

Ως ανθρωποκεντρική επιστήμη η κοινωνική εργασία θέτει ως βασικές αξίες τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ισότητας καθώς επίσης τη δημοκρατία και τη κοινωνική αλλαγή. Οι αξίες αυτές, συνιστούν το «βασικό πυρήνα της ύπαρξής της»⁷.

Ο κοινωνικός λειτουργός ενεργεί με βάση εκείνες τις αξίες, που προτάσσουν και προάγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του ατόμου. Η σημαντικότερη αξία είναι αυτή της μοναδικότητας του κάθε ατόμου, «η αξία

⁶ Σταθόπουλος Π. (1995): *Κοινωνική Πρόνοια. Μια γενική θεώρηση*. Αθήνα, Έλλην

⁷ Καλλινικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική εργασία*. Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, σελ 43-44

την οποία προτάσσουν όλα σχεδόν τα κείμενα που παρουσιάζουν τη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας, καθώς και των διεθνών κωδίκων δεοντολογίας, αφορά την μοναδικότητα της προσωπικότητας κάθε ανθρώπινης ύπαρξης. Κάθε άτομο έχει μια μοναδική αξία, ανεξάρτητα από την καταγωγή, την εθνικότητα, το φύλο, την ηλικία, τις πεποιθήσεις, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση ή την συνεισφορά του στην κοινωνία»⁸.

Γενικότερα, πρέπει να αναφερθεί ότι οι αξίες που ενσωματώνει η κοινωνική εργασία δίνουν έμφαση στην επίτευξη της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αξιοπρέπειας του κάθε ατόμου. Με βάση αυτές, δημιουργούνται οι σχέσεις του κοινωνικού λειτουργού με τον εξυπηρετούμενο (επαγγελματική σχέση) και οι στάσεις απέναντί του. Δίδεται έμφαση στο σεβασμό της προσωπικότητας του εξυπηρετούμενου, στη μοναδικότητα του κάθε ατόμου και την εξατομίκευση. Επίσης η ελευθερία βούλησης, το δικαίωμα του ατόμου για αυτοδιάθεση και αυτοβοήθεια αλλά και η εχεμύθεια αποτελούν βασικές αλληλένδετες αξίες, στην επαγγελματική στάση που πρέπει να τηρεί ο επαγγελματίας. Έμφαση δίδεται στην προσπάθεια του κοινωνικού λειτουργού για ανάπτυξη και αξιοποίηση των ανθρωπίνων δυνατοτήτων, αξιοποίηση των υπηρεσιών και ωφελειών από την κοινότητα για βοήθεια στους εξυπηρετούμενους και γενικότερα στη κοινωνική ευημερία.

1.6. Δεοντολογία

Η κοινωνική εργασία αποσκοπεί στην κάλυψη των ανθρωπίνων αναγκών και στην αντιμετώπιση των δυσκολιών που προκύπτουν κυρίως από προσωπικές - κοινωνικές σχέσεις και από τις ελλείψεις ή τα μειονεκτήματα των κοινωνικών συστημάτων. Ο Κώδικας Δεοντολογίας καθορίζει τις σχέσεις του κοινωνικού λειτουργού με το επάγγελμα, με τον εξυπηρετούμενο και με τους εργοδοτικούς οργανισμούς⁹.

Ο κοινωνικός λειτουργός, στα πλαίσια της δεοντολογίας του επαγγέλματος, οφείλει να τηρεί τις αξίες, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, να αναπτύσσει και να βελτιώνει τις γνώσεις και την μεθοδολογία του επαγγέλματος. Πρέπει να φροντίζει για την συνεχή επαγγελματική του εκπαίδευση και επιμόρφωση

---

⁸ Καλλινικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική εργασία*. Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, σελ 44.

⁹ Καλούτση Α. (1981): *Η Εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών*. Αθήνα, ΣΚΛΕ

ώστε να προσαρμόζεται σε νέες μεθόδους, σύμφωνα με τις νέες ανάγκες και τα προβλήματα που συνεχώς διαφοροποιούνται. Πρέπει να φροντίζει ώστε να υπάρχει ενημέρωση, για το έργο του και τις υπηρεσίες που παρέχονται, να συμβάλλει στην εδραίωση και αύξηση της αναγνώρισης και εμπιστοσύνης της δημόσιας γνώμης προς το επάγγελμα, που δεν μπορεί να έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές και αξίες του επαγγέλματος. Ακόμη, σύμφωνα με την γνώση και πείρα του, πρέπει να εντοπίζει τις κοινωνικές ανάγκες και την προέλευσή τους και να ερμηνεύει την φύση των προβλημάτων, είτε αυτά είναι ατομικά, ομαδικά, είτε βρίσκονται σε επίπεδο κοινότητας.

Ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να ανήκει στον επαγγελματικό του σύλλογο, να συμμετέχει ενεργά στις δραστηριότητές του να βοηθάει στην επίτευξη των σκοπών του, να διαχωρίζει την επαγγελματική γνώση από την προσωπική αντίληψη και να διευκρινίζει ως πιο σημείο δημόσιες δηλώσεις του ή ενέργειές του αντιπροσωπεύουν την προσωπική του γνώμη, την υπηρεσία του ή τον επαγγελματικό σύλλογο.

Όσον αφορά τον εξυπηρετούμενο, ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να αναγνωρίζει και να σέβεται τους στόχους, τις ευθύνες και την ατομικότητα των εξυπηρετούμενων, ενθαρρύνοντας τους στην πραγματοποίηση των σκοπών τους και στην προσπάθεια να χρησιμοποιήσουν στο έπακρον τις δυνατότητές τους χωρίς να επιδιώκει το προσωπικό του συμφέρον σε βάρος συμφερόντων του εξυπηρετούμενου. Η σχέση με τον εξυπηρετούμενο πρέπει να στηρίζεται σε αμοιβαία εμπιστοσύνη. Η εχεμύθεια αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εργασίας του κοινωνικού λειτουργού.

Ένας επαγγελματίας πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένος γύρω από τα προγράμματα, τις αρχές και τις κατευθύνσεις του εργοδοτικού οργανισμού αποφεύγοντας την προσφορά υπηρεσιών του σε οργανισμούς που οι σκοποί και οι τρόποι εργασίας δεν εγγυώνται την εφαρμογή της φιλοσοφίας και των αρχών της κοινωνικής εργασίας.

Ο κοινωνικός λειτουργός κατά την άσκηση της εργασίας του οφείλει να σέβεται την προσωπικότητα, τις ικανότητες, την ιεραρχική θέση, την εκπαίδευση, την πείρα των συναδέλφων του και των άλλων επαγγελματιών όντας συνεργάσιμος και να προσπαθεί για την βελτίωση και ανάπτυξη των διαφόρων προγραμμάτων. Οφείλει να κρατά υπεύθυνη στάση ως προς τον

τρόπο και την εκτέλεση των προγραμμάτων, προτείνοντας αλλαγές και χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα μέσα.

1.7. Διεθνής Ένωση Κοινωνικών Λειτουργών και κώδικας δεοντολογίας

Ο δεοντολογικός κώδικας της Διεθνούς Ένωσης Κοινωνικών Λειτουργών, αναφέρει ότι η πρωταρχική αποστολή της κοινωνικής εργασίας είναι να βελτιώσει την ανθρώπινη ευημερία και να συμβάλλει στην βελτίωση των βασικών αναγκών όλων των ανθρώπων, δίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες και στην ενδυνάμωση εκείνων οι οποίοι είναι ευαίσθητοι, καταθλιπτικοί και ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί επικεντρώνονται στην ευημερία του ατόμου στο κοινωνικό περιβάλλον και στην ευημερία της κοινωνίας, προωθώντας την κοινωνική δικαιοσύνη και τις κοινωνικές αλλαγές των οποίων αποδέκτες καταλήγουν να είναι οι εξυπηρετούμενοι (άτομο, οικογένεια, ομάδα, κοινότητα κ.ά.). Οφείλουν να είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι με την πολιτισμική και την εθνική ανομοιότητα, και να επιζητούν το τέλος της διάκρισης, της κατάθλιψης, της φτώχειας και άλλων μορφών κοινωνικής αδικίας. Επιχειρούν να ενδυναμώσουν την ικανότητα των ανθρώπων για αντιμετώπιση των προβλημάτων τους και την ικανοποίηση των αναγκών τους.

Ο κώδικας της διεθνούς δεοντολογίας βασίζεται σε ένα πυρήνα αξιών. Οι βασικότερες από αυτές είναι: η εξυπηρέτηση, η κοινωνική δικαιοσύνη, η αξιοπρέπεια και αξία του ατόμου, ο σεβασμός και η σπουδαιότητα των ανθρωπίνων σχέσεων, η εντιμότητα και η ικανότητα-επάρκεια. Όλα τα παραπάνω αποτελούν την επαγγελματική ηθική η οποία καταλήγει να είναι η καρδιά της κοινωνικής εργασίας. Ο επαγγελματίας, έχει την υποχρέωση να λειτουργεί με βάση τις αξίες, τις ηθικές αρχές και τα ηθικά standards. Ο κώδικας ηθικής, αποτελεί βασική προϋπόθεση άσκησης του επαγγέλματος για όλους τους κοινωνικούς λειτουργούς, και τους φοιτητές της κοινωνικής εργασίας, άσχετα από τις επαγγελματικές λειτουργίες τους, τις κατευθύνσεις με τις οποίες εργάζονται ή τους πληθυσμούς που υπηρετούν.

Ο κώδικας ηθικής σύμφωνα με την Διεθνής Ένωση Κοινωνικών Λειτουργών (NASW)¹⁰ προσδιορίζει τις αξίες στις οποίες στηρίζεται η αποστολή των

---

¹⁰ «www.socialworkers.org/pubs/code/code.asp»

κοινωνικών λειτουργιών. Θέτει ένα σύνολο από συγκεκριμένα ηθικά standards τα οποία πρέπει να χρησιμοποιούνται από τους επαγγελματίες στην πράξη. Είναι σχεδιασμένος να προσφέρει βοήθεια στους κοινωνικούς λειτουργούς, να βρίσκουν τις κατάλληλες λύσεις όταν επαγγελματικές υποχρεώσεις έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους ή όταν προκύπτουν ηθικές αβεβαιότητες. Επίσης ο κώδικας εισάγει τους νέους κοινωνικούς λειτουργούς στην αποστολή, τις αρχές και τις αξίες¹¹ του επαγγέλματος. Τέλος περιέχει τα standards που το ίδιο το επάγγελμα μπορεί να χρησιμοποιήσει για να αποφανθεί εάν κοινωνικοί λειτουργοί έχουν εμπλακεί σε ανήθικη αντιδεοντολογική συμπεριφορά.

1.8. Οι μέθοδοι παρέμβασης της κοινωνικής εργασίας

Αναφερόμενοι στον όρο «μέθοδος», μιλάμε για μια υπεύθυνη, συνειδητή και πειθαρχημένη χρήση των γνώσεων, των τεχνικών, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων του επαγγελματία, στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Ουσιαστικά αναφέρεται σε μια συστηματική προσέγγιση όλων των διαθέσιμων μέσων για την εκτέλεση μιας λειτουργίας. Ο Schwartz υποστηρίζει ότι η μεθοδολογία της κοινωνικής εργασίας είναι ο συστηματικός τρόπος με τον οποίο παρεμβαίνουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στη σχέση μεταξύ των ατόμων και του περιβάλλοντός τους¹².

Σήμερα οι εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας βρίσκονται σε διαρκή εξέλιξη. Νέα πρότυπα παρέμβασης αναπτύσσονται σε ειδικές πληθυσμιακές ομάδες όπως για παράδειγμα οι πρόσφυγες και σε νέες περιοχές σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων όπως για παράδειγμα η κακοποίηση, ο κοινωνικός αποκλεισμός κ.ά.

Οι βασικές όμως μέθοδοι της κοινωνικής εργασίας είναι:

α. Η κοινωνική εργασία με άτομα (Κ.Ε.Α.)

Είναι η πρώτη αναγνωρισμένη μέθοδος της κοινωνικής εργασίας. Παλαιότερα αναφερόταν ως «κοινωνική εργασία κατά περίπτωση» και είχε σκοπό την άμεση βοήθεια των ατόμων με ενίσχυση για την κάλυψη κυρίως

---

¹¹ Οι αρχές και τα standards υιοθετήθηκαν από την Διεθνή Ομοσπονδία των Κοινωνικών Λειτουργιών στην Γενική Συνάντηση στο Colombo στη Sri Lanka τον Ιούλιο του 1994. Αποτελείται από δύο έγγραφα: τη Διεθνή Διακήρυξη των ηθικών αρχών της Κοινωνικής Εργασίας και τα Διεθνή Ηθικά standards για τους Κοινωνικούς λειτουργούς.

¹² Καλλινικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική Εργασία*. Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, σελ. 123.

οικονομικών-υλικών αναγκών. Σήμερα η κοινωνική εργασία με άτομα εστιάζεται στην ενασχόληση του κοινωνικού λειτουργού με ένα άτομο, το οποίο χρήζει βοήθειας και απευθύνεται στον επαγγελματία, ούτως ώστε να τον βοηθήσει να ενισχύσει τις ικανότητές του για την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει. Προβλήματα τα οποία παρεμποδίζουν την κοινωνική του εξέλιξη και την ζωή του γενικότερα. Ο επαγγελματίας προσπαθεί να κινητοποιήσει τον εξυπηρετούμενο, να αναγνωρίσει και να κατανοήσει το πρόβλημά του και να το επιλύσει γνωρίζοντας τις δυσκολίες, τις αδυναμίες του και τις ίδιες τις ικανότητές του. Αυτό γίνεται εφικτό μέσα από την ανάπτυξη της προσωπικότητας του ίδιου¹³.

Η παρέμβαση της κοινωνικής εργασίας προς το άτομο αρχίζει από τη στιγμή που ο εξυπηρετούμενος απευθύνεται στον κοινωνικό λειτουργό ή στην υπηρεσία στην οποία βρίσκεται ο επαγγελματίας, και ζητά βοήθεια για κάποιο πρόβλημα που τυχόν αντιμετωπίζει. Ο κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί να χειριστεί το πρόβλημα, με βάση την επαγγελματική γνώση και ικανότητα που διαθέτει, αλλά και με τα προγράμματα τα οποία εκείνος εφαρμόζει μέσα από την υπηρεσία στην οποία βρίσκεται. Η σχέση μεταξύ εξυπηρετούμενου και επαγγελματία πρέπει να είναι ξεκάθαρη. Ο εξυπηρετούμενος είναι εκείνος που χρήζει βοήθειας και ο επαγγελματίας είναι το «όργανο» που του παρέχει αυτή τη βοήθεια. Η κοινωνική εργασία με άτομα αποτελεί τη προοδευτική συναλλαγή ανάμεσα στον κοινωνικό λειτουργό και στον εξυπηρετούμενο.

Φαίνεται λοιπόν ότι η μέθοδος αυτή δίνει έμφαση στις ανάγκες του ατόμου και χρησιμοποιεί ως κύριο μέσο βοήθειας, την ίδια την επαγγελματική σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ ατόμου και κοινωνικού λειτουργού στηριζόμενη στην αρχή ότι κάθε άτομο αποτελεί μια μοναδική οντότητα βιολογική, κοινωνική, ψυχοσυναισθηματική. Η κοινωνική εργασία με άτομα στην εφαρμογή της αναγνωρίζει τη συμβολή του περιβάλλοντος, τόσο στην δημιουργία ατομικού προβλήματος, όσο και στην πιο αποτελεσματική λύση του¹⁴.

---

¹³ Μισραχή Σ. (1978): *Περιπτώσεις κοινωνικής εργασίας με ομάδες*, Αθήνα, επιτροπή επιμορφώσεως εις την κοινωνική εργασία, σελ. 78

¹⁴ Κατσορίδου – Παπαδοπούλου Χ. (1999): *Κοινωνική Εργασία με Ομάδες*. Αθήνα, Ελλην, σελ. 20.

Τέλος πρέπει να αναφερθεί ότι σήμερα η πολύ-μεθοδολογική προσέγγιση αποτελεί τον κύριο τρόπο παρέμβασης της κοινωνικής εργασίας.

β. Κοινωνική εργασία με ομάδες (Κ.Ε.Ο.)

Το άτομο από την στιγμή της γέννησής του εντάσσεται σε ομάδες. Μέσα από την σχέση του με τις ομάδες στις οποίες ανήκει, αλληλεπιδρά και αναπτύσσεται βιολογικά, ψυχολογικά και κοινωνικά. Όσο μεγαλώνουμε βρίσκουμε ολοένα και συχνότερα τον εαυτό μας μέλος και άλλων συνόλων στα οποία άλλοτε υποχρεωτικά και άλλοτε συνειδητά-θεληματικά, «προσχωρούμε» όπως για παράδειγμα το σχολείο, ο στρατός κ.ά.

Πέραν των υλικών αναγκών που έχει ανάγκη το άτομο σε κάθε ηλικιακό στάδιο, υπάρχουν και οι συναισθηματικές ανάγκες, όπως για παράδειγμα το να πάρουμε και να δώσουμε αγάπη και στοργή, η ανάγκη για σεβασμό, παραδοχή, αναγνώριση, η ανάγκη να αποκτήσουμε και να διατηρήσουμε σωστές και καλές σχέσεις με τους γύρω μας και η ανάγκη να αισθανθούμε ότι ανήκουμε. Τα άτομα τα οποία αναπτύσσουν θετικές σχέσεις αλληλεπίδρασης με τις ομάδες στις οποίες μετέχουν, και καλύπτουν τις βασικές κάθε φορά ανάγκες τους, αποκτούν την επιθυμητή, σε κάθε ηλικιακό στάδιο, κοινωνική λειτουργικότητα.

Η κοινωνική εργασία με ομάδες διαφοροποιείται από την κοινωνική εργασία με άτομο. Η βασική διαφοροποίηση εντοπίζεται στο γεγονός ότι η πρώτη, σκοπό έχει, να βοηθήσει το άτομο μέσα στην ομάδα ή καλύτερα, δια μέσου της ομάδας, να ανακαλύψει και να αξιοποιήσει τις ικανότητές του και τα ενδιαφέροντά του, να γνωριστεί με τα άλλα μέλη, να αποκτήσει θετικές σχέσεις μαζί τους, και να λάβει μέρος σε πετυχημένες και κοινωνικά παραδεκτές ομαδικές εμπειρίες. Ακόμα σκοπός της είναι να δώσει στο άτομο την ευκαιρία να εκφράσει τα συναισθήματά του, και τις βαθύτερες ανάγκες, παίρνοντας μέρος σε διάφορες ομαδικές δραστηριότητες¹⁵.

Βασίζεται στην θεωρία ότι ο άνθρωπος είναι ένα κοινωνικό όν που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τους συνανθρώπους του για την εκπλήρωση των επιθυμιών και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων του. Είναι φανερό ότι η μέθοδος αυτή αποβλέπει στην συνειδητοποίηση, την κινητοποίηση και στην

---

¹⁵ Κατσορίδου - Παπαδοπούλου Χ. (1993): *Κοινωνική εργασία με ομάδες*. Αθήνα, Ελλην, σελ 68

συνειδητή χρησιμοποίηση του δυναμικού κάθε ατόμου. Επίσης βλέπουμε ότι ενθαρρύνεται και ενισχύεται η συμμετοχή και το συναίσθημα της ευθύνης απέναντι στην ομάδα.

Ο κοινωνικός λειτουργός που χρησιμοποιεί στην επαγγελματική του πρακτική αυτή τη μέθοδο, πρέπει να πιστεύει ότι ο άνθρωπος είτε μόνος είτε σε ομάδες, έχει τη δυνατότητα να αλλάζει και να επιλύει τα προβλήματα. Οφείλει να σέβεται κάθε άτομο ανεξάρτητα από ηλικία, καταγωγή κ.τ.λ. ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να γνωρίζει ότι η επαγγελματική σχέση με την ομάδα καθώς και οι αλληλεπιδράσεις των ίδιων των μελών μεταξύ τους, αλλά και με τον ίδιο, είναι τα μέσα για να επιτύχει τις αλλαγές που προωθεί (π.χ. στη συμπεριφορά και στις σχέσεις) των μελών. Πρέπει να σημειωθεί ότι η μέθοδος αυτή μπορεί να εφαρμοστεί μεμωνομένα αλλά και σε πολλές περιπτώσεις σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες μεθόδους της κοινωνικής εργασίας.¹⁶

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τα παραπάνω, η κοινωνική εργασία με ομάδες επιδιώκει να επιφέρει τις επιθυμητές αλλαγές, την ανάπτυξη δηλαδή ή την αλλαγή των συνθηκών που υπάρχουν στην ομάδα, να αναγνωρισθούν και να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες των μελών, οι σχέσεις μεταξύ τους αλλά και γενικότερα και της ίδιας της ομάδας με το ευρύτερο περιβάλλον. Η συγκεκριμένη μέθοδος στρέφει την προσοχή της στις ανάγκες του ατόμου και παράλληλα διατηρεί ζωηρό το ενδιαφέρον του για τις ανάγκες, τους περιορισμούς και τις ικανότητες της ομάδας όπου το άτομο ανήκει. Αξιοποιεί την επαγγελματική σχέση ως μέσο εργασίας του κοινωνικού λειτουργού όπως και τα μέσα προγράμματος. Αλλά αυτή καθ' αυτή η ομάδα αποτελεί για τον κοινωνικό λειτουργό το κατ' εξοχήν, μέσο και πλαίσιο εργασίας του.

Για να είναι αποτελεσματικές οι παρεμβάσεις του επαγγελματία, πρέπει να εργάζεται όχι μόνο θεωρητικά αλλά και στην πράξη να συμμετέχει στην ομάδα και να εμπλέκεται συνειδητά αλλά ελεγχόμενα με τα μέλη της.

γ. Κοινωνική εργασία με κοινότητα (Κ.Ε.Κ.)

Όταν μιλάμε για κοινότητα, εννοούμε μια πληθυσμιακή μονάδα που χαρακτηρίζεται από κοινωνική οργάνωση και που τα άτομα συνδέονται και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Η συνειδητοποίηση ότι υπάρχει άμεση ανάγκη

---

¹⁶ Καλλινικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική εργασία*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, σελ 140-141

για μια συστηματική και ποιοτική παρέμβαση στην κοινότητα, ήρθε από την αναγνώριση ότι η χρόνια συσσώρευση των κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, οδηγούσε σε αδιέξοδο με αποτέλεσμα να υπολειμθούν οι κοινότητες στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες. Πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι η κοινωνική εργασία με κοινότητα πρωτοεμφανίστηκε στην Αγγλία, με το λεγόμενο «κίνημα κοινοτικών εστιών» που είναι από τους σπουδαιότερους προδρόμους αυτής της μεθόδου¹⁷.

Η μέθοδος αυτή αναφέρεται στην συστηματική αντιμετώπιση κοινωνικών κυρίως προβλημάτων στο επίπεδο της κοινότητας. Είναι μια διαδικασία κινητοποίησης και βοήθειας της κοινότητας ώστε να αντιληφθεί την πραγματική διάσταση των ζητημάτων που την απασχολούν, να τα αξιολογήσει, να τα ιεραρχήσει και να σχεδιάσει με κατάλληλο τρόπο την αντιμετώπισή τους¹⁸. Επιδιώκεται η ανάπτυξη διαφόρων προγραμμάτων για την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κοινότητα που παρεμποδίζουν τις κοινωνικές λειτουργίες. Τα προγράμματα αυτά απευθύνονται στο σύνολο των μελών της, τα οποία χρήζουν βοήθειας. Στοχεύει στην πληροφόρηση όλων των μελών της κοινότητας για την ύπαρξη των συγκεκριμένων προγραμμάτων καθώς επίσης και τον τρόπο και το δικαίωμα συμμετοχής σ' αυτά. Για να είναι επιτυχής η παρέμβαση, πρέπει κατ' αρχήν να πραγματοποιηθεί μελέτη, για να εκτιμηθούν οι ανάγκες και να γίνει αξιολόγηση των παρερχομένων υπηρεσιών έτσι ώστε να πραγματοποιηθεί ο κατάλληλος σχεδιασμός για την συγκεκριμένη κοινότητα και η παρέμβαση να είναι αποδεκτή και δυναμική.

1.9 Δια-μεθοδική κοινωνική εργασία

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, γίνεται φανερό ότι οι αξίες και οι στόχοι της κοινωνικής εργασίας είναι κοινές για όλες τις μεθόδους. Η επαγγελματική σχέση είναι το μέσο άσκησης της κοινωνικής εργασίας, ανεξάρτητα από την μέθοδο που χρησιμοποιείται, την κοινωνική υπηρεσία και το είδος της βοήθειας που παρέχεται. Σε όλες τις μεθόδους, τα στάδια παρέμβασης είναι

---

¹⁷ Ζωγράφος Α. (1997): *Κοινωνική εργασία με κοινότητα, θεωρία, πράξη, προβληματισμοί*. Πάτρα, σελ 27

¹⁸ Καλλινικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική εργασία*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, σελ 146

σχεδόν τα ίδια, και εφαρμόζονται σύμφωνα με τις αρχές και την δεοντολογία του επαγγέλματος όπως ορίζονται από τον ισχύοντα κώδικα δεοντολογίας. Μια προσεκτική μελέτη θα έδειχνε ότι κάθε μέθοδος εξαρτάται οργανικά από την άλλη και ότι η ταυτόχρονη αξιοποίησή τους για την κάλυψη των αναγκών των ατόμων, ομάδων και κοινοτήτων συνιστά τον πιο ολοκληρωμένο τρόπο άσκησης της κοινωνικής εργασίας¹⁹.

Οι εξελίξεις στα πεδία της κοινωνικής εργασίας αλλά και των συναφών κοινωνικών επιστημών, όπως και τα συμπεράσματα από τις έρευνες σχετικά με την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων της στα πολύ-παραγοντικά και πολυσύνθετα κοινωνικά προβλήματα, οδήγησαν στην αναγνώριση και καθιέρωση της ενοποιημένης δια-μεθοδικής κοινωνικής εργασίας και στην επεξεργασία του γενικού μοντέλου της κοινωνικής εργασίας²⁰. Μιλάμε για μια πολύ-μεθοδική και πολύ-επίπεδη παρέμβαση, βασισμένη σε ειδικές γνώσεις, προκειμένου να δίνεται μια ποιοτικότερη βοήθεια σ' αυτούς που έχουν ανάγκη, σε όποιον τομέα και αν εργάζονται ο εκάστοτε επαγγελματίας. Η γενική κοινωνική εργασία αποτελεί τη βάση στην οποία ο επαγγελματίας θα συνθέσει τις γνώσεις του για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει κατά την άσκηση του επαγγέλματός του. Η σύγχρονη αντίληψη για τη δια-μεθοδική κοινωνική εργασία βασίζεται στο συστημικό μοντέλο θεώρησης των κοινωνικών προβλημάτων όπου η αξιολόγηση περιλαμβάνει την εξέταση όλων των συστημάτων που σχετίζονται με το συγκεκριμένο πρόβλημα κάθε φορά και με την σχέση μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντός του. Ακόμη βασίζεται στο οικολογικό μοντέλο λύσης των κοινωνικών προβλημάτων όπου το είδος της παρέμβασης γίνεται ανάλογα με τη φύση του κοινωνικού προβλήματος.

---

¹⁹ Παπαδοπούλου – Κατσορίδου Χ. (1993): *Κοινωνική εργασία με ομάδες*. Αθήνα, Έλλην, σελ 45

²⁰ Καλλινικάκη Θ. (1998): *Κοινωνική εργασία*. Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, σελ. 157 – 158.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

2.1. Η εξέλιξη του κράτους πρόνοιας ως μέσο αντιμετώπισης των κοινωνικών αναγκών.

Οι βάσεις του κράτους πρόνοιας είχαν τεθεί από το 19^ο αι. καθώς επιβαλλόταν να δοθεί μια απάντηση στα κοινωνικά προβλήματα που επικρατούσαν την εποχή εκείνη και ενισχύθηκαν με τη βιομηχανική επανάσταση. Ο όρος κράτος πρόνοιας στη μεταπολεμική περίοδο σήμαινε την διεύρυνση της κοινωνικής λειτουργίας του κράτους στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες. Ο Αγγλικός ορισμός, ο οποίος αναφέρει, ότι για να επιτευχθεί η ευημερία των πολιτών κεντρικό ρόλο παίζει η κοινωνική λειτουργία του κράτους, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στα μέσα της δεκαετίας του 1930 ως μοντέλο παρέμβασης του κράτους και της σχέσης κράτους- κοινωνίας. Επικράτησε κυρίως τη δεκαετία του 1950 και 1960 στην Δυτική Ευρώπη. Η χρήση του συγκεκριμένου όρου αμφισβητήθηκε από πολλούς επιστήμονες και μελετητές του χώρου της κοινωνικής πολιτικής, υποστηρίζοντας ότι δεν μπορούμε να αναφερόμαστε σε ένα συγκεκριμένο μοντέλο κράτους πρόνοιας από την στιγμή που μέσα από συγκριτική μελέτη άσκησης κοινωνική πολιτικής σε διάφορες χώρες εφαρμόζονται διαφορετικά προνοιακά συστήματα. Ταυτόχρονα με τον Αγγλικό όρο και ο Γερμανικός όρος «sozial staat» υποδηλώνει μία καθορισμένη μορφή αστικού κράτους και ένα ιδεολογικό πρότυπο.

Ήδη από τα μισά του 19^{ου} αιώνα η διεύρυνση της κοινωνικής λειτουργίας του κράτους πρόνοιας προώθησε και την εξέλιξη των δυο κύριων χαρακτηριστικών: την κοινωνική ειρήνη και την κοινωνική αναπαραγωγή. Στην Αγγλία, η θεσμική έκφραση και κατοχύρωση της κρατικής παρέμβασης συνδέθηκε με την προβληματική της αλλαγής του φιλελευθέρου κράτους σε συνδυασμό με την παραδοσιακή Αγγλική κοινωνιολογία. Στην Γερμανία όμως προωθήθηκε στα πλαίσια της συγκεντρωτικής πολιτικής του Βίσμαρκ υπό την έντονη επίδραση της φιλοσοφίας του δικαίου και της ιστορικής κοινωνιολογίας. Σταδιακά, μέσα από πρακτικές όπως η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, το κράτος πρόνοιας επηρεάζει βραχυπρόθεσμα την

έκταση τον χαρακτήρα και τη μορφή κατανάλωσης, υιοθετώντας συλλογικές μορφές κάλυψης, όπως στην εκπαίδευση και την πολιτική υγείας και μακροπρόθεσμα μέσα από τη οικογενειακή πολιτική και παρέμβαση στην παιδική φροντίδα και την εκπαίδευση, ρυθμίζει την κοινωνική αναπαραγωγή από γενιά σε γενιά. Το κράτος πρόνοιας έχει την ευθύνη όσον αφορά στην κοινωνική ασφάλιση για ανέργους, ηλικιωμένους, ασθενείς, άτομα με ειδικές ανάγκες αλλά και παρεμβάσεις στην οικογένεια. Αυτό είναι απόλυτα λογικό εφόσον η οικογένεια αποτελεί τον βασικότερο φορέα κοινωνικοποίησης μέσα στον οποίο αναπτύσσεται η οικιακή εργασία και η άσκηση φροντίδας από τον γυναικείο πληθυσμό. Αυτά είναι τα λεγόμενα «ανεπίσημα δίκτυα φροντίδας», τα οποία καθορίζονται από την ισχύουσα κοινωνική οργάνωση και επηρεάζουν το χαρακτήρα της κρατικής παρέμβασης.

Η «Χρυσή εποχή» (1944-1969) ή αλλιώς κλασσικό κράτος πρόνοιας χαρακτηρίζεται από ευρεία αποδοχή του θεσμικού μοντέλου²¹, την ανάπτυξη οργανωμένων συστημάτων και μεθόδων κοινωνικού σχεδιασμού, μεγάλη διεύρυνση στους τομείς των προσωπικών υπηρεσιών του περιβάλλοντος και του ελεύθερου χρόνου. Κυριαρχεί ο προβληματισμός για την ευρύτερη κοινωνική αναπαραγωγή. Η κοινωνική προστασία τώρα διαμορφώνεται με βάση την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης. Αυτό σημαίνει ότι όχι μόνο αυτοί που εργάζονται αλλά και οι άνεργοι είναι δικαιούχοι κοινωνικής ασφάλισης. Πιο συγκεκριμένα λοιπόν, η κοινωνική ασφάλιση βασίζεται στην αυτονομία και τη αυτοβοήθεια, όπου με την έννοια της αυτονομίας αναφερόμαστε σε κάθε ασφαλιστικό οργανισμό με διοικητική αυτοτέλεια ως προς τις δραστηριότητες του και λειτουργεί με τη μορφή Ν.Π.Δ.Δ. Με την έννοια της αυτοβοήθειας αναφερόμαστε σε ανάληψη ευθυνών του ασφαλιζόμενου για τον ίδιο και την οικογένεια του με την καταβολή εισφοράς στο ασφαλιστικό ταμείο. Η ιστορική συγκυρία -επιζήτηση ειρήνης μετά τις καταστροφές του παγκοσμίου πολέμου- έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας. Ο κύριος στόχος του κράτους πρόνοιας, ξεκίνησε προκειμένου να αμβλύνει τα κοινωνικά προβλήματα και τις πληγές του πολέμου και να μειώσει τις διαφορές μεταξύ των κοινωνικών τάξεων.

---

²¹ Παρακάτω ακολουθεί ανάλυση του «θεσμικού μοντέλου».

Στην Ελλάδα με την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας το 1974 αρχίζει μια νέα εποχή για το κράτος πρόνοιας. Ομαλοποίηση της πολιτικής ζωής, εκσυγχρονισμός βασικών θεσμών και ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με την καθιέρωση του δημοκρατικού πολιτεύματος και της πολιτικής ισονομίας κλείνουν σιγά - σιγά και οι πληγές του εμφυλίου. Έτσι σταδιακά καθιερώνεται η πολιτική ισονομία και ο πολυκομματισμός με συνέπεια την αναγνώριση κοινωνικών δικαιωμάτων για σύνταξη, την επιστροφή της περιουσίας των πολιτικών προσφύγων και το δικαίωμα για ίση μεταχείριση όλων των Ελλήνων στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Οι οικονομικές και δημογραφικές αλλαγές ως το 1981 έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η επιρροή που έλαβε και έδωσε η κοινωνική εργασία στο κράτος πρόνοιας και στην επίτευξη των στόχων του, αν και ιστορικά δεν συμπίπτουν. Πιο συγκεκριμένα οι αρχές της κοινωνικής εργασίας ανάγονται στο 19^ο αιώνα, πολύ πιο πριν δηλαδή από την εμφάνιση του σύγχρονου κράτος πρόνοιας. Οι πρώτες εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας σημειώνονται στις γειτονιές με έντονη ένδεια των βιομηχανικών πόλεων της Αγγλίας και στους μετανάστες της Αμερικής. Από τη μεριά της ούτε η κοινωνική εργασία ταυτίστηκε με την άποψη ότι το κράτος πρόνοιας πρέπει να αναλαμβάνει την ευθύνη για την κοινωνική αποκατάσταση των ατόμων. Ξεκίνησε αρχικά ως οργανωμένη φιλανθρωπική δραστηριότητα πήρε όμως και ριζοσπαστικό χαρακτήρα (Β. Αμερική), υποστηρίζοντας ότι πρέπει το ίδιο το άτομο να αναλάβει τις ευθύνες του και ότι είναι απαραίτητη η δράση σε κοινωνικό επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, η κοινωνική εργασία ξεκίνησε με την μορφή της παροχής βοήθειας για τους φτωχούς. Αποτελεί ένα βασικό στοιχείο της κοινωνικοπολιτικής παρέμβασης που αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια. Κάνοντας μια μικρή αναδρομή της πορείας της, παρατηρούμε ότι όλες οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες που εμφανίζονται την πρώτη πεντηκονταετία του 19^{ου} αι. έχουν σαν κίνητρο τον φόβο της αστικής τάξης από την ενδυνάμωση του εργατικού κινήματος. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούσαν στην εξασφάλιση του υπάρχοντος κοινωνικοπολιτικού συστήματος.

Παρακάτω αναφέρετε η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας μέσα από προγράμματα και υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας αφού πρώτα

παρουσιάσουμε τη λειτουργία, τη δομή και το ρόλο των υπηρεσιών αυτών σε μια σταδιακή εξέλιξη.

2.2 Βασικές Αρχές Ευρωπαϊκού Μοντέλου κοινωνικής πρόνοιας.

Το Ευρωπαϊκό μοντέλο κοινωνικής πρόνοιας δημιουργήθηκε με βάση τα κοινά χαρακτηριστικά των εθνικών προνοιακών συστημάτων και τη σύνθεση τους σε κύριους άξονες αρχών και μηχανισμών υλοποίησης. Αναλύοντας συγκριτικά τα εθνικά συστήματα βλέπουμε και τις παρεμβάσεις στο πεδίο πρόνοιας, παρεμβάσεις όπως:

- Λειτουργία για την ανάπτυξη εθνικών και κατηγοριακών προγραμμάτων ελάχιστου εισοδήματος που εξασφαλίζουν μέσω εισοδηματικών παροχών ελάχιστα όρια διαβίωσης σε άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης.
- Λειτουργία²² και προώθηση προγραμμάτων προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών κατευθυνόμενες στην παροχή κοινωνικής φροντίδας για το σύνολο του πληθυσμού ή για συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες.

Από την αξιολόγηση της λειτουργίας των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας στην Ευρωπαϊκή περιφέρεια, διακρίνουμε τέσσερις κατηγορίες οι οποίες αναδεικνύονται σύμφωνα με τυποποιημένα κριτήρια. Αυτά είναι:

A. Του πεδίου εφαρμογής, που οδηγεί στη διάκριση μεταξύ γενικών και κατηγοριακών συστημάτων.

B. Των παροχών, διακρίνοντας τα συστήματα σε εκείνα της εισοδηματικής στήριξης και εκείνα των κοινωνικών υπηρεσιών (προγράμματα ελάχιστου εισοδήματος, υπηρεσίες ανοιχτής φροντίδας και ιδρυματικής περίθαλψης).

Γ. Της νομικής κατοχύρωσης των ενδιαφερομένων, που οδηγεί στη διάκριση μεταξύ συστημάτων που θεμελιώνουν αγώγιμα κοινωνικά δικαιώματα στους λήπτες και συστημάτων που στηρίζονται στη διακριτική ευχέρεια των οργάνων της διοίκησης. Στην πρώτη περίπτωση, οι παροχές χορηγούνται εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες κατά κανόνα καθορίζονται από νομοθετικά κείμενα ή κανονιστικές πράξεις. Αντίθετα, στη δεύτερη περίπτωση, η υλοποίηση των προνοιακών παροχών και προγραμμάτων

---

²² Munday B.(1993): *European Social Services* και Bornat J. (1993): *Community Care – A reader*, New York, Westinghouse Learning Press

πραγματοποιείται από τα όργανα της διοίκησης που είναι αρμόδια για τη χορήγηση των παροχών αυτών.

Δ. Της οργανωτικής διάρθρωσης που οδηγεί στη διάκριση μεταξύ κεντρικών και αποκεντρωτικών συστημάτων, όπου στη μια περίπτωση τα συστήματα λειτουργούν σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης, ενώ στην άλλη λειτουργούν σε επίπεδο φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι κοινά στα Ευρωπαϊκά συστήματα κοινωνικής πρόνοιας, ανάμεσά τους όμως εμφανίζονται διαφοροποιήσεις που οφείλονται τόσο στις εσωτερικές ανάγκες και προτεραιότητες, όσο και στη γενικότερη φιλοσοφία σχετικά με τις αρχές και τους μηχανισμούς στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Ο καθορισμός προτεραιοτήτων για την παροχή υπηρεσιών φροντίδας, η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων ή λειτουργιών από το δημόσιο σε φορείς ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα καθώς και η εισαγωγή τεχνικών συμμετοχής των χρηστών στη χρηματοδότηση των υπηρεσιών, αποτελούν στρατηγικές μεταρρύθμισης των εθνικών συστημάτων.

Με βάση την κατηγοριοποίηση των εθνικών συστημάτων υιοθετείται η διάκριση μεταξύ γενικών προγραμμάτων ελάχιστου εισοδήματος και κατηγοριακών μέτρων που απευθύνονται σε συγκεκριμένες ομάδες. Τα γενικά προγράμματα κατοχυρώνουν ένα σύνθετο δικαίωμα σε προνοιακά επιδόματα, ενώ τα κατηγοριακά μέτρα καλύπτουν ορισμένες ομάδες στόχους. Με βάση την παραπάνω διάκριση έχουν αναπτυχθεί τέσσερα μοντέλα:

- 1^ο) Το Αγγλοσαξονικό μοντέλο καθολικής κάλυψης.
- 2^ο) Το Βισμαρκιανό μοντέλο εθνικής κάλυψης.
- 3^ο) Το Μεσογειακό μοντέλο υπολειμματικής κάλυψης.
- 4^ο) Το Σκανδιναβικό μοντέλο εθνικής κάλυψης.

Ο θεωρητικός προβληματισμός ανακύπτει από την αδυναμία οριοθέτησης της έννοιας των κοινωνικών υπηρεσιών, ακριβώς διότι δεν μπορεί να κατασκευαστεί ένας ενιαίος ορισμός του πεδίου των κοινωνικών υπηρεσιών. Η πιο συνήθης διάκριση είναι εκείνη των κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας όπου οι μεν πρώτες, αφορούν την κάλυψη και αντιμετώπιση προβλημάτων που εμποδίζουν την αυτοδύναμη λειτουργία του ατόμου ενώ παράλληλα προσαρμόζουν τη διάρθρωσή τους στις ιδιαιτερότητες των ενδιαφερομένων. Αντίθετα, οι υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας, περιορίζονται στην ενίσχυση της αυτονομίας των γυναικών, καθώς

και στη βελτίωση των δυνατοτήτων ένταξης ή επανένταξης αυτών στην αγορά εργασίας.

Οι μεθοδολογικές δυσχέρειες, ανακύπτουν από την έλλειψη στατιστικών δεδομένων και συγκριτικών στοιχείων, για τη διάρθρωση και τη λειτουργία των εθνικών συστημάτων. Σ' αυτό οφείλεται ο σκληρός πυρήνας των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας, που κατά κανόνα αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών κυβερνήσεων, καθώς και στην επικέντρωση της έρευνας στο πεδίο των πολιτικών κοινωνικής ασφάλισης και απασχόλησης.

Η αδυναμία κατασκευής ενός ενιαίου πλαισίου διοικητικών αρμοδιοτήτων για τη λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών, η έλλειψη στοιχείων για τις δαπάνες και την κατανομή τους ανάμεσα στους φορείς του δημόσιου, ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα, η απουσία ενιαίων κριτηρίων αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, αμβλύνουν τις μεθοδολογικές και θεωρητικές δυσχέρειες και προωθούνται μέσω της κατασκευής και χρήσης ειδικών δεικτών τυποποίησης της λειτουργίας των συστημάτων κοινωνικών υπηρεσιών. Οι δείκτες αυτοί διακρίνονται σε τέσσερις ενότητες:

Η πρώτη ενότητα, επικεντρώνεται στη θεσμική, κανονιστική λειτουργία του συστήματος δηλ στους φορείς σχεδιασμού και ρύθμισης των πολιτικών, τη κεντρική και αποκεντρωμένη διοίκηση, τον δημόσιο, ιδιωτικό και εθελοντικό τομέα, τις προϋποθέσεις χορήγησης των παροχών, τους μηχανισμούς παρακολούθησης της λειτουργίας των υπηρεσιών, τους μηχανισμούς εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης των προγραμμάτων και υπηρεσιών).

Η δεύτερη ενότητα, προσανατολίζεται στη χρηματοδοτική λειτουργία του συστήματος δηλαδή τους φορείς, τις πηγές χρηματοδότησης των προγραμμάτων, τους μηχανισμούς αξιολόγησης των δαπανών.

Η τρίτη ενότητα, αναφέρεται στην οργανωτική και διοικητική διάρθρωση του συστήματος δηλαδή τους φορείς παροχής υπηρεσιών, τους μηχανισμούς εσωτερικού και εξωτερικού συντονισμού των προγραμμάτων των κοινωνικών υπηρεσιών, τις τεχνικές αξιολόγησης των οργανωτικών σχημάτων και των δομών.

Η τελευταία ενότητα, καλύπτει το ζήτημα της συμμετοχής των χρηστών στη λειτουργία των συστημάτων δηλαδή τη συμμετοχή των χρηστών σε αντιπροσωπευτικά όργανα των φορέων σχεδιασμού ή υλοποίησης των

προγραμμάτων, την πρόσβαση των χρηστών στους φορείς που χρηματοδοτούν τα προγράμματα, την αξιοποίηση των τεχνικών εξώδικης, διοικητικής, δικαστικής προστασίας για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων να αξιοποιήσουν τις προνοιακές υπηρεσίες.

Η συνδυαστική εφαρμογή των παραπάνω στα εθνικά συστήματα κοινωνικών υπηρεσιών, οδηγεί στη διάκριση μεταξύ τεσσάρων εθνικών συστημάτων. Αυτά είναι το Σκανδιναβικό, το Κεντροευρωπαϊκό, το Αγγλοσαξονικό και το Μεσογειακό μοντέλο²³.

Το Σκανδιναβικό μοντέλο.

Το Σκανδιναβικό μοντέλο στηρίζεται κυρίως στην εκτεταμένη παρέμβαση των φορέων του δημόσιου τομέα. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες στηρίζονται στη γενική αρχή της καθολικότητας, που συνεπάγεται την προώθηση ενιαίων οργανωτικών σχημάτων σχεδιασμού και παροχής υπηρεσιών για όλο τον πληθυσμό.

Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτού του μοντέλου είναι: Βασικοί φορείς χρηματοδότησης και παροχής προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών προς ηλικιωμένους, άτομα με ειδικές ανάγκες, παιδιά και γυναίκες, είναι οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Εκτός από τους ΟΤΑ, κοινωνικές υπηρεσίες παρέχονται από εθελοντικούς φορείς και εξειδικευμένους επαγγελματίες. Ο ιδιωτικός κερδοσκοπικός τομέας δεν είναι ανεπτυγμένος λόγω του δημόσιου καθολικού χαρακτήρα του μοντέλου.

Το σύστημα λειτουργεί με βάση την αρχή της αποκέντρωσης.

Το μοντέλο προσανατολίζεται στην ενίσχυση της αυτονομίας των γυναικών και τη βελτίωση των δυνατοτήτων εισόδου και παραμονής αυτών στην αγορά εργασίας, προβλέποντας παράλληλα μηχανισμούς προσαρμογής της γυναικείας απασχόλησης στις ανάγκες της οικογενειακής ζωής.

Η χρηματοδότηση του συστήματος καλύπτεται από τον προϋπολογισμό της κεντρικής διοίκησης και από τα έσοδα των ΟΤΑ μέσω της επιβολής ειδικής φορολογίας.

---

²³ Αμίτσης Γ.: (2001): *Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας*. Αθήνα, Παπαζήση, σελ. 89.

Το Κεντροευρωπαϊκό μοντέλο

Το συγκεκριμένο μοντέλο εντοπίζεται στη λειτουργία των εθνικών συστημάτων της Ολλανδίας, Γερμανίας και της Αυστρίας. Είναι ένα μοντέλο επικουρικής κάλυψης (subsidiary model) και στηρίζεται στον αυξημένο ρόλο της οικογένειας για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του μοντέλου αυτού είναι: Κύριοι φορείς παροχής προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών είναι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, όπως για παράδειγμα είναι η εκκλησιαστικές και συνδικαλιστικές ενώσεις. Όσον αφορά την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και τα Ομοσπονδιακά Κράτη (περίπτωση Γερμανίας και Αυστρίας), η χρηματοδότηση της λειτουργίας των υπηρεσιών, πραγματοποιείται συμπληρωματικά μέσω διαφορετικών πηγών.

Οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης παρεμβαίνουν στη χορήγηση εισοδηματικών παροχών, προς ασφαλισμένους οι οποίοι δεν έχουν τη δυνατότητα αυτοεξυπηρέτησης και βοηθούνται από το οικογενειακό περιβάλλον τους. Αξίζει να σημειωθεί, ότι στην περίπτωση αυτή ελλοχεύει ο ασφαλιστικός κίνδυνος της εξάρτησης, η θεσμοθέτηση του οποίου επιτρέπει τη χρηματοδότηση των οικογενειακών δικτύων φροντίδας σε μεγάλη έκταση.

Από θεωρητική σκοπιά²⁴, στο μοντέλο αυτό κατατάσσονται και τα συστήματα της Γαλλίας και του Βελγίου.

Το Αγγλοσαξονικό μοντέλο.

Το Αγγλοσαξονικό μοντέλο, προσανατολίζεται στην προστασία μόνο των ατόμων τα οποία βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης και δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους συντήρησης. Η λειτουργία του συστήματος εποπτεύεται κυρίως από το δημόσιο τομέα και στηρίζεται στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών μέσω κερδοσκοπικών εταιριών και φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του μοντέλου αυτού είναι: Η προσφορά υπηρεσιών σε κοινοτικό πλαίσιο, καθώς και η εισαγωγή στοιχείων ιδιωτικής αγοράς στο σύστημα κοινωνικής φροντίδας. Πρόκειται για το πλαίσιο της μεικτής προνοιακής οικονομίας (mixed economy welfare), πλαίσιο το οποίο

---

²⁴ Lewis J. (1993): *Women and Social Policies in Europe*, New York, Westinghouse Learning Press.

προωθείται από φορείς όπως ο δημόσιος τομέας, ο οποίος ενεργοποιείται από φορείς της κεντρικής διοίκησης (Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών) και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ο Ιδιωτικός τομέας, ο οποίος καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των κοινωνικών υπηρεσιών. Ο Εθελοντικός τομέας, που αποτελείται κυρίως από μη κυβερνητικές οργανώσεις και ενώσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Το συγκεκριμένο μοντέλο αναδεικνύεται έντονα από τη λειτουργία του Βρετανικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Το σύστημα αυτό στηρίζεται πλέον στην ενεργοποίηση των κερδοσκοπικών επιχειρήσεων οι οποίες αποτελούν τους κύριους φορείς παροχής κοινωνικών υπηρεσιών. Βασικές διαστάσεις του Αγγλοσαξονικού συστήματος αναπτύσσονται και στο Ιρλανδικό σύστημα, το οποίο όμως αξιοποιεί περισσότερο το θεσμό της οικογενειακής φροντίδας.

Το Μεσογειακό μοντέλο.

Το μοντέλο αυτό αποτελεί ουσιαστικά έκφραση του Λατινικού μοντέλου κοινωνικής προστασίας στο πλαίσιο των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών. Το Λατινικό μοντέλο συγκροτείται από τα κοινά χαρακτηριστικά των εθνικών συστημάτων της Ελλάδας, της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, που συνοψίζονται στις εξής διαστάσεις:

- Ύπαρξη ανισοτήτων μεταξύ ασφαλισμένων και εργαζομένων.
- Εξασφάλιση καθολικής υγειονομικής κάλυψης του πληθυσμού, μέσω λειτουργίας Εθνικών Συστημάτων Υγείας.
- Έλλειψη γενικών προγραμμάτων εισοδηματικής στήριξης των απόρων μέσω προνοιακών φορέων του δημόσιου τομέα.
- Ανάπτυξη πελατειακών μορφών οργάνωσης και διαχείρισης των κοινωνικών προγραμμάτων και παροχών.

Όσον αφορά τον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών, το Λατινικό μοντέλο χαρακτηρίζεται από την πολύ περιορισμένη παρέμβαση του δημόσιου τομέα και την ιδιαίτερα ανεπτυγμένη λειτουργία των φορέων του εθελοντικού τομέα και της εκκλησίας. Η βασική διάσταση του μοντέλου έγκειται στον εκτεταμένο ρόλο της οικογένειας και των ομάδων αυτοβοήθειας, που παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας στα μέλη τους, κατά κανόνα ανεξάρτητα από

την προσφορά αντίστοιχων υπηρεσιών στην ελεύθερη αγορά ή το δημόσιο τομέα, πράγμα που αποτελεί και τον κύριο προσανατολισμό του μοντέλου.

2.3 Συνθετική αξιολόγηση της λειτουργίας των μοντέλων.

Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την εφαρμογή της συγκριτικής μελέτης των εθνικών μοντέλων, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

Η υιοθέτηση γραφειοκρατικών μοντέλων διοίκησης, ιδίως στο επίπεδο του δημοσίου τομέα, δυσχεραίνει το συντονισμό μεταξύ των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών και αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην προώθηση μακροπρόθεσμων μεταρρυθμίσεων.

Η εφαρμογή ενός μοντέλου δημόσιας χρηματοδότησης των κοινωνικών υπηρεσιών, κυρίως από το δημόσιο προϋπολογισμό ή ειδική φορολογία, που δεν συνοδεύεται από αναλυτικό θεσμικό πλαίσιο των παρεχόμενων υπηρεσιών, συχνά οδηγεί στην άμβλυση της «νομιμοποίησης» των υπηρεσιών. Στην περίπτωση αυτή οι παρεμβάσεις που υιοθετούνται αποβλέπουν στη μείωση της δημόσιας συμμετοχής και στην ενίσχυση του ρόλου των ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Η διάκριση μεταξύ φορέων που σχεδιάζουν τη λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών και φορέων που αναλαμβάνουν τη χρηματοδότησή τους, διευκολύνει κατά κανόνα την επέκταση του προσωπικού και υλικού πεδίου εφαρμογής των υπηρεσιών και τούτο γιατί οι φορείς που σχεδιάζουν μπορούν να υποστηρίξουν την ενίσχυση των υπηρεσιών, καθώς δεν επιφορτίζονται με τους μηχανισμούς χρηματοδότησής τους.

Η διερεύνηση των κοινωνικών υπηρεσιών και η κάλυψη των αναγκών περισσότερων ομάδων στόχου, εξασφαλίζεται από τη χρηματοδότηση των φορέων που παρέχουν τις υπηρεσίες από περισσότερες πηγές, όπως για παράδειγμα είναι ο συνδυασμός της χρηματοδότησης της άσκησης κοινωνικής πολιτικής από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης: επιχορηγήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό, επιβολή τοπικών φόρων, αξιοποίηση ιδίων πηγών.

Η συμμετοχή των χρηστών στην οργάνωση και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών, εξασφαλίζει τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η έλλειψη τεχνικών και μεθόδων συντονισμού των υπηρεσιών που παρέχονται από διαφορετικούς φορείς, δημιουργεί σημαντικά προβλήματα, τα

οποία αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά μόνο με τη σύσταση ειδικών συντονιστικών οργάνων. Τα όργανα αυτά δημιουργούνται σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης και ασκούν συμβουλευτικές αρμοδιότητες.

Η εκτεταμένη συμμετοχή θρησκευτικών μη κυβερνητικών οργανώσεων στο σύστημα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, δυσχεραίνει τις απόπειρες μεταρρύθμισης και υποβαθμίζει το κοινωνικοπολιτικό ενδιαφέρον για την κάλυψη των αναγκών των χρηστών.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό ή τη μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας, ακριβώς διότι εντοπίζουν αξιόλογες πρακτικές και καταγράφουν σημαντικά κενά, τα οποία δυσχεραίνουν την ορθολογική και αποτελεσματική λειτουργία των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών. Το κράτος πρόνοιας αποτελεί τον απότερω σκοπό όσων ασχολούνται με τα κοινωνικά ζητήματα. Αποτέλεσε πρόγραμμα των πολιτικών και της κυβέρνησης.

Ανάλογα με τις επικρατούσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες αναπτύχθηκαν δυο μοντέλα κοινωνικής πρόνοιας. Συμφώνα με το πρώτο μοντέλο το υπολειμματικό, στα αρχικά στάδια της εξέλιξης της κοινωνικής πρόνοιας οι κοινωνικές παροχές δίνονταν κυρίως σε εξαρτημένες περιθωριακές ομάδες, όπως για παράδειγμα σε ανάπηρους. Αυτές οι πληθυσμιακές ομάδες, θεωρούνταν ως κοινωνικά προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπιστούν. Αυτό όμως είχε ως κατάληξη την απομόνωση και τον στιγματισμό τους. Ο ρόλος της κοινωνικής πρόνοιας ήταν περιθωριακός.

Το δεύτερο μοντέλο, το θεσμικό– αναδιανεμητικό μοντέλο, θεωρεί ότι η κοινωνική πρόνοια παρέχει γενικές υπηρεσίες για όλα τα άτομα αλλά και ειδικές υπηρεσίες για άτομα με ειδικές ανάγκες. Το μοντέλο αυτό επιδιώκει τη βελτίωση της ποιότητας ζωής γενικά και όχι μόνο των προβληματικών καταστάσεων, βασίζεται στην αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης και στις βασικές ανθρώπινες αξίες. Η έμφαση δίδεται στην πρόληψη και όχι στην αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Την τελική του μορφή το κράτος πρόνοιας την πήρε στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αι. σαν αναγκαστική λύση στα κοινωνικά προβλήματα που είχαν προκύψει από την εκβιομηχάνιση, την αστικοποίηση και την επικράτηση υπερβολικά φιλελεύθερων συστημάτων αγοράς.

Στο πλαίσιο των κοινωνικών οργανώσεων²⁵, παρατηρείται κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη η οποία όμως δημιούργησε κάποια προβλήματα, δεδομένου ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας, στο 2^ο μισό του 20^{ου} αιώνα, όπως για παράδειγμα, οι νέες μέθοδοι παραγωγής, στερήσε από κάποιες ομάδες τα οικονομικά μέσα επιβίωσης και άλλαξε ουσιαστικά τη δομή της οικογένειας. Από τα παραπάνω προκύπτει η ανάγκη για τη δημιουργία ενός ουσιαστικού κράτους πρόνοιας. Στην παρούσα εργασία γίνεται αναφορά στο κράτος πρόνοιας σε συνάρτηση με την ανάπτυξη της κοινωνικής εργασίας καθώς η δεύτερη αναπτύσσεται στα πλαίσια ενός κράτους πρόνοιας και αποτελεί μέρος αυτού.

2.4 Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας

Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, λειτουργεί ως ένα κεντρικά κατευθυνόμενο μοντέλο παροχής χρηματικών επιδομάτων, παροχών σε είδος και προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών, που στηρίζεται στην παρέμβαση του δημόσιου τομέα. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, εξειδικεύονται στην παροχή υπηρεσιών προς άτομα που δεν επιθυμούν ή δεν κατορθώνουν να ενταχθούν στο δημόσιο σύστημα, ενώ οι εθελοντικοί φορείς δραστηριοποιούνται για την προώθηση συλλογικών αιτημάτων των μελών τους ή για την κάλυψη των κενών προστασίας, που απορρέουν από την περιοριστική λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών.

Η ανάλυση των αρχών οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος, επικεντρώνεται στους φορείς παροχής υπηρεσιών. Έτσι, δεν γίνεται διερεύνηση των άτυπων δικτύων φροντίδας, που αντιστοιχεί στις υπηρεσίες φροντίδας και βοήθειας που παρέχονται από φίλους, μέλη της οικογένειας ή τη γειτονιά.

---

²⁵ Ζωγράφος Α. (1992): *Ο διπλός ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας στο πλαίσιο των κοινωνικών οργανώσεων και υπηρεσιών*, Πάτρα, σελ. 83.

2.5 Το δημόσιο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας και οι τεχνικές οργάνωσης και διοίκησης του.

Το δημόσιο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, διακρίνεται στα εσωτερικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, πρόνοιας και προστασίας της υγείας. Οι στόχοι του προνοιακού συστήματος, κατευθύνονται στην κάλυψη των αναγκών ατόμων και ομάδων τα οποία αδυνατούν να ενταχθούν στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και αντιμετωπίζουν προβλήματα υπαγωγής στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό της χώρας.

Οι προσανατολισμοί των παρεμβάσεων του ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, κατευθύνονται πλέον στην υιοθέτηση ενός αποκεντρωμένου μοντέλου. Αυτό σχηματοποιείται σε τέσσερα επίπεδα: την Κεντρική Διοίκηση, την Περιφερειακή Διοίκηση, τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Οι αρμοδιότητες των φορέων που δραστηριοποιούνται σε κάθε επίπεδο, τυποποιούνται μέσω της σταδιακής μεταβίβασης προνοιακών αρμοδιοτήτων της Κεντρικής Διοίκησης στη Νομαρχιακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Κύριος φορέας στην οργάνωση και λειτουργία του συστήματος είναι το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, σε επίπεδο Κεντρικής Διοίκησης. Παράλληλα όμως, εντοπίζονται σημαντικές παρεμβάσεις και άλλων υπουργείων όπως είναι, το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Μεταξύ των φορέων αυτών της κεντρικής διοίκησης, δεν εξασφαλίζεται ένας ενιαίος συντονισμός και σχεδιασμός επιτελικών παρεμβάσεων παρόλο που στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, προωθήθηκαν συγκεκριμένες ενέργειες για την επίτευξη ενός παρόμοιου στόχου (σύσταση Εθνικού Συμβουλίου Κοινωνικής Φροντίδας, συγκρότηση διυπουργικών ομάδων εργασίας ή επιτροπών).

Σε Περιφερειακό επίπεδο αρμοδιότητες στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας, ασκούνται τόσο από τις Περιφέρειες όσο και από τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις. Οι Περιφέρειες αποτελούν αποκεντρωμένες υπηρεσίες της κεντρικής διοίκησης, ενώ οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις όργανα με αυτοτελή νομική προσωπικότητα. Αντίθετα, δεν προβλέπονται αρμοδιότητες από τις

επαρχίες, καθώς οι επαρχίες ως μονάδες της διοικητικής διαίρεσης της χώρας, καταργήθηκαν από την 1^η Ιανουαρίου του 1999²⁶.

Οι Περιφέρειες αποτελούν ενιαίες αποκεντρωμένες μονάδες διοίκησης του κράτους, που συμβάλλουν στον εθνικό σχεδιασμό μέσω του προγραμματισμού και της εφαρμογής πολιτικών οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης. Η λειτουργία τους διέπεται από τις διατάξεις του Ν. 2503 / 97 «Διοίκηση, οργάνωση, στελέχωση της Περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την τοπική αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις».

Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, ασκούν αρμοδιότητες στο πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας ως αποτέλεσμα της αυτοδίκαιης μεταβίβασης αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, που κατοχυρώθηκε νομοθετικά το 1994. Παράλληλα, σχετικές αρμοδιότητες ασκούνται ύστερα από τη μεταγενέστερη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων που προηγουμένως προωθούνταν από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας.

Σε τοπικό επίπεδο, αρμοδιότητες στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας ασκούνται από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Δήμοι και Κοινότητες). Το μοντέλο παρέμβασης των ΟΤΑ στο πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας στηρίζεται στη διάκριση μεταξύ των οργάνων που σχεδιάζουν και των οργάνων που υλοποιούν, παρέχοντας έτσι τις αντίστοιχες κοινωνικές υπηρεσίες. Σύμφωνα με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, οι επιτελικές αποφάσεις λαμβάνονται από τα Δημοτικά Συμβούλια. Κατοχυρώνεται όμως και η δυνατότητα μεταβίβασης συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων στα Τοπικά Συμβούλια, τα οποία μπορούν να αναλαμβάνουν δράσεις όπως για παράδειγμα είναι η εφαρμογή πολιτιστικών και ψυχαγωγικών προγραμμάτων ή η παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας και προστασίας προς ηλικιωμένους στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής του Δήμου..

2.6 Ιδιωτικός τομέας πρόνοιας.

Η ρύθμιση του ιδιωτικού τομέα χαρακτηρίζεται από την υιοθέτηση ενός σύνθετου μοντέλου προληπτικού και κατασταλτικού ελέγχου, το οποίο

---

²⁶ Άρθρο 19 παρ. 1, Ν. 2539 / 97, που ρητώς ορίζει ότι η κατάργηση των επαρχιών δεν επιφέρει συνέπειες στη διάρθρωση και λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών και των υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

επικεντρώνεται στην υποχρέωση λήψης άδειας σύστασης και λειτουργίας. Αντίθετα, δεν προβλέπονται ειδικές διαδικασίες αξιολόγησης της ποσότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, με εξαίρεση το θεσμό των κοινωνικών συμβούλων που εισήχθη μόλις το 1995, ή της αποτελεσματικότητας των δράσεων σε σχέση με ευρύτερους κοινωνικούς στόχους.

Σε σύγκριση με άλλα Ευρωπαϊκά Κράτη, η παρέμβαση των ιδιωτικών φορέων είναι πολύ περιορισμένη. Πρόκειται για ένα εγγενές χαρακτηριστικό του ελληνικού μοντέλου κοινωνικής πρόνοιας που εξηγείται με βάση την παραδοσιακή ανάπτυξη του δημόσιου τομέα, αλλά και την αυξημένη συμμετοχή των άτυπων οικογενειακών στρατηγικών στο σύστημα παροχής φροντίδας. Δεν μπορεί όμως να γίνει λόγος ιδιωτικοποίησης (privatization) του τομέα πρόνοιας στη χώρα μας ή για ανάπτυξη τεχνικών αγοράς στο πεδίο της κοινωνικής φροντίδας (social care markets)²⁷. Εντοπίζονται όμως, τάσεις ενίσχυσης του θεσμικού ρόλου των ιδιωτικών φορέων, ιδίως εξαιτίας της κατοχύρωσης των δυνατοτήτων λειτουργίας τους στο πλαίσιο του νέου Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας.

Οι ιδιωτικοί φορείς που ενεργοποιούνται στην Ελλάδα αποτελούν κυρίως παραδοσιακές επιχειρήσεις κοινωνικής φροντίδας με συμμετοχή, σ' αυτές επαγγελματιών υγείας και πρόνοιας καθώς και νοσηλευτικές επιχειρήσεις που συνήθως συνεργάζονται ή υπάγονται στο οργανωτικό σχήμα εταιρειών ιδιωτικής ασφάλισης.

2.7 Η ενεργοποίηση του εθελοντικού τομέα πρόνοιας.

Η λειτουργία του εθελοντικού τομέα πρόνοιας στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας στην Ελλάδα, χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη φιλανθρωπικών παρεμβάσεων και την προώθηση σχετικά αυτόνομων στρατηγικών που συμπληρώνουν τις δημόσιες πολιτικές πρόνοιας. Οι παρεμβάσεις αυτές εξελίσσονται πλέον σε νέες μορφές κοινωνικού εθελοντισμού που διαρθρώνονται με βάση τη λειτουργία των μη κυβερνητικών οργανώσεων προνοιακού τύπου. Γίνεται μάλιστα λόγος για την ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών, ως πλαίσιο δραστηριοποίησης του δικτύου εθελοντικών

---

²⁷ Lapsley I., Llewellyn S.(1998): *Markets, hierarchies and choices in social care.*

Bartlett W., Roberts J., Le Grand J. (Eds): *A revolution in Social Policy: Quasi – market reforms in the 1990s*, New York, Westinghouse Learning Press, σελ. 133.

οργανώσεων που αναπτύσσονται στους τομείς της κοινωνικής πρόνοιας και φροντίδας

Σε αντίθεση με τα περισσότερα Ευρωπαϊκά κράτη, που έχουν τυποποιήσει τους βασικούς άξονες αξιολόγησης και παρέμβασης των εθελοντικών φορέων και των μη κερδοσκοπικών ιδιωτικών οργανώσεων στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών, η λειτουργία των φορέων του εθελοντικού τομέα στην Ελλάδα, χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ενός ιδεολογικοπολιτικού πλαισίου, το οποίο να καθορίσει τις σχέσεις τους με την κεντρική διοίκηση και τους φορείς της αγοράς

Ο εθελοντικός τομέας στην Ελλάδα συγκροτείται από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.), τους ιδιωτικούς φορείς παροχής κοινωνικής φροντίδας και τους εθελοντικούς φορείς προνοιακού τύπου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Μόλις το 1998 προβλέφθηκε η τήρηση ειδικού Μητρώου Εθελοντικών Φορέων Προνοιακού Τύπου στον οργανισμό του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, ενώ δεν έχει ακόμα ενεργοποιηθεί ο θεσμός του Συμβουλίου Εθελοντικών Οργανώσεων, θεσμός ο οποίος εδώ και αρκετά χρόνια λειτουργεί σε άλλα Ευρωπαϊκά συστήματα, με αντιπροσωπευτικότερο όλων το παράδειγμα της εφαρμογής του στο Αγγλοσαξονικό μοντέλο με τη μορφή του National Council for Voluntary Organizations (N.C.V.O).

2.8. Το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας.

Το νέο μοντέλο του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας εισάγεται στην Ελλάδα το 1998²⁸ και κατοχυρώνει την παρέμβαση του κράτους στο πεδίο παροχής των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών. Τίθενται έτσι οι βάσεις για τη δημιουργία ενός σύγχρονου μοντέλου προνοιακής παρέμβασης που αποβλέπει, στην εξυπηρέτηση νέων αναγκών και στον εξορθολογισμό της διοικητικής και οργανωτικής λειτουργίας των παραδοσιακών μονάδων πρόνοιας. Το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας στηρίζεται σε ένα ενιαίο και αποκεντρωμένο πλαίσιο²⁹ που ενεργοποιείται μέσω της δράσης των

---

²⁸ Ν. 2646 / 98 (ΦΕΚ Α' 236) για την «Οργάνωση και λειτουργία του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας». Ο Νόμος πρέπει να θεωρηθεί ως το θεσμικό υπόβαθρο του συστήματος καθώς κατοχυρώνει τις γενικές αρχές και τους βασικούς άξονες λειτουργίας του.

²⁸ Αμίση Γ. (2001): *Αρχές Οργάνωσης και Λειτουργίας του Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας*. Αθήνα, Παπαζήση, σελ.102.

²⁹ Άρθρο 2 Ν.2646 / 98.

φορέων του δημόσιου τομέα που εποπτεύονται από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, των ιδιωτικών φορέων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που αναγνωρίζονται ως ειδικώς πιστοποιημένοι φορείς του Συστήματος και εγγράφονται στο αντίστοιχο Μητρώο της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, και των οργανώσεων εθελοντικού χαρακτήρα (πρωτοβάθμιες, δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που αποτελούν είτε ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, είτε σωματεία ή συλλόγους που δραστηριοποιούνται στην εθελοντική παροχή υπηρεσιών προς άτομα ή ομάδες πληθυσμού).

Η δομή του Εθνικού Συστήματος χαρακτηρίζεται από τη διάκριση μεταξύ δύο επιπέδων: του επιτελικού σχεδιασμού και της παροχής υπηρεσιών. Εισάγει έτσι την τεχνική της τυποποίησης των αρμοδιοτήτων για την παροχή προνοιακών υπηρεσιών.

- Επιτελικός Σχεδιασμός

Αρμόδιος φορέας για το σχεδιασμό, το συντονισμό και την παρακολούθηση του Συστήματος είναι το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας. Οι επιτελικές αρμοδιότητες περιλαμβάνουν την κατάρτιση Εθνικών Προγραμμάτων που εκτελούνται από τους φορείς υλοποίησης και επικεντρώνονται σε 4 θεματικούς τομείς που συνδέονται με την κάλυψη συγκεκριμένων ομάδων – στόχων:

- οικογένεια, παιδιά και νεότητα
- ηλικιωμένοι
- άτομα με ειδικές ανάγκες
- ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες που τελούν σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Το κανονιστικό πλαίσιο των εθνικών προγραμμάτων περιλαμβάνει τους στόχους, τους φορείς εκτέλεσης, τη διαδικασία και κάθε άλλη λεπτομέρεια στην εφαρμογή και παρακολούθησή τους.

- Παροχή Υπηρεσιών

Αρμόδιοι φορείς για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας είναι οι δημόσιοι, ιδιωτικοί και εθελοντικοί φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα³⁰ και ενεργοποιούνται τόσο από την υλοποίηση των εθνικών προγραμμάτων, όσο και από την παροχή αυτοτελών υπηρεσιών.

Το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας υιοθετεί τη διάκριση μεταξύ πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας φροντίδας για τον τομέα των υπηρεσιών υγείας. Η πρωτοβάθμια κοινωνική φροντίδα επικεντρώνεται στη παροχή υπηρεσιών ανοικτής φροντίδας, αποβλέποντας στην πρόληψη των αναγκών αλλά και στον εντοπισμό προβλημάτων που οδηγούν σε κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό. Οι σχετικές υπηρεσίες παρέχονται κυρίως στο πλαίσιο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' Βαθμού. Η δευτεροβάθμια κοινωνική φροντίδα επικεντρώνεται στην παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας και κλειστής φροντίδας, αποβλέποντας στη θεραπεία και αποκατάσταση σωματικής, πνευματικής και ψυχικής νόσου ή αναπηρίας, αλλά και στην αντιμετώπιση των συνεπειών του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού. Οι σχετικές υπηρεσίες παρέχονται κυρίως στο πλαίσιο της Περιφέρειας και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Τέλος, η τριτοβάθμια κοινωνική φροντίδα επικεντρώνεται στην παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών ανοικτής και κλειστής προστασίας. Οι σχετικές υπηρεσίες παρέχονται κυρίως στο πλαίσιο της Κεντρικής Διοίκησης και της Περιφέρειας.

2.9. Οι αρχές του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας.

Ο βασικός στόχος του συστήματος είναι η εξασφάλιση σύγχρονων υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας σε κάθε άτομο που διαμένει νόμιμα στην ελληνική επικράτεια και βρίσκεται σε κατάσταση ανάγκης. Με τον όρο «κοινωνική φροντίδα»³¹ ορίζεται: «η προστασία που παρέχεται σε άτομα ή ομάδες με προγράμματα πρόληψης και αποκατάστασης και αποσκοπεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις ισότιμης συμμετοχής των ατόμων στην

---

³⁰ Το άρθρο 3 παρ 1 του Νόμου 2646 / 98 προβλέπει ότι: «Στο Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας, υπηρεσίες μπορούν να παρέχουν οι φορείς του δημόσιου τομέα που εποπτεύονται από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας και οι ιδιωτικοί φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις που προβλέπουν οι ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις. Στους ιδιωτικούς φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα περιλαμβάνονται και οι οργανώσεις εθελοντικού χαρακτήρα».

³¹ Άρθρο 3 παρ 2 του Ν. 2646 / 98.
Άρθρο 1 παρ. 1 Ν. 2646 / 98. Βλ. παράρτημα

οικονομική και κοινωνική ζωή και να τους εξασφαλίσει αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης». Η στήριξη της οικογένειας αποτελεί βασικό στόχο των παραπάνω προγραμμάτων.

Από το παραπάνω εξάγουμε το συμπέρασμα ότι, η διευρυμένη προσέγγιση της κοινωνικής φροντίδας στοχεύει στην εξυπηρέτηση δύο βασικών προτεραιοτήτων: της εξασφάλισης αξιοπρεπών όρων διαβίωσης και την κοινωνική ένταξη. Η πρώτη προτεραιότητα συνδέεται με τις παραδοσιακές αντιλήψεις περί ελάχιστων ορίων και βασικών αναγκών που προσανατολίζονται στην ενίσχυση των πλέον φτωχών ατόμων μέσω μηχανισμών κοινωνικής προστασίας. Η υιοθέτησή της συνεπάγεται την ανάπτυξη του επιτελικού μοντέλου κοινωνικών υπηρεσιών, που κατευθύνεται στην κάλυψη μόνο των ατόμων εκείνων που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης. Η δεύτερη προτεραιότητα συνδέεται με τις νέες αντιλήψεις περί κοινωνικής ενσωμάτωσης και συμμετοχής, που επικεντρώνονται στην ενίσχυση των ενδιαφερομένων και την αύξηση των δυνατοτήτων τους για ένταξη στο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον. Η προτεραιότητα αυτή αναδεικνύει βασικές διαστάσεις του καθολικού μοντέλου κοινωνικών υπηρεσιών, το οποίο προσανατολίζεται στην παροχή υπηρεσιών βασικού τύπου για το σύνολο του πληθυσμού και όχι μόνο για τα φτωχά άτομα.

Δίδεται έμφαση στην πρώτη προτεραιότητα. Το συγκεκριμένο επιχείρημα θεμελιώνεται στη χρήση κριτηρίων αναγνώρισης των γενικών αρχών³² που διέπουν τη λειτουργία του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας:

Η κύρια αρχή του συστήματος είναι η αρχή της επικουρικότητας, που επιβάλλει την επικέντρωση των προνοιακών παροχών στην αντιμετώπιση αναγκών που δεν μπορούν να καλυφθούν από του ίδιους τους ενδιαφερόμενους ή τις οικογένειές τους³³. Η δεύτερη γενική αρχή του συστήματος είναι η αρχή της πρόληψης, που επιβάλλει την παρέμβαση των προνοιακών υπηρεσιών για την ορθολογική αντιμετώπιση όχι πλέον των

---

³² Αμίσης Ν. Γαβριήλ,(2001), *Αρχές Οργάνωσης και Λειτουργίας του Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας*, Αθήνα, Παπαζήση, σελ.107.

³³ Έκφραση της αρχής εντοπίζεται στο άρθρο 1 παρ. 2 του Ν. 2646 / 98, που προβλέπει χαρακτηριστικά ότι: « Η κοινωνική φροντίδα παρέχεται μετά τη διαπίστωση του απειλούμενου άμεσου κινδύνου ή της υπάρχουσας ανάγκης και διαρκεί όσο διατηρούνται οι προϋποθέσεις χορήγησής της».

συνεπειών αλλά των παραγόντων που οδηγούν στη δημιουργία κοινωνικών προβλημάτων³⁴.

Οι συγκεκριμένες αρχές προωθούν παρεμβάσεις υπέρ ατόμων ή ομάδων που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης, περιορίζοντας τη δυνατότητα ανάπτυξης καθολικών υπηρεσιών. Από την άλλη πλευρά, η εφαρμογή τους αναδεικνύει ευρύτερες ιδεολογικές και κοινωνικοπολιτικές προσεγγίσεις για την άσκηση προνοιακής πολιτικής που προσαρμόζονται απόλυτα στο Λατινικό μοντέλο κοινωνικής προστασίας. Αυτό διότι η κάλυψη των αναγκών από ένα δημόσιο σύστημα πρόνοιας με βάση την αρχή της επικουρικότητας προϋποθέτει την ευρύτερη παρέμβαση των οικογενειακών δικτύων ως πρωτογενείς φορείς κοινωνικής φροντίδας³⁵.

2.10. Η οργάνωση του συστήματος.

Η διάρθρωση του συστήματος στηρίζεται στη διάκριση μεταξύ των φορέων του δημόσιου, ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα. Οι φορείς του δημόσιου τομέα εντάσσονται αυτοδίκαια στο πλαίσιο του εθνικού συστήματος, ενώ, για τους φορείς του εθελοντικού απαιτούνται ειδικές διαδικασίες πιστοποίησης. Όσον αφορά τους φορείς του ιδιωτικού τομέα, προβλέπεται η δυνατότητα ένταξης τους στο σύστημα, δίχως όμως να εξειδικεύονται οι προϋποθέσεις³⁶.

Οι φορείς του δημόσιου τομέα διακρίνονται σε δύο κύριες κατηγορίες: φορείς που υπάγονται στις διοικητικές βαθμίδες του κράτους και νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου που ανήκουν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Στην πρώτη εντάσσονται οι κοινωνικές υπηρεσίες που υπάγονται τις Περιφέρειες, τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' Βαθμού. Στη δεύτερη εντάσσονται οι προνοιακού τύπου

---

³⁴ Αμίσης Γ., (2001), *Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας*, Αθήνα, Παπαζήση, σελ 381.

³⁵ Το άρθρο 1 παρ. 3 του Ν. 2646 / 98 προβλέπει ότι: «Οι υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας παρέχονται χωρίς διακρίσεις, ανάλογα με τις ιδιαίτερες προσωπικές, οικογενειακές, οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες των ατόμων, στο πλαίσιο ενιαίου και αποκεντρωμένου Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας, που οργανώνεται σύμφωνα με τις ειδικές διατάξεις του Νόμου αυτού».

³⁶ Πρόκειται για τη γενική διατύπωση του άρθρου 1 παρ. 4 του Ν. 2646 / 98 που προβλέπει ότι: «Υπηρεσίες μπορούν να παρέχουν οι ιδιωτικοί φορείς κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που λειτουργούν σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπουν οι ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις».

οργανισμοί που ήδη λειτουργούν ή ιδρύονται με τις διατάξεις του Ν. 2646 / 98, ο οποίος προβλέπει τόσο την ίδρυση όσο και την κατάργηση και συγχώνευση υφιστάμενων φορέων.

Οι φορείς του ιδιωτικού τομέα εντάσσονται στο πλαίσιο του εθνικού συστήματος με την πλήρωση δύο προϋποθέσεων: έχουν μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα και αναγνωρίζονται ως ειδικώς πιστοποιημένοι φορείς³⁷

Τέλος οι φορείς του εθελοντικού τομέα εντάσσονται στο πλαίσιο του εθνικού συστήματος μετά την εγγραφή τους σε ειδικό μητρώο μη κυβερνητικών οργανώσεων που τηρείται από το ανεξάρτητο τμήμα ανάπτυξης εθελοντισμού του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας. Η ένταξή τους επιτρέπει τη χρηματοδότηση των δαπανών επιστημονικής, διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης των δράσεών τους από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας³⁸.

Η καταγραφή των ιδιωτικών φορέων υλοποίησης του εθνικού συστήματος, αποπειράται την τυποποίηση των σχέσεών τους με τα όργανα της κεντρικής διοίκησης, αλλά και την υπαγωγή της λειτουργίας τους σε ένα ενιαίο πλαίσιο προγραμματισμού και κατανομής των προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας στη χώρα μας. Οι βασικοί μηχανισμοί για την εξυπηρέτηση των στόχων αυτών είναι³⁹ η λειτουργία και παρακολούθηση του εθνικού μητρώου φορέων ιδιωτικού τομέα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, η υιοθέτηση ορθολογικών κριτηρίων για την πιστοποίηση των φορέων, και η λειτουργία και παρακολούθηση του ειδικού μητρώου των πρωτοβάθμιων, δευτεροβάθμιων και τριτοβάθμιων μη κυβερνητικών οργανώσεων.

Η θεσμοθέτηση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας συνοδεύεται από την εισαγωγή νέων τεχνικών που αποβλέπουν στην αύξηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας του συστήματος, προωθώντας

---

³⁷ Οι διαδικασίες πιστοποίησης περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο 5 του Ν.2646 / 98 και οι συνέπειές της συνδέονται με τη δυνατότητα υποστήριξης των μη κερδοσκοπικών φορέων από τα όργανα της διοίκησης. Σύμφωνα με τη σχετική ρύθμιση του άρθρου 5 παρ. 6 του ίδιου Νόμου η έλλειψη πιστοποίησης αποκλείει την επιχορήγηση των ενδιαφερομένων φορέων: «Επιχορηγήσεις και κάθε είδους παροχές από τους φορείς του δημόσιου τομέα, την περιφέρεια και την τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου και δεύτερου βαθμού, μπορεί να παρέχονται μόνο στους ιδιωτικούς φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που έχουν αναγνωρισθεί ως ειδικώς πιστοποιημένοι φορείς του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας».

³⁸ Άρθρο 12 παρ 3 Ν. 2646 / 98.

³⁹ Αμίτσης Γ. (2001): *Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας*. Αθήνα, Παπαζήση, σελ. 383.

παράλληλα τη δυνατότητα επέκτασης του πεδίου εφαρμογής και σε ομάδες του πληθυσμού που δεν καλύπτονται από τις παραδοσιακές υπηρεσίες πρόνοιας (άστεγοι, τσιγγάνοι, μετανάστες, κ.α). Οι νέες αυτές τεχνικές καταγράφονται συνοπτικά ως εξής:

- Η εισαγωγή του θεσμού του εθνικού προγράμματος, ο οποίος προσανατολίζεται στην κάλυψη αναγκών συγκεκριμένων ομάδων – στόχων⁴⁰ και μπορεί να αναπτυχθεί μέσω της λειτουργίας ειδικών προγραμμάτων.
- Η εισαγωγή του θεσμού του δικτύου υπηρεσιών Κοινωνικής Φροντίδας, ο οποίος επιδιώκει την τυποποίηση των εσωτερικών σχέσεων μεταξύ των φορέων του εθνικού συστήματος αλλά και των εξωτερικών σχέσεων με τους φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας⁴¹.
- Η εισαγωγή επαγγελματικών στοιχείων στη λειτουργία των εθελοντικών φορέων, η οποία εντοπίζεται στην υποχρέωση εκπόνησης και υποβολής μελέτης σκοπιμότητας και βιωσιμότητας από τους ιδιωτικούς φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, προκειμένου να αναγνωρισθούν ως ειδικώς πιστοποιημένοι φορείς του εθνικού συστήματος.
- Η σύσταση του Εθνικού Συμβουλίου Κοινωνικής Φροντίδας ως συμβουλευτικό – γνωμοδοτικό όργανο
- Η εισαγωγή του μέτρου της κοστολόγησης των υπηρεσιών που παρέχονται από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς κοινωνικής φροντίδας.
- Η ένταξη υπηρεσιών πληροφόρησης και ενημέρωσης στο πλέγμα των παροχών Κοινωνικής Φροντίδας.
- Η εισαγωγή της καινοτομίας στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας και η θεσμοθέτηση κινήτρων για την ανάπτυξη καινοτόμων προγραμμάτων που αφορούν συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού ή προτείνουν νέες μεθόδους αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων.

---

⁴⁰ Οι ομάδες αυτές εξειδικεύονται στα άρθρα 2, 17, και 18 του Ν. 2646 / 98.

⁴¹ Στο άρθρο 3 παρ 3 του Ν. 2646 / 98 καθορίζονται «οι όροι και οι προϋποθέσεις με τις οποίες οι φορείς του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας μπορούν να συνεργάζονται μεταξύ τους ή και με φορείς παροχής Υπηρεσιών Υγείας ως Δίκτυα Υπηρεσιών Κοινωνικής Φροντίδας».

- Η ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας και η εξασφάλιση της σταθερής χρηματοδότησής της από δημόσιους πόρους
- Η εισαγωγή του θεσμού των προστατευμένων παραγωγικών εργαστηρίων για την απασχόληση ατόμων με νοητική υστέρηση, αυτισμό, βαριές σωματικές και πολλαπλές αναπηρίες.
- Η εισαγωγή ειδικών προγραμμάτων για την κοινωνική ένταξη ομάδων – στόχων όπως οι τσιγγάνοι και οι πρόσφυγες, που μέχρι σήμερα δεν αντιμετωπίζονταν ενιαία από τις υπηρεσίες πρόνοιας.
- Η χρήση προγραμματικών συμβάσεων για την υλοποίηση των στόχων του συστήματος.
- Η δημιουργία ενιαίου μηχανογραφημένου μητρώου δικαιούχων επιδοματικών παροχών κατά πρόγραμμα εισοδηματικής ενίσχυσης και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση.

2.11. Σύγκριση παλαιού και νέου ελληνικού συστήματος

Για την αναθεώρηση του ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, χρειάζεται να γίνουν ουσιαστικές παρεμβάσεις οι οποίες στην ουσία αντιστοιχούν σε προτεραιότητες αναθεώρησης των νομικών, κοινωνικοπολιτικών και οργανωτικών δομών του συστήματος. Η αναθεώρηση του ελληνικού μοντέλου κοινωνικών υπηρεσιών εμφανίζεται υπολειμματική. Εντοπίζεται βέβαια η αναγκαιότητα ουσιαστικών παρεμβάσεων, οι οποίες δεν καλύπτουν ένα συνολικό πλάνο μεταρρύθμισης αλλά επικεντρώνονται σε επιμέρους άξονες. Οι άξονες αυτοί συνοπτικά είναι:

- Η εξειδίκευση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων του δημόσιου τομέα.
- Η ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ κεντρικής διοίκησης και ιδιωτικών φορέων παροχής υπηρεσιών⁴².
- Η ρύθμιση του ρόλου των εθελοντικών φορέων⁴³.

⁴² Σταθόπουλος Π. (1996): *Κοινωνική Πρόνοια – Μια γενική θεώρηση*. Αθήνα, Έλλην, σελ. 240 – 242.

⁴³ Αμίσης Γ., (2001), *Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας*, Αθήνα, Παπαζήση, σελ 400

- Η εισαγωγή υπηρεσιών κάλυψης νέων κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων.
- Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων των ληπτών ή των ενδιαφερομένων που κάνουν χρήση των κοινωνικών υπηρεσιών.
- Η τυποποίηση των αρχών λειτουργίας του μοντέλου των κοινωνικών υπηρεσιών.
- Η σύνδεση των κοινωνικών υπηρεσιών με τις παροχές εισοδηματικής ενίσχυσης που χορηγούνται από το δημόσιο σύστημα πρόνοιας⁴⁴.
- Ενίσχυση των εθελοντικών φορέων.
- Αναγνώριση του ρόλου των άτυπων δικτύων φροντίδας.

Η διερεύνηση των κύριων αξόνων οργάνωσης και λειτουργίας του ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το σύστημα βρίσκεται σε ένα μεταβατικό στάδιο εξέλιξης με παρεμβάσεις επικεντρωμένες στην αποκέντρωση της παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο δημόσιου τομέα και τη ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ κεντρικής διοίκησης και ιδιωτικών ή εθελοντικών φορέων. Παράλληλα, γίνονται απόπειρες τυποποίησης του ρόλου των επιτελικών φορέων και εξασφάλισης της ορθολογικής τους διασύνδεσης με τους φορείς παροχής υπηρεσιών.

Το κύριο πρόβλημα στο πεδίο αυτό εντοπίζεται στην αδυναμία της κεντρικής διοίκησης να συγκροτήσει ένα πλάνο κοινών αξόνων. Οι φορείς της κεντρικής διοίκησης που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας επικεντρώνουν τις παρεμβάσεις τους σε επιμέρους άξονες, δίχως να εξασφαλίζουν ένα μακροπρόθεσμο πλάνο προγραμματισμού⁴⁵. Επομένως δεν προχωρούν σε παρεμβάσεις που κρίνονται αναγκαίες στην προώθηση σύνθετων ενεργειών, όπως η κάλυψη άμεσων αναγκών του πληθυσμού σε σχέση με την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών, η επίλυση των διαρθρωτικών και οργανωτικών προβλημάτων του συστήματος, η εξειδίκευση της σχέσης μεταξύ δημόσιου, ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα και η ρύθμιση του ρόλου των άτυπων δικτύων φροντίδας. Η αντιμετώπιση των παραπάνω

---

⁴⁴ Στασινόπουλου Ο., (1996), Ζητήματα σύγχρονης κοινωνικής πολιτικής – Από το κράτος πρόνοιας στον προνοιακό πλουραλισμό, Αθήνα, εκδόσεις Gutenberg.

⁴⁵ Η αδυναμία αυτή έχει επισημανθεί ήδη από τη δεκαετία του '90. Βλ Ιατρίδης, Δ. (1990), *Κοινωνικός σχεδιασμός στην Ελλάδα – Πρόνοια και αδιαφορία*, Αθήνα, Εκλογή, σελ. 3.

ζητημάτων επιβάλλει την τυποποίηση των γενικών αρχών ενός νέου μοντέλου προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών στη χώρα μας.

Αρχές εκσυγχρονισμού του ελληνικού μοντέλου κοινωνικών υπηρεσιών μπορούν να είναι η κατοχύρωση του ρόλου του δημόσιου τομέα ως επιτελικού μηχανισμού σχεδιασμού και εποπτείας των υπηρεσιών που παρέχονται από το σύστημα, ο συντονισμός των σχέσεων μεταξύ δημόσιων, ιδιωτικών και εθελοντικών φορέων, η προσαρμογή των υπηρεσιών στις πραγματικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες του πληθυσμού, η εισαγωγή τεχνικών διαχείρισης και αξιολόγησης των υπηρεσιών, η ρύθμιση των μηχανισμών χρηματοδότησης με βάση την αρχή της επιτελικότητας, η αναβάθμιση των προσόντων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού στο πεδίο της πρόνοιας και η αξιοποίηση της έρευνας για την προώθηση καινοτομικών δράσεων.

Όσον αφορά τις προτεραιότητες παρέμβασης, επικεντρώνονται στα παρακάτω: α) ενίσχυση της ευελιξίας του συστήματος με την κάλυψη οργανωτικών στρεβλώσεων και την εισαγωγή ευέλικτων τεχνικών διαχείρισης, β) τη θεσμοθέτηση νέων κοινωνικών υπηρεσιών, γ) τη ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ δημόσιου τομέα και ιδιωτικών επιχειρήσεων και δ) την εξειδίκευση του ρόλου των εθελοντικών φορέων.

2.12. Προγράμματα - υπηρεσίες δημοσίου τομέα

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για τις κοινωνικές υπηρεσίες⁴⁶. Από γαλλόφωνους συγγραφείς, σημαίνει το έργο των κοινωνικών λειτουργών και υπάρχει ταύτιση των κοινωνικών υπηρεσιών με οργανώσεις και προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας. Στις ΗΠΑ οι κοινωνικές υπηρεσίες αναφέρονται ως το μέσο ατόμων, ομάδων και κοινοτήτων ώστε να βελτιώσουν τη θέση τους, να προσαρμοστούν στην οικονομική εξέλιξη και να συμμετάσχουν στην εξέλιξη της κοινωνίας μας.

Γενικότερα, οι κοινωνικές υπηρεσίες διαφοροποιούνται από άλλες δημόσιες υπηρεσίες όχι τόσο από το τι κάνουν αλλά από τον τρόπο που εκτελούν το έργο τους. Η διαφορά μεταξύ δημόσιων και κοινωνικών υπηρεσιών είναι πολλές φορές δυσδιάκριτη: οι κοινωνικές υπηρεσίες έχουν συχνά ένα

---

⁴⁶ Σταθόπουλος Π., (1999), *Κοινωνική Πρόνοια, μια γενική θεώρηση*, Ελλήν, σελ. 203

υπολειμματικό χαρακτήρα, αποτελούν δηλαδή ένα δείκτη ασφαλείας όταν οι άλλες προσπάθειες και μέθοδοι αποτυγχάνουν να βοηθήσουν το άτομο ή την οικογένεια.

Οι κοινωνικές υπηρεσίες έχουν 5 στόχους: α. την προστασία ατόμων με διάφορες μορφές ανικανότητας (αλκοολικοί, ανάπηροι κλπ) ώστε να προωθηθούν τα δικαιώματά τους, β. την ενημέρωση και πληροφόρηση στο ευρύ κοινό για το ποιες κοινωνικές υπηρεσίες υπάρχουν και που μπορούν να απευθυνθούν, γ. την ανάπτυξη κοινωνικής ευθύνης και λειτουργικότητας μέσω της στήριξης και της προώθησης της οικογένειας, της υγείας κλπ, για παράδειγμα ο οικογενειακός προγραμματισμός, δ. την προώθηση ίσων ευκαιριών στους πολίτες μέσω της προώθησης της νομοθεσίας και των κοινωνικών παρεμβάσεων, και ε. τη θεσμοθέτηση μέτρων για την στοιχειώδη οικονομική επάρκεια, δηλαδή βελτίωση οικονομικής κατάστασης ατόμων και ομάδων που δεν έχουν δυνατότητα να εξασφαλίσουν οικονομική ανεξαρτησία.

Η συστηματική καταγραφή και ανάλυση των φορέων παροχής προνοιακών υπηρεσιών που ενεργοποιούνται στο πλαίσιο του δημόσιου συστήματος κοινωνικής πρόνοιας συμβάλλει στην τυποποίηση των βασικών διαστάσεων λειτουργίας του συστήματος, επιτρέποντας μάλιστα την εξαγωγή ιδιαίτερα χρήσιμων συμπερασμάτων για την εξέλιξη των σχετικών υπηρεσιών στην Ελλάδα. Από μεθοδολογική άποψη, η διερεύνηση των φορέων προνοιακών υπηρεσιών αξιοποιεί δύο κύρια κριτήρια: πρόκειται για τη νομική φύση των φορέων και τη θεματική εξειδίκευση τους (ομάδες – στόχοι στις οποίες απευθύνονται).

Σύμφωνα με το πρώτο κριτήριο, το δημόσιο σύστημα πρόνοιας προωθεί την παροχή υπηρεσιών μέσω ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ που εποπτεύονται ιδίως από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και τους Δήμους και Κοινότητες. Από την άλλη πλευρά, η εφαρμογή του δεύτερου κριτηρίου οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι σχετικές υπηρεσίες απευθύνονται σε συγκεκριμένες ομάδες στόχους- όπως προαναφέρθηκε στο 2^ο κεφάλαιο- που συγκροτούν ουσιαστικά τις κατηγορίες του προνοιακού πληθυσμού στην Ελλάδα:

- Παιδιά και νέοι
- Άτομα με ειδικές ανάγκες
- Ηλικιωμένοι

- Άτομα που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού όπως πρόσφυγες, παλιννοστούντες, μετανάστες, τσιγγάνοι, άστεγοι.

Όσον αφορά το περιεχόμενο των υπηρεσιών, το υφιστάμενο σύστημα δίνει έμφαση στις υπηρεσίες ιδρυματικής φροντίδας. Την τελευταία δεκαετία όμως προωθήθηκαν σημαντικές παρεμβάσεις προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης μορφών ανοικτής περίθαλψης, ιδίως για τους ηλικιωμένους⁴⁷ και τα άτομα με ειδικές ανάγκες .

A. Προνοιακές υπηρεσίες για παιδιά και νέους.

Οι προνοιακές υπηρεσίες για τη συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού περιλαμβάνουν υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας και ιδρυματικής περίθαλψης, που ουσιαστικά αναπαράγουν τη διάκριση μεταξύ της βοήθειας στην κοινότητα και της βοήθειας σε ιδρύματα.

Οι υπηρεσίες ανοικτής παιδικής προστασίας εξασφαλίζουν την εξυπηρέτηση των παιδιών από βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, νηπιαγωγεία και νηπιοτροφεία, καθώς και παιδικές κατασκηνώσεις. Βασική επιδίωξη των υπηρεσιών αυτών είναι η επίβλεψη και φροντίδα των παιδιών τις ώρες που οι γονείς εργάζονται και απουσιάζουν από το σπίτι. Οι θεσμοί ανοικτής φροντίδας είναι οι παιδικοί σταθμοί, οι παιδικές εξοχές, ο θεσμός της τοποθέτησης ανηλίκων σε ανάδοχες οικογένειες, ο θεσμός της υιοθεσίας και ο θεσμός της επιτροπείας.

Η ιδρυματική περίθαλψη των παιδιών και νέων στην Ελλάδα εξασφαλίζεται μέσω της λειτουργίας ενός δικτύου φορέων του δημόσιου τομέα και προσανατολίζονται κυρίως στην κάλυψη ατόμων με σωρευτικά κοινωνικά προβλήματα. Με βάση το περιεχόμενο των σχετικών προγραμμάτων υιοθετείται η διάκριση των υπηρεσιών προς παιδιά με ειδικές ανάγκες, παιδιά με κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και παιδιά με προβλήματα ένταξης και προσαρμογής.

Τα εξειδικευμένα προγράμματα κλειστής περίθαλψης υλοποιούνται από θεραπευτήρια χρόνιων παθήσεων παιδών, από τις παιδοπόλεις και άλλους

---

⁴⁷ Για τη θεωρητική προσέγγιση των υπηρεσιών ανοικτής φροντίδας για ηλικιωμένους βλ. ενδεικτικά: Νιάκας Δ., Μπεαζόγλου Τ., (1994), Είναι αναγκαία η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών περίθαλψης για την τρίτη ηλικία στην Ελλάδα, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 253, και Κυριόπουλο Γ., Γεωργούση Ε., Σκουτέλη Γ., (1994), Υγεία και κοινωνική προστασία στην τρίτη ηλικία, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 205.

ξενώνες φιλοξενίας. Ο κυριότερος φορέας περίθαλψης των παιδιών και των νέων στο πλαίσιο λειτουργίας του δημοσίου συστήματος πρόνοιας είναι ο Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας, Ν.Π.Δ.Δ. που ιδρύθηκε με το Ν. 2646/98 και στον οποίο συγχωνεύθηκαν ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, το Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας & Αντίληψης και το κέντρο βρεφών «ΜΗΤΕΡΑ». Τα προγράμματα που υλοποιεί ο νέος φορέας αποτελούν συνέχεια πολιτικών που είχαν αναπτυχθεί σε επίπεδο Ε. Ο. Π. και περιλαμβάνουν:

- Λειτουργία Παιδοπόλεων
- Λειτουργία Στέγης Εφήβων και Νέων Κοριτσιών
- Προγράμματα προστασίας «παιδιών στο δρόμο»
- Υπηρεσίες άμεσης κοινωνικής βοήθειας που παρέχονται στο πλαίσιο του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας. Σύμφωνα με το οργανωτικό πλαίσιο του Κέντρου, οι σχετικές υπηρεσίες περιλαμβάνουν τηλεφωνική γραμμή κοινωνικής βοήθειας, μονάδα επιτόπιας παρέμβασης, ξενώνες σύντομης φιλοξενίας και συμβουλευτικές υπηρεσίες.

B. Οι Προνοιακές υπηρεσίες για άτομα με ειδικές ανάγκες.

Οι προνοιακές υπηρεσίες για τα άτομα με ειδικές ανάγκες αναπτύσσονται από τα μέσα της δεκαετίας του 1950, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην υιοθέτηση ιδρυματικών μορφών περίθαλψης. Χαρακτηριστικό των σχετικών πολιτικών είναι ότι επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους και διαμορφώνουν τις τεχνικές κάλυψης ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τις απαιτήσεις των μελών κάθε κατηγορίας. Το 1998, με την ίδρυση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας, εισάγονται μονάδες γενικού τύπου που αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση όλων των κατηγοριών ατόμων με ειδικές ανάγκες, πρόκειται για τα κέντρα κοινωνικής υποστήριξης ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Η ενεργοποίηση της κεντρικής διοίκησης στο πεδίο κάλυψης των ατόμων με ειδικές ανάγκες, θέτει τις βάσεις για το σχεδιασμό και την παρακολούθηση της εφαρμογής ενός ιδιαίτερα σύνθετου πλέγματος μονάδων και φορέων παροχής υπηρεσιών κλειστής και ανοικτής περίθαλψης. Οι κύριες πολιτικές ασκούνται από Ν.Π.Δ.Δ. και Ν.Π.Ι.Δ. που εποπτεύονται από το Υπουργείο Υγείας και

Πρόνοιας ,ενώ ο ρόλος των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων και των Ο. Τ. Α. εμφανίζεται περιθωριακός.

Οι προνοιακές υπηρεσίες που παρέχονται στα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι τα θεραπευτήρια Χρόνιων Παθήσεων και Κέντρα προστασίας με τη μορφή Ν.Π.Δ.Δ⁴⁸ και τα Κέντρα Προστασίας με τη μορφή Ν.Π.Ι.Δ.

Γ. Οι προνοιακές υπηρεσίες για ηλικιωμένους.

Οι υπηρεσίες για τη συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού είναι υπηρεσίες ανοικτής και κλειστής φροντίδας

Οι υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας για ηλικιωμένους στο πλαίσιο λειτουργίας των δημόσιων φορέων πρόνοιας παρέχονται μέσω του θεσμού των Κέντρων Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.) των προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» και των Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΚΗΦΗ). Ο θεσμός των Κ.Α.Π.Η. εγκαινιάστηκε από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 ενώ τα προγράμματα «Βοήθεια στο Σπίτι» άρχισαν να εφαρμόζονται πιλοτικά στα μέσα της δεκαετίας του 1990.

Οι υπηρεσίες ιδρυματικής περίθαλψης των ηλικιωμένων παρέχονται μέσω ειδικών μονάδων κλειστής φροντίδας που λειτουργούν με τη μορφή Ν.Π.Δ.Δ. υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας. Από θεσμική άποψη οι φορείς που παρέχουν τις σχετικές υπηρεσίες εντάσσονται στην κατηγορία των Οίκων Ευγηρίας. Οι οίκοι ευγηρίας αποτελούν κέντρα κλειστής προστασίας παροχής υπηρεσιών προς ηλικιωμένους, που περιλαμβάνουν στέγαση, διατροφή, ψυχολογική υποστήριξη και συμβουλευτική, καθώς και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Η εισαγωγή του θεσμού των οίκων ευγηρίας τοποθετείται χρονικά το 1973 και κατοχυρώνεται με την έκδοση του Ν. Δ. 162/73 «Περί μέτρων προστασίας υπερήλικων και χρόνιων πασχόντων ατόμων», που εκτός των άλλων εισάγει και ειδικές μονάδες για την ιδρυματική

---

⁴⁸ Εδώ υπάγονται: Το Εθνικό Ίδρυμα Αποκατάστασης Αναπήρων με έδρα την Αττική και περιφερειακό παράρτημα στην Πάτρα. Το Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας Άγιος Παντελεήμων με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Το Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών με έδρα την Αθήνα. Ο Οργανισμός Δημόσιας Αντίληψης Ζακύνθου με έδρα τη Ζάκυνθο. Το Κέντρο προστασίας ατόμων με ειδικές ανάγκες της Αλεξανδρούπολης. Το Κέντρο Περιθαλψης Παιδων Άγιος Δημήτριος με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Το Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας Νεομάρτυς Γεώργιος Ιωαννίνων με έδρα τα Ιωάννινα. Το Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας Ευρυτανίας με έδρα το Καρπενήσι. Το Κέντρο Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Νότιο-Ανατολικής Αττικής με έδρα το Ελληνικό. Το Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας " Η Θεομήτωρ " με έδρα την Αγιάσω Λέσβου. Το Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας " Άγιος Χαράλαμπος " με έδρα τον Πύργο.

περίθαλψη των ηλικιωμένων. Βασικός στόχος του θεσμού ήταν ο εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών κλειστής φροντίδας και η εισαγωγή νέων τεχνικών που δεν θα μπορούσαν να προωθηθούν με βάση το προηγούμενο αναχρονιστικό πλαίσιο των Γηροκομείων. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι το Ν. Δ. εισάγει ειδική ρήτρα για την κατάργηση του όρου «Γηροκομεία».

Δ. Οι προνοιακές υπηρεσίες για άλλες ομάδες κοινωνικά αποκλεισμένες .

Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας χαρακτηρίζεται από την περιορισμένη ανάπτυξη γενικών προγραμμάτων δημόσιας αντίληψης και την έλλειψη εξειδικευμένων μέτρων για συγκεκριμένες ανάγκες των ομάδων εκείνων του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν προβλήματα ένταξης, προσαρμογής ή ακόμα και αξιοπρεπούς διαβίωσης. Από κανονιστική άποψη συνήθως επισημαίνονται δύο κύριοι παράγοντες για την απουσία ενός ολοκληρωμένου πλέγματος υπηρεσιών δημόσιας αντίληψης: η αδυναμία εισαγωγής ενός γενικού συστήματος ελάχιστου εισοδήματος και η έλλειψη αναγνώρισης ενός γνήσιου και αυτοτελούς προνοιακού δικαιώματος για αντίστοιχες υπηρεσίες.

Ένα γενικό σύστημα ελάχιστου εισοδήματος κατευθύνεται στην οικονομική κάλυψη κάθε ατόμου που αποδεδειγμένα βρίσκεται σε κατάσταση ανάγκης και αδυνατεί να την αντιμετωπίσει αποτελεσματικά με τις δικές του δυνάμεις. Στην περίπτωση αυτή η παρέμβαση των προνοιακών φορέων ενεργοποιεί ένα τελικό δίκτυο ασφαλείας (safety net) που εξασφαλίζει τις προϋποθέσεις συντήρησης του ατόμου μέσω της παροχής οικονομικής ενίσχυσης.

Οι υπηρεσίες δημόσιας αντίληψης για την κοινωνική αποκατάσταση διακρίνονται συνήθως σε δύο κατηγορίες που επικεντρώνονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ομάδων-στόχων που προορίζονται να καλύψουν υπηρεσίες προς τις αποκαλούμενες ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού και υπηρεσίες προς τα θύματα φυσικών καταστροφών και εκτάκτων γεγονότων.

Η τυποποίηση των ομάδων κοινωνικού αποκλεισμού διακρίνεται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Μακροχρόνια άνεργοι
- Ανασφάλιστοι ηλικιωμένοι
- Άτομα με ειδικές ανάγκες χωρίς οικογένεια
- Μονογονεϊκές οικογένειες και απροστάτευτες γυναίκες

- Παλιννοστούντες
- Πρόσφυγες
- Άστεγοι
- Τοξικομανείς
- Φορείς του AIDS.

Η εμφάνιση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού και στην Ελλάδα οδήγησε στην έναρξη μιας ευρύτερης συζήτησης για τους μηχανισμούς προστασίας του κοινωνικού κράτους υπέρ των ομάδων του πληθυσμού που κατά κανόνα αδυνατούν να αξιοποιήσουν τις υφιστάμενες δομές κοινωνικών υπηρεσιών

Από το 2000 έως σήμερα, οι υπηρεσίες δημόσιας αντίληψης σχεδιάζονται από τη διεύθυνση κοινωνικής αντίληψης και αλληλεγγύης και συγκεκριμένα από το τμήμα προστασίας ευπαθών ομάδων και το τμήμα κοινωνικής προστασίας. Ειδικότερες δράσεις προωθούνται από το πρώτο τμήμα, το οποίο ασχολείται με τη μελέτη, κατάρτιση και παρακολούθηση της εφαρμογής προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας ή οικονομικής ενίσχυσης των οικονομικά αδυνάτων, των κοινωνικά 'απροσάρμοστων' (επαιτών – αλητών), των παλιννοστούντων ομογενών και επαναπατριζόμενων Ελλήνων (εμφυλίου πολέμου) και των Ελλήνων μεταναστών, καθώς και αυτών που προσφεύγουν στην Ελλάδα από άλλες χώρες συνέπεια βίαιων γεγονότων ή άλλων λόγων ανάγκης, και άλλων ευπαθών ομάδων πληθυσμού

Ε. Οι κοινωνικές υπηρεσίες προς τις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού

Το πλέγμα των κοινωνικών υπηρεσιών που εντάσσεται στην κατηγορία των προγραμμάτων ενίσχυσης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού διαρθρώνεται με βάση τις ιδιαιτερότητες και ανάγκες των ομάδων αυτών. Από άποψη περιεχομένου, οι σχετικές κοινωνικές υπηρεσίες κατηγοριοποιούνται σε τρεις κύριες ενότητες, που αντιστοιχούν σε ομάδες στόχους με ειδικά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά

- Υπηρεσίες κοινωνικής ενίσχυσης των τσιγγάνων
- Υπηρεσίες κοινωνικής ενίσχυσης των προσφύγων
- Υπηρεσίες κοινωνικής ενίσχυσης των αστέγων.

2.13. Προγράμματα – υπηρεσίες ιδιωτικού τομέα

Οι ιδιωτικοί φορείς λειτουργούν με τη μορφή κερδοσκοπικών επιχειρήσεων για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών προς συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, που συνήθως δεν επιθυμούν ή δεν καταφέρνουν να εξυπηρετηθούν από το υφιστάμενο δημόσιο σύστημα πρόνοιας. Επιπρόσθετα, η παρέμβαση τους καλύπτει και την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών που απαιτούν ειδική υποδομή και τεχνογνωσία.

A. Οι προνοιακές υπηρεσίες για παιδιά και νέους στον ιδιωτικό τομέα

Οι προνοιακές υπηρεσίες προς παιδιά, νήπια και βρέφη παρέχονται από ειδικές μονάδες κερδοσκοπικού χαρακτήρα, οι οποίες διέπονται από τις διατάξεις της υπ' αρ. Π2/οικ2808/15.7.97. (ΦΕΚ 645B) «Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας μονάδων φροντίδας προσχολικής αγωγής και διαπαιδαγώγησης (βρεφικών - παιδικών - βρεφονηπιακών σταθμών, μονάδων φύλαξης βρεφών και νηπίων) από φορείς ιδιωτικού δικαίου, κερδοσκοπικού και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα» απόφασης του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με την υπ' αρ. Γ2β/οικ.1570/22.4.99 υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ Β' 749).

Οι μονάδες αυτές (Φ.Π.Α.Δ.) αναλαμβάνουν τη φροντίδα βρεφών ή /και παιδιών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο δημοτικό σχολείο για ορισμένο χρονικό διάστημα της ημέρας ,παρέχοντας τους συγκεκριμένες υπηρεσίες όπως: υγιεινή και ασφαλή παραμονή προσαρμοσμένη στις ανάγκες κάθε ηλικίας, απασχόληση διαπαιδαγώγηση, παιγνίδι, ψυχαγωγία, ανάπαυση, ψυχολογική βοήθεια ανάλογα με την ηλικία, μέριμνα για την ομαλή ψυχοσυναισθηματική και υγιεινή ανάπτυξη των παιδιών και παροχή συμβουλευτικής ενημέρωσης και υποστήριξης στις οικογένειες τους, υγιεινή και επαρκή διατροφή - όταν παρέχεται - με σωστή ποιοτική σύνθεση για κάθε παιδί, φροντίδα για την ατομική καθαριότητα τους και τακτική ιατρική παρακολούθηση.

B. Οι προνοιακές υπηρεσίες για άτομα με ειδικές ανάγκες

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο προβλέπει τρεις κύριους μηχανισμούς για την παροχή υπηρεσιών σε άτομα με ειδικές ανάγκες από ιδιωτικές επιχειρήσεις:

- η ίδρυση ιδιωτικών κέντρων περίθαλψης
- η ίδρυση κέντρων αποθεραπείας και αποκατάστασης
- η ίδρυση Στεγών Αυτόνομης Διαβίωσης ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Γ. Οι προνοιακές υπηρεσίες για ηλικιωμένους

Οι φορείς του ιδιωτικού τομέα δραστηριοποιούνται στο πεδίο παροχής κοινωνικών υπηρεσιών για ηλικιωμένους μέσω της ίδρυσης και λειτουργίας μονάδων φροντίδας ηλικιωμένων, οι οποίες αποκτούν αντιπροσωπευτικό δείγμα μορφών ιδρυματικής περίθαλψης. Η λειτουργία των μονάδων αυτών θεσμοθετείται με την υπ' αρ. Π4Β/οικ.3176/29.5.1996 απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, που εξειδικεύει από κανονιστική άποψη τις σχετικές ρυθμίσεις του Ν. 2345/95 «Οργανωμένες υπηρεσίες παροχής προστασίας από φορείς κοινωνικής πρόνοιας» και άλλες διατάξεις.

Ως μονάδες φροντίδας ηλικιωμένων ορίζονται οι μονάδες που αναλαμβάνουν τη φροντίδα ηλικιωμένων ατόμων, αυτοεξυπηρετούμενων ή μη, παρέχοντας τις ακόλουθες υπηρεσίες:

- υγιεινή διαμονή προσαρμοσμένη στις ανάγκες κάθε κατηγορίας περιθαλπόμενων, καθώς και ασφαλή και άνετη διαβίωση τους
- υγιεινή και επαρκή διατροφή ανάλογα με την κατάσταση της υγείας του κάθε περιθαλπόμενου
- συνεχή φροντίδα για την ατομική καθαριότητα τους, καθώς και την καθαριότητα των χώρων της μονάδας
- τακτική ιατρική παρακολούθηση καθώς και έγκαιρη και κατάλληλη για κάθε περιθαλπόμενο ιατροφαρμακευτική βοήθεια και πρόσκαιρη νοσηλεία
- δυνατότητα αυτοεξυπηρέτησης και αυτοπροστασίας με τη λήψη των κατάλληλων μέτρων διευκόλυνσης των περιθαλπόμενων
- προσφορά και διευκόλυνση απασχόλησης, ψυχαγωγία, ψυχολογική βοήθεια, ανάλογα με την ηλικία, κατάσταση και περίπτωση περιθαλπόμενου
- φυσικοθεραπεία με την εφαρμογή απλών φυσιοθεραπευτικών ή κινησιοθεραπευτικών μεθόδων ή μέριμνα για την περαιτέρω ειδική θεραπεία σε φυσιοθεραπεύτρια

- δυνατότητα άσκησης των θεραπευτικών τους καθηκόντων και συμμετοχή εφόσον το επιτρέπει η κατάσταση τους, σε πολιτικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις.

Δ. Οι προνοιακές υπηρεσίες του εθελοντισμού στον ιδιωτικό τομέα

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο προβλέπει τρεις μηχανισμούς ενεργοποίησης της εθελοντικής πρωτοβουλίας για την ίδρυση και λειτουργία φορέων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών: πρόκειται για τα φιλανθρωπικά σωματεία, τα ιδρύματα και τις αστικές εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Παράλληλα προβλέπεται η δραστηριοποίηση παραρτημάτων διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων, οι οποίες συνήθως αποτελούν φορείς που ενεργοποιούνται για την προώθηση ευρύτερων στόχων κοινωνικής προστασίας.

Ε. Τα φιλανθρωπικά σωματεία του ιδιωτικού τομέα

Ο πιο διαδεδομένος τύπος ενεργοποίησης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας είναι η σύσταση φιλανθρωπικού σωματείου. Σύμφωνα με το αρ.1 παρ.1 Ν. Δ. 1111/72 «Περί φιλανθρωπικών σωματείων» τα φιλανθρωπικά σωματεία αποτελούν μια ειδική κατηγορία σωματείων που επιδιώκουν τη παροχή υλικής και ηθικής προστασίας ή αρωγής σε άτομα ή ομάδες ατόμων που βρίσκονται μόνιμα ή πρόσκαιρα σε κατάσταση αποδεδειγμένης ανάγκης.

Στ. Τα κοινωφελή ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα

Ένας άλλος μηχανισμός που χρησιμοποιείται συχνά για την εξυπηρέτηση στόχων κοινωνικής προστασίας από την εθελοντική πρωτοβουλία είναι η σύσταση κοινωφελών ιδρυμάτων, που πρέπει να διακριθούν από τα φιλανθρωπικά σωματεία. Τόσο τα φιλανθρωπικά σωματεία όσο και τα κοινωφελή ιδρύματα αποτελούν Ν.Π.Ι.Δ. Προβλέπονται όμως διαφορετικές διαδικασίες για την ίδρυση και την αναγνώριση τους. Τα κοινωφελή ιδρύματα είναι μια ιδιαίτερη κατηγορία ιδρυμάτων. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τους αντιστοιχεί στην υλοποίηση όχι κάθε είδους στόχων αλλά μόνο εκείνων που μπορεί να θεωρηθούν κοινωφελείς.

Σύμφωνα με το αρ. 1 Α. Ν. 2039/39 «Κοινοφελής σκοπός κατά την έννοιαν του παρόντος νόμου είναι κατ' αντίθεσιν προς τον ιδιωτικόν πας κρατικός, θρησκευτικός ή φιλανθρωπικός, εν γένει δ' επωφελής εις τον κοινόν εν' όλω ή εν μέρει σκοπός»⁴⁹.

2.14. Αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες

Η αστική μη κερδοσκοπική εταιρία αποτελεί ένωση φυσικών ή νομικών προσώπων που επιδιώκουν την εξυπηρέτηση κάποιου κοινού σκοπού μέσω της δημιουργίας σύμπραξης αμοιβαίων υποχρεώσεων. Αντιστοιχεί σε μια μορφή εταιρικής σχέσης που διακρίνεται ρητώς από τις εμπορικές εταιρίες, τις εταιρίες δηλαδή που διέπονται από τις διατάξεις του εμπορικού δικαίου, λόγω του προσανατολισμού των δράσεων τους στην εξυπηρέτηση μη κερδοσκοπικών στόχων. Το βασικό χαρακτηριστικό της συγκεκριμένης σύμπραξης είναι η εξυπηρέτηση στόχων που μπορεί να εμφανίζουν οικονομικές διαστάσεις αλλά σε καμία περίπτωση δεν κατευθύνονται στην επίτευξη κέρδους. Το μοντέλο της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας όπως προβλέπεται στον αστικό κώδικα εξαπλώθηκε σε μεγάλο βαθμό τη δεκαετία του 1990 στη χώρα μας.

2.15. Οι φορείς και τα προγράμματα στα οποία ασκείται η κοινωνική εργασία⁵⁰

Υπηρεσίες οικογένειας και παιδικής προστασίας

- Κέντρα οικογενειακού προγραμματισμού
- Συμβουλευτικές υπηρεσίες οικογένειας
- Βρεφονηπιακού σταθμοί
- Παιδότοποι
- Κέντρα νεότητας
- Κατασκηνώσεις
- Μαθητικές εστίες

Υποκατάσταση φυσικής οικογένειας

- Κέντρα βρεφών
- Υπηρεσίες υιοθεσιών

---

⁴⁹ Αμίτσης Γ., (2001), *Αρχές Οργάνωσης και Λειτουργίας του Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας*, Αθήνα, Παπαζήση, σελ. 253.

⁵⁰ Καλλινικάκη Θεανώ, (1998), *Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, σελ. 184.

- Ξενώνες φιλοξενίας
- Παιδικά χωριά S.O.S

Προγράμματα ενίσχυσης οικονομικά αδύναμων οικογενειών

- Πολυμελείς οικογένειες
- Οικονομικά αδύναμες οικογένειες
- Παιδιά που στερούνται την πατρική προστασία

Προγράμματα κοινωνικής προστασίας για ηλικιωμένους

- Κ.Α.Π.Η
- Ιδρύματα κλειστής περίθαλψης
- Προγράμματα κοινοτική φροντίδας για ηλικιωμένους

Προστασία ατόμων με ειδικές ανάγκες οικονομικές παροχές

- Παροχές σε είδος πχ. αναπηρικά καρότσια
- Ξενώνες φιλοξενίας
- Ιδρύματα περίθαλψης

Κοινωνική ασφάλιση απασχόληση

- Επιδόματα ανέργων
- Σύνταξη και επιδόματα για άτομα με ειδικές ανάγκες
- Προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες στους ασφαλισμένους και τις οικογένειες τους

Κατοικία

- Προγράμματα για στέγαση προσφύγων
- Κατοικία σε άτομα που το έχουν ανάγκη (εργάτες)
- Επιδότηση ενοικίου

Εργασία

- Τομέας επαγγελματικού προσανατολισμού
- Γραφεία εύρεση εργασία
- Γραφεία εύρεσης εργασίας σε άτομα με ειδικές ανάγκες

Εκπαίδευση

- Διατήρηση φοίτησης των μαθητών σε περιόδους σοβαρών προσωπικών κρίσεων
- Ενσωμάτωση και υποστήριξη μαθητών με ειδικές ανάγκες
- Ανάπτυξη προγραμμάτων πρόληψης με ευαισθητοποίηση των μαθητών
- Κάλυψη διδασκτρων βοηθητικών μαθημάτων από κοινωνικές υπηρεσίες

Παραβατικότητα

- Εισαγγελείς και δικαστήρια ανηλίκων
- Υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων
- Σωφρονιστικά ιδρύματα
- Προγράμματα κοινωνικής επανένταξης
-

Υγεία

- Πρωτογενή πρόληψη : ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και αξιοποίησης για έγκαιρη αποτροπή προβλημάτων
- Δευτερογενή πρόληψη : έγκαιρος εντοπισμός και αντιμετώπιση των προβλημάτων
- Τριτογενής πρόληψη : αποκατάσταση των προβλημάτων

Ψυχική υγεία

- Κοινωνικά κέντρα ψυχικής

Η κοινωνική εργασία ασκείται σε όλους τους φορείς προνοιακής και αναπτυξιακής κοινωνικής πολιτικής. Οι τομείς άσκησης είναι πολλοί και επεκτείνονται σε κάθε είδους κοινότητα, σε διαφορετικές ομάδες ανθρώπων και σε πολυάριθμα και ποικίλα προβλήματα και καταστάσεις.

Διακρίσεις των τομέων άσκησης της κοινωνικής εργασίας γίνονται με βάση:

- Το φυσικό χώρο στον οποίο ασκείται η κοινωνική εργασία όπως για παράδειγμα εργοστάσια - εργασιακός τομέας, νοσοκομεία - νοσοκομειακός τομέας, σχολεία - σχολικό τομέας κ.λ.π.
- Το νομικό καθεστώς σύστασης και λειτουργίας της κοινωνικής υπηρεσίας (δημόσιος, ιδιωτικός, εθελοντικός τομέας)
- Την ηλικιακή ομάδα η οποία εξυπηρετείται (τομέας προστασίας βρεφών, νέων, ηλικιωμένων κ.α.)
- Το είδος του προβλήματος το οποίο η κοινωνική εργασία καλείται να αντιμετωπίσει (τομέας παραβατικότητας, τομέας κακοποίησης, τομέας φτώχειας, τομέας εξάρτησης ουσιών κ.α.)
- Την κατάσταση κρίσης που διαχειρίζεται (π.χ. τομέας προσφύγων κ.α.)

Στην χώρα μας έχουν επικρατήσει και έχουν θεσμοθετηθεί οι διακρίσεις με βάση το νομικό καθεστώς και το είδος των κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κοινωνική εργασία.

2.16 Η παρέμβαση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Με βάση το νέο θεσμικό πλαίσιο των αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, συμπεραίνουμε ότι οι Ο.Τ.Α. μπορούν να προχωρούν στην ίδρυση και διαχείριση κοινωνικών προγραμμάτων για την κάλυψη των ομάδων του κοινωνικού αποκλεισμού. Ειδικότερα οι Ο. Τ. Α. έχουν γενική αρμοδιότητα διοίκησης όλων των τοπικών υποθέσεων, στις οποίες ακριβώς λόγω του στενού τους συνδέσμου με τις τοπικές κοινωνικές συνθήκες, έχουν

την ικανότητα διευθέτησης θεμάτων κοινωνικής πρόνοιας. Έχουν ειδική αρμοδιότητα για την εφαρμογή κάθε είδους κοινωνικών προγραμμάτων. Επομένως μπορούν να αναπτύσσουν προγράμματα όχι μόνο για παιδιά, ηλικιωμένους και άτομα με ειδικές ανάγκες αλλά για κάθε ομάδα του πληθυσμού ή για κάθε άτομο που βρίσκεται σε κατάσταση ανάγκης και χρειάζεται κοινωνική προστασία.

Το επιχείρημα της ευρείας αρμοδιότητας ενισχύεται από την αναφορά σε συγκεκριμένες διατάξεις του δημοτικού και κοινοτικού κώδικα (Π. Δ. 323/89) που αφορούν παρεμβάσεις στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας. Συγκεκριμένα πρόκειται για τα άρθρα 232 και 245 του Δ. Κ. Κ.

2.17. Οι κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες από την σκοπιά του κοινωνικού λειτουργού

Η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών είναι μία δραστηριότητα που υπαγορεύεται από τις ίδιες τις ανθρώπινες ανάγκες που απορρέουν από την βιολογική και κοινωνική ύπαρξη του ατόμου. Στην αρχική τους μορφή ξεκίνησαν και διατηρήθηκαν για πολλά χρόνια ως εκδήλωση ατομικής εθελοντικής προσφοράς, φιλανθρωπίας και αλληλεγγύης για τους φτωχούς, τους αναξιοπαθείς και γενικότερα τα εξαρτημένα άτομα.

Με την ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών αποτέλεσε ευθύνη του κράτους για το σύνολο σχεδόν των πολιτών του οι οποίες δεν περιορίζονταν σε υλικές παροχές αλλά αποβλέπουν στην εξασφάλιση ενός επιπέδου οικονομικής και ψυχοκοινωνικής ασφάλειας. Στοχεύουν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής και την ευημερία όλων των πολιτών και παρέχουν διευκολύνσεις στα άτομα ώστε να είναι σε θέση να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους. Στην χώρα μας με συνταγματικές διατάξεις έχει κατοχυρωθεί η προστασία ορισμένων θεσμών και κατηγοριών του πληθυσμού που κρίθηκε ότι έχουν ανάγκη ιδιαίτερης φροντίδα όπως είναι η προστασία του θεσμού της οικογένειας και του γάμου, η προστασία της μητρότητας, της παιδικής ηλικίας κ.λ.π. ακόμη προβλέπεται φροντίδα από το κράτος για ειδικές ομάδες πληθυσμού (ανάπηρους).

Ιστορικά, η παροχή υπηρεσιών στην Ελλάδα πέρασε από διάφορες φάσεις. Από την δημιουργία του ελληνικού κράτους, η εκκλησία και η ιδιωτική πρωτοβουλία είχαν την ευθύνη για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών.

Σήμερα λειτουργούν σε νομαρχιακό επίπεδο ως διευθύνσεις και τμήματα κοινωνικής πρόνοιας στην έδρα κάθε νομού, έχουν αρμοδιότητα για την εφαρμογή των κρατικών προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας, την παρακολούθηση, την εποπτεία, και τον συντονισμό όλων των φορέων κοινωνικής πρόνοιας που λειτουργούν στην περιοχή τους και γενικά για κάθε κοινωνικοπρονοιακό ζήτημα.

2.18. Πως ασκείται σήμερα το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας από τους κοινωνικούς λειτουργούς⁵¹.

Το έτος 1950 το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας, προσέλαβε για πρώτη φορά κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι πλαισίωσαν τα κέντρα κοινωνικής πρόνοιας που αναφέρθηκαν πιο πάνω και χρησιμοποιήθηκαν ως ειδικευμένα στελέχη στην εφαρμογή του πρωτοποριακού για την εποχή και τις συνθήκες της κοινωνικής πρόνοιας στην χώρα μας, προγράμματος προστασίας του παιδιού. Το πρόγραμμα αυτό στόχευε στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων της οικογένειας για να κρατήσει κοντά της τα παιδιά και να βοηθήσει να αναπτυχθεί στο σύνολό της.

Πολύ αργότερα με τον Ν.Δ 272/1974 δημιουργήθηκε στο Υπουργείο αυτό κλάδος και 285 θέσεις κοινωνικών λειτουργών, παρά το γεγονός ότι όλα αυτά τα χρόνια συνέχισαν να χρησιμοποιούνται οι κοινωνικοί λειτουργοί κυρίως στην εφαρμογή των κρατικών προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας στις κρατικές υπηρεσίες. Από τις θέσεις που δημιουργήθηκαν 275 κατανεμήθηκαν στις περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου (διευθύνσεις και τμήματα κοινωνικής πρόνοιας), ανάλογα με τις τότε υπηρεσιακές ανάγκες. Ο αριθμός αυτός σήμερα έχει σημαντικά μειωθεί γιατί αρκετοί κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αποχωρήσει λόγω συνταξιοδότησης.

Το 1977 με τον οργανισμό του Υπουργείου δημιουργήθηκαν στην οργανωτική δομή των περιφερειακών αυτών κρατικών υπηρεσιών τμήματα και γραφεία κοινωνικής εργασίας και πλαισιώθηκαν με τους κοινωνικούς λειτουργούς που υπηρετούσαν με προϊστάμενο επίσης κοινωνικό λειτουργό. Είναι γεγονός ότι η καθυστέρηση της ενσωμάτωσης του κλάδου των κοινωνικών λειτουργών στην οργανωτική δομή του Υπουργείου επέφερε

---

⁵¹ Καφαντάρη Α., (1987), *Οι κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες από την σκοπιά του κοινωνικού λειτουργού*, «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ», τεύχος 5, σελ.35

πολλά δεινά στην εξέλιξη και ανάπτυξη του, κυρίως γιατί οι κοινωνικοί λειτουργοί αρχικά εντάχθηκαν σε διοικητικά πλαίσια που δεν ήξεραν ή δεν έλαβαν υπόψη τις ανάγκες του επαγγελματία κοινωνικού λειτουργού για την άσκηση του επαγγέλματος του.

Οι υπηρεσίες δίνουν προτεραιότητα στην εφαρμογή των προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας που αφορούν κυρίως επιδοτήσεις διαφόρων ομάδων του πληθυσμού. Έτσι οι κοινωνικοί λειτουργοί ασχολούνται σε πρώτη προτεραιότητα με αυτή την ασχολία η οποία απασχολεί πολύ αρκετό από τον εργασιακό τους χρόνο.

Η δραστηριότητα αυτή προλαμβάνει πέρα από την διενέργεια των προβλεπόμενων ψυχοκοινωνικοοικονομικών ερευνών, τη σύνταξη και υποβολή των αντίστοιχων εκθέσεων καθώς και μια ποικιλία δραστηριοτήτων σχετικές με το αντικείμενο, όπως για παράδειγμα συνεντεύξεις, επαφές, συνεργασίες και ενέργειες που πραγματοποιούνται με τα άτομα ή τις οικογένειες που εξυπηρετούνται και με τις υπηρεσίες με σκοπό να εκτιμηθούν οι κοινωνικές ανάγκες και τα προβλήματα και να προωθηθούν οι επιθυμητές λύσεις. Έτσι, οι δραστηριότητες που αναφέρονται στην άσκηση κοινωνικής εργασίας αφορούν την εκτίμηση των κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων στο επίπεδο της κοινότητας και τη συμβολής τους στο κοινωνικό σχεδιασμό, την ανάπτυξη και βελτίωση της εθελοντικής προσφοράς υπηρεσιών, αν ασκούνται σε πολύ περιορισμένη έκταση και με τρόπο που μπορεί να οδηγήσει σε παρερμηνείες για την εικόνα του κοινωνικού λειτουργού και των ρόλο του και σε αποπροσανατολισμό από την κύρια αποστολή του.

Σοβαρά κοινωνικά και συναισθηματικά προβλήματα απασχολούν τόσο τους επιδοτούμενους από τα προγράμματα κοινωνικής προστασίας όσο και τους κατοίκους των περιοχών που επισκέπτονται (προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις, προβλήματα εξάρτησης ουσιών κλπ). Παρά την ύπαρξη των παραπάνω προβλημάτων οι δυνατότητες παρέμβασης των κοινωνικών λειτουργών για την άμβλυνση ή αντιμετώπισή τους με τρόπο συστηματικό και σε επιστημονική βάση είναι περιορισμένες. Στο επίπεδο της κοινότητας οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν την δυνατότητα με την ευκαιρία μεταφοράς τους σε κοινότητες και οικισμούς για την εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας να επισημαίνουν κοινωνικά προβλήματα και ακάλυπτες κοινωνικές ανάγκες σε μορφή και ένταση που η αντιμετώπιση τους

ενδιαφέρει άμεσα ή έμμεσα το σύνολο του πληθυσμού, όπως είναι η έλλειψη υπηρεσιών φροντίδας νηπίων, εργαζόμενων μητέρων, συμβουλευτική οικογένειας, προβλήματα νοητικά, αναπήρων, ψυχικά ασθενών, εξαρτημένων από ουσίες κ.α. Και στον τομέα αυτό η δυνατότητα παραπέρα παρέμβασης των κοινωνικών λειτουργών με ερευνητικές προσπάθειες για προσδιορισμό της εκτάσεως των προβλημάτων και την βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών είναι πολύ περιορισμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

3.1. Σταθμοί στην εξέλιξη του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας μέσα από την εξέλιξη της εκπαίδευσης.

Ο 20^{ος} αιώνας αποτέλεσε την απαρχή της συστηματικής εκπαίδευσης στη κοινωνική εργασία. Κατά το 1900 ιδρύθηκαν στις Η.Π.Α. και στο Λονδίνο οι πρώτες σχολές. Ο πρώτος στόχος ήταν η συστηματοποίηση της πείρας, η οποία είχε αποκτηθεί από τη προσπάθεια να ανακουφιστεί ο πληθυσμός που βρίσκονταν σε συνθήκες φτώχειας και εξαθλίωσης, προετοιμάζοντας έτσι τους επαγγελματίες οι οποίοι θα στελέχωναν τις νεοϊδρυόμενες τότε κοινωνικές υπηρεσίες. Ο ρυθμός ίδρυσης αντίστοιχων σχολών ήταν ταχύς.

Το 1928, ιδρύεται στο Παρίσι ο Διεθνής Σύνδεσμος Σχολών Κοινωνικής Εργασίας (International Association of Schools of Social Work – I.A.S.S.W.) από μια μικρή ομάδα σχολών κοινωνικής εργασίας της Δυτικής Ευρώπης. Το 1945 ο σύνδεσμος μετέφερε την έδρα του στις Η.Π.Α. και από το 1978 εδρεύει στην Βιέννη. Σήμερα ο σύνδεσμος εκπροσωπεί 30 εθνικούς συνδέσμους κοινωνικής εργασίας που περιλαμβάνουν 1660 σχολές σε όλες τις ηπείρους. Περισσότερες από το 75% των σχολών παρέχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Το 1966 λειτουργούσαν σε όλο τον κόσμο 450 σχολές κοινωνικής εργασίας περίπου, από τις οποίες οι 26 είχαν ήδη ιστορία άνω των 50 ετών.

Σήμερα η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία εμφανίζεται σαφώς αναβαθμισμένη. Λειτουργούν περίπου 233 σχολές πανεπιστημιακού επιπέδου σε όλο τον κόσμο όπως για παράδειγμα στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ, τη Νότια και Κεντρική Αμερική, την Ασία, την Αφρική καθώς επίσης και σε άλλες ηπείρους. Οι περισσότερες από αυτές προσφέρουν μεταπτυχιακό και διδακτορικό τίτλο σπουδών. Και οι χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με εξαίρεση το Λουξεμβούργο, παρέχουν και πανεπιστημιακές σπουδές στη κοινωνική εργασία.

Στην Ελλάδα η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών ξεκίνησε το 1937 με την πρώτη σχολή που λειτούργησε για δυο χρόνια υπό την επωνυμία

«Ελευθέρα σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας»⁵². Μεταπολεμικά, το 1945, η πρώτη σχολή που ιδρύθηκε ήταν η Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας του «Αμερικανικού κολλεγίου θηλέων Pierce», που διέκοψε οριστικά τη λειτουργία το 1975. Το 1948 ιδρύεται η σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας της «XEN», το 1957 η Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας «Διακονισσών της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος» και το 1960 η Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας της «Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών». Οι τέσσερις αυτές σχολές – Ν.Π.Ι.Δ. στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών – προσέφεραν διετή ή τριετή εκπαίδευση μετά το παλιό εξατάξιο γυμνάσιο. Τέλος το 1973 αρχίζουν να λειτουργούν τα δύο τμήματα κοινωνικών λειτουργών των Κ.Α.Τ.Ε.Ε. στο Ηράκλειο Κρήτης και στην Πάτρα. Παράλληλα με την παραπάνω μεταγυμνασιακή εκπαίδευση, στη χρονική περίοδο 1953 - 1963 λειτούργησε το «Ανώτατο Φροντιστήριο Κοινωνικής Πρόνοιας» αρχικά στην Πάντειο σχολή και μετά το 1956, στο Βασιλικό Εθνικό Ίδρυμα, που προσέφερε μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών στην κοινωνική εργασία. Οι σχολές κοινωνικής εργασίας που λειτουργούν από το 1985 έως σήμερα ανήκουν στη τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τρεις από αυτές λειτουργούν αντίστοιχα στο ΤΕΙ Αθήνας, Πάτρας και Ηρακλείου. Η επίσημη εισαγωγή των μαθημάτων της κοινωνικής εργασίας στο ελληνικό πανεπιστήμιο πραγματοποιήθηκε με μεγάλη καθυστέρηση. Η έναρξη της λειτουργίας του τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης με κατεύθυνση κοινωνικής εργασίας και κοινωνικής διοίκησης κατά το ακαδημαϊκό έτος 1996-97 αποτελεί τη σημαντικότερη και ουσιαστικότερη αναβάθμιση σπουδών για τη κοινωνική εργασία.

Ο βασικός στόχος της εκπαίδευσης στη κοινωνική εργασία είναι η απόκτηση γενικών και ειδικών θεωρητικών γνώσεων και δεξιοτήτων εφαρμογής. Επιδιώκει να καταστήσει τους σπουδαστές της, ικανούς να κατανοούν και να ερμηνεύουν την επίδραση των κοινωνικών και οικονομικών γεγονότων και των πολιτισμικών χαρακτηριστικών στα άτομα και στη συμπεριφορά τους. Ένας ακόμα στόχος είναι η ανάπτυξη της ικανότητας των σπουδαστών να ερμηνεύουν το υπηρεσιακό πλαίσιο της εργασίας, την επαγγελματική σχέση με τον εξυπηρετούμενο και τις σχέσεις με τους συνεργάτες. Πραγματοποιείται

---

⁵²Μουζακίτης Χρήστος, (1987), *Η εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία στην χώρα μας*, περιοδικό: Κοινωνική Εργασία, Αθήνα, τεύχος 6^ο, σελ. 80.

η προετοιμασία χειρισμού του αυθόρμητου, του απρόβλεπτου και του απρόσμενου της ανθρώπινης συμπεριφοράς, με λίγα λόγια ο τρόπος με τον οποίο τα άτομα εκφράζουν συναισθήματα, επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους.

3.2 Το αντικείμενο σπουδών στα τμήματα κοινωνικής εργασίας

Το αντικείμενο των σπουδών του τμήματος αφορά στο γνωστικό πεδίο της κοινωνικής εργασίας ως εφαρμοσμένης κοινωνικής επιστήμης. Το πρόγραμμα σπουδών παρέχει θεωρητική και εφαρμοσμένη γνώση για τη μελέτη, πρόληψη και αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων, τον σχεδιασμό, εφαρμογή αξιολόγηση προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής, την εφαρμοσμένη κοινωνική έρευνα και την οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών.

Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, έχει στόχο να προετοιμάσει στελέχη ικανά να εφαρμόσουν προγράμματα κοινωνικής πολιτικής, να συμβάλουν στην αναβάθμιση των παρεχόμενων προγραμμάτων και υπηρεσιών, να συμβάλουν στην ενεργοποίηση και κοινωνική συμμετοχή των πολιτών για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής

Με την ολοκλήρωση των σπουδών τους οι πτυχιούχοι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αποκτήσει τις απαραίτητες θεωρητικές γνώσεις και εφαρμοσμένες δεξιότητες ώστε να έχουν την δυνατότητα να ανταποκριθούν σε ένα μεγάλο φάσμα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών σε άτομα, ομάδες ή κοινότητες στα πλαίσια του δημόσιου, ιδιωτικού τομέα και των Ο.Τ.Α. Μπορούν επίσης να εργαστούν ως ελεύθεροι επαγγελματίες μετά από 5ετη επαγγελματική εμπειρία. Οι τομείς απασχόλησης των κοινωνικών λειτουργών στη χώρα μας (Π.Δ. 50 ΦΕΚ Τ.Α. παρ.23/26/1-9-1989 και Π.Δ. 891 ΦΕΚ 213/ 7-12-1978) είναι :

- Κοινωνικής Πρόνοιας
- Υγείας - Ψυχικής Υγείας
- Εκπαίδευσης και ειδικής αγωγής
- Κοινωνικής ασφάλισης
- Επαγγελματικού προσανατολισμού και απασχόλησης
- Πρόληψης και αντιμετώπισης εγκληματικότητας

- Κοινοτικής οργάνωσης και ανάπτυξης
- Κοινωνικών υπηρεσιών στις ένοπλες δυνάμεις και υπηρεσίες του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης.

3.3 Οργάνωση σπουδών του τμήματος κοινωνικής εργασίας Ηρακλείου

Θα αναφέρουμε ενδεικτικά την οργάνωση των σπουδών του τμήματος κοινωνικής εργασίας του Ηρακλείου Κρήτης προκειμένου να γίνει περισσότερο κατανοητή η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών σήμερα. Στο τμήμα λειτουργούν δυο ομάδες μαθημάτων, στις οποίες κατανέμονται τα μαθήματα του προγράμματος.

Κατά τη διάρκεια του Α, Β και Γ εξαμήνου διδάσκονται μαθήματα κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών όπως κοινωνιολογία, ψυχολογία, δίκαιο, ψυχιατρική, κοινωνική πολιτική, πληροφορική, κα. από τα οποία αντλεί γνώσεις η κοινωνική εργασία, καθώς επίσης διδάσκονται και εισαγωγικά μαθήματα κοινωνικής εργασίας. Κατά τη διάρκεια του Δ, Ε, ΣΤ, και Ζ εξαμήνου διδάσκονται κυρίως μαθήματα θεωρίας και μεθοδολογίας της κοινωνικής εργασίας όπως κοινωνική έρευνα, οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών, κοινωνικός σχεδιασμός κα. Κατά την διάρκεια των σπουδών πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση- εποπτεία κατά την οποία οι σπουδαστές έχουν την ευκαιρία να υποστηρίζονται και να καθοδηγούνται εβδομαδιαίως, μέσω της ομαδικής εποπτείας. Η πρακτική άσκηση παρέχει στους σπουδαστές την δυνατότητα να εμπειδώσουν την θεωρία και τη γνώση την σχετική με την κοινωνική εργασία μετατρέποντάς 'τες σε επαγγελματική πρακτική στα πλαίσια μιας κοινωνικής υπηρεσίας. Επίσης, μέσο των σπουδών, δίνεται η δυνατότητα στους σπουδαστές να βοηθηθούν στην σταδιακή απόκτηση της αυτογνωσίας και στην συνειδητοποίηση προκαταλήψεων, με αποτέλεσμα την προσωπική ανάπτυξη και βελτίωση της ικανότητας για επικοινωνία.

Στο ΣΤ εξάμηνο σπουδών οι σπουδαστές έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν μία από τις δύο κατευθύνσεις σπουδών που προσφέρει το τμήμα: η πρώτη κατεύθυνση, η κλινική, αναφέρεται ως «Φροντίδα για το άτομο και την οικογένεια» και η δεύτερη, η κοινοτική κατεύθυνση, ως «Τοπική Ανάπτυξη».

Το τμήμα κοινωνικής εργασία Ηρακλείου επίσης έχει οργανώσει και λειτουργεί εργαστήρια όπως :

A. Κέντρο Εκπαίδευση Κοινωνικής Ανάπτυξης Τυλίσου

Σκοπός του κέντρου αυτού είναι να εμπεδώσουν οι σπουδαστές τις θεωρητικές γνώσεις της μεθόδου της κοινωνικής εργασία με κοινότητα. Πέρα από τον άμεσο εκπαιδευτικό χαρακτήρα, αναπτύσσει δράσεις που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας και προωθεί το τμήμα στην παραγωγή εφαρμοσμένης γνώσης.

B. Εργαστήριο Η/Υ – Πολυμέσων

Διευκολύνει τους σπουδαστές στην χρήση της τεχνολογίας, της πληροφορικής και των πολυμέσων. Επίσης οι σπουδαστές έχουν την δυνατότητα χρήσης του διαδικτύου, για άντληση πληροφοριών που ενδιαφέρουν την κοινωνική εργασία, καθώς και των βασικών στατιστικών προγραμμάτων επεξεργασίας δεδομένων. Το εργαστήριο αυτό δημιουργήθηκε στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ. «Αναθεώρηση προγράμματος σπουδών τμήματος κοινωνικής εργασία» ενέργεια 3.1. α.

Δ. Εργαστήριο Ξένων γλωσσών

Ένα πλήρως εξοπλισμένο οπτικο – ακουστικό εργαστήριο, όπου λειτουργεί υπό την επίβλεψη καθηγητή ξένης γλώσσας, δίνοντας την δυνατότητα στους σπουδαστές να αναπτύξουν την γνώση τους στην ξένη γλώσσα.

Η θεωρητική κατάρτιση περιλαμβάνει:

- Γενικά μαθήματα που καλύπτουν γνωστικά αντικείμενα ανθρωπιστικών, κοινωνικών, οικονομικών, νομικών και πολιτικών επιστημών, όπως κοινωνιολογία, δημογραφία, κοινωνική ανθρωπολογία, ψυχολογία, δίκαιο, οικονομία, εγκληματολογία, γενική και κοινοτική ψυχιατρική.
- Ειδικά μαθήματα κοινωνικής πολιτικής, κοινωνικής πρόνοιας, προγράμματα κοινωνικής προστασίας, αξιολόγησης κοινωνικών υπηρεσιών, πληροφορικής, κοινωνικής έρευνας, στατιστικής.
- Μαθήματα ειδικότητας, όπως κλινική κοινωνική εργασία, κοινοτική, διαπολιτισμική κοινωνική εργασία κλπ.

3.4. Σύγχρονα προγράμματα σπουδών

Τα σύγχρονα προγράμματα σπουδών εκπαιδεύουν γενικούς κοινωνικούς λειτουργούς με πτυχίο κοινωνικής εργασίας, καθώς και εξειδικευμένους κοινωνικούς λειτουργούς με μεταπτυχιακό δίπλωμα ή και διδακτορικό.

Η διδακτέα ύλη των μεταπτυχιακών προγραμμάτων προσανατολίζεται σε κατευθύνσεις όπως: κλινική κοινωνική εργασία, κοινωνικό σχεδιασμό και διοίκηση των κοινωνικών υπηρεσιών και εξειδικεύεται ως προς τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ιδιαίτερες ανάγκες των πληθυσμιακών ομάδων – στόχων τους⁵³. Συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στην ειδίκευση στη μικρο-κλίμακα η οποία εστιάζεται στην παρέμβαση για κοινωνική αλλαγή στο άτομο, την οικογένεια και τη γειτονιά και στην ειδίκευση στη μακρο-κλίμακα ή αλλιώς μακρο-κοινωνική εργασία, η οποία περιλαμβάνει το σχεδιασμό και την υλοποίηση επεμβάσεων για αλλαγή του συστήματος και για θεσμικές προσαρμογές.

Τα εκπαιδευμένα στελέχη της κοινωνικής εργασίας πρέπει να είναι ικανά να απασχοληθούν στους τομείς άσκησης της κοινωνικής έρευνας, της εκπαίδευσης, της εποπτείας και της διοίκησης κοινωνικών υπηρεσιών. Για το λόγο αυτό προσφέρονται ειδικά μαθήματα για την αξιολόγηση, την εκτίμηση και την ιεράρχηση των αναγκών των εξυπηρετούμενων. Ένας σπουδαστής της κοινωνικής εργασίας διδάσκεται και αποκτά γνώσεις για παράδειγμα, σχετικές με τη κατάσταση της αναπηρίας και τις επιπτώσεις της στη ζωή του ατόμου και στην οικογένειά του, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, για τις ανάγκες του ανάπηρου ατόμου και πως αυτές μπορούν να καλυφθούν μέσα από τη περίθαλψη, την εκπαίδευση, τη ψυχοκοινωνική υποστήριξη και τη συνεχή παροχή υπηρεσιών. Παράλληλα μαθαίνει ότι κατά την αξιολόγηση της κοινωνικής συμπεριφοράς του ατόμου με αναπηρία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και τριτογενείς παράγοντες, όπως για παράδειγμα οι στάσεις και οι αντιδράσεις του κοινού.

Επιπλέον οι σπουδές πρέπει να εξασφαλίζουν διαρκή και έγκυρη πληροφόρηση για τα προγράμματα, τις λειτουργίες και τις διαδικασίες παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και για την αποκωδικοποίηση των σχετικών νόμων και διοικητικών αποφάσεων. Δίνουν την δυνατότητα στους

---

⁵³ Καλλινικάκη Θεανώ, (1998), *Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, σελ. 206.

σπουδαστές να εξασκούνται στην αντιμετώπιση ειδικών συνθηκών, απρόβλεπτων καταστάσεων, συγκρούσεων και στη χρήση δεξιοτήτων επικοινωνίας, συμβιβασμού και επίλυσης συγκρούσεων.

Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, συνδυάζει την εκπαίδευση στη θεωρία της κοινωνικής εργασίας και τις εφαρμογές της κατά την διάρκεια της πρακτικής άσκησης.

3.5 Πρακτική άσκηση στο επάγγελμα

Αν και σε προηγούμενο σημείο της μελέτης γίνεται αναφορά στην πρακτική άσκηση των σπουδαστών, θα αναφερθούμε εδώ πιο αναλυτικά σε αυτή.

Σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των σπουδαστών της κοινωνικής εργασίας κατέχει η «πρακτική άσκηση», δηλαδή η εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας σε χώρους άσκησης της, στις κοινωνικές υπηρεσίες, υπό την καθοδήγηση και την υποστήριξη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι αναλαμβάνουν ρόλο εκπαιδευτή και υπό την εποπτεία καθηγητών κοινωνικής εργασίας. Οι ασκούμενοι κοινωνικοί λειτουργοί εφαρμόζουν τη θεωρία στη πράξη και εμβαθύνουν στις ειδικές γνώσεις που απαιτούνται σε σχέση με το αντικείμενο και τη λειτουργία της συγκεκριμένης υπηρεσίας και των επαγγελματιών που τη στελεχώνουν.

Η πρακτική άσκηση περιλαμβάνεται με την μια ή την άλλη μορφή της, σε όλα τα προγράμματα σπουδών των σχολών κοινωνικής εργασίας. Σε ότι αφορά τα τμήματα των ΤΕΙ, αυτή διεξάγεται σε μια εγκεκριμένη κοινωνική υπηρεσία στην οποία παρευρίσκεται ο ασκούμενος όλες τις ώρες και τις μέρες λειτουργίας της, για ένα ολόκληρο εξάμηνο. Πραγματοποιείται στο 8^ο εξάμηνο σπουδών, εφόσον ο σπουδαστής έχει ολοκληρώσει με επιτυχία τα προηγούμενα εξάμηνα και έχει περάσει το μεγαλύτερο μέρος των μαθημάτων της σχολής. Η επίδοση του σπουδαστή κρίνεται με επιτυχία ή ανεπιτυχώς εφόσον ο ίδιος καταφέρει να εκπληρώσει τους στόχους της εκπαίδευσης όπως ορίζονται από τον υπεύθυνο καθηγητή, τον κοινωνικό λειτουργό της υπηρεσίας αλλά και από τον ίδιο.

Αποβλέπει στην εξοικείωση του σπουδαστή με την πρακτική εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων και στην απόκτηση των δεξιοτήτων και της βασικής εμπειρίας όπου θεωρούνται απαραίτητες για την άσκηση του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας. Ως εκ τούτου, κύριοι στόχοι της πρακτικής είναι

κυρίως η άμεση σύνδεση των σπουδών της θεωρίας με τις κοινωνικές ανάγκες και τη μεταφορά της θεωρίας στην πράξη. Με λίγα λόγια μιλάμε για την επαφή των σπουδαστών με τις πραγματικές συνθήκες εργασίας του κοινωνικού λειτουργού. Η εμπέδωση των αρχών, των εννοιών και των γνώσεων της κοινωνικής εργασίας αποτελεί μια ακόμα επιδίωξη της πρακτικής άσκησης όπως επίσης και η αναγνώριση των κριτηρίων επιλογής μεταξύ των μεθόδων άσκησης της. Η παροχή απτών ερεθισμάτων για το εύρος και την πολυπλοκότητα των ανθρώπινων προβλημάτων, τον τρόπο που φθάνουν στη κοινωνική υπηρεσία, τη συχνότητα των κοινωνικών προβλημάτων, τα κενά και τις επικαλύψεις στην αντιμετώπιση τους, παρατίθεται σαν ένας ακόμα στόχος της πρακτικής άσκησης. Σαν στόχος τίθεται και η καλλιέργεια των απαραίτητων για το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού δεξιοτήτων για επαφή, επικοινωνία και συνεργασία με τον εξυπηρετούμενο και κυρίως των δεξιοτήτων για δημιουργία αποδοτικής επαγγελματικής σχέσης. Ένας ακόμα στόχος είναι ακόμα η διάκριση και η ιεράρχηση της παρέμβασης και της δράσης του κοινωνικού λειτουργού καθώς επίσης και η ανάπτυξη της πρωτοβουλίας, της αυτογνωσίας και της επαγγελματικής ευθύνης. Σαν τελικός στόχος τίθεται η ισχύς και η εφαρμογή των κανόνων δεοντολογίας στο πλαίσιο της επαγγελματικής σχέσης κοινωνικού λειτουργού –εξυπηρετούμενου και της συνεργασίας του με άλλες ειδικότητες.

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός προγράμματος κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης προϋποθέτει την ανάπτυξη και τη καλλιέργεια καλού πνεύματος συνεργασίας μεταξύ τμήματος κοινωνικής εργασίας και υπηρεσιών.

Η πρακτική άσκηση πραγματοποιείται μόνο υπό την εποπτεία ενός καθηγητή εφαρμογών της κοινωνικής εργασίας και του κοινωνικού λειτουργού της υπηρεσίας όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Με τον όρο εποπτεία εννοούμε την καθοδήγηση και την υποστήριξη του ασκούμενου σπουδαστή στη προσπάθεια του να προσεγγίσει την εφαρμογή των αρχών και της μεθοδολογίας του επαγγέλματος. Ο ασκούμενος κινητοποιείται προκειμένου να αποκτήσει πρόσθετες ειδικές γνώσεις και τις απαραίτητες τεχνικές και δεξιότητες. Διευρύνει τις δυνατότητες του, κατανοεί και ερμηνεύει τις πολύσημες αντιδράσεις και εκφράσεις των εξυπηρετούμενων καθώς

κατευθύνεται προς μια συστηματική κριτική ματιά στην ανάλυση και αξιολόγηση της εργασίας την οποία σχεδιάζει ο ίδιος αλλά και στα όσα διαμείβονται μεταξύ υπηρεσίας – παροχών – εξυπηρετούμενων και εξυπηρετούντων. Ο επόπτης επισημαίνει χειρισμούς και κρίσεις και μετριάζει το άγχος του ασκούμενου. Φιλτράρει πληροφορίες, μηνύματα, υποδεικνύει τρόπο χρήσης των γνώσεων και ενισχύει το ενδιαφέρον του ασκούμενου πάνω στο αντικείμενο.

3.6 Ο ρόλος της εκπαίδευσης υπό το πρίσμα της οργάνωσης και της διοίκησης

Παρακάτω παρατίθεται ο ρόλος της εκπαίδευσης των σπουδαστών της κοινωνικής εργασίας μέσα από μια άλλη οπτική γωνία, αυτή των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών⁵⁴.

Η εκπαίδευση επικεντρώνεται στην ανάλυση της γραφειοκρατικής δομής των κοινωνικών υπηρεσιών και των μηχανισμών οικονομικής και ιδεολογικής εξάρτησης τους από την κοινωνική πολιτική του κράτους στον μελλοντικό τομέα της δράσης του σπουδαστή⁵⁵. Σύμφωνα με αυτή τη λογική, «ο απόφοιτος αισθάνεται απογοήτευση και αμηχανία» εξαιτίας της ελλιπούς εκπαιδευτικής προετοιμασίας. Σύντομα γίνεται ιδιαίτερα κατανοητό στους αποφοίτους η σχέση σύγκρουσης της κοινωνικής εργασίας που καλείτε να λειτουργήσει ανάμεσα στις απαιτήσεις του εξυπηρετούμενου και στους διαρθρωτικούς, οικονομικούς και ιδεολογικούς περιορισμούς των γραφειοκρατικά οργανωμένων κοινωνικών υπηρεσιών.

Ένας απόφοιτος κοινωνικής εργασίας πρέπει να μπορεί να παρέχει εποικοδομητικές υπηρεσίες στο κοινό χωρίς να δεσμεύεται από τις συνθήκες που αναφέρονται παραπάνω. Για το λόγο αυτό και πρέπει να αποκτήσει τη «γενική ικανότητα εργασίας» για να μπορέσει αργότερα να εκμεταλλευτεί τα περιθώρια ελεύθερης δράσης που προσφέρονται στη κοινωνική υπηρεσία στην οποία θα εργαστεί ή ακόμα και να δημιουργήσει μόνος του τέτοιες δυνατότητες με δυναμική ένταξη του στην υπηρεσία.

---

⁵⁴ Ζωγράφος Ανδρέας, (1992) *Ο διπλός ρόλος της κοινωνικής εργασίας στα πλαίσια των κοινωνικών οργανώσεων*, Αθήνα, Δημακόπουλος, σελ. 45.

⁵⁵ Το παραπάνω απόσπασμα αποτελεί άποψη του DIPPOLDSMAN, όπως αναφέρεται στο βιβλίο του Ζωγράφος Ανδρέας, (1992), *Ο διπλός ρόλος της κοινωνικής εργασίας στα πλαίσια των κοινωνικών οργανώσεων*, Αθήνα, Δημακόπουλος, σελ. 45.

Αυτό γίνεται εφικτό μέσα από τη συνεχή εκπαίδευση του και τη θεωρητική εμβάθυνση του ρόλου του, των όρων εργασίας στον τομέα της απασχόλησης του, των επιδράσεων και των οργανωτικών δομών αλλά και την αλληλεπίδραση του στο χώρο της δραστηριότητας του.

Είναι σαφές ότι η εκπαίδευση δεν μπορεί να υποκαταστήσει τις γνώσεις που αποκτώνται μέσα από την άσκηση του επαγγέλματος, παρόλα αυτά μια εκπαίδευση η οποία είναι προσανατολισμένη στη πράξη, μπορεί να δώσει απαραίτητες γνώσεις προκειμένου ο σπουδαστής να μπορέσει να αντιμετωπίσει κριτικά το πλαίσιο εργασίας του και να αναπτύξει μορφές δράσης με βάση τις δυνατότητες της υπηρεσίας στην οποία παρευρίσκεται.

Συνεπώς η εκπαίδευση των σπουδαστών στην Διοίκηση και Οργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών θα πρέπει να εκπληρώνει τουλάχιστον τις παρακάτω βασικές απαιτήσεις⁵⁶ :

- Μετάδοση γνώσεων σχετικά με τις διαρθρώσεις, τα όργανα και τα μέσα των «κοινωνικών θεσμών» και διασαφήνιση της ένταξης της κοινωνικής εργασίας στο «συσχετισμό κατανομής εργασίας του κοινωνικού συστήματος» (...)
- Επεξεργασία των θεσμικών, οργανωτικών και νομικών παραμέτρων της δράσης του κοινωνικού λειτουργού.
- Σύγκριση διαφόρων τύπων οργανώσεων όσον αφορά τον εκάστοτε ορισμό των προβλημάτων και των καθηκόντων.
- Δυνατότητες και όρια της συνεργασίας και κατανομής της εργασίας ανάμεσα σε διάφορους φορείς και λειτουργικούς μηχανισμούς του «κοινωνικού συστήματος».
- Εξακρίβωση των αντιφάσεων που αντίκεινται σε μια οργάνωση της κοινωνικής εργασίας ικανή να αντιμετωπίσει τα προβλήματα.
- Ανάλυση της δομής των κοινωνικών υπηρεσιών και των μηχανισμών εξάρτησης τους από την κοινωνική πολιτική του κράτους (οικονομικούς, πολιτικούς και ιδεολογικούς).
- Μετάδοση της «γενικής ικανότητας εργασίας» στο σπουδαστή, για να μπορέσει να ενταχθεί δυναμικά στο μελλοντικό τομέα δραστηριότητας του.

---

⁵⁶ Ζωγράφος Ανδρέας, (1992), *Ο διπλός ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας στο πλαίσιο των κοινωνικών οργανώσεων*, Αθήνα, Δημακόπουλος, σελ. 111-112.

- Δυνατότητες αποτελεσματικής δράσης του κοινωνικού λειτουργού εντός και εκτός της κοινωνικής υπηρεσίας ή οργάνωσης.

3.7 Η εκπαίδευση στη κοινωνική εργασία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁵⁷

Όλα σχεδόν τα ευρωπαϊκά κράτη προσφέρουν κατάρτιση και εκπαίδευση για τα κοινωνικά επαγγέλματα, συμπεριλαμβανομένης και της κοινωνικής εργασίας, σε διάφορα επίπεδα σπουδών. Η δε διαδικασία της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία έχει αναβαθμιστεί ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών του εικοστού αιώνα και το κράτος έχει αναλάβει κατά κύριο λόγο την ευθύνη για τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης.

Στη συνέχεια θα γίνει μια παρουσίαση της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών σε κάποιες χώρες του βορά, της δύσης, και του νότου της Ευρώπης. Εκτιμώντας ότι στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη, οι διαδικασίες του μετασχηματισμού δεν είναι πλήρεις, θα αναφερθούμε μόνο στις αναπτυσσόμενες τάσεις.

3.7.1 Δανία

Οι σπουδές στην κοινωνική εργασία και η άσκηση του επαγγέλματος στη Δανία επηρεάζονται έντονα από τις οικονομικές συνθήκες και το προσανατολισμό για κοινωνική ευημερία του πληθυσμού. Η εκπαίδευση είναι τριτοβάθμια και παρέχεται σε τρία διαφορετικού τύπου προγράμματα.

Ο πρώτος τύπος είναι τα τεχνικά κολέγια (Fachschulen) που χρηματοδοτούνται από το κράτος αλλά και οι μαθητές καλύπτουν μέρος των εισόδων. Τα μαθήματα πραγματοποιούνται σε επτά εξάμηνα μέσα και περιλαμβάνουν τρία στάδια πρακτική άσκησης τριών, έξι και έξι μηνών. και

---

⁵⁷ Το υποκεφάλαιο αυτό αποτελεί ξενόγλωσσο άρθρο, από το διαδίκτυο των C * Franz Hamburger, sander Gónther & Manfred Wφbcke
Σημείωση μεταφραστική: Οι κατά προσέγγιση μεταφράσεις των όρων "Fachschulen" και "Fachhochschulen" είναι, αντίστοιχα τεχνικό κολλέγιο ` "και κολλέγιο `". Εντούτοις, δεδομένου ότι δεν υπάρχει καμία ακριβής αλληλογραφία μεταξύ των γερμανικών και αγγλικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, οι γερμανικοί όροι έχουν διατηρηθεί σε όλο το παρόν έγγραφο.

υπάρχει η προοπτική πραγματοποίησης της σε μια ξένη χώρα στο πέμπτο εξάμηνο σπουδών.

Ο δεύτερος τύπος είναι τα κολέγια (Fachhochschulen). Υπάρχουν 4 τέτοια εκπαιδευτικά ιδρύματα και αποκαλούνται «Εθνικές Σχολές Κοινωνικής Εργασίας». Η διάρκεια των σπουδών είναι έξι εξάμηνα από τα οποία κάποια είναι πρακτική άσκηση, και οι σπουδές οδηγούν στην απόκτηση διπλώματος στην κοινωνική εργασία.

Τέλος, πανεπιστημιακή εκπαίδευση παρέχεται μόνο στην Γροιλανδία. Το πανεπιστήμιο του Πάλμποργκ προσφέρει Μάστερ στην κοινωνική εργασία ενώ το πανεπιστήμιο του Ρόσκιλντ προσφέρει μια ακαδημαϊκή σειρά μαθημάτων στα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα.

Οι σχολές κοινωνικής εργασίας της Δανίας είναι μέλη της σκανδιναβικής επιτροπής σχολών κοινωνικής εργασίας (NCSSW), που ενδιαφέρεται αυτή τη στιγμή για τη διευκρίνιση των προτύπων κατάρτισης στην κοινωνική εργασία και την διασαφήνιση των σχέσεων των κολεγίων και των πανεπιστημίων κυρίως στον τομέα της έρευνας.

3.7.2 Φινλανδία

Ανάλογη δομή παρουσιάζουν οι σπουδές και στην Φινλανδία. Μέχρι πρόσφατα πάντως η έμφαση δίδονταν στη πρακτική άσκηση των σπουδαστών, με θεωρητικό υπόβαθρο την κοινωνιολογία και την κοινωνική πολιτική. Αυτό έχει προκαλέσει πολυάριθμες απαιτήσεις για μεταρρύθμιση.

Η εκπαίδευση σε ένα τεχνικό κολέγιο (Fachschulen), περιλαμβάνει 100 εβδομάδες εκπαίδευσης, και οδηγεί το τίτλο του βοηθού κοινωνικού λειτουργού και στην εισαγωγή, έπειτα από εξετάσεις, στις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες. Μετά από αυτήν την βασική εκπαίδευση μπορεί να ακολουθήσει μια εξαμηνιαία ειδίκευση για μια επιλεγμένη ομάδα χρηστών όπως παιδιά και νέοι, άτομα με ειδικές ανάγκες, οι ηλικιωμένοι.

Η επιτυχία στις εξετάσεις για τις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες αποτελεί το εισιτήριο για την είσοδο στη εκπαίδευση σε ένα κολέγιο (Fachhochschulen). Η περιεκτική σειρά μαθημάτων 140 εβδομάδων οδηγεί στη δημιουργία εμπειρογνομόνων, βασικό προσόν της κοινωνικής εργασίας, προκειμένου οι κοινωνικοί λειτουργοί να έχουν μεγαλύτερη ευελιξία και είναι ικανοί για την εργασία με ποικίλες ομάδες πληθυσμού και διαφορετικές

καταστάσεις προβλημάτων. Αυτή η ικανότητα επιτεύχθηκε μέσω της ενσωμάτωσης της εφαρμοσμένης έρευνας στο πρόγραμμα σπουδών.

Τέλος έχουμε την εκπαίδευση σε πανεπιστημιακά ιδρύματα. Σχολές κοινωνικής εργασίας, που καθιερώνονται ως σχολές κοινωνικών επιστημών υπάρχουν σε έξι Φινλανδικά πανεπιστήμια και στο Σουηδικό τμήμα του πανεπιστημίου του Ελσίνκι. Μια περίοδος τριετούς εκπαίδευσης οδηγεί στο πτυχίο της κοινωνικής εργασίας και δύο επιπλέον έτη σπουδών οδηγούν σε μεταπτυχιακό τίτλο με δυνατότητα πραγματοποίησης διδακτορικών σπουδών.

Το πανεπιστήμιο «Κυρίο» προσφέρει μια σειρά μαθημάτων, στην αγγλική γλώσσα, σε θέματα που συμπεριλαμβάνουν την εγκληματολογία, κοινωνιολογία των μειονοτήτων, κοινωνική εργασία στο ποινικό σύστημα. Οι κοινότητες που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες είναι επικριτικές με την απόσταση των σπουδαστών από τη πρακτική και την έλλειψη εμπειρίας για τις συνθήκες διαβίωσης και τις ανάγκες των πολιτών. Έχουν ενέργειες επάνω σε αυτό το ζήτημα προκειμένου να υπάρξουν μη ακαδημαϊκά κέντρα διδασκαλίας για να συμπληρώσουν τη πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Έτσι το πανεπιστήμιο έχει δημιουργήσει κέντρα διδασκαλίας, τοπικά παραρτήματα, στα οποία οι πανεπιστημιακοί εργάζονται από κοινού με τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς. Στο πανεπιστήμιο του Τουρκού, επίσης, οι σπουδαστές κοινωνικής εργασίας εκπαιδεύονται μαζί με τους ψυχολόγους και τους γιατρούς στις κλινικές του πανεπιστημίου.

Αυτή τη στιγμή η Φινλανδία προσανατολίζεται σε μια φάση ανανέωσης της εκπαίδευσης και μεταρρύθμισής της με στόχο την αποτελεσματικότερη κάλυψη των προβλημάτων του πληθυσμού.

3.7.3 Ισλανδία

Η άσκηση της κοινωνικής εργασίας στην Ισλανδία άρχισε το 1957 με έναν κοινωνικό λειτουργό. Σήμερα υπάρχουν περισσότεροι από 100. Μέχρι τις αρχές του 1980, η εκπαίδευση πραγματοποιούνταν στις γειτονικές Σκανδιναβικές χώρες. Το 1981 δημιουργήθηκε τμήμα κοινωνικής εργασίας στο πανεπιστήμιο της Ισλανδίας, στη σχολή των κοινωνικών επιστημών.

Η εκπαίδευση είναι τετραετής. Τα δύο πρώτα έτη περιλαμβάνουν μαθήματα στην ψυχολογία, την κοινωνιολογία, τις ερευνητικές μεθόδους και την κοινωνική πολιτική. Στο τρίτο έτος τα μαθήματα επικεντρώνονται στην

κοινωνική εργασία, περιλαμβανομένης και της πρακτικής άσκησης και μπορεί κανείς να αποκτήσει βασικό πτυχίο στις κοινωνικές επιστήμες. Ένα ακόμη έτος συμπληρώνει την εκπαίδευση, που μαζί με τέσσερις μήνες πρακτικής άσκησης ολοκληρώνουν την περίοδο σπουδών. Η απονομή τίτλου σπουδών στην κοινωνική εργασία έχετε μετά από εξετάσεις που δίνονται μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης.

Λόγω της σχετικά απομονωμένης γεωγραφικής θέσης της, η Ισλανδία ενδιαφέρεται για διεθνή συνεργασία, είναι ενεργό μέλος του προγράμματος Socrates και επιδιώκει να προσαρμόσει τη δομή της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία με τις άλλες Σκανδιναβικές χώρες.

3.7.4 Νορβηγία

Ενώ το μεγαλύτερο μέρος της εκπαίδευσης πραγματοποιείται ακόμα σε ιδρύματα που δομικά μοιάζουν με τα κολέγια (Fachschulen), η πανεπιστημιακή εκπαίδευση κατάρτιση, έχει διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο από το 1981.

Η εκπαίδευση σε κολέγια (Fachschulen) διαρκεί δύο έτη, συμπεριλαμβανομένης της πρακτικής άσκησης διάρκειας επτά μηνών και οδηγεί σε ένα επαγγελματικό τίτλο κοινωνικού λειτουργού (Sosionom). Οι τομείς της εργασίας αφορούν την αποκατάσταση, το νοσοκομείο, την εργασία με οικογενειακή και ηλικιωμένους. Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι τριετής και το πανεπιστήμιο του Τρόντχαιμ απονέμει τίτλους Μάστερ στην κοινωνική εργασία.

Το ενδιαφέρον των Νορβηγικών σχολών εστιάζεται στο πως θα τροποποιήσουν την εκπαίδευση τους και θα την τυποποιήσουν σύμφωνα με τις άλλες σκανδιναβικές χώρες

3.7.5 Σουηδία

Η σπουδές της κοινωνικής εργασίας στα Σουηδικά πανεπιστήμια είναι εμφανώς παρόμοια με τα βρετανικά και τα αμερικανικά πρότυπα των πανεπιστημιακών σπουδών. Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών πραγματοποιείται σε έξι πανεπιστήμια και η διάρκειά της είναι 7 εξάμηνα. Περαιτέρω ακαδημαϊκά προσόντα όπως το Μάστερ και διδακτορικό δίπλωμα προσφέρονται στα πανεπιστήμια διδακτορικό.

3.7.6 Ηνωμένο Βασίλειο

Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία παρέχεται σε περισσότερα από 100 εκπαιδευτικά ιδρύματα, εκ των οποίων το ένα 1/3 είναι πανεπιστήμια και τα 2/3 κολλέγια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το 1947 η τότε κυβέρνηση οργάνωσε την εκπαίδευση για τους κοινωνικούς λειτουργούς, όταν η έλλειψη σε καταρτισμένο προσωπικό είχε προκαλέσει εθνικό συναγερμό. Δύο χωριστές διαδρομές εκπαίδευσης τότε καθιερώθηκαν, μια πανεπιστημιακή και άλλη μια σε επίπεδο Fachschulen (κέντρο κατάρτισης). Ως συνέπεια οι πτυχιούχοι από τα κέντρα κατάρτισης ελάμβαναν τη λιγότερη αναγνώριση. Οι πανεπιστημιακοί απόφοιτοι κατευθύνονταν προς την έρευνα ή τη διοίκηση, με αποτέλεσμα οι χώροι άσκησης της κοινωνικής εργασίας να είχαν ελάχιστο καταρτισμένο προσωπικό διαθέσιμο. Σύντομα μόνο το 20% από τους εργαζομένους ήταν κατάλληλο. Έτσι το 1998 η εκπαιδευτική οργάνωση για τις προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες (TOPPS) αναδιοργάνωσε την εκπαίδευση για στις προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες

Στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση υπάρχουν ποικίλες σειρές μαθημάτων κοινωνικών επιστημών που μπορούν να οδηγήσουν σε διάφορες ειδικεύσεις όπως βασικό πτυχίο (Bachelor) στην κοινωνική εργασία και την κοινωνιολογία και άλλες κοινωνικές επιστήμες. Οι σειρές μαθημάτων για τους κοινωνικούς λειτουργούς, περιλαμβάνουν δύο περιόδους πρακτικής άσκησης, τριών και τεσσάρων μηνών. Οι σειρές μαθημάτων μπορούν επίσης να ακολουθήσουν ένα δεύτερο κύκλο σπουδών. Μετά την ολοκλήρωση του πρώτου έτους, υπάρχει μια εισαγωγική εξέταση για όλους τους σπουδαστές και τους υποψήφιους. Τα κριτήρια είναι η ακαδημαϊκή απόδοση, η πρακτική εμπειρία και η εμπειρία ζωής καθώς επίσης και προσωπική ικανότητα για το επάγγελμα. Ο τίτλος του διπλώματος στην κοινωνική εργασία απονέμεται από το κεντρικό συμβούλιο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στην κοινωνική εργασία (CCETSW) και αποτελεί εξουσιοδότηση για την είσοδο στο επάγγελμα.

Μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές προσφέρονται σε όλες σχεδόν τις πανεπιστημιακές σχολές κοινωνικής εργασίας.

3.7.7 Αυστρία

Οι βαθιές αλλαγές στην δραστηριότητα της κοινωνικής εργασίας που καταπιάνεται με νέα κοινωνικά προβλήματα όπως οι καταστάσεις κρίσης, η μακροχρόνια ανεργία, τα προβλήματα στέγασης, τα προβλήματα μετανάστευσης, η νέα φτώχεια και άλλα, οδηγούν την Αυστρία στην ανάγκη για αλλαγές στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Οι μέχρι τώρα πρακτικές παροχής συμβουλών, θεραπείας, εργασίας κατά περίπτωση και εργασίας με την οικογένεια αποδείχτηκαν ανεπαρκείς.

Σήμερα, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τομέα υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός από επαγγελματικά γυμνάσια, τα αποκαλούμενα Fachschulen, τα οποία μεταξύ άλλων ειδικοτήτων, καταρτίζουν τους μαθητές τους για να εργαστούν σε κοινωνικές υπηρεσίες και παιδαγωγικούς χώρους. Η διάρκεια της εκπαίδευσης είναι δύο και τρία έτη.

Σε τριτοβάθμιο επίπεδο, η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών παρέχεται σε οκτώ Ακαδημίες Κοινωνικής Εργασίας, που χρηματοδοτούνται από το κράτος την Καθολική Εκκλησία (Caritas), αλλά και τον επαγγελματικό σύνδεσμο των κοινωνικών λειτουργών της περιοχής. Διαρκεί τρία έτη στα οποία συμπεριλαμβάνεται και πρακτική άσκηση πέντε μηνών. Οι σπουδές αυτές οδηγούν στην απόκτηση διπλώματος στην κοινωνική εργασία. Στις οκτώ Ακαδημίες φοιτούν 1.200 σπουδαστές κάθε έτος, από τους οποίους αποφοιτούν 320 πτυχιούχοι ετησίως. Σήμερα, οι διάφορες προτάσεις για τη μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών εστιάζεται στη μετατροπή των Ακαδημιών σε Fachhochschulen και την παράταση της περιόδου σπουδών σε τέσσερα έτη.

3.7.8 Βέλγιο

Η πρώτη σχολή στελεχών για κοινωνικές υπηρεσίες, ιδρύθηκε στις Βρυξέλλες το 1920 ενώ η δεύτερη στην Αμβέρσα μέσα στο 1921. Η εκπαίδευση προσανατολίζεται στο να δημιουργήσει στελέχη που θα εργάζονται με παιδιά και φτωχές οικογένειες. Η κοινωνική εργασία ως φιλανθρωπική δραστηριότητα διαφοροποιήθηκε από τη δεκαετία του 1950, με την ανάπτυξη του κράτους κοινωνικής πρόνοιας και του συστήματος προσοχών, οπότε και οι απαιτήσεις από τα κοινωνικά επαγγέλματα άλλαξαν. Τα προγράμματα σπουδών των σχολών κοινωνικής εργασίας διευρύνθηκαν

για να συμπεριλάβουν κοινωνικές, συμπεριφοριστικές και νομικές επιστήμες, και την εξατομικευμένη κοινωνική εργασία που έγινε το πρότυπο εργασίας των επαγγελματιών εκείνης της εποχής.

Σήμερα υπάρχουν μόνο 23 κολέγια (Fachhochschulen), εκ των οποίων τα 12 είναι στη Φλαμανδική περιοχή και τα 11 στη Γαλλόφωνη περιοχή της χώρας. Κάθε κολέγιο έχει σχετική αυτονομία στο πρόγραμμα σπουδών του και συγκεκριμένο προσανατολισμό εκπαίδευσης υπό την επίβλεψη του Υπουργείου Παιδείας. Τα κολέγια ανήκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και επιβλέπονται τα πανεπιστήμια. Η εκπαίδευση διαρκεί τρία έτη θεωρητικής εκπαίδευσης και στη συνέχεια υπάρχουν δύο κατευθύνσεις τεσσάρων ή περισσότερων ετών. Η πρακτική άσκηση ποικίλλει από κολέγιο σε κολέγιο. Το 75% των σπουδαστών είναι γυναίκες. Οι σπουδές οδηγούν σε κρατικό δίπλωμα στην κοινωνική εργασία (Diplome d'Etat) που είναι το μόνο αναγνωρισμένο δίπλωμα.

Βασικές πανεπιστημιακές σπουδές στην κοινωνική εργασία δεν υπάρχουν και οι απόφοιτοι των κολεγίων μπορούν να αποκτήσουν ένα μεταπτυχιακό τίτλο σε αυτά.

Πάντως, τα κολέγια, τα πανεπιστήμια, τα κρατικά ιδρύματα, οι ιδιωτικές οργανώσεις και οι επαγγελματικοί σύνδεσμοι προσφέρουν μια ποικίλη σειρά μεταπτυχιακών μαθημάτων και περαιτέρω κύκλων κατάρτισης. Αυτή η ποικιλία μπορεί να δημιουργήσει σύγχυση ως προς το βασικό κρατικό δίπλωμα το οποίο μπορεί να υποτιμηθεί και να μετατοπίσει την εκπαίδευση στη κοινωνική εργασία από τα κολέγια και τα πανεπιστήμια σε άλλους κοινωνικούς φορείς. Σταθερή όμως είναι η απαίτηση από τα κολέγια προκειμένου τα ίδια τα πανεπιστήμια να οργανώνουν μεταπτυχιακές σειρές μαθημάτων έτσι ώστε οι κοινωνικοί λειτουργοί να μπορούν να γίνουν ικανοί για έρευνα και διοίκηση.

3.7.9 Λουξεμβούργο

Το Λουξεμβούργο είναι η μόνη χώρα στην ΕΕ στην οποία δεν υπάρχει καμία ανεξάρτητη εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία σε κολέγιο ή σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Στη μέση της δεκαετία του 1980, αριθμούσαμε περίπου 140 κοινωνικούς λειτουργούς, και από τότε ο αριθμός τους έχει αυξηθεί ελάχιστα.

Η επαγγελματική κοινωνική εργασία αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1920 όταν ο πρώτος ξένος που εκπαιδεύθηκε επαγγελματικά εργάστηκε στο τομέα της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών. Ένας νόμος του 1967 ρύθμισε τον επαγγελματικό τίτλο από κοινωνικό βοηθό σε κοινωνικό λειτουργό, ενώ καθιέρωσε τη νομική αναγνώριση των ξένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και ζητήματα εισόδου στο επάγγελμα.

Η κοινωνική εργασία ανήκει στα παραϊατρικά επαγγέλματα και υπάγεται στο Υπουργείο υγείας. Η εκπαίδευση για αυτά τα στελέχη παρέχεται από κολέγια τετραετούς φοίτησης και οδηγεί σε κρατικό δίπλωμα (Diplôme d'Etat).

Ένας νόμος όπου θεσπίστηκε τον Αύγουστο του 1996 οδήγησε στην αναδιοργάνωση της εκπαίδευσης, μεταξύ των άλλων και για τα κοινωνικά επαγγέλματα.

3.7.10 Γαλλία

Μετά από τη γαλλική επανάσταση, ήταν επιτακτική η ανάγκη για υποστήριξη των ατόμων που ζούσαν κάτω από συνθήκες φτώχειας, κάτι που μέχρι τη 19η Μαρτίου 1793 αποτελούσε αποκλειστική ευθύνη της καθολικής εκκλησίας. Το 1793 η ευθύνη αυτή περιήλθε στο κράτος. Η έννοια της αλληλεγγύης αντικατέστησε αυτήν της φιλανθρωπίας. Η κοινωνική εργασία δεν ήταν πλέον ένα θέμα ιδιωτικής καλοκαγαθίας, αλλά στόχος της δημόσιας και συλλογικής συμμετοχής. Αυτές οι δημοκρατικές ιδέες αναπτύχθηκαν αμέσως μετά την εκβιομηχάνιση, που αρχίζει το 1898 με την αμοιβαία ασφάλεια, καθώς επίσης και με τη νομοθεσία για τη σύγχρονη ευημερία, του 1913. Η εγκαθίδρυση των πρώτων κέντρων (maisons sociales) για κοινωνική βοήθεια άρχισε το 1896 σε μια φτωχή περιοχή του Παρισιού και το 1907 ιδρύθηκε το πρώτο πρακτικό σχολείο για την κοινωνική εκπαίδευση. Το 1908 ιδρύθηκε ένα ελεύθερο σχολείο για την ευημερία. Από το 1930 αυτά τα επαγγέλματα άρχισαν να καθιερώνονται με το τίτλο των κοινωνικών φροντιστών (assistantes sociales). Μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο μεταξύ 1945 και 1953, η σημαντικότερη παροχή για την πρόληψη και τη θεραπεία ήταν συγκεντρωμένη κάτω από την ομπρέλα της κοινωνικής ασφάλισης. Τέλος, το 1995, το Υπουργείο υγείας, αναλαμβάνει τις κοινωνικές υποθέσεις κάτι που καθιερώνεται σε εθνικό επίπεδο.

Η συντριπτική πλειοψηφία της κατάρτισης στα ιδρύματα είναι ιδιωτική, αν και χρηματοδοτείται από το δημόσιο. Μόνο ένδεκα σχολές είναι δημόσιες ή ημικρατικές και μόνο 53 διοργανώνουν σειρές μαθημάτων που ταξινομούνται στο κλάδο της κοινωνικής εργασίας υπό τη στενότερη έννοια.

Στη Γαλλία, η διάκριση μεταξύ Fachschulen (Icole Normale) και Fachhochschulen (Icole Supirieuse) είναι δύσκολη. Η σαφής ταξινόμηση δεν είναι συχνά δυνατή λόγω των αντιφατικών πληροφοριών που δίδονται από την σχετική βιβλιογραφία. Οι παιδαγωγοί (moniteurs-éducateurs, éducateurs, éducateurs de jeunes enfants) και οι κοινωνικοί παιδαγωγοί (éducateurs spicialisi) εκπαιδεύονται μόνο σε Fachschulen. Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών (assistantes sociales) πραγματοποιείται κυρίως στα κρατικά αναγνωρισμένα Fachschulen (47) καθώς επίσης και σε ανεξάρτητα Fachschulen (3) και τα πανεπιστήμια (3) και διαρκεί 8 μήνες, για τους εργαζομένους με οικογένεια (travailleurs familiaux) και δύο έως τρία έτη για άλλες διαφορετικές επαγγελματικές ειδικότητες. Μέσα στο υποχρεωτικό πλαίσιο ενός εθνικού προγράμματος σπουδών, διαφορετικές ειδικεύσεις προσφέρονται στην πρακτική άσκηση που αποτελεί το 30% έως 50% της επιτυχούς ολοκλήρωσης ενός προγράμματος που οδηγεί στην απόκτηση εθνικού διπλώματος στην κοινωνική εργασία (Diplôme d'Etat d'Assistant). Οι σπουδές τριών ετών περιλαμβάνουν 14 μήνες πρακτικής άσκησης. Το κρατικό δίπλωμα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την είσοδο στο επάγγελμα. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν περίπου 36.000 κοινωνικοί λειτουργοί, το 97% από τους οποίους είναι γυναίκες. Εκτός από τα επίσημα προγράμματα σπουδών υπάρχει ένας αριθμός μαθημάτων και περαιτέρω εκπαίδευσης που παρέχεται από ιδιωτικές και δημόσιες οργανώσεις, σχολεία και πανεπιστήμια.

Πανεπιστημιακά προγράμματα στην εκπαίδευση στη κοινωνική εργασία προσφέρονται σε μια σειρά πανεπιστημιακά ιδρύματα διάρκειας δύο και τριών ετών, και οδηγούν σε κρατικό δίπλωμα στην κοινωνική εργασία. Τέλος, υπάρχουν περίπου επτά πανεπιστήμια που προσφέρουν μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές στη κοινωνική εργασία (DSTS - Diplôme Supérieure de Travail Social).

3.7.11 Ισπανία

Στην Ισπανία, η εκβιομηχάνιση και η ανάλογη ανάπτυξη των κοινωνικών υπηρεσιών πραγματοποιήθηκε σχετικά πρόσφατα σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτή η καθυστέρηση έγινε φανερό και στην εκπαίδευση επάνω στην κατάρτιση των κοινωνικών λειτουργών.

Το 1849 θεσπίστηκε ένας γενικός νόμος για την ευημερία (*Ley general beneficencia Social*). Εντούτοις, η ίδρυση του πρώτου εκπαιδευτικού ιδρύματος ήρθε μόνο το 1932. Δημιουργήθηκε τότε στην Βαρκελώνη σχολή για μελέτη των κοινωνικών ζητημάτων και των γυναικείων προβλημάτων (*Escuela de Estudios Sociales La Mujer*). Αυτό το σχολείο, δημιουργήθηκε από τις γυναίκες της Καταλανίας και αποτέλεσε κλάδο του Καθολικού Σχολείου των κοινωνικών υπηρεσιών που δημιουργήθηκε στις Βρυξέλλες. Το αντικείμενό του ήταν: «Η εκπαίδευση της εργατικής τάξης και η κατάρτιση ικανών επαγγελματιών που θα αφιερώνονταν οι ίδιοι στην εργατική τάξη». Το δεύτερο ίδρυμα, ήταν «το σχολείο για την οικογένεια και την κοινωνική εκπαίδευση» (*Escuela de Formacion Familiar Y kojnwnhko*). Ιδρύθηκε το 1939 στο τέλος του ισπανικού εμφύλιου πολέμου και συνδέθηκε με τον εθνικό καθολικισμό και το φασίστα *Falange*. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950 μόνο πέντε επιπλέον σχολές δημιουργήθηκαν. Ο αριθμός σχολών αυξήθηκε μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1960.

Το 1964 αναγνωρίζονται από το κράτος οι σχολές ως τεχνικά κολέγια (*Fachschulen*). Η διάρκεια των σπουδών σε αυτά είναι τρία έτη, και οι πτυχιούχοι αποκτούν το τίτλο του κοινωνικού βοηθού (*Asistente Social*).

Το 1981 τα *Fachschulen* μετατρέπονται σε *Fachhochschulen* (*Escuelas Universitarias*) και συνδέονται με τα πανεπιστήμια. Ένα διάταγμα τον Απριλίου του 1983 καθόρισε ότι η εκπαίδευση στη κοινωνική εργασία πρέπει καθιερωθεί σε εθνικό επίπεδο με την πρακτική άσκηση να αποτελεί το 40% της εκπαίδευσης. Η σειρά μαθημάτων, τριών ετών, βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο του ισπανικού πανεπιστημιακού συστήματος. Από το 1986, οι σπουδές οδηγούν πλέον σε δίπλωμα στην κοινωνική εργασία (*Diplomas Trabajo social*). Από τον Αύγουστο του 1990, 28 ανεξάρτητες σχολές έχουν ενσωματωθεί στην κανονική πανεπιστημιακή δομή, όπου η θέση, η διάρκεια και τα προσόντα των σπουδαστών έπειτα από την παρακολούθηση των προγραμμάτων σπουδών παραμένουν ίδια.

Μέχρι το τέλος της δικτατορίας, το 1975, έπειτα και από τη διεθνή απομόνωση της Ισπανίας η ανάπτυξη της κοινωνικής εργασίας είχε σταματήσει. Αξιολογώντας τώρα, την τρέχουσα εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία γίνεται φανερό ότι η επαγγελματικοποίηση των κοινωνικών λειτουργών χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία των σύντομων προγραμμάτων σπουδών.

Μαζί με την Ιρλανδία και την Τουρκία, η Ισπανία είναι η μόνη ευρωπαϊκή χώρα στην οποία οι κοινωνικοί λειτουργοί εκπαιδεύονται αποκλειστικά στα πανεπιστήμια. Με την καθιέρωση της συμπληρωματικής σειράς μαθημάτων στην κοινωνική παιδαγωγική που οδηγεί στην κατοχή της άδειας άσκησης επαγγέλματος, έχουν δημιουργηθεί δυο κατευθύνσεις που αντιμετωπίζονται με κάποιο σκεπτικισμό από τη κοινωνική εργασία που όμως θα μπορούσαν να συμβάλουν στην καθιέρωση του επαγγέλματος σε επιστημονικότερη βάση.

3.7.12 Ιταλία

Στην Ιταλία η άσκηση της κοινωνικής εργασίας δεν πηγάζει από το κράτος. Οι προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες ήταν σταθερά στα χέρια της εκκλησίας και σε ιδιωτικά ιδρύματα. Ο κρατικός έλεγχος ήταν, το πολύ-πολύ, τυπικός. Το κράτος αναμίχθηκε αρχικά κατά τη διάρκεια της περιόδου του Φασισμού όπου δημιούργησε ασφαλιστικούς θεσμούς ως κοινωνικοπολιτικό όργανο. Στο μεταπολεμικό δημοκρατικό σύνταγμα ενσωματώθηκε η ιδέα του κράτους κοινωνικής πρόνοιας, αλλά η υλοποίηση του περιεχομένου του συντάγματος δεν άρχισε αμέσως. Οι κρατικοί παιδικοί σταθμοί, για παράδειγμα, έκαναν την πρώτη εμφάνισή τους το 1968. Η κρατική συμμετοχή σε κοινωνικά μέτρα για τους νέους είναι σχεδόν απύουσα. Μπροστά σε αυτή την κατάσταση η καθυστερημένη καθιέρωση του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας είναι κατανοητή.

Η πρώτη σχολή κοινωνικής εργασίας ιδρύθηκε το 1928. Τα περισσότερα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα για τα κοινωνικά επαγγέλματα στα οποία περιλαμβάνονται και οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι παιδαγωγοί, εντάθηκαν στο τέλος της δεκαετίας του 1960. Οι σειρές μαθημάτων ήταν (και είναι ακόμα σήμερα), συνήθως, ετερογενείς – όπως και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι κατά κανόνα ιδιωτικά, αλλά υπάρχουν επίσης πανεπιστημιακά κολλέγια σχετικά με την κοινωνική εργασία.

Έως το 1987, η κατάρτιση στην κοινωνική εργασία πραγματοποιούνταν σε 91 Fachschulen (79 κοινοτικά, 12 ιδιωτικά) και επτά σχολές που βρίσκονταν υπό την εποπτεία των πανεπιστημίων. Fachhochschulen που εκπαιδεύει σπουδαστές δεν υπάρχει στην Ιταλία. Το 1987 με την ίδρυση εξειδικευμένων πανεπιστημιακών σχολών, 35 από αυτά τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μεταφέρθηκαν στα πανεπιστήμια, οι σπουδές έγιναν τριετείς και οδηγούσαν σε ένα πανεπιστημιακό δίπλωμα στην κοινωνική εργασία.

Στο μεταξύ παραμένει η δυνατότητα σε διάφορα πανεπιστήμια να δίδουν σειρές μαθημάτων στις κοινωνικές επιστήμες προκειμένου να έχουν οι κοινωνικοί παιδαγωγοί και άλλοι σχετικοί επαγγελματίες τη δυνατότητα εξειδίκευσης. Η σειρά μαθημάτων διαρκεί τέσσερα έτη. Είναι συγκρίσιμη με το πρότυπο της γερμανικής παιδαγωγικής επιστήμης (Erziehungswissenschaft) και οδηγεί στην εκπόνηση ενός Διδακτορικού (laurea).

3.7.13 Τουρκία

Από το 1948 το κράτος ανέλαβε ευθύνες για την ευημερία των πολιτών μέσω του Υπουργείου εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής ευημερίας. Εξαρχής, η κοινωνική εργασία στην Τουρκία έχει συνδεθεί στενά με το σύστημα υγείας. Το πρώτο το εκπαιδευτικό ίδρυμα, που ιδρύθηκε το 1961 από το Υπουργείο της υγείας και της κοινωνικής ευημερίας ήταν η Ακαδημία για την κοινωνική εργασία (Sosyal Hizmetler Akademisi). Το δεύτερο δημιουργήθηκε το 1967 ως τμήμα για την κοινωνική εργασία σε κοινωνικές υπηρεσίες στη Σχολή των Κοινωνικών και Διοικητικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο της Άγκυρας. Το 1985 υπήρξαν οι πρώτοι ειδικοί των κοινωνικών υπηρεσιών που εκπαιδεύθηκαν στην Ιατρική Σχολή στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης, Στην πρώτη φάση για την κατάρτιση στη κοινωνική εργασία η Τουρκία έλαβε τη διεθνή υποστήριξη (UNICEF, ΟΥΝΕΣΚΟ κ.λπ....) και το πρόγραμμα σπουδών επηρεάστηκε έντονα από τις αμερικανικές ιδέες.

Το 1982 κατά τη διάρκεια της εποχής του στρατιωτικού καθεστώτος και συνεπεία του νόμου που αφορούσε τα παιδιά του γυμνασίου, το Νοέμβριο του 1981, η Ακαδημία για την κοινωνική εργασία και το τμήμα για την κοινωνική εργασία συγχωνεύτηκαν σε ένα ανεξάρτητο κολλέγιο (Sosyal Hizmetler Yüksekokulu) στο πανεπιστήμιο Hacettepe στην Άγκυρα. Η

εκπαίδευση που λαμβάνεται στο πανεπιστήμιο είναι η βασική, τα μαθήματα διαρκούν οκτώ εξάμηνα και περιλαμβάνουν πρακτική άσκηση σε ποσοστό 30%. Υπάρχει περίπου ίσος αριθμός σπουδαστών ανδρών και γυναικών. Η εκπαίδευση οδηγεί σε ένα πανεπιστημιακό δίπλωμα ενώ, από το 1984, ο επαγγελματικός τίτλος είναι αυτός του κοινωνικού λειτουργού (Sosyal Halismaci).

3.7.14 Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη

Η κατάρτιση για τα κοινωνικά επαγγέλματα στις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ ταυτίζεται με τον κοινωνικό μετασχηματισμό που έχει πραγματοποιηθεί. Κεντρική ιδέα σε αυτόν τον μετασχηματισμό είναι η μετατόπιση από τη σοσιαλιστική προγραμματισμένη οικονομία σε μια κεφαλαιοκρατική ελεύθερη αγορά. Αυτό έχει συνοδευθεί από τον εκδημοκρατισμό του πολιτικού συστήματος καθώς επίσης και με τις αλλαγές στην κοινωνική δομή και το πολιτισμό. Η κοινωνική αλλαγή έχει χαρακτηριστεί από την ταυτόχρονη ανάγκη να εξεταστεί η κατάρρευση του παλαιού καθεστώτος, σε σχέση με τις συνέπειες στη δομική αλλαγή. Το προβάδισμα σε μια βαθμιαία εφαρμοσμένη κοινωνική πολιτική ρυθμίζεται από τη κεφαλαιοκρατία. Παρά τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές διαφορές μεταξύ των μεμονωμένων χωρών, αυτοί οι τρεις παράγοντες έχουν παντού το προβάδισμα σε μια γρήγορη αύξηση των κοινωνικών προβλημάτων, τα οποία έχουν πλησιάσει γρήγορα τα δυτικά ευρωπαϊκά επίπεδα.

Εκπαιδευτικός, για τα κοινωνικά επαγγέλματα, σε κεντρική, νότια και ανατολική Ευρώπη η ένταση είναι φανερή. Αφ' ενός, υπάρχει μια ανάγκη για τους εκπαιδευμένους επαγγελματίες στις δημόσιες υπηρεσίες, και αφ' ετέρου η αργά αναδυόμενη κοινωνία πολιτών έχει μια ανάγκη για κοινωνικά και δημοκρατικά παρακινημένα ενεργά στελέχη που θα οργανώσουν τις υπηρεσίες. Υπηρεσίες οι οποίες είναι ανεξάρτητες του κράτους και περιλαμβάνεται σε επίπεδο απλών λαών. Η ένταση μεταξύ αυτών των δύο εμφάσεων επιλύεται διαφορετικά στα διαφορετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα: τα οποία ανήκουν σε ένα τομέα ανεξάρτητων ιδιωτικών σχολών που συνεργάζονται στενά με το κράτος. Η κατάρτιση στα εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορεί να είναι μια συνεχής παράδοση κοινωνικής παιδαγωγικής.

Τα πανεπιστήμια, ή οι σχολές της κοινωνικής εργασίας θα οδηγηθούν στα μέσα των δεκαετιών του '20 στην επανεγκαθίδρυση. Αφ' ετέρου, υπάρχει η ευελιξία και μια απαίτηση για τη σύσταση προγραμμάτων και πρωτοβουλιών - με όλες τις ευκαιρίες που παρουσιάζουν. Στο τέλος της δεκαετία του 1990, η διαδικασία της γρήγορης αλλαγής στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης δεν ήταν ακόμα ολοκληρωμένη. Η εκπαίδευση για τα κοινωνικά επαγγέλματα είναι μόνο περιστασιακή και με μια έμφαση στη μελέτη γυμνασίου.

3.7.14.α Πολωνία

Η Πολωνία παρέχει ένα παράδειγμα εκσυγχρονισμού του προγράμματος σπουδών κοινωνικής εργασίας. Μετά από την καθιέρωση των πρώτων σχολών για την κοινωνική εργασία το 1991, άρχισε μια εθνικά συντονισμένη διαδικασία για ένα σύγχρονο «επιμορφωτικό πρόγραμμα». Σε αυτό, μεθοδολογικά και κοινωνικά, τα οργανωτικά προσόντα προσδιορίστηκαν όπως απαιτούνται για την προετοιμασία των κοινωνικών λειτουργών. Τα προσόντα αυτά ήταν η επιτυχία σε μια σειρά μαθημάτων πέντε εξαμήνων με τα στοιχεία της κοινωνικής εργασίας ως επιστήμη, των κοινωνικών επιστημών (κοινωνιολογία, παιδαγωγική, πολιτική, ιατρική, ψυχολογία, νόμος, διαχείριση), καθώς επίσης και τα κοινωνικά φαινόμενα και μέσα από τις μεθόδους επέμβασης. Οι σειρές μαθημάτων περιέλαβαν επίσης την πρακτική, ένα πρόγραμμα ειδίκευσης και τις εκλεκτορικές μελέτες. Αυτό το πρότυπο, που καθιερώθηκε σε 15 Fachhochschulen, μπορεί να θεωρηθεί ως τυποποιημένο πρόγραμμα που είναι έγκυρο παγκοσμίως. Σε αυτήν την έκταση, ο εκσυγχρονισμός δηλώνει τη θέσπιση σφαιρικών προτύπων. Η ΕΕ μέσα από το πρόγραμμα PHARE έχει διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο σε αυτήν την διαδικασία που βοήθησε στην εφαρμογή κυρίως των αμερικανικών προτύπων κοινωνικής εργασίας.

3.8 Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος

Ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας (Σ.Κ.Λ.Ε.), ιδρύθηκε το 1955 και αποτελεί επίσημα αναγνωρισμένο επαγγελματικό, επιστημονικό σωματείο του κλάδου. Εκπροσωπεί επαγγελματικά και επιστημονικά πανελλαδικά τους

5000 κοινωνικούς λειτουργούς της χώρας και διαθέτει 29 Περιφερειακά και Νομαρχιακά Τμήματα από την Αλεξανδρούπολη μέχρι και την Κρήτη.

Οι πιο σημαντικοί σκοποί της λειτουργίας του είναι η συμβολή στην εφαρμογή των αρχών και των μεθόδων της κοινωνικής εργασίας, η συμβολή στη βελτίωση της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία, και στην επαγγελματική κατοχύρωση του κοινωνικού λειτουργού. Η μελέτη των κοινωνικών προβλημάτων, η γνωμοδότηση, η παρέμβαση για την αντιμετώπισή τους και η συνεργασία με τις αρχές και τους αρμόδιους φορείς. Η πληροφόρηση της κοινής γνώμης και η εκπροσώπηση του επαγγέλματος στους διάφορους φορείς. Η ευαισθητοποίηση των κοινωνικών ομάδων σε θέματα κοινωνικού ενδιαφέροντος και στην ανάπτυξη συλλογικής δράσης, με τελικό στόχο την επίτευξη της κοινωνικής αλλαγής. Η συμμετοχή του σωματείου στην διαμόρφωση και σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής.

Η πλούσια και σημαντική δραστηριότητά του στο πλαίσιο της προώθησης των παραπάνω σκοπών, έχει τριπλή σημασία. Αφορά τον Κοινωνικό Λειτουργό ως επιστήμονα και επαγγελματία, αφορά το μοντέλο ανάπτυξης της κοινωνικής πολιτικής σε κάθε τομέα δραστηριότητας, με τελικό αποδέκτη και κυρίαρχο ζητούμενο το άτομο ως ενεργό μέλος σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Επιγραμματικά η δραστηριότητα με το παραπάνω περιεχόμενο κινείται στους ακόλουθους άξονες:

Οργανωτική Ανάπτυξη

Όπως προαναφέρθηκε, διαθέτει 26 Περιφερειακά και Νομαρχιακά Τμήματα, τα οποία έχουν αναπτύξει πλούσια δραστηριότητα στις περιοχές του χώρου ευθύνης τους για την προώθηση της κοινωνικής πολιτικής και την άρση των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού.

Οργανώνει κάθε χρόνο τη Διεθνή Ημέρα Δράσης της κοινωνικής εργασίας με μεγάλη επιτυχία.

Δημιούργησε και λειτουργεί, με τη συμμετοχή κοινωνικών επιστημόνων με αναμφισβήτητη επαγγελματική εμπειρία, επιτροπές εργασίας για τη συνεχή μελέτη, αξιολόγηση και το σχεδιασμό καινοτόμων πρακτικών και μεθόδων στους τομείς της εκπαίδευσης, της Υγείας–Πρόνοιας και της Δικαιοσύνης, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

Εκπαίδευση – Επιμόρφωση – Σεμινάρια – Εκδόσεις

Έχει διοργανώσει με επιτυχία πανελλήνια και περιφερειακά συνέδρια, και έχει συμμετάσχει ως συν-διοργανωτής σε πολλά επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες.

Εκδίδει με επιτυχία την επιστημονική επιθεώρηση «Κοινωνική Εργασία», στην οποία φιλοξενούνται άρθρα και μελέτες έγκριτων κοινωνικών επιστημόνων, και την τριμηνιαία επιστημονική και ενημερωτική έκδοση «Κοινωνικός Λειτουργός».

Έχει ακόμα προχωρήσει στην έκδοση μιας σειράς πρακτικών συνεδρίων.

Ακόμη διαθέτει βιβλιοθήκη με βιβλία ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την κοινωνική πολιτική. Επίσης, έχει δημιουργήσει Μητρώο Ανέργων κοινωνικών λειτουργών.

Τέλος αυτή τη στιγμή προχωρεί στη δημιουργία ιστοσελίδας στο διαδίκτυο, με στόχο αυτή να αποτελέσει κόμβο πληροφόρησης και υποστήριξης στο έργο των κοινωνικών λειτουργών και γενικότερα των κοινωνικών επιστημόνων της χώρας.

Διεθνείς Σχέσεις

Είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Κοινωνικών Λειτουργών και της Ένωσης Κοινωνικών Λειτουργών των Εθνικών Συνδέσμων των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνεργάστηκε και συνεργάζεται με το Συμβούλιο της Ευρώπης για θέματα της κοινωνικής εργασίας. Συνεργάζεται με το Γιουγκοσλαβικό Σύνδεσμο Κοινωνικών Λειτουργών και άλλους Βαλκανικούς και Ευρωπαϊκούς Συνδέσμους για ίδρυση Ομοσπονδίας Κοινωνικών Λειτουργών Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Θεσμικά – Θέματα Κοινωνικής Πολιτικής

Σημαντική δραστηριότητα του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος είναι και η διατύπωση προτάσεων για όλα τα κοινωνικά ζητήματα της χώρας μας, καθώς και η συνεχής μελέτη – αξιολόγηση των πολιτικών και πρακτικών για την αντιμετώπιση τους, μέσω της δραστηριότητας των οργάνων και των επιτροπών του.

Ακόμα βρίσκεται σε συνεχή συνεργασία και επικοινωνία με όλα τα Υπουργεία και άλλους φορείς της χώρας μας για τη διατύπωση προτάσεων στην κατεύθυνση της πιο αποτελεσματικής αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων. Συμμετέχει με εκπροσώπους του σε εθνικές θεσμικές

επιτροπές σχεδιασμού και εφαρμογής προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής με πιο σημαντικές το Εθνικό Συμβούλιο Κοινωνικής Φροντίδας και το Συντονιστικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Κατάρτισης και Αποκατάστασης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες. Εκπροσωπείται στα Διοικητικά Συμβούλια όλων των μεγάλων κοινωνικο-προνοιακών φορέων. Έχει συμμετάσχει σαν φορέας συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών στην υλοποίηση προγραμμάτων καταπολέμησης του Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας, ενώ έχει συμμετάσχει σαν εταίρος στην υλοποίηση προτάσεων σε κοινοτικές πρωτοβουλίες του άξονα απασχόλησης. Ενδεικτικά στον τομέα αυτό αναφέρουμε τη συμμετοχή του Σ.Κ.Λ.Ε στο σχεδιασμό και υλοποίηση του σχεδίου με τίτλο « ΟΔΥΣΣΕΑΣ», για την κοινωνική Ένταξη μέσω της υποστήριξης και κατάρτισης Ελλήνων ομογενών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και επαναπατριζόμενων πολιτικών προσφύγων. (Integra). Επίσης αναφέρουμε την συμμετοχή του στο σχεδιασμό και υλοποίηση του σχεδίου «Φοίνιξ», για την ίδρυση και λειτουργία Κέντρων Επαγγελματικού Προσανατολισμού για τους ομογενείς.

Συμπερασματικά, στα 49 χρόνια λειτουργίας του ο Σ. Κ. Λ. Ε. συμβάλλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη και την καθιέρωση κοινωνικών προγραμμάτων, όπως τα Κ.Α.Π.Η., Κοινωνικές Υπηρεσίες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, Βοήθεια στο Σπίτι, ενώ σε όλα τα χρόνια της λειτουργίας του δεν έχει σταματήσει να μελετάει όλα τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα του τόπου μας και να δραστηριοποιείται στην κατεύθυνση της υιοθέτησης των κατάλληλων πρακτικών και πολιτικών για την αντιμετώπισή τους. Μέσα από αυτή τη δράση του ο Σ.Κ.Λ.Ε., ως κοινωνικός φορέας έχει κατακτήσει την επιστημονική αποδοχή και αποτελεί αξιόπιστο σύμβουλο της πολιτείας σε θέματα κοινωνικής πολιτικής, ενώ οι θέσεις του όχι μόνο είναι αξιοπρόσεκτες, αλλά αποτελούν είτε λύση, είτε νέα προοπτική για θέματα που αφορούν την κοινωνία, τις δομές της και τη συμπεριφορά προς το άτομο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Με την ολοκλήρωση της βιβλιογραφικής διερεύνησης σχετικά με την ιστορία του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα, θεωρήσαμε σκόπιμο να διερευνήσουμε το θέμα και από μια εμπειρική πλευρά, και να δώσουμε έτσι μια άλλη διάσταση της ιστορίας της κοινωνικής εργασίας.

Σκεφτήκαμε ότι πέρα από την «επίσημη» καταχώρηση στην σχετική βιβλιογραφία, όψεις της ιστορίας του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας, θα μπορούσαν να αναδειχθούν μέσα από τις βιωματικές εμπειρίες έμπειρων επαγγελματιών του χώρου. Μελετώντας την επαγγελματική τους πορεία, θελήσαμε μέσα από αυτή να εντοπίσουμε εξελίξεις και αλλαγές στην άσκηση του επαγγέλματος τα τελευταία 20 χρόνια.

Με βάση αυτό το σκεπτικό οργανώσαμε την εμπειρική μελέτη.

4. 1. Μεθοδολογία

Πρόκειται για μια διερευνητική μελέτη, ποιοτικού χαρακτήρα που με εργαλείο συνεντεύξεις αφηγηματικού τύπου, σκοπό έχει να διαπιστώσει μέσα από τις εμπειρίες, πως επαγγελματίες του χώρου με μακρά επαγγελματική πορεία βίωσαν την εξέλιξη του επαγγέλματος.

Σε μια τέτοια μελέτη, δεν μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι τα αποτελέσματα της είναι γενικεύσιμα. Αντίθετα, σκοπός μας είναι να εισέλθουμε μέσω των συμμετεχόντων, στον τρόπο που η κοινωνική εργασία ασκούνταν, στις δυσκολίες του επαγγέλματος, και τα επιτεύγματά του, και ίσως να κατανοήσουμε πως η θεωρία και η επακόλουθη πρακτική του επαγγέλματος άλλαξε και εξελίχθηκε τα τελευταία χρόνια. Η αξία λοιπόν της εμπειρικής διερεύνησης βρίσκεται μόνο στην καταγραφή προσωπικών εμπειριών, που όμως είναι σημαντικές, γιατί δείχνουν την «αλήθεια» πολλών επαγγελματιών του χώρου.

Το δείγμα μας αποτέλεσαν 6 επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί. Τα δύο κριτήρια που θέσαμε για την επιλογή τους, ήταν να έχουν εργασιακή εμπειρία πάνω από 20 χρόνια και να έχουν εργαστεί σε καίριους χώρους άσκησης της κοινωνικής εργασίας.

Προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι συνεντεύξεις, προσδιορίστηκε η δομή τους σε 4 θεματικούς άξονες: λόγοι επιλογής επαγγέλματος, επαγγελματική εμπειρία / κριτήρια επιλογής χώρων άσκησης επαγγέλματος, επαγγελματικές εξελίξεις που βίωσε τα χρόνια άσκησης του επαγγέλματος και ικανοποιήσεις απογοητεύσεις –προοπτικές. Όλη η δομή της συνέντευξης παρατίθεται στο παράρτημα 1. Οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν και παρατίθενται στο παράρτημα 2, αφού αφαιρέθηκαν εκείνα τα σημεία που νομίζουμε ότι θα «πρόδιδαν» την ταυτότητα των συμμετεχόντων, προκειμένου να διατηρήσουμε την ανωνυμία τους.

Ως προς την ανάλυση τους, αρχικά κάναμε περιλήψεις των συνεντεύξεων με ταυτόχρονη θεματική ομαδοποίηση και στην συνέχεια συγκρίναμε τις απαντήσεις παρουσιάζοντας ομοιότητες και διαφορές.

4.2. Ανάλυση

1^η Συνέντευξη

Κίνητρα

Τα κίνητρα που οδήγησαν την συμμετέχουσα να επιλέξει να σπουδάσει και να ασκήσει το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού ήταν καθαρά ατομικά. Από μικρή της άρεσε να βοηθάει και να είναι δίπλα στον συνάνθρωπο της. Συγκεκριμένα αναφέρει: «από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου υπήρξα η Θεία Κλαίρη, τόσο στο σχολείο όσο και στην οικογένεια μου». (Αλτρουισμός)

Πληροφόρηση

Η πληροφόρηση γύρω από το επάγγελμα ήταν λιγοστή. Αναφέρθηκε σε ένα περιοδικό, ποικίλης ύλης, της εποχής το οποίο έκανε μια αναφορά στο ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού. Επίσης πληροφορίες σχετικές με τη Κοινωνική Εργασία έλαβε και από ένα οικογενειακό φίλο ο οποίος όμως δεν γνώριζε συγκεκριμένα στοιχεία για να την ενημερώσει. (Ελλιπής)

Σπουδές

Σπούδασε στα ΚΑΤΕΕ, κατά τη δεύτερη χρονιά της λειτουργίας τους (εισαγωγή το 1974). Στη συνέχεια αποφοίτησε και από την Πάντειο. (Βασικό πτυχίο Υπουργείου Παιδείας – Δεύτερο πτυχίο Παντείου)

Επαγγελματική εμπειρία και τα κριτήρια επιλογής των χώρων εργασίας

Ήταν πολύ δύσκολο να βρει εργασία σαν Κοινωνική Λειτουργός. Για το λόγο αυτό εργάστηκε σαν διευθύντρια σε Π..... Σ....., στη πορεία και με τη

βοήθεια του πτυχίου της Παντείου διορίστηκε στη Π....., στην οποία εργάζεται ακόμα, ενώ για ένα διάστημα δυο ετών περίπου εργάστηκε και στο Σώμα Ε....., διότι όπως ανέφερε η ίδια στην Π..... ένωσε να «βαλτώνει». (Δυσκολία, Παραμονή στον ίδιο χώρο εργασίας για πολλά χρόνια)

Συνεργασία με συναδέλφους-εξυπηρετούμενους

Με τους συναδέλφους πάντα είχε άριστο επικοινωνιακό επίπεδο. Όσον αφορά τους εξυπηρετούμενους η ίδια μιλά για «κορεσμό αγάπης» εκ μέρους τους. Πάντα μέχρι και σήμερα οι εξυπηρετούμενοι εκδηλώνουν αγάπη στο πρόσωπο της και αυτό της δίνει ιδιαίτερη ικανοποίηση. (Καλή συνεργασία με συναδέλφους – ικανοποίηση από την αγάπη των εξυπηρετούμενων)

Τι θα ήθελε η ίδια να ήταν διαφορετικό στα χρόνια που εργάζεται

Επικεντρώνεται στον εργασιακό της χώρο. Για την ίδια αυτό που δυσχεραίνει τις συνθήκες δουλειάς της είναι η έλλειψη γραμματειακής υποστήριξης, η εμφάνιση του χώρου που δεν τιμά τον εξυπηρετούμενο, αλλά του θυμίζει ότι είναι προβληματικός. Η έλλειψη παροχών από το κράτος, η έλλειψη κράτους πρόνοιας. Η ίδια λέει «η δυστυχία μας είναι ότι δεν έχουμε κράτος πρόνοιας, δουλεύουμε με το καταστάλαγμα της ψυχής μας», «εδώ ήρθα με τα τυπικά και τα ουσιαστικά μου προσόντα», μιλά για τις σπουδές της και την αγάπη της προς τον συνάνθρωπο, «δεν έχουμε τα κλειδιά», «εγώ όταν χρειάζομαι κάτι τηλεφωνώ τον Πατέρα Ιωάννη». Τις περισσότερες των παροχών τις προσφέρει η Εκκλησία. (Έλλειψη καλών συνθηκών στον εργασιακό χώρο – έλλειψη κράτους πρόνοιας)

Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών

Η εκπαίδευση μέσα από τη σχολή θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές είναι καλή. Στο τομέα που η ίδια πιστεύει ότι πάσχουμε είναι αυτός της επιμόρφωσης. Συγκεκριμένα τονίζει ότι «υπάρχει αλλαγή στη δομή της κοινωνίας άρα θα πρέπει να υπάρξει και η κατάλληλη επιμόρφωση». Την επιμόρφωση την τοποθετεί περισσότερο στο τομέα της πρόνοιας. (Καλή εκπαίδευση – Ελλιπής επιμόρφωση)

Η εξέλιξη της Κοινωνικής Εργασίας

Τονίζει ότι είναι αργή αλλά υπάρχει. Αν το 1955 όπου η κοινωνική εργασία βρισκόταν στο ξεκίνημα της στην Ελλάδα η εξέλιξη βρισκόταν σε «βρεφικό επίπεδο» τώρα βρίσκεται σε «νηπιακό». Θα υπάρξει σημαντική εξέλιξη όταν

ο κοινωνικός λειτουργός βρεθεί και στο «κανονικό» σχολείο, όταν δημιουργηθούν κοινωνικές υπηρεσίες στους Δήμους και όταν υπάρξουν διεπιστημονικές ομάδες σε όλα τα πλαίσια. (Αργή εξέλιξη)

2^η Συνέντευξη

Κίνητρα –Σπουδές

Ήταν ξεκάθαρα θέμα αξιών του επαγγέλματος. Θα μπορούσε να κάνει οποιοδήποτε επάγγελμά όμως η ίδια επέλεξε να σπουδάσει το συγκεκριμένο εξαιτίας των αξιών που πρεσβεύει η κοινωνική εργασία. «Μου πήγαινε περισσότερο» τονίζει η ίδια. (Συνειδητοποιημένη επιλογή)

Πληροφόρηση –Επιλογή

Η επιλογή του επαγγέλματος δεν ήταν τυχαία. Ενώ για την ίδια ήταν ξεκάθαρο από την αρχή ότι θα ακολουθούσε το συγκεκριμένο επάγγελμα το κοντινό της περιβάλλον θα προτιμούσε να γίνει δημόσιος υπάλληλος προκειμένου να έχει γρηγορότερη αποκατάσταση. Τονίζει ότι πληροφόρηση γύρω από το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού δεν υπήρχε τότε και ότι η ίδια για να ενημερωθεί πέρασε από χώρους στους οποίους εργάζονταν κοινωνικοί λειτουργοί και ενημερώθηκε από τους ίδιους. Η ίδια αναφέρει: «θυμάμαι μίλησα συγκεκριμένα με τέσσερεις κοινωνικούς λειτουργούς».

Είδε πως λειτουργούσε το σύστημα από κοντά, τι δουλειά γίνεται, πως οι επαγγελματίες ήταν ενσωματωμένοι στα προγράμματα, στη κοινωνική πολιτική, γενικότερα την αντίληψη που υπήρχε τότε. Την οποία τότε δε μπορούσε να την αξιολογήσει, παρά μόνο σαν κάτι το οποίο είχε να κάνει με το συνάνθρωπο, το χαρακτηρίζει ως «λειτουργιστικό». (Πλήρης ενημέρωση)

Επαγγελματική εμπειρία και τα κριτήρια επιλογής των χώρων εργασίας.

Όσον αφορά την επαγγελματική της αποκατάσταση, η ίδια μας αναφέρει ότι η αποκατάσταση της ήταν γρήγορη, ένα χρόνο μετά το πτυχίο ήδη δούλευε στον Ο..... στον οποίο παρέμεινε για 14 χρόνια και στη συνέχεια μεταπήδησε στο χώρο της εκπαίδευσης στο Τ.....

Τα επαγγελματικά της βιώματα, όπως η ίδια τα αναφέρει ήταν πάντα θετικά, η ίδια ήταν πάντα άνθρωπος όπου προσπαθούσε να βρει το σημείο εκκίνησης. Στον πρώτο επαγγελματικό χώρο στον οποίο εργάστηκε, παρόλο που το αντικείμενο της δουλειάς της ήταν πολύ συγκεκριμένο η ίδια

προσπάθησε να αναπτύξει και άλλους τομείς, οι οποίοι θα της έδιναν την ελευθερία να κινηθεί και να μη μείνει στάσιμη. Για παράδειγμα την περίοδο εκείνη (1971) οι περισσότεροι ανειδίκευτοι εργάτες έβρισκαν δουλειά στα σταφιδεργαστάσια της πόλης, τα οποία για μεγάλα διαστήματα δεν είχαν δουλειά. Παράλληλά εκείνη την περίοδο άρχισε να αναπτύσσεται ο τουρισμός. Η συγκεκριμένη κοινωνική λειτουργός προσπαθούσε να καταστήσει εφικτό τα παραπάνω άτομα τα οποία όπως αναφέρθηκε παραπάνω δεν είχαν κάποια ειδίκευση να εκπαιδευτούν και να μεταπηδήσουν στο χώρο του τουρισμού. Στο κομμάτι αυτό συνάντησε πολλές δυσκολίες και εκεί είδε στην πράξη πως χρησιμοποιούνται όλα όσα διδασκόμαστε στη σχολή για την ευαισθητοποίηση, την συνειδητοποίηση, την αλλαγή, τα κίνητρα της αλλαγής. Έτσι σε συνεργασία με τον τότε περιφερειακό διευθυντή δημιούργησε το ΚΕΤΕΚ (Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης), αλλά και τα τμήματα επαγγελματικής κατάρτισης για τα τουριστικά επαγγέλματα. (Εύκολη επαγγελματική αποκατάσταση - Παραμονή για πολλά χρόνια στον ίδιο χώρο εργασίας – Ανάπτυξη πρωτοβουλιών)

Συνεργασία με συναδέλφους – εξυπηρετούμενους

Τονίζει ότι οι περίοδοι εντάσεων πάντα θα υπάρχουν και αυτό συμβαίνει σε κάθε δουλειά όχι μόνο στη κοινωνική εργασία, το θέμα είναι να βρεις τρόπους να ανταπεξέρχεσαι, για αυτό και θεωρεί ότι οι εντάσεις αυτές δεν αποτελούν ένδειξη του αν είσαι ή όχι καλός στη δουλειά σου. Πιστεύει όμως ότι πρέπει πάντα να είμαστε αποτελεσματικοί στη δουλειά μας γιατί από αυτό κρινόμαστε. Τονίζει ότι ο κοινωνικός λειτουργός δεν είναι τόσο αναγνωρισμένος όσο θα έπρεπε και αυτό γιατί το αποτέλεσμα της δουλειάς μας θέλει χρόνο για να γίνει φανερό. Αλλά αυτό δεν είναι κάτι το οποίο θα πρέπει να μας απογοητεύει. Αναφέρει επίσης ότι η αποτελεσματικότητα στη δουλειά μας είναι αυτή που καθορίζει και τα όρια για την κάθε ειδικότητα, πράγμα πολύ σημαντικό για να μπορούν οι ειδικότητες να συνυπάρξουν και να συνεργαστούν μεταξύ τους. «Πρέπει να δείξεις τα όρια σε ένα κοινωνιολόγο και τα όρια του κοινωνικού λειτουργού για να μπορέσεις αυτά να τα βάλεις μαζί». (Καλή συνεργασία – Αποτελεσματικότητα στην δουλειά μας)

Τι θα ήθελε να ήταν διαφορετικό στα χρόνια που εργάζεται

Τονίζει ότι αυτό που θα ήθελε να είναι διαφορετικό στα χρόνια της εργασίας της είναι η αντίληψη που υπάρχει σχετικά με τη κοινωνική πολιτική. Δε θεωρεί

ότι η κοινωνική εργασία και η κοινωνική πολιτική αποτελούν μια ταυτόσημη έννοια αλλά ότι υπάρχει μια αλληλένδετη σχέση, «είναι μια αντιστροφή» λέει η ίδια. Η κοινωνική εργασία μπορεί να χρησιμοποιήσει τη κοινωνική πολιτική σαν μέσο. Πιστεύει ότι αν επικρατήσει αυτή η αντίληψη θα αλλάξει και το σύστημα Πρόνοιας αλλά και τα μοντέλα της. Η ίδια αναφέρει: «Αν αλλάξει αυτή η αντίληψη είναι βέβαιο ότι θα αλλάξει το σύστημα Πρόνοιας. Θα περάσουμε από τα μοντέλα της Πρόνοιας που έχουμε σήμερα σε διαφορετικά. Θα γίνει σιγά – σιγά μέσα από την ανάπτυξη και τις μεταρρυθμίσεις». Κάτι τέτοιο, για την ίδια, όμως είναι ουτοπικό να γίνει αλλά δε θεωρεί ότι είναι ακατόρθωτο. Περνάει μέσα από την εκπαίδευση. (Αλλαγή αντίληψης της κοινωνικής πρόνοιας)

Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών

Το σημείο το οποίο θα την ενδιέφερε πάρα πολύ στο χώρο της εκπαίδευσης, έχει να κάνει με τη δυνατότητα να δουλεύουμε για μια νέα γνώση, η οποία περνάει μέσα από συνέδρια και όχι για λίγους, θα πρέπει να περνάει σε επιμόρφωση. Τα στελέχη θα πρέπει να είναι συνεχώς στις εξελίξεις. Ποτέ δεν είναι αρκετή η εκπαίδευση. Ο κοινωνικός λειτουργός δεν πρέπει να είναι στάσιμος. Πρέπει να εξελίσσεται. Περισσότερη δυνατότητα για γνώση και επιμόρφωση σε επαγγελματίες. Όχι μονό για την εκπαίδευση αλλά στους επαγγελματίες. Είναι κάτι το οποίο λείπει και το ίδιο το σύστημα δε το στηρίζει. Αν ρωτήσετε κοινωνικούς λειτουργούς για ένα συνέδριο θα σας πουν ότι οι ίδιοι θα πρέπει να εξασφαλίσουν τα έξοδά τους, την άδεια τους για να συμμετάσχουν. (Νέα γνώση και επιμόρφωση)

Η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας

Στο τομέα της εξέλιξης, σύμφωνα με τα λεγόμενα της η μεγαλύτερη πρόοδος για εκείνη έχει εντοπιστεί στο γεγονός ότι ενώ στο παρελθόν η ενασχόληση ενός κοινωνικού λειτουργού επικεντρωνόταν σε μια ήδη εδραιωμένη κατάσταση και σε ένα συγκεκριμένο πρόβλημα σήμερα η δουλειά του αφορά και μεγαλύτερες πληθυσμιακές ομάδες, κοινότητες, σύνολα. Από τη κοινωνική εργασία με άτομα και με οικογένεια σήμερα ο κοινωνικός λειτουργός ασχολείται με κοινωνική εργασία με ομάδες και με κοινωνική εργασία με κοινότητα. Για κείνη σημαντικό είναι να υπάρξει εξέλιξη στο τομέα της επιμόρφωσης ενός επαγγελματία. Ένας κοινωνικός λειτουργός πρέπει να βρίσκεται πάντα μέσα στις εξελίξεις. Στασιμότητα στην εξέλιξη παρατηρεί και

στο προνοιακό σύστημα, το οποίο σύμφωνα με την ίδια διαμορφώθηκε κάτω από συγκεκριμένες οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες αλλά παραμένει στάσιμο γιατί σύμφωνα με όσους το σχεδιάζουν η οικονομική κατάσταση του κράτους δε βοηθάει στην εξέλιξη.

Στις ερωτήσεις που αφορούν στον προσανατολισμό της κοινωνικής εργασίας σε σχέση με το παρελθόν, αυτό που η ίδια παρατηρεί είναι ότι υπάρχει μια ευρύτερη εφαρμογή των αρχών και των αξιών της. Τα δικαιώματα όπως είναι ο σεβασμός περνούν σε μια άλλη διάσταση και αρχίζουν να υπολογίζονται περισσότερο. Επίσης έχει αλλάξει και ο προσανατολισμός όσον αφορά την εφαρμογή των μοντέλων της κοινωνικής εργασίας, από την εφαρμογή του μοντέλου της «Ισορροπίας και της Αρμονίας» μέχρι την εφαρμογή του μοντέλου της «Σύγκρουσης» σήμερα βλέπουμε ότι η μεγάλη διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι έχουν αναπτυχθεί ενδιάμεσα στάδια.

Κλείνοντας αυτή την συνέντευξη η συγκεκριμένη κοινωνική λειτουργός τονίζει ότι το επάγγελμα της την έχει επηρεάσει στην οικογενειακή της ζωή και ότι αν της δινόταν η ευκαιρία να ξαναμπεί στην διαδικασία να επιλέξει πάλι το ίδιο θα επέλεγε διότι μέσα από την δουλειά της πήρε πολλές ικανοποιήσεις.

Η συνέντευξη αυτή τελειώνει με την ευχή της ίδιας να μην σταματήσει ποτέ η εξέλιξη. Να γίνονται συνέδρια και να υπάρχει πάντα καινούργια γνώση. (Εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας τόσο στο προσανατολισμό όσο και στις μεθόδους)

3^η Συνέντευξη

Κίνητρα – Σπουδές

Σύμφωνα με τη κοινωνική λειτουργό με την οποία συνομιλήσαμε στη συγκεκριμένη συνέντευξη, οι λόγοι οι οποίοι την οδήγησαν να σπουδάσει το συγκεκριμένο επάγγελμα ήταν γιατί η ίδια έπειτα από γραπτές εξετάσεις κατά τη δεύτερη χρονιά των πανελληνίων, πέρασε στο τμήμα των ΚΑΤΕΕ. Αν και αρχική της επιλογή ήταν το τμήμα της ιατρικής στο οποίο έδωσε και εξετάσεις τη πρώτη χρονιά. Ισχυρίζεται ότι το να γίνει κοινωνική λειτουργός δεν ήταν τυχαίο και αυτό γιατί παρέμεινε στο τμήμα με το σκεπτικό ότι πρώτα θα γνώριζε το χώρο και το ρόλο του επαγγελματία και αν δεν ήταν ευχαριστημένη με αυτό θα ξαναέδινε εξετάσεις. Η ίδια αναφέρει : «Όταν ερχόταν ο καθηγητής και μας έλεγε ότι εσείς περάσατε στη τύχη, αυτό εμένα με εκνεύριζε πολύ.

Γιατί ναι μεν ήταν δεύτερη επιλογή, αλλά δεν ήταν και τελείως τυχαίος ο χώρος και έτσι τελείωσα. Και τελείωσα και πρώτη εδώ σε αυτή τη σχολή». (Βασικό πτυχίο Υπουργείου Παιδείας - Τυχαία επιλογή)

Πληροφόρηση

Η πληροφόρηση η οποία είχε πριν επιλέξει το επάγγελμα αυτό ήταν ελάχιστη, για το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού έμαθε μέσα στη σχολή. Αυτό που τη βοήθησε να ξεκαθαρίσει κάποια πράγματα για το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού ήταν οι καθηγητές και η πρακτική της άσκηση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. «Εδώ (ΤΕΙ) απέκτησα ξεκάθαρη εικόνα για τα επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού. Και βοήθησαν και οι καθηγητές κυρίως και ότι κάναμε την πρακτική άσκηση στο επάγγελμα» σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι συγκυρίες, η ίδια αναφέρει : «Ήταν και οι συγκυρίες τέτοιες που με έβαλαν μέσα από επάγγελμα. Στο πρώτο εξάμηνο εμείς κάναμε έρευνα, συμπληρώναμε ερωτηματολόγια για μια πτυχιακή και μας έλεγαν, πηγαίνετε στο σπίτι και δείτε, δε θα κάνετε πολλές ερωτήσεις, θα δείτε το επίπεδο που κινείται, ήταν κάτι δειγματικό το οποίο και με ενέπνευσε και προχώρησα». (Ελλιπής πληροφόρηση)

Επαγγελματική εμπειρία και τα κριτήρια επιλογής των χώρων εργασίας

Για την ίδια ήταν πολύ δύσκολο να βρει δουλειά «μέχρι να βρω βέβαια είχαν βγάλει τα πόδια μου φουσκάλες, να τρέχω από υπηρεσία σε υπηρεσία» αναφέρει η ίδια. Τα πράγματα ήταν δύσκολά έπειτα από την αποφοίτηση της, αναγκάστηκε να φύγει στην Αθήνα και να εργαστεί αρχικά σαν Ν....., στη συνέχεια έπειτα από κάποιο γραπτό διαγωνισμό στον οποίο συμμετείχε και με βάση τα αποτελέσματα του, διορίστηκε αρχικά στη Π..... της Ρ..... και στη πορεία στην Π..... του Ρ..... όπου βρίσκεται ακόμα και σήμερα. Το να αποκατασταθεί επαγγελματικά την δυσκόλεψε ιδιαίτερα γιατί όπως η ίδια αναφέρει κατάγεται από αριστερή οικογένεια, κάτι το οποίο την εποχή εκείνη αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα για την απορρόφηση σου στον δημόσιο τομέα. Επίσης σύμφωνα πάντα με τα λεγόμενα της ίδια εκείνη την εποχή σημαντικό ρόλο είχε το μέσο για να προσληφθείς: «Τότε το 1980, που βγήκα ήταν πολύ έντονο το μέσον. Αν δεν είχες μπάρμπα στη Κορώνη δεν κινιόσουν με τίποτα. Τότε γινόταν χαμός. Έβγαιναν προκηρύξεις και δεν τις μάθαινες ή και αν τις μάθαινες τελείωναν σε 5 μέρες».

Για την ίδια τα επαγγελματικά βιώματα και οι εμπειρίες, σχετίζονται περισσότερο με τις προσπάθειες που κατέβαλε η ίδια στους χώρους εργασίας της, προκειμένου να πάψει η έντονη γραφειοκρατία, η στατικότητα των υπηρεσιών και το κυριότερο να προσδώσει τον απαραίτητο σεβασμό προς τον εξυπηρετούμενο αλλά και στον εαυτό της. Στάθηκε στους αγώνες τους οποίους πραγματοποίησε σχετικά με τα δικαιώματα τα οποία είχε σαν κοινωνική λειτουργός σε όλα τα επίπεδα. Είτε αυτά αφορούσαν άδειες, παροχές είτε ήταν οικονομικές παροχές. Ιδιαίτερη σημασία έδωσε και στους αγώνες που έδωσε η ίδια προκειμένου να περάσει την αντίληψη, στους εξυπηρετούμενους, ότι οι παροχές οι οποίες δέχονται αποτελούν αναφαίρετο δικαίωμα τους, συγκεκριμένα η ίδια λέει : «Μεγάλη ικανοποίηση για μένα ήταν επίσης ότι έκοψα τις τσάντες με τα χόρτα. Στη Π..... έρχονταν οι χωρικοί και έφερναν τσάντες για να με ευχαριστήσουν. Τους έλεγα, Για όνομα του Θεού! Ήταν φιλοδώρημα, το αντίστοιχο με το φακελάκι του νοσοκομείου. Είναι φοβερή ικανοποίηση που κοιτάζω τους ανθρώπους στα μάτια και τους λέω είμαι υπηρέτης σας, πληρώνομαι για αυτό. Δεν έχετε καμία υποχρέωση. Θέλετε να μου φέρετε ένα λουλούδι που το κόψατε; Με μεγάλη ευχαρίστηση. Αλλά χόρτα! Ας τα πουλήσει να πάρει τα χρήματα που τα έχει ανάγκη». Με τον τρόπο αυτό πιστεύει ότι σταματάει και η εξάρτηση μεταξύ κοινωνικού λειτουργού και εξυπηρετούμενου. (Δύσκολη επαγγελματική αποκατάσταση – Αγώνες για την εξέλιξη του επαγγέλματος και των δικαιωμάτων του κοινωνικού λειτουργού)

Συνεργασία με συναδέλφους και εξυπηρετούμενους

Όσον αφορά τις σχέσεις της με τους συναδέλφους η ίδια τονίζει ότι θα μπορούσαν να ήταν πολύ καλύτερες αν οι ίδιοι δεν είχαν εμμονή στο να διαχωρίζουν το έργο τους σε σύγκριση με άλλους επαγγελματίες παρόμοιας ειδικότητας και να θεωρούν ότι εκείνοι κάνουν διοικητική δουλειά και είναι παρακατιανοί. Επίσης πιστεύει ότι πολύ από τους συναδέλφους δεν δέχονται εύκολα τη νέα γνώση περιμένουν να τους δοθεί ως δεδομένη και να μάθουν απλά να τη χρησιμοποιούν είτε το θέλουν είτε όχι.

Όλα τα παραπάνω σύμφωνα με την ίδια, αποτελούν τα σημεία εκείνα τα οποία εμποδίζουν την εξέλιξη και την πρόοδο της κοινωνικής εργασίας.

Στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής επισημαίνει ότι υπάρχει μεγάλη βελτίωση. Τα προγράμματα έχουν αυξηθεί, το ίδιο και οι παροχές.

Στο κλείσιμο αυτής της συνέντευξης, το σημείο στο οποίο στάθηκε περισσότερο ήταν αυτό που θέλει έναν κοινωνικό λειτουργό να μην είναι φιλάνθρωπος, αλλά επαγγελματίας και πάνω από όλα δεν πρέπει να είναι στάσιμος ως προς τις νέες γνώσεις και την εξέλιξη. (Καλή συνεργασία με συναδέλφους και εξυπηρετούμενους – Θα ήταν ακόμα καλύτεροι αν οι συνάδελφοι αποβάλλουν την εμμονή τους ότι αυτοί κάνουν έργο και οι άλλοι πάρεργο)

Τι θα ήθελε να ήταν διαφορετικό στα χρόνια που εργάζεται

Για την ίδια αυτό που θα ήθελε να αλλάξει είναι ο τρόπος που οι ίδιοι οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί βλέπουν την δουλειά τους. «Οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί έχουμε μια εμμονή να διαχωρίζουμε το έργο μας και να λέμε ότι εμείς κάνουμε κοινωνική εργασία. Οι άλλοι κάνουν διοικητική δουλειά. Και το λέμε με ένα κομπασμό και με ένα τρόπο ότι οι άλλοι είναι παρακατιανοί». Μέσα από τη σχολή μας δίνονται αρκετά εφόδια για να ασκήσουμε την κοινωνική εργασία, όμως σε ένα πλαίσιο όπου συνυπάρχουν διάφορα επαγγέλματα με συνάφεια (ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι κλπ) παρατηρούμε ότι οι παραπάνω επαγγελματίες μπορούν να ασχοληθούν με την ίδια δουλειά που θα έκανε ένας κοινωνικός λειτουργός. Αυτό βέβαια δε μπορεί να συμβεί αμέσως μετά την αποφοίτησή τους από τη σχολή όπως γίνεται με τους κοινωνικούς λειτουργούς, αλλά θα γίνει έπειτα από πολλά χρόνια εμπειρίας και δουλειάς. Για να μας είναι πιο εύκολο να ασχοληθούμε με το πραγματικό πρόβλημα, να δούμε τι είναι αυτό που πραγματικά επιθυμεί ο εξυπηρετούμενος ο οποίος θα έρθει να ζητήσει βοήθεια. Για ένα άλλο επαγγελματία αυτό θα πάρει χρόνο. Παρόλα αυτά όμως και μια άλλη ειδικότητα θα μπορέσει να κάνει την ίδια δουλειά μετά από λίγο καιρό. Πρέπει να είμαστε ασφαλείς στο ρόλο μας, να ξέρουμε ότι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι συγκεκριμένος μόνο έτσι μπορούμε να προχωρήσουμε και δίνει και το παράδειγμα της οδήγησης. «Όσο πιο ασφαλής είμαστε σε αυτό που κάνουμε, τόσο προχωράμε. Αλλιώς είμαστε σφιχτοί. Όπως όταν οδηγούμε που βλέπουμε μόνο μπροστά στην αρχή και μετά βλέπουμε και δεξιά και αριστερά».

Αυτό που θα ήθελε η ίδια επίσης, να ήταν διαφορετικό αποτελεί το γεγονός ότι ένας κοινωνικός λειτουργός δύσκολα δέχεται το νέο, το καινούργιο. Το εφαρμόζει μόνο όταν του το δίνουν ως δεδομένο. Θα ήθελε να είμαστε πιο

ανοιχτοί. Για να τεκμηριώσει την άποψη της δίνει ένα παράδειγμα: «για να δοθεί ένα επίδομα για τυφλά άτομα έπρεπε να πάμε να κάνουμε επιτόπια έρευνα και να κάνουμε την πρόταση. Σήμερα αυτό δεν ισχύει, τα άτομα παίρνουν έτσι το επίδομα. Ορισμένοι συνάδελφοι επιμένουν στο ότι πρέπει να γίνεται η έρευνα. Δεν έχουν καταλάβει ότι τα πράγματα έχουν αλλάξει. Δε δεχόμαστε το νέο». Έχουμε παγιωθεί στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού και της κοινωνικής εργασίας, δε θέλουμε να ξεβουλευτούμε λέει η ίδια. (Εμμονή στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού και της κοινωνικής εργασίας – Δύσκολη αποδοχή του νέου)

Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών

Η σχολή μας δίνει εφόδια όπου βγαίνοντας τα εκμεταλλεύεσαι και προχωράς. Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών είναι καλή, όμως χρειαζόμαστε περισσότερη επιμόρφωση. Και αυτό δεν αφορά μόνο εμάς αλλά όλες τις ειδικότητες. Το ερώτημα είναι κατά πόσο κατακτάς τις δεξιότητες και τις γνώσεις που αποκτάς και είσαι σε θέση να τις αξιοποιήσεις. Πρέπει να ξέρεις το δρόμο για να πάρεις γνώσεις και να ενισχύσεις τις δεξιότητες σου. Αυτό που η ίδια τονίζει είναι ότι από τη σχολή ξεκινάν όλα, όμως στη πορεία πρέπει να εξελισσόμαστε και να αποκτάμε καινούργιες γνώσεις, δεξιότητες και αυτό γίνεται μέσα από τη συνεχή επιμόρφωση. (Επιμόρφωση και νέα γνώση).

Η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας

Σύμφωνα με την ίδια υπάρχει εξέλιξη, αλλά υπάρχουν και πολλά βαρίδια. «Θα μπορούσε το επάγγελμα να εξελιχθεί πιο γρήγορα αν δεν υπήρχαν τα βαρίδια των εμμονών». «Δεν γίνεται όταν εμείς δεν αναζητάμε το νέο και περιμένουμε να μας το δώσουν σαν δεδομένο. Αυτό είναι είτε το θέλετε είτε όχι κάντε το».

Η εξέλιξη τονίζει, υπάρχει σε όλους τους τομείς και στον εργασιακό τομέα και νομικά από τότε που ξεκίνησε να εργάζεται. «Όταν ξεκίνησα δεν είχα ούτε τηλέφωνο, ούτε χαρτική ύλη, ούτε φακέλους, φαντάσου ότι τα αγόραζα εγώ. Τώρα αυτά είναι δεδομένα, έχει περάσει ο χρόνος. Και εμείς βοηθήσαμε να μην τα έχουμε αυτά». Παρόλα αυτά θεωρεί ότι η εξέλιξη είναι αργή και σε αυτό συντελούν οι εμμονές μας, το να μη διεκδικούμε, να μη δεχόμαστε το καινούργιο, τη διαφορετική άποψη και σαφώς το ότι το ότι δεν πρέπει να διαφωνήσεις με συνάδελφο. (Υπάρχει εξέλιξη αλλά είναι αργή)

4^η Συνέντευξη

Κίνητρα – σπουδές

Αρχική επιλογή σπουδών για τη συγκεκριμένη κοινωνική λειτουργό αποτέλεσε τη τμήμα της φιλολογίας. Στην συνέχεια όμως έπειτα από μια τυχαία ενημέρωση που έλαβε από μία κοπέλα αλλά και από κάποια περιοδικά ποικίλης ύλης της εποχής, που αναφέρονταν στην κοινωνική εργασία, επέλεξε να ακολουθήσει το συγκεκριμένο επάγγελμα: «κατά τύχη γνώρισα μια κοπέλα που μου είπε προετοιμαζόταν να γίνει κοινωνική λειτουργός». Η ίδια αυτό που ήθελε να τονίσει όσον αφορά τις σπουδές της στη κοινωνική εργασία είναι, ότι η επιλογή της δεν ήταν τυχαία και αυτό γιατί σαν άτομο γενικότερα της άρεσε να προσφέρει: «ήμουν εκ φύσεως δοτικό άτομο και λέω να δω τι είναι αυτό». Παράλληλα με τις σπουδές της στην κοινωνική εργασία παρακολουθούσε και μαθήματα κοινωνιολογίας στην Πάντειο. (Τυχαία επιλογή – Βασικό πτυχίο Υπουργείου Παιδείας – Πτυχίο κοινωνιολογίας Παντείου)

Πληροφόρηση

Σύμφωνα με τα λεγόμενα της ίδιας το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού ήταν άγνωστο εκείνη την εποχή: «το να γίνεις κοινωνική λειτουργός εκείνη την εποχή εκείνη ήταν κάτι άγνωστο» Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η αντίδραση των γονέων της οι οποίοι δεν είχαν καμία πληροφόρηση για το επάγγελμα και αντέδρασαν σχετικά αρνητικά στην αρχή νομίζοντας ότι κοινωνική εργασία σημαίνει νοσηλευτική ή φιλανθρωπία: «η μητέρα μου όταν της είπα τι ήθελα να σπουδάσω μου είπε χαρακτηριστικά εμείς δεν σε θέλουμε νοσοκόμα σε θέλουμε φιλόλογο, επειδή νόμιζε ότι κοινωνική εργασία είναι νοσηλευτική!»

Η ίδια όμως ενημερώθηκε στη συνέχεια για το επάγγελμα, έμαθε ποια ήταν τα δικαιολογητικά που ήταν απαραίτητα για την εισαγωγή της στη σχολή και έπειτα από εξετάσεις και προφορική συνέντευξη βρέθηκε ανάμεσα στα 35 παιδιά που απορροφήθηκαν στην σχολή. Τότε λειτουργούσαν το αμερικάνικο κολλέγιο στην Αθήνα όπου πλήρωνες για να φοιτάς, έπειτα από γραπτές και προφορικές εξετάσεις, καθώς επίσης λειτουργούσε η Χ.Ε.Ν. και η σχολή κοινωνικής εργασίας της εταιρίας προστασίας ανηλίκων. (Άγνωστο επάγγελμα για την εποχή – Ενημέρωση έπειτα από δική της πρωτοβουλία)

Επαγγελματική εμπειρία και κριτήρια επιλογής των χώρων εργασίας

Κατά το έτος αποφοίτησης της (1974) προκηρύχθηκαν 50 θέσεις από τον Ε..... για πρώτη φορά στην Ελλάδα, έκανε τα χαρτιά της και τελικά την προσληφθεί αμέσως. Παράλληλα κατείχε διοικητική θέση σε παιδούπολη. Έχει παραμείνει στον Ε..... σε όλα τα χρόνια της επαγγελματικής της εμπειρίας καθώς πιστεύει ότι είναι ο σημαντικότερος προνοιακός οργανισμός στην Ελλάδα και είναι αρκετά ικανοποιημένη. Για την ίδια σημαντικό ρόλο στην ανάδειξη της ως επιστήμονα είχαν και οι σπουδές της στην κοινωνιολογία. Η δουλειά της στο Ε..... αποτελεί μια ξεχωριστή εμπειρία για την ίδια, διότι είναι ένας οργανισμός, που δεν παραμένει στάσιμος, όπως συμβαίνει με άλλες κοινωνικές υπηρεσίες. Σου δίνει περιθώρια να κινηθείς και να αναπτυχθείς ως επιστήμονας. Δεν κινείσαι σε αυστηρά πλαίσια και αυτό για την ίδια είναι ιδιαίτερα σημαντικό, όπως επίσης και το γεγονός ότι δεν υπάρχει κάποιος προϊστάμενος που σε περιορίζει στη δουλειά σου. (Εύκολη επαγγελματική αποκατάσταση – Παραμονή στον ίδιο εργασιακό χώρο για πολλά χρόνια).

Συνεργασία με συναδέλφους και εξυπηρετούμενους

Οι σχέσεις της με τους συναδέλφους της είναι αρκετά ικανοποιητικές αν και θεωρεί πολύ αρνητικό το γεγονός ότι πολλοί επαγγελματίες δεν επιδιώκουν να φτάσουν στην αυτογνωσία και τον αυτοέλεγχο «ο κοινωνικός λειτουργός που δε γνωρίζει τον εαυτό του είναι καλύτερα να μην ξεκινήσει καν το επάγγελμα!». Θεωρεί ότι οι επαγγελματίες συχνά δεν σέβονται τους εξυπηρετούμενους με το να μην τηρείται η εχεμύθεια: «δεν έχεις δικαίωμα να τον γελοιοποιείς στον δίπλα σου, αν δεν τον σεβαστείς δεν αξίζει να είσαι εκεί, πρέπει να σεβόμαστε τον άλλο και να λειτουργούμε με ενσυναίσθηση».

Όσον αφορά τις σχέσεις της με άλλες ειδικότητες η ίδια αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι οι παραμελημένοι επαγγελματίες που πολλές φορές εργάζονται κάτω από αντίξοες συνθήκες».

Οι σχέσεις της με τους εξυπηρετούμενους ήταν και είναι πάντα άριστες. Σπάνια ένιωθε κάποια πικρία, αλλά ακόμα και όταν ένιωθε πικρία από μια επαφή προσπαθούσε να ψάξω για το τι ήταν αυτό που δεν πήγαινε καλά. Είτε αν οφείλετε σε κάποια προκατάληψη που πρέπει ξεπεραστεί, είτε με τον άνθρωπο που κάθεσαι απέναντί, αν χρειάζεται κάτι περισσότερο. Η ίδια δίνει ένα παράδειγμα προκειμένου να τονίσει το επιχείρημα της «ο άνθρωπος

αυτός απέναντί μου είναι άρρωστος, κάτι δεν πάει καλά, άρα πρέπει εγώ να τον δω κάπως διαφορετικά, κι έτσι το πρόβλημα ξεπερνιέται» (Ικανοποιητικές σχέσεις με συναδέλφους και εξυπηρετούμενους – Ο κοινωνικός λειτουργός δουλεύει κάτω από αντίξοες συνθήκες)

Τι θα ήθελε να ήταν διαφορετικό στα χρόνια που εργάζεται

Στον Ε....., την υπηρεσίας την οποία παραμένει όλα αυτά τα χρόνια δεν θα άλλαζε κάτι και αυτό γιατί είναι μια υπηρεσία που δεν προλάβει να σκεφτεί να εφαρμόσει καινούργια προγράμματα και υπηρεσίες, «μας τα έδιναν έτοιμα». Η ίδια αναφέρει ότι στις κεντρικές υπηρεσίες είχαν προσληφθεί άνθρωποι που ήρθαν από την Αμερική και έφεραν την επιστήμη της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα και ήταν όλο πρωτοπορίες. Είχαν δημιουργήσει Τράπεζα Κοινωνικών Δεδομένων και Τεκμηρίων, τηλεφωνική γραμμή SOS και γενικά διάφορα πρωτοποριακά προγράμματα. Επίσης, έφεραν την ολοκληρωμένη φροντίδα οικογένειας μέσα από Κέντρα Φροντίδας Οικογένειας, σε όλη την Ελλάδα. Το πρόγραμμα αναδοχής που εφαρμόστηκε για παράδειγμα στην Ευρώπη εφαρμόστηκε παράλληλα και στον Ε..... γιατί είχε νέους επιστήμονες και ήταν ένας 'ανοιχτός' οργανισμός. Υπήρχε και πολύ μεγάλη οικονομική άνεση με πόρους που είχε ο Ε....., παράλληλα με την χρηματοδότηση από το Υπουργείο. Είχε αναπτύξει επιχειρηματικότητα των γυναικών. Στην Βόρεια Ελλάδα υπήρχαν σχολές ταπητουργείων, κλιμιμοποιείων κ.λ.π. μόλις το 1970. Εποχή που δεν ήταν τόσο απελευθερωμένη η γυναίκα. «Θεωρώ ότι ο Ε.... ήταν ο καλύτερος Οργανισμός και ανεπανάληπτος». Αυτό που θα ήθελε όμως να ήταν διαφορετικό οι συνθήκες δουλειάς όσον αφορά τον εργασιακό χώρο. Πολλές φορές δεν υπήρχε τηλέφωνο για να δουλέψει, δεν υπήρχε κατάλληλη υποδομή και οι χώροι δεν ήταν ικανοποιητικοί. Απέφερε χαρακτηριστικά ότι ποτέ δεν δούλεψε σε ένα αξιοπρεπές γραφείο, ενώ άλλοι με λιγότερη μόρφωση και χαμηλότερο επίπεδο είχαν πολύ καλύτερο γραφείο. Τα προβλήματα της ήταν κυρίως ρουτίνας, χώρων, υποδομής: «ουδέποτε είχα ένα αξιοπρεπές γραφείο, έναν αξιοπρεπή χώρο να εργαστώ. Παρόλα αυτά όμως νιώθει ηθική ικανοποίηση γιατί καταφέρνει να βοηθάει: «εγώ είμαι ικανοποιημένη γιατί μπόρεσα να δώσω πολλά πράγματα και παίρνω πολλά πράγματα», «πρέπει να φιλοσοφήσεις και τις πικρίες σύμφωνα με τις εμπειρίες σου. Δεν χάλασε και ο κόσμος αν δεν έχεις και το καλύτερο

γραφείο» (Δεν θα άλλαζε τίποτα στον οργανισμό που δουλεύει – Θα ήθελε καλύτερες εργασιακές συνθήκες)

Η εκπαίδευση κοινωνικών λειτουργών

Για την ίδια αυτό που θα έπρεπε να αλλάξει στην εκπαίδευση, είναι το επίπεδο της, καθώς πιστεύει ότι είναι χαμηλό και ότι δεν υπάρχει εξειδίκευση με αποτέλεσμα οι απόφοιτοι να γίνονται οι επαγγελματίες για όλα. Ένας γενικός επαγγελματίας. (Περισσότερη εξειδίκευση)

Η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας

Τονίζει ότι υπάρχει μια μικρή εξέλιξη, η οποία όμως είναι πολύ μικρή. Τοποθετεί την εξέλιξη κυρίως μέσα από κάποια βήματα που έχει κάνει ο Σ.Κ.Λ.Ε. τα οποία όμως δεν είναι τόσο σημαντικά ώστε να βγει το επάγγελμα από την καθίζηση που βρίσκεται. Θεωρεί ότι οι επαγγελματίες δεν οδηγούν το επάγγελμα σε εξέλιξη με το να μην επιδιώκουν αναβάθμιση του επιπέδου από της σχολή, κατά τη διάρκεια των σπουδών. Για παράδειγμα περισσότερη αυστηρότητα στις γραπτές εκθέσεις των σπουδαστών. «Εμείς οι ίδιοι δεν ανεβάζουμε το επάγγελμά μας. Όταν πηγαίνει μια έκθεση για υιοθεσία στο δικαστήριο, μια κοινωνική έρευνα κι ο δικαστής ντρέπεται να τη διαβάσει, τότε δεν είμαστε επιστήμονες». Τονίζει ότι πρέπει να αναβαθμίζουμε εμείς οι ίδιοι το επάγγελμα μας, να μάθουμε να ακούμε και να συναισθανόμαστε: «η κοινωνία έχει ανάγκη το είμαι κοντά σου. Δεν θα χάσεις ποτέ όταν είσαι κοντά στον άλλο».

Επίσης εξέλιξη έχει παρουσιάσει η αναγνώριση του επαγγέλματος, παρόλα αυτά πολύ ταυτίζουν ακόμα και σήμερα τη κοινωνική εργασία με φιλανθρωπία. Σημαντικό βήμα είναι η δημιουργία προγραμμάτων πχ. Βοήθεια στο σπίτι. Αποτελεί σημαντικό βήμα γιατί δεν υπάρχουν πλαίσια, και κατά συνέπεια περιορισμένα πλαίσια, περιορισμένες και οι εμπειρίες. Με τα καινούργια προγράμματα που έχουν προκύψει υπάρχει μια μικρή βελτίωση.

Επιπλέον πιστεύει ότι θα ήταν πολύ θετικό να μπουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στα σχολεία.

5^η Συνέντευξη

Κίνητρα – Σπουδές

Αρχική επιλογή σπουδών αποτέλεσε το τμήμα φιλολογίας, όμως μέσω του διευθυντή του νοσοκομείου της Δ..... πληροφορήθηκε για το επάγγελμα του

κοινωνικού λειτουργού και για το κύρος του μέσα στο νοσοκομείο. Έτσι λοιπόν έβαλε στο μηχανογραφικό της σαν δεύτερη επιλογή το τμήμα κοινωνικής εργασίας, στο οποίο και πέρασε τελικά. Κατά τη διάρκεια της φοίτησης της στη Σχολή, συνειδητοποίησε ότι την ενδιαφέρει πολύ να ασκήσει το επάγγελμα. Σε αυτό βοήθησε και η πραγματοποίηση των εργαστηρίων. Τα πρώτα εξάμηνα η εκπαίδευση ήταν θεωρητική, στα εργαστήρια όμως φάνηκε πλέον η ουσία. «Στα εργαστήρια υπήρχε πολύ ενδιαφέρον γιατί μπαίναμε στα πλαίσια και βλέπαμε τι ακριβώς κάνει ο κοινωνικός λειτουργός, οπότε είδα ότι μου ταιριάζει». Στην συνέχεια τελείωσε και την σχολή των ΣΕΛΕΤΕ. (Τυχαία επιλογή – Βασικό πτυχίο Υπουργείου Παιδείας – Πτυχίο ΣΕΛΕΤΕ)

Πληροφόρηση

Βασική πηγή πληροφόρησης αποτέλεσε για την συγκεκριμένη κοινωνική λειτουργό ο διευθυντής του νοσοκομείου Δ.....: «είχα μια θετική εμπειρία από τον διευθυντή του νοσοκομείου, ο οποίος είπε να δηλώσω αυτή τη σχολή γιατί είναι ένα επάγγελμα του μέλλοντος» Πέρα απ' αυτό η πληροφόρηση που είχε για το επάγγελμα ήταν αρνητική. «Οι καθηγητές μου, μου έλεγαν ότι είναι ΚΑΤΕΕ, μην πας εκεί». Το ίδιο αρνητικοί ήταν και οι γονείς της οι οποίοι δεν ήξεραν τίποτα για το επάγγελμα, ενώ το γεγονός ότι η σχολή ήταν στην Κρήτη, ενώ εκείνη καταγόταν από διαφορετικό μέρος, αποτέλεσε επίσης ανασταλτικό παράγοντα. Στην πορεία όμως αφού είδαν ότι της ταιριάζει, οι αντιδράσεις τους ήταν θετικές: «Ήθελαν να σπουδάσω, είχαν σπουδάσει και όλα μου τα αδέρφια, είδαν ότι μου ταιριάζει, με ενδιαφέρει και τα πάω και καλά». (Ελλιπής πληροφόρηση)

Επαγγελματική εμπειρία και κριτήρια επιλογής των χώρων εργασίας

Η επαγγελματική της αποκατάσταση ήταν άμεση. Εργάστηκε εξ αρχής σε Κ..... Η διαφοροποίηση δεν είχε να κάνει με τον οργανισμό στον οποίο βρισκόταν αλλά στον τόπο στον οποίο εργαζόταν. Η ίδια τονίζει: «τότε άνοιγαν συνεχώς θέσεις σε Κ..... και σε Κ..... Υ....., όποιος ήθελε να δουλέψει, μπορούσε να βρει δουλειά αρκεί να μην σκεφτόταν ότι θα πήγαινε σε χωριό ή θα πήγαινε μακριά από τους γονείς του και λοιπά». Η δυσκολία η οποία αντιμετώπισε κατά τα πρώτα χρόνια της επαγγελματικής της πορείας έγκειται στο γεγονός ότι στα 20 της χρόνια καλούνταν να δουλέψει με άτομα με τα οποία είχε μεγάλη διαφορά ηλικίας και ότι έπρεπε να κάνει μόνη της το στήσιμο του οργανισμού στον οποίο εργαζόταν: «έπρεπε να κάνεις την

έρευνα στην γύρω περιοχή, το κτίριο, να φτιάξεις τους χώρους, να πάρεις τα έπιπλα, να προσληφθείς...στηριζόντουσαν όλοι τότε στον κοινωνικό λειτουργό». (Εύκολη επαγγελματική αποκατάσταση – παραμονή στον ίδιο χώρο εργασίας για πολλά χρόνια)

Συνεργασία με συναδέλφους και εξυπηρετούμενους

Το μοναδικό πρόβλημα που εντόπισε η ίδια στην συνεργασίας της με τους εξυπηρετούμενους ήταν ότι έβλεπαν το Κ..... ως «καφενείο» όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η συνεντευξιαζόμενη.

Με τους συναδέλφους της οι σχέσεις της είναι άριστες καθώς συζητάνε τα πάντα και τηρείται με αυστηρότητα η εχεμύθεια και ο αλληλοσεβασμός: «Ότι πρόβλημα έχουμε το λύνουμε στο τραπέζι, το συζητάμε και μένει εδώ μέσα». (Καλή συνεργασία και με τους συναδέλφους και με τους εξυπηρετούμενους)

Τι θα ήθελε να ήταν διαφορετικό στα χρόνια που εργάζεται

Θα ήθελε να υπήρχε η δυνατότητα για μεταπτυχιακό και γενικότερα να μπορείς να προχωρήσεις σε κάτι παραπέρα στην εκπαίδευση: «Η μόνη δυνατότητα τότε ήταν το παιδαγωγικό της ΣΕΛΕΤΕ, όπου ενώ έπαιρναν κοινωνικούς λειτουργούς για εκπαίδευση και πάλι δεν υπήρχαν θέσεις». (Δυνατότητα διδακτορικού)

Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών

Τονίζει ότι το επίπεδο της σχολής της κοινωνικής εργασίας δεν είναι το ίδιο τώρα σε σχέση με το παρελθόν, όταν εκείνη δηλαδή ήταν φοιτήτρια. Τώρα είναι σε πολύ καλύτερη φάση. «Υπάρχουν δυσκολίες στα οικονομικά ζητήματα, τώρα, όμως για μένα τότε ήταν πολύ εύκολο να τελειώσω. Μου φάνηκε πολύ εύκολο, ενώ τώρα βλέπω ότι είναι άλλο το επίπεδο, βλέπω και από τους σπουδαστές που έχω στην εποπτεία ότι υπάρχει δυσκολία». Θεωρεί όμως ότι διαφορετικό είναι και το επίπεδο των παιδιών. Η σχολή σαν σχολή έχει μαθήματα, δικλείδες, εργαστήρια, αλυσίδες, πολλές εργασίες. Κάτι το οποίο δεν ίσχυε την εποχή που σπούδαζε εκείνη.

Εξειδίκευση δεν υπήρχε τότε, ούτε τώρα υπάρχει. Και αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την ίδια όμως παρόλα αυτά, αρνητικό θεωρεί το γεγονός ότι βγαίνεις στην παραγωγή και μπορεί μα μην υπάρχουν θέσεις εργασίας στην εξειδίκευση που έχεις κάνει ήδη: «Είναι λίγο δύσκολο, είναι δίκοπο μαχαίρι». Μπορεί να υπάρχει εξειδίκευση για παράδειγμα στην τρίτη ηλικία και μετά να μην υπάρχουν θέσεις. Και αυτό δεν ισχύει μόνο για την τρίτη ηλικία, ήταν και

είναι πολύ δύσκολο αυτό σε όλους τους τομείς. Βαρύτητα δίνει στο ότι η κάθε εργασία πρέπει να αναλαμβάνει να επιμορφώνει τους εργαζομένους, τα στελέχη της, «δηλαδή είσαι ας πούμε σε ΚΑΠΗ, είσαι στο νοσοκομείο; Πληροφορίες περισσότερες για παράδειγμα στο νοσοκομείο για την υγεία, για τους ασθενείς, στα ΚΑΠΗ για την τρίτη ηλικία... Αυτό τώρα το κάνουμε μόνοι μας. Αυτό είναι προσωπικό του καθένα αλλά αν το έκανε η υπηρεσία συστηματικά θα ήταν πολύ πιο καλύτερα». «Γιατί ας πούμε να πηγαίνει κάποιος να πληρώνει έξω για να μαθαίνει κομπιούτερ απ' τη στιγμή που τα χρειάζεται η υπηρεσία; Η υπηρεσία δεν υποχρεούται να σε επιμορφώσει;» Μέσα από την εμπειρία της εικοσιένα χρόνων δουλειάς, θεωρεί ότι αυτό αποτελεί ευθύνη της υπηρεσίας και ότι δεν πρέπει το κράτος να επαναπαύεται γιατί μόνο έτσι ανεβαίνει και το επίπεδο. (Καλό επίπεδο σπουδών – Επιμόρφωση μέσω των υπηρεσιών στους οποίους εργάζονται οι επαγγελματίες)

Η εξέλιξη του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας

Στο Κ....., στον οργανισμό στον οποίο εργάζεται, η θέση του κοινωνικού λειτουργού παραμένει στάσιμη! Ενώ σχεδόν όλες τις ευθύνες τις έχει αναλάβει αυτός, μισθολογικά κι από άποψη κύρους, είναι ίσως με τους άλλους και ίσως και πολλές φορές κατώτερος. Το υπόλοιπο προσωπικό παίρνει και το ανθυγιεινό επίδομα, ενώ ο κοινωνικός λειτουργός δεν παίρνει τίποτα γιατί δεν είναι ούτε στο διοικητικό τομέα, ούτε στην υγειονομική υπηρεσία.

Εξέλιξη έχει εντοπίσει και στο ότι πλέον το επάγγελμα τυγχάνει μεγαλύτερης αναγνώρισης. Πολύ σημαντική είναι η ύπαρξη αντίστοιχου τμήματος στη Θράκη. Από την άλλη όμως αυτό είναι αρνητικό για τους σπουδαστές εδώ στο ΤΕΙ από τη στιγμή που έχει αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των σπουδαστών που τελειώνουν τη σχολή του ΤΕΙ και του τμήματος της Θράκης, με αποτέλεσμα να αναζητούνται συνεχώς θέσεις εργασίας.

Η μόνη εξέλιξη που πραγματοποιήθηκε στο Κ..... ήταν το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι». Πολύ αρνητικό το γεγονός ότι ο κάθε Δήμος δεν έχει μια κοινωνική υπηρεσία. Για την ίδια αυτό θα αποτελούσε την μεγαλύτερη εξέλιξη στο επάγγελμα: « Τι κοινωνική πολιτική κάνει αυτός ο Δήμος χωρίς κοινωνική υπηρεσία; Πρέπει να υπάρχει μια κεντρική υπηρεσία στο Δήμο. Στελεχωμένη με όλες τις ειδικότητες...». Επισημαίνει ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να

διεκδικούν περισσότερο, όπως κάνουν άλλοι οργανωμένοι σύλλογοι, όπως για παράδειγμα οι δικηγορικοί σύλλογοι.

Θεωρεί ότι σήμερα τα πράγματα είναι πιο θετικά όμως όχι τέλεια. (Σημαντική εξέλιξη η δυνατότητα μεταπτυχιακού – οι Δήμοι θα πρέπει να στηριχθούν από κοινωνικές υπηρεσίες στελεχωμένες απ' όλες τις ειδικότητες - πολύ σημαντική εξέλιξη των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων – θα πρέπει να αναβαθμιστούν μισθολογικά οι κοινωνικοί λειτουργοί και να υπάρξει μεγαλύτερη αναγνώριση του επαγγέλματος).

6^η Συνέντευξη

Κίνητρα – Σπουδές

Με βάση τα λεγόμενα της ίδιας, το σύστημα των πανελληνίων τότε ήταν διαφορετικό σε σχέση με το σύστημα που ισχύει σήμερα. Τότε δεν γνώριζαν την βαθμολογία που συγκέντρωναν, εκ των προτέρων. Την συγκεκριμένη σχολή την επέλεξε περισσότερο για λόγους εντοπιότητας: «Το επέλεξα επειδή η σχολή ήταν στο Ηράκλειο και δεν ήθελα να φύγω κάπου αλλού». Συνέχισε τις σπουδές της στην Πάντειο, στο τμήμα πολιτικών επιστημών. Τότε το ίδιο το ΤΕΙ έδινε αυτή την δυνατότητα, ήταν ας πούμε το μεταπτυχιακό της σχολής μας. «Μπορούσαμε να πάμε κοινωνιολογία πολιτικών επιστημών στην Πάντειο, κάτι που μου το πρότεινε εμένα η διευθύντρια της σχολής τότε. Επειδή τελείωσα με πολύ καλή βαθμολογία μου πρότεινε να συνεχίσω εκεί». Η κοινωνιολογία ήταν το μόνο που μπορούσαν να κάνουν οι απόφοιτοι, τότε, παραπέρα. πολιτικές επιστήμες και κοινωνιολογία ήταν μαζί. Μέσω κατατακτήριων εξετάσεων εισάγεται το 1981 στο δεύτερο έτος από το οποίο και αποφοίτησε τρία χρόνια μετά. (Τυχαία επιλογή – Βασικό πτυχίο Υπουργείου Παιδείας– πτυχίο κοινωνιολογίας πολιτικών επιστημών Παντείου)

Πληροφόρηση

Για το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού είχε ενημερωθεί από διάφορα έντυπα και περιοδικά, ιατρικά περιοδικά, της εποχής αλλά και από τον κοινωνικό της περίγυρο. Η ίδια αναφέρει : «Ήταν ένα επάγγελμα που τότε ξεκινούσε ουσιαστικά» (1980). Για το κοντινό της περιβάλλον αποτέλεσε μια επιλογή στην οποία την στήριξαν: «Δεν τους φάνηκε πρωτόκουστο γιατί τότε

ήταν σχετικά διαδεδομένο». (Πληροφόρηση μέσω ιατρικών περιοδικών και εντύπων αλλά και από τον κοινωνικό περίγυρο)

Επαγγελματική εμπειρία και τα κριτήρια επιλογής των χώρων εργασίας

Η επαγγελματική της αποκατάσταση ήταν άμεση έπειτα την αποφοίτηση της. Σε αυτό βοήθησαν πολύ οι σπουδές στην Πάντειο στο τμήμα κοινωνιολογίας πολιτικών επιστημών: «Ήμουν από τους λίγους συναδέλφους τότε που είχαν τελειώσει τότε και την Πάντειο! Είχα ένα δεύτερο πτυχίο, και κατευθείαν μετά διορίστηκα - με σύμβαση βέβαια» διορίστηκε αρχικά στο Κ..... του Δήμου, όμως δυο χρόνια αργότερα επέλεξε να μετατεθεί στο Ν....., επηρεασμένη από την θετική εμπειρία που είχε από την πραγματοποίηση εργαστηρίων στο Β..... (Εύκολη αποκατάσταση – παραμονή για πολλά χρόνια στον ίδιο χώρο εργασίας)

Συνεργασία με συναδέλφους και εξυπηρετούμενους

Υπήρχαν καλές, μέτριες και άσχημες συνεργασίες: «Εξαρτάται από τον κάθε συνάδελφο που θα συνεργαστείς πώς θα είναι η συνεργασία». Η ίδια δεν δυσκολεύτηκε στις συνεργασίες της ούτε με συναδέλφους, ούτε με άλλες ειδικότητες, ούτε και με εξυπηρετούμενους. Μέχρι τώρα δεν αντιμετώπισε κανένα πρόβλημα. Άλλωστε από τη συνεργασία της με εξυπηρετούμενους αντλεί ικανοποίηση για να συνεχίσει. (Καλή συνεργασία σε όλα τα επίπεδα).

Τι θα ήθελε να ήταν διαφορετικό στα χρόνια που εργάζεται

Θα ήθελε να υπάρχουν περισσότερες παροχές. «Υπάρχει επιμόρφωση, όχι όμως ιδιαίτερες παροχές». Δίνει το παράδειγμα ενός σεμιναρίου όπου για να συμμετέχεις σε αυτό ο οργανισμός στον οποίο εργάζεσαι δεν σου καλύπτει τα έξοδα. «Οπότε εξαρτάται από σένα κατά πόσο θες να επιμορφωθείς, να κάνεις κάποια πράγματα για σένα, όσον αφορά την εκπαίδευση. Το πρόβλημα είναι εκεί».

Αυτό που επίσης για κείνη είναι σημαντικό και θα ήθελε να ήταν διαφορετικό είναι ότι πάντα υπήρχαν ελλείψεις στο προσωπικό. Προσπαθούσαν λίγοι επαγγελματίες να καλύψουν δουλειά που αντιστοιχούσε σε περισσότερα άτομα. Αν οι επαγγελματίες ήταν περισσότεροι τότε η δουλειά θα γινόταν πιο ποιοτική. «Για παράδειγμα η Πρόνοια έχει επτά άτομα για να εξυπηρετήσουν έναν ολόκληρο νομό! Αυτό είναι αδύνατον». (Περισσότερες παροχές για επιμόρφωση – Να αυξηθεί ο όγκος των επαγγελματιών για ποιοτικότερη δουλειά)

Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία

Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών έχει εξελιχθεί σε σύγκριση με το παρελθόν, αν κι έχει «πέσει» το επίπεδο των σπουδαστών. Τονίζει ότι σήμερα η εισαγωγή στις σχολές γίνεται, με πολύ χαμηλές βάσεις: «Ξέρω σπουδαστές που είναι κάτω του μετρίου κι έχουν βολευτεί». Για την ίδια αυτό αποτελεί έλλειψη κύρους. Αναρωτιέται πως είναι δυνατόν αυτοί οι απόφοιτοι να γίνουν σωστοί επαγγελματίες. Επισημαίνει βέβαια πάντα θα υπάρχουν και καλοί και κακοί σπουδαστές. Η διαφορά στην εκπαίδευση σήμερα είναι ότι έχουμε περισσότερες δυνατότητες για μεταπτυχιακό, κάτι το οποίο είναι πολύ σημαντικό. (Υπάρχει εξέλιξη όσον αφορά τις δυνατότητες για μεταπτυχιακό – Χαμηλό επίπεδο σπουδαστών)

Η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας

Εκεί όπου η συνεντευξιαζόμενη εντοπίζει την μεγαλύτερη εξέλιξη στο επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού είναι η αναγνώριση του επαγγέλματος. Το επάγγελμα πλέον είναι πιο γνωστό, όμως όσον αφορά το κύρος του κοινωνικού λειτουργού, αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «το κύρος σε κάθε επάγγελμα το κάνει ο ίδιος ο επαγγελματίας».

Στάσιμο παραμένει το ζήτημα των υποδομών. «Δεν υπάρχουν υποδομές για να εργαστεί ένας κοινωνικός λειτουργός στην επαρχία συγκριτικά με την Αθήνα». Στον εργασιακό τομέα εντοπίζει εξέλιξη στο γεγονός ότι υπάρχουν πολλές καινούργιες θέσεις εργασίας που προκύπτουν μέσα από τα Προγράμματα που εφαρμόζονται, και μάλιστα νέες θέσεις πέρα απ' τις κλασσικές (Πρόνοια, ΚΑΠΗ και λοιπά). Για το λόγο αυτό είναι πολύ σημαντική η δια βίου εκπαίδευση, ώστε να κάνουμε πρώτα απ' όλα πράγματα για μας τους ίδιους! Να έχουμε διάθεση και όρεξη γι' αυτό που κάνουμε και να δίνουμε στο επάγγελμα το κύρος που του αξίζει.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί εντάσσονται στον δημοσιολογικό κώδικα και οι αμοιβές είναι μέτριες. Στο μισθολογικό τομέα εξέλιξη είναι αργή.

Εξέλιξη πρέπει να υπάρξει και στο τομέα της εκπαίδευσης. «Η κοινωνική εργασία έπρεπε να είναι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Έγινε ΑΤΕΙ μόνο στα χαρτιά. Η σχολή αξίζει να είναι καθαρά πανεπιστημιακής εκπαίδευσης». Είναι επιτακτική η ανάγκη για καλύτερη ποιότητα, εξειδίκευση και διεκδίκηση

δικαιωμάτων όπως έκαναν και δίνει το παράδειγμα των δασκαλών. «Υπάρχει θετική εξέλιξη το θέμα όμως είναι να είναι μεγαλύτερη η εξέλιξη»

Ιδιαίτερη σημασία δίνει στο γεγονός ότι θα πρέπει σε κάθε Δήμο να υπάρχει μια κεντρική κοινωνική υπηρεσία. Μόνο έτσι μπορεί να ασκήσει σωστή κοινωνική πολιτική.

Τέλος, αναφέρει ότι: «Όλα είναι εφικτά αρκεί να υπάρχει πολιτική βούληση. Αυτό εξαρτάται από τους συλλόγους μας, τη δραστηριοποίησή μας και λοιπά!» (Υπάρχει εξέλιξη στο τομέα της αναγνώρισης του επαγγέλματος και στην ανάπτυξη νέων θέσεων εργασίας μέσα από τα προγράμματα – Στασιμότητα παρατηρεί στις υποδομές σε σύγκριση με την Αθήνα, αλλά και στον μισθό των κοινωνικών λειτουργών – Η σημαντικότερη εξέλιξη για την ίδια θα ήταν η δημιουργία κοινωνικών υπηρεσιών σε κάθε Δήμο)

4.3 Συμπεράσματα: Ομοιότητες και διαφορές συνεντεύξεων

Κίνητρα

Μέσα από τις απαντήσεις που δόθηκαν είναι εμφανές ότι τα κίνητρα που οδήγησαν τους συνεντευξιζόμενους να σπουδάσουν το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού ποικίλουν. Για τους περισσότερους αποτέλεσε τυχαία επιλογή, είτε γιατί δεν κατάφεραν κατά την πρώτη χρονιά όπου έδωσαν πανελλήνιες να εισαχθούν στην σχολή που επιθυμούσαν είτε για λόγους εντοπιότητας («ήθελα να παραμείνω στο τόπο μου όχι αλλού»). Αξίζει να σημειωθεί ότι αρχική επιλογή σπουδών ήταν κάποιο άλλο τμήμα που δεν σχετιζόταν με την κοινωνική εργασία (ιατρική, φιλολογία). Οι επιλογές αυτές έγιναν με βάση την αναγνωσιμότητα, το κύρος και τη γρηγορότερη επαγγελματική αποκατάσταση. Υπήρξαν όμως και επαγγελματίες που συνειδητά επέλεξαν τις συγκεκριμένες σπουδές είτε για λόγους αξιών του επαγγέλματος είτε για λόγους αλτρουισμού («ήθελα από μικρή να βοηθάω τον συνάνθρωπό μου»).

Σπουδές

Όλοι οι κοινωνικοί λειτουργοί με τους οποίους συνομιλήσαμε κατείχαν το βασικό πτυχίο Υπουργείου Παιδείας της κοινωνικής εργασίας, ενώ τέσσερεις

από αυτούς κατείχαν ένα επιπλέον πτυχίο: πτυχίο Παντείου, πτυχίο τμήματος κοινωνιολογίας, πτυχίο ΣΕΛΕΤΕ, πτυχίο κοινωνιολογίας πολιτικών επιστημών.

Πληροφόρηση

Το κοινό στοιχείο που προκύπτει από τις συνεντεύξεις είναι ότι το επάγγελμα στο παρελθόν ήταν άγνωστο. Χαρακτηρίστηκες ήταν οι αντιδράσεις του κοντινού περιβάλλοντος των επαγγελματιών. Κοινή αντίδραση ήταν η αρνητικότητα καθώς το επάγγελμα τότε δεν ήταν ευρέως γνωστό και υπήρχε φόβος για την μετέπειτα επαγγελματική αποκατάσταση. Η άποψη που επικρατούσε τότε για την κοινωνική εργασία ήταν ότι αποτελούσε φιλανθρωπία κάτι το οποίο εμπόδιζε τους γονείς να το δουν ως επάγγελμα με κύρος και τους έκανε να αντιδρούν. («μα εμείς δε σε θέλουμε νοσοκόμα», «καλή η κοινωνική λειτουργός, αλλά τι δουλειά θα κάνεις», «γιατί δεν γίνεσαι δικηγόρος ή καθηγήτρια»). Οι περισσότεροι κοινωνικοί λειτουργοί είχαν μια ελλιπή πληροφόρηση, πηγές της οποίας αποτέλεσαν, ο κοινωνικός περίγυρος, κάποια περιοδικά και έντυπα ποικίλης ύλης, ιατρικά περιοδικά της εποχής και η ίδια η σχολή όταν πλέον ξεκίνησαν τις σπουδές τους. Μόνο μια κοινωνική λειτουργός, αναζήτησε πληροφορίες, εκ των προτέρων, για το ρόλο και τις αρμοδιότητες του επαγγελματία, από διάφορες υπηρεσίες στις οποίες εργάζονταν κοινωνικοί λειτουργοί.

Επαγγελματική εμπειρία και τα κριτήρια επιλογής των χώρων εργασίας

Στο τομέα της επαγγελματικής αποκατάστασης, η πλειοψηφία των συνεντευξιζόμενων δεν δυσκολεύτηκε να βρει δουλειά στο χώρο της κοινωνικής εργασίας. Όσοι από τους κοινωνικούς λειτουργούς αντιμετώπισαν δυσκολίες στην εύρεση εργασίας στον τομέα τους, απορροφήθηκαν έστω και ως ετεροαπασχολούμενοι σε άλλες ειδικότητες (νηπιαγωγός, διοικητικό στέλεχος σε παιδικό σταθμό). Μια από τις επαγγελματίες αναγκάστηκε να φύγει εκτός Κρήτης για να βρει δουλειά.

Οι χώροι στους οποίους απασχολήθηκαν οι συνεντευξιζόμενοι ήταν κυρίως ΚΑΠΗ, Πρόνοια, ΕΟΠ, ΟΑΕΔ, Νοσοκομείο, Παιδικούς Σταθμούς και στο Σώμα Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης. Κριτήριο επιλογής αυτών των πλαισίων αποτέλεσε το γεγονός, ότι κατά την συγκεκριμένη περίοδο, οι θέσεις εργασίας

οι οποίες απασχολούσαν τον μεγαλύτερο αριθμό κοινωνικών λειτουργών, άνηκαν στις παραπάνω υπηρεσίες.

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που προκύπτει από τις συνεντεύξεις είναι ότι όλοι οι επαγγελματίες έχουν παραμείνει στους ίδιους εργασιακούς χώρους για πολλά χρόνια. Ως πρωτο-διοριζόμενοι εντάσσονταν σε κάποια υπηρεσία στην οποία παρέμεναν μέχρι οι ίδιοι να επιλέξουν να μετατεθούν. Στην κοινωνική υπηρεσία στην οποία μετατέθηκαν εργάζονται μέχρι και σήμερα.

Η επαγγελματική εμπειρία του κάθε κοινωνικού λειτουργού είναι μοναδική. Οι περισσότεροι τόνισαν ότι απέκτησαν μια θετική εμπειρία μέσα από την άσκηση της κοινωνικής εργασίας, («και σήμερα να επέλεγα ξανά πάλι το ίδιο θα διάλεγα»), σημαντικό στοιχείο αποτέλεσε το γεγονός ότι μέσα από την δουλειά τους είχαν την δυνατότητα να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες και να αναπτυχθούν οι ίδιοι τόσο ως άνθρωποι, όσο και ως επιστήμονες. Μια από τις επαγγελματίες αναφέρει ότι σημαντικότερη εμπειρία για εκείνη ήταν οι αγώνες που έδωσε προκειμένου να εξασφαλίσει τα δικαιώματα της τα εργασιακά, τα νομικά («πήγα στην Αθήνα ρώτησα μια διοικητικό για τα δικαιώματα μου..... όταν γύρισα στη δουλειά οι συναδέλφοι με ευχαριστούσαν») αλλά και τα δικαιώματα των εξυπηρετούμενων («σημαντικό ήταν για μένα ότι έκοψα τις τσάντες με τα χόρτα»).

Συνεργασία με συναδέλφους και εξυπηρετούμενους

Σε γενικές γραμμές, αυτό που παρατηρήθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις, είναι ότι η πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών, είχε καλή συνεργασία τόσο με τους συναδέλφους όσο και με τους εξυπηρετούμενους. Πολλοί μιλούσαν για άριστο επικοινωνιακό επίπεδο όσον αφορά τους συναδέλφους και για «κορεσμό αγάπης» όσον αφορά τους εξυπηρετούμενους. Μάλιστα τονίζουν ότι αντλούν ικανοποίηση από τα αποτελέσματα αυτής της συνεργασίας. Προσπαθούν να επιλύουν προβλήματα συνεργασίας μέσα από συζητήσεις που παραμένουν εντός των τειχών της υπηρεσίας. Το γεγονός ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί δουλεύουν κάτω από αντίξοες συνθήκες πολλές φορές μπορεί να προκαλέσει εντάσεις, για το λόγο αυτό πρέπει να δουλεύουμε τον αυτοέλεγχό μας, την αυτογνωσία μας αλλά και την ενσυναίσθηση. Στη συνεργασία μας με άλλες ειδικότητες πρέπει πάντα να μπορούμε να βάζουμε τα όρια.

Υπήρξαν όμως και επαγγελματίες οι οποίοι εντόπισαν κάποια προβλήματα σε θέματα συνεργασίας που κατά βάση έχουν να κάνουν με την έλλειψη διεκδίκησης των δικαιωμάτων των ίδιων των κοινωνικών λειτουργών, ούτως ώστε να αναβαθμίσουν το επάγγελμα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα έλλειψης διεκδίκησης δικαιωμάτων αποτελεί το γεγονός ότι τα έξοδα μίας εκπαιδευτικής άδειας δεν καλύπτονται από το κράτος αλλά από τους ίδιους τους επαγγελματίες παρόλο που είναι βασικό δικαίωμα των εργαζόμενων. Επίσης, ότι ένα ακόμα στοιχείο που μπορεί να προκαλέσει ένταση ανάμεσα σε συναδέλφους είναι το ότι δεν αποδέχονται εύκολα, οι καταξιωμένοι επαγγελματίες, νέα άτομα και καινούργια γνώση.

Τι θα ήθελαν να είναι διαφορετικό στα χρόνια που εργάζονται

Τα σημεία στα οποία επικεντρώνονται οι περισσότεροι κοινωνικοί λειτουργοί στις ερωτήσεις που αφορούν το τι θα ήθελαν να ήταν διαφορετικό στα χρόνια της εργασίας τους, έχουν να κάνουν καταρχήν με την εκπαίδευση όπου παρέχεται μέσα στη σχολή, η οποία ναι μεν σε γενικές γραμμές είναι αρκετά καλή όμως το τρωτό σημείο είναι ότι δεν προσφέρει τη δυνατότητα εξειδίκευσης και αναβάθμισης σπουδών σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που προκύπτει από τη συνέντευξη και που όλοι οι επαγγελματίες συμφωνούν στο ότι πρέπει να αλλάξει είναι το ότι οι παροχές για επιμόρφωση είναι ελάχιστες. Για να συμμετέχει ένας επαγγελματίας σε ένα συνέδριο θα πρέπει να καλύψει τα έξοδα του μόνος, παρόλο που δια νόμου η υπηρεσία του υποχρεούται να καλύψει τα έξοδα αυτά.

Ως προς τον εργασιακό χώρο, αυτό που τόνισαν οι περισσότεροι είναι ότι χρειάζονται καλύτερες συνθήκες εργασίας από άποψη χώρων, υποδομής, χώρους υποδοχής, γραμματειακής υποστήριξης, παροχών όπως για παράδειγμα χαρτική ύλη κλπ. Όλοι συμφωνούν ότι το κράτος προσφέρει πολύ λίγες παροχές προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι πολίτες που ζητούν την βοήθεια μας. Επιτακτική είναι η ανάγκη για ένα πιο δυνατό κράτος πρόνοιας. Αυτό θα γίνει μόνο όταν αλλάξει η αντίληψη για την κοινωνική πολιτική. Όταν δεχτούμε ότι η κοινωνική εργασία και η κοινωνική πολιτική δεν αποτελούν μια ταυτόσημη έννοια αλλά ότι ανάμεσα τους υπάρχει μια ταυτόσημη υπάρχει μια αλληλένδετη σχέση, «είναι μια αντιστροφή». Η κοινωνική εργασία μπορεί να χρησιμοποιήσει τη κοινωνική πολιτική σαν μέσο.

Τέλος ένα ακόμα σημείο που θα ήθελαν οι κοινωνικοί λειτουργοί να ήταν διαφορετικό στα χρόνια της εργασίας τους, είναι η αντίληψη που έχουν οι ίδιοι για την δουλειά μας αλλά και το ότι θα έπρεπε να είμαστε πιο ανοιχτοί στο νέο.

Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών

Για τους περισσότερους συνεντευξιαζόμενους η εκπαίδευση που παρέχεται στη σχολή κινείται σε ικανοποιητικά επίπεδα, αυτό όμως που χρειάζεται είναι περισσότερη επιμόρφωση και νέα γνώση («αλλάζουν οι δομές της κοινωνίας άρα περισσότερη επιμόρφωση»). Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι σήμερα δεν υπάρχει εξειδίκευση, με αποτέλεσμα οι απόφοιτοι να είναι γενικοί κοινωνικοί λειτουργοί και αυτό δυσκολεύει τη δουλειά μας. Σημαντικό βήμα στην εκπαίδευση σε σχέση με το παρελθόν αποτελεί το γεγονός ότι σήμερα η σχολή δίνει την δυνατότητα για μεταπτυχιακές σχολές.

Κάποιοι από τους επαγγελματίες θεωρούν ότι σήμερα, εξαιτίας των χαμηλών βάσεων εισαγωγής, το επίπεδο των σπουδαστών είναι χαμηλό. Αξίζει να σημειωθεί ότι πέντε από τους κοινωνικούς λειτουργούς με τους οποίους συνομιλήσαμε στη πορεία εντάχθηκαν στην εκπαίδευση ως επόπτες πρακτικής άσκησης των σπουδαστών.

Η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας

Η εξέλιξη του επαγγέλματος αποτέλεσε ένα θέμα στο οποίο οι περισσότεροι επαγγελματίες έπεσαν σε αντιφάσεις. Πολλοί από τη μια πλευρά υποστήριξαν ότι υπήρξε εξέλιξη όμως ήταν πολύ μικρή και όχι η αναμενόμενη. Σε σχέση με το παρελθόν το επάγγελμα είναι πιο γνωστό σήμερα, ενώ έχουν ανοίξει περισσότερες θέσεις εργασίας με τα Ευρωπαϊκά προγράμματα που έχουν δημιουργηθεί. Εξέλιξη όμως δεν εντοπίζουν μόνο στο κομμάτι όπου το επάγγελμα είναι περισσότερο αναγνωρίσιμο αλλά και στον προσανατολισμό της κοινωνικής εργασίας σε σχέση με το παρελθόν. Παλιότερα, στη κοινωνική εργασία οι επαγγελματίες ασχολούνταν αποκλειστικά με το άτομο και σε ορισμένες περιπτώσεις και με την οικογένεια. Δούλευαν δηλαδή μια ήδη εδραιωμένη κατάσταση. Σήμερα, η κοινωνική εργασία ασχολείται τόσο με το άτομο όσο και με την ομάδα και την κοινότητα.

Στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής υπάρχει συμφωνία από τους επαγγελματίες, στο ότι χρειάζεται αναδιάρθρωση των υπηρεσιών με βασική

επιδίωξη την στελέχωση κάθε Δήμου με κοινωνική υπηρεσία, όπου θα περιλαμβάνει όλες τις ειδικότητες. Μιλούν επίσης ότι ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει δουλέψει και σε «κανονικό» σχολείο, αλλά και να στελεχωθούν όλα τα πλαίσια με διεπιστημονικές ομάδες. Ένα σημαντικό στοιχείο το οποίο προκύπτει και αφορά την εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας, είναι το γεγονός, ότι κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους θέτουν σαν δεδομένο ότι ένα κομμάτι της κοινωνικής πολιτικής είναι αλληλένδετο με την κοινωνική εργασία, και χρειάζεται αναπροσαρμογή στις υπάρχουσες ανάγκες γιατί είναι ελλιπές.

Στάσιμη έχει παραμείνει η εξέλιξη όσον αφορά το τομέα της εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης. Η επιμόρφωση η οποία παρέχεται δεν είναι η κατάλληλη ώστε να προωθηθεί νέα γνώση, θετικό βήμα όμως αποτελεί το γεγονός ότι σήμερα πλέον παρέχεται η δυνατότητα για μεταπτυχιακές σπουδές. Αυτό που θα έπρεπε να αλλάξει στην εκπαίδευση του κοινωνικού λειτουργού είναι να αναβαθμιστεί σε πανεπιστημιακό επίπεδο όχι μόνο στα χαρτιά (ΑΤΕΙ).

Στάσιμη επίσης έχει παραμείνει και η μισθολογική εξέλιξη του κοινωνικού λειτουργού αλλά και οι εργασιακές υποδομές της επαρχίας συγκριτικά με την Αθήνα.

Νομικά, αλλά και μέσα στον εργασιακό του χώρο ο επαγγελματίας μπορεί να κινηθεί καλύτερα σήμερα, μέσα από τον επαγγελματικό σύνδεσμο για διεκδικήσεις δικαιωμάτων, όμως τα βήματα αυτά δεν είναι αρκετά για να βγούμε από την καθίζηση.

Εξέλιξη παρατηρείται και στην εφαρμογή των αρχών της κοινωνικής εργασίας αλλά και των μοντέλων της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα 1

Δομή της συνέντευξης

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^Η : ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

- Πως και γιατί επιλέξατε να γίνετε κοινωνική λειτουργός: ατομικά κίνητρα, αξίες που εκφράζει το επάγγελμα, επηρεασμός από κοινωνικό περιβάλλον, ΜΜΕ, Σ.Ε.Π., σχολείο, μοναδική λύση, άλλο.
- Εάν ήταν τυχαίο : 1) σε τι πεδίο σπουδών θέλατε να κινηθείτε αρχικά και 2) γιατί τελικά ασκήσατε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού (κριτήρια επιλογής επαγγέλματος π.χ. επαγγελματική αποκατάσταση, κοινωνική καταξίωση κλπ)
- Προτού επιλέξετε να σπουδάσετε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού τι γνωρίζατε για αυτό (πληροφόρηση)
- Ποιες ήταν οι αντιδράσεις του κοντινού σας περιβάλλοντος για την επιλογή σας αυτή

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^Η : ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ / ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

ΧΩΡΩΝ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

- Πόσο εύκολο ήταν για σας να βρείτε εργασία όταν αποφοιτήσατε
- Σε τι χώρους έχετε εργαστεί ως τώρα
- Με τι κριτήρια έγινε η επιλογή των χώρων αυτών
- Μιλήστε μας για την εμπειρία σας και τα βιώματά σας: σχέσεις με συναδέλφους και άλλους επαγγελματίες, σχέσεις με εξυπηρετούμενους, ικανοποίηση από την παροχή υπηρεσιών και την αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης βοήθειας μέσω της υπηρεσίας σας.
- Τι θα θέλατε να ήταν διαφορετικό αυτά τα χρόνια της εργασίας σας: εργασιακός χώρος, παροχές, εκπαίδευση- επιμόρφωση, προνοιακό σύστημα, άλλο.
- Πως κρίνετε την κατάσταση- θέση –εξέλιξη του επαγγέλματος σήμερα σε σχέση με το παρελθόν

ΕΝΟΤΗΤΑ 3^Η : ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΟΥ ΒΙΩΣΕ ΤΑ

ΧΡΟΝΙΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

- Τι εξελίξεις βιώσατε ως επαγγελματίας στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας: πρόοδος του επαγγέλματος, αναγνώριση από άλλους, επιστημονική γνώση, αντιμετώπιση από την πολιτεία...
- Προβλήματα που αντιμετωπίσατε έως σήμερα κατά τη διάρκεια της άσκησης του επαγγέλματος, πως τα αντιμετωπίσατε και πως έχουν εξελιχθεί αυτά τα προβλήματα σήμερα
- Πως αξιολογείτε τις εργασιακές συνθήκες αλλά και το προνοιακό σύστημα στα πλαίσια του οποίου εργαστήκατε εσείς αλλά και γενικότερα αν θέλετε
- Προσανατολισμός κοινωνικής εργασίας σήμερα και σε σχέση με το παρελθόν

ΕΝΟΤΗΤΑ 4^Η : ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΕΙΣ -ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

- Ικανοποιήσεις που πήρατε από την άσκηση του επαγγέλματος
- Απογοητεύσεις
- Τι είναι αυτό που θα θέλατε να επισημάνετε για την εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας μέσα από την εμπειρία σας σαν κοινωνική λειτουργός
- Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να μας πείτε σχετικά με το επάγγελμα και την δικιά σας εμπειρία

Παράρτημα 2

Συνεντεύξεις επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 1^Η

Ε: Πως επιλέξατε να γίνεται κοινωνική λειτουργός , ποια ήταν τα προσωπικά σας κίνητρα και κατά πόσο επηρεαστήκατε από το κοινωνικό σας περιβάλλον ή από διάφορα άλλα μέσα ;

Α : Εγώ πάντα από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου υπήρξα η «Θεία Κλαίρη», τόσο στο σχολείο όσο και στην οικογένεια μου. Ήμουν πάντα το πρόσωπο στο οποίο μπορούσες να μιλήσεις και να εμπιστευθείς ότι σε απασχολούσε. Κάποτε πήρα στα χέρια μου ένα περιοδικό της εποχής, το ``Ρομάντζο``, μπορεί να το ξέρει και η μητέρα σου, εκεί διάβασα ένα άρθρο που μιλούσε για τη ``Θεία Κλαίρη``, τότε είπα ότι αυτό θέλω να γίνω και εγώ,

να μιλάω και να δίνω συμβουλές στο κόσμο που το έχει ανάγκη. Ρώτησα έναν οικογενειακό μας φίλο για το αν υπάρχει έναν τέτοιο επάγγελμα που να κάνει όλα τα παραπάνω και εκείνος μου είπε ότι το επάγγελμα αυτό είναι του κοινωνικού λειτουργού αλλά δεν γνώριζε να μου πει πολλά για αυτό. Κανείς δε γνώριζε τότε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού. Έψαξα, λοιπόν, έκανα το μηχανογραφικό μου, πέρασα έβδομη στη σχολή, τότε λειτουργούσαν για δεύτερη χρονιά τα ΚΑΤΕΕ και στη συνέχεια τελείωσα και τη Πάντειο. Πρέπει να σου πω ότι τότε περνούσαμε από κάποια συνέντευξη με έναν ψυχίατρο ο οποίος σου έλεγε αν κάνεις για αυτό το επάγγελμα ή όχι. Τότε θυμάμαι κόπηκαν πάρα πολλά παιδιά.

Ε : Πόσο εύκολο ήταν για εσάς να βρείτε εργασία όταν αποφοιτήσατε ;

Α: Δεν ήταν καθόλου εύκολο να βρεις δουλειά σαν κοινωνική λειτουργός τότε. Εγώ αρχικά διορίστηκα σαν διευθύντρια σε Π.... Σ...και αυτό γιατί είχα και το πτυχίο της κοινωνικής εργασίας και της Παντείου. Αλλά ήταν κάτι που δε μου άρεσε καθόλου. Άλλωστε εγώ σπούδασα για να μελετώ τη συμπεριφορά των παιδιών όχι να παίζω μαζί τους. Στη συνέχεια ήρθα στη Π..... με μετάταξη με το πτυχίο της Παντείου, καλύπτοντας προσωποπαγείς θέσεις. Από τη Π..... στη συνέχεια, πήγα στο ..... Επέλεξα να πάω σε αυτό το ..... γιατί στη Π....., ένιωσα σε κάποια στιγμή ότι «βάλτωνα».

Η παραμονή μου σε αυτό το ..... με έκανε να νιώθω υπερήφανη που είμαι κοινωνική λειτουργός. Υπήρξα το κεντρικό πρόσωπο εκεί, όσοι είχαν ανάγκη έρχονταν σε μένα, αυτό με έκανε υπερήφανη. Εμπλούτισα τις γνώσεις μου μόνη μου. Όταν λοιπόν, εγώ εργαζόμουν στο ....., εκείνο που με βοήθησε να ασκήσω αποτελεσματικά αυτό το επάγγελμα ήταν οι γνώσεις μου από τη κοινωνική εργασία. Όταν έρχονταν καταγγελίες από τους πολίτες για διάφορους δ. υ. , σε μένα και έπρεπε να προβώ σε κυρώσεις εγώ αυτό που έκανα ήταν πρώτα να έρθω σε επαφή με τους συγκεκριμένους υπαλλήλους να μιλήσω μαζί τους. Φαντάσου ότι ενώ από άλλους Δήμους οι καταγγελίες μπορεί να άγγιζαν τις 1000 και από το δικό μου γραφείο, μπορεί να αριθμούσαν μόλις τις 10.

Ήμασταν ετεροαπασχολούμενοι για πάρα πολλά χρόνια, σήμερα όμως είναι πολύ πιο εύκολο να βρεις δουλειά.

E : Μιλήστε μας για την εμπειρία σας και τα βιώματα σας.

A : Εργάζομαι σαν κοινωνική λειτουργός εδώ και 23 χρόνια. Μου αρέσει πάρα πού η δουλειά μου, αισθάνομαι πάθος για αυτή, με εκφράζει. Το κακό είναι ότι δεν ξέρει κανένας τη δουλειά μας και πως εμείς οι ίδιοι δεν την έχουμε υπερασπιστεί.

Σε εργασιακό επίπεδο η συνεργασία είναι πάρα πολύ καλή. Έχω άριστο επικοινωνιακό επίπεδο με τους εξυπηρετούμενους. Πολλές φορές λέω ότι έχω πάθει κορεσμό από την αγάπη που μου δείχνει ο κόσμος.

E : Πως κρίνετε τις εξελίξεις που βιώσατε σαν επαγγελματίας στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας και τι θα θέλετε να ήταν διαφορετικό μέσα από την εμπειρία σας;

A : Η εξέλιξη του επαγγέλματος είναι αργή αλλά υπήρξε. Όπως ξέρεις, η κοινωνική εργασία, ξεκίνησε το 1955 και σε αυτή τη φάση βρισκόταν σε βρεφική ηλικία, τώρα θεωρώ ότι βρίσκεται σε νηπιακή. Θα βρεθεί στο «δημοτικό» όταν ο κοινωνικός λειτουργός θα μπει σε δημόσια σχολεία και όχι σε ειδικά σχολεία, όπως συμβαίνει τώρα, όταν θα στελεχωθούν όλα τα πλαίσια με κοινωνικούς λειτουργούς, όταν υπάρξουν ομάδες διεπιστημονικές, όταν δημιουργηθούν κοινωνικές υπηρεσίες στους Δήμους. Θεωρώ ότι η εξελικτική πορεία του επαγγέλματος θα είναι από τώρα και έπειτα καλή και αυτό γιατί έχουν δημιουργηθεί κάποια προγράμματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Θέλω να τονίσω ότι υπάρχει κάποιο μπέρδεμα μεταξύ του κοινωνικού λειτουργού και του φιλάνθρωπου. Εμείς είμαστε επιστήμονες και όχι συνοδοί. Πρέπει να φαινόμαστε στη συμπεριφορά μας και στη σκέψη μας. Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι επί τύπου και ουσίας καλύτεροι από τους ψυχολόγους.

Αυτό που κάνω στη Π..... μου αρέσει, το κράτος όμως δε με βοηθάει, δε μου δίνει τα κλειδιά που χρειάζομαι. Θα ήθελα ο εργασιακός μου χώρος είναι καλύτερος, να προσδίδει κύρος στον εξυπηρετούμενο. Θέλω να υπάρχει γραμματειακή υποστήριξη, θέλω ο χώρος υποδοχής να τιμά το άτομο που βρίσκεται δίπλα του και όχι να του θυμίζει ότι είναι προβληματικός.

Εγώ ήρθα με τα τυπικά μου προσόντα, τις γνώσεις μου δηλαδή αλλά και τα ουσιαστικά, την αγάπη μου για το επάγγελμα και τον συνάνθρωπο, αλλά δεν

έχω παροχές από το κράτος. Η δυστυχία είναι ότι δεν έχουμε κράτος πρόνοιας, δουλεύουμε με το καταστάλαγμα της ψυχής μας, δεν έχουμε μέσα, εργαλεία, όπως για παράδειγμα γίνεται στο εξωτερικό. Εγώ όταν είμαι στη Π..... τηλεφωνώ στο Πατέρα Ιωάννη για να μου προσφέρει τις παροχές που θα έπρεπε να μου προσφέρει το κράτος. Δε με στηρίζει το κράτος.

Όσον αφορά την εκπαίδευση θεωρώ ότι είναι καλή. Εκεί που πρέπει να γίνει κάτι είναι η επιμόρφωση. Ο λόγος που το λέω αυτό είναι ότι υπάρχει αλλαγή στις δομές της κοινωνίας άρα θα πρέπει να υπάρξει αλλαγή στην επιμόρφωση για συγκεκριμένα ζητήματα που αντιμετωπίζουμε στη Π.....

Θα πρέπει να σου πω ότι από τη δουλειά μου μόνο ικανοποιήσεις έχω πάρει, όχι όμως από τις συνθήκες του κράτους.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 2^Η

Ε : Ας ξεκινήσουμε αρχικά με τους λόγους που σας οδήγησαν να επιλέξετε να σπουδάσετε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού.

Α : Θα πω ότι από αυτά που έχετε γράψει στη δομή, για μένα αυτό που μετράει περισσότερο είναι οι αξίες. Αυτό είναι ξεκάθαρο. Θα μπορούσα να δώσω εξετάσεις ανεξάρτητα από το πια θα ήταν τα αποτελέσματα. Θεωρητικά θα μπορούσα να περάσω και αλλού όχι μόνο στη κοινωνική εργασία όπως και έγινε. Γιατί ήταν η πρώτη χρονιά που δινόταν το ακαδημαϊκό στο μεταβατικό του στάδιο. Είχαμε δυο κατευθύνσεις και εγώ είχα δώσει εξετάσεις και στο ακαδημαϊκό και πριν βγουν τα αποτελέσματα του ακαδημαϊκού είχα ήδη δώσει εξετάσεις και είχα περάσει και στο άλλο, οπότε για μένα ήταν ξεκάθαρο θέμα αξιών. Κάποιο επάγγελμα σαφώς θα έκανα, αλλά το συγκεκριμένο επάγγελμα είχε να κάνει με αξίες. Μου πήγαινε τότε περισσότερο, δεν ήταν τυχαίο.

Ε : Προτού επιλέξετε να σπουδάσετε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού ποια ήταν η πληροφόρηση που είχατε για αυτό;

Α : Όταν πήγαινα στο τότε γυμνάσιο, στην αναζήτηση που έκανα των επαγγελματιών, είχε μπει σαν επάγγελμα. Η πληροφόρηση που είχα από τα ΜΜΕ ήταν ελάχιστη. Η πληροφόρηση που είχα ήταν κυρίως από επαγγελματικούς χώρους. Δηλαδή πέρασα από τους χώρους που στη πόλη

μου υπήρχαν κοινωνικού λειτουργοί. Στη Πρόνοια και σε νοσοκομείο. Μίλησα με όλους τους κοινωνικούς λειτουργούς, είδα τι δουλειά κάνουν, πως την κάνουν αυτή τη δουλειά, τέλος πάντων με την αντίληψη που υπήρχε τότε. Ήτανε ξεκάθαρο πως ήταν ενσωματωμένοι τότε στα προγράμματα, στη κοινωνική πολιτική και με ποια αντίληψη δούλευαν. Την οποία τότε δε μπορούσα να την αξιολογήσω, παρά μόνο σαν κάτι το οποίο είχε να κάνει με το συνάνθρωπο, θα έλεγε κανείς ότι ήταν καθαρά λειτουργιστικό, εκείνη την εποχή. Αργότερα βλέπει κανείς την διαφοροποίηση της αντίληψης και το θέτει σε μια άλλη βάση. Ήταν και ο ενθουσιασμός της ηλικίας, αυτό είναι πολύ χαρακτηριστικό για κείνα τα χρόνια. Εγώ τη μόνη ουσιαστική πληροφόρηση που είχα ήταν ότι είχα άμεση επαφή με επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς του χώρου. Θυμάμαι είχα μιλήσει με 4 και ήμουν σίγουρη ότι ήθελα να κάνω αυτό.

Ε : Ποιες ήταν οι αντιδράσεις του κοντινού σας περιβάλλοντος για τη επιλογή σας αυτή;

A : Οι άνθρωποι του κοντινού περιβάλλοντος, εντάξει, θα προτιμούσαν να κάνω κάτι πιο παραδοσιακό. Για κείνη την εποχή κάτι πιο παραδοσιακό ήταν η νομική και ο καθηγητής. Η νομική όχι για να ασκήσω τη δικηγορία, αλλά για να γίνω υπάλληλος. Και επίσης ήθελαν να γίνω εκπαιδευτικός. Ένας καθηγητής μετρούσε πολύ διαφορετικά για κείνα τα χρόνια. Ήταν ξεκάθαρο ότι δε πήγαινα γιατρός κλπ. Ήμουν μιας άλλης κατεύθυνσης. Ούτως ή άλλως το ήθελα. Οι αντιδράσεις όμως ήταν ήπιες. Δεν με εμπόδισαν. Καλό θα ήταν, μου έλεγαν, θα βρεις πιο εύκολα δουλειά, γιατί για αυτούς μετρούσε το θέμα της αποκατάστασης. Ας πούμε μετρούσε η αποκατάσταση, έλεγα εντάξει θα βρω. Όπως και έγινε. Δεν ταλαιπωρήθηκα στο να βρω δουλειά.

Ε : Πόσο εύκολο ήταν για σας να βρείτε εργασία όταν αποφοιτήσατε;

A : Ένα χρόνο μετά το πτυχίο εγώ ήδη εργαζόμουν. Δούλευα σε μόνιμη θέση.

Ε : Ξεκινήσατε να εργάζεστε κατευθείαν σαν κοινωνική λειτουργός;

A : Κατευθείαν ως κοινωνική λειτουργός.

Ε : Σε τι υπηρεσίες, χώρους έχετε εργαστεί έως τώρα;

Α: Ήμουν στον Ο..... Η πρώτη μου δηλαδή δουλειά ως κοινωνική λειτουργός ήταν στον Ο..... Είχα ξεκινήσει από τη Θεσσαλονίκη, είχα το τομέα των οικογενειακών επιδομάτων του διανεμητικού λογαριασμού των οικογενειακών επιδομάτων αλλά και τις Σχολές Μαθητείας με παιδιά. Οπότε θα έλεγα ότι είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ήταν ένα σοβαρό ξεκίνημα με την έννοια ότι από τη μια πλευρά έβλεπες την κοινωνική πολιτική μέσω των επιδομάτων και μέσω της διασφάλισης της λειτουργίας μιας οργάνωσης και από την άλλη πλευρά όταν δούλευες με παιδιά στη μαθητεία έβλεπες τον αναπτυξιακό χαρακτήρα. Αυτό που μπορούσες πραγματικά να κάνεις πέρα από τα πλαίσια τα οποία όριζε τότε η υπάρχουσα αντίληψη για τη κοινωνική εργασία και τη κοινωνική πολιτική. Θα έλεγε κανείς ότι ήταν μια περίοδος πολύ χαρακτηριστική στο να μπορέσει κανείς να προβληματιστεί όσον αφορά τον αναπτυξιακό χαρακτήρα. Βλέπουμε τη διαφοροποίηση αυτή από το υπολλειματικό μοντέλο άσκησης. Ήταν πολύ χαρακτηριστικό. Είχα να κάνω με παιδιά και ήμουν σχετικά ελεύθερη να κινηθώ. Δεν υπήρχε ούτε καθκοντολόγιο ούτε τίποτα. Ο κάθε κοινωνικός λειτουργός πέρα από το διανεμητικό λογαριασμό που ήταν ξεκάθαρος όσον αφορά τα επιδόματα, στους άλλους τομείς θα έλεγε κανείς ότι δημιουργούσε. Ανέπτυξε ο ίδιος τη δουλειά. Ήταν πολύ σημαντικό γιατί μιλάμε για το 1971, δηλαδή πολλά χρόνια πίσω όσον αφορά την κοινωνική εργασία. Μπορούσα να το κάνω αυτό. Και μετά στη συνέχεια όταν κατέβηκα από τη Θεσσαλονίκη στη Κρήτη ασχολήθηκα σαφώς με τα επιδόματα, γιατί αυτό ήταν και το τυπικό που είχα να κάνω, την υπολλειματική πολιτική του Ο....., αλλά εγώ πολύ γρήγορα έφυγα και πήγα στο τομέα της απασχόλησης, στο τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, έρευνες αγοράς, κάναμε γραφείο ατομικών συνεντεύξεων το οποίο ήταν πρωτοποριακό σε όλη την Ελλάδα τότε με τον Ο....., που μπορούσαμε να δούμε την προσφορά της εργασίας με την ζήτηση. Η πρώτη μηχανογράφηση που έγινε τότε από τον Ο....., αφορούσε τη τοπική υπηρεσία του Ηρακλείου και την ευθύνη την είχα εγώ, μια και μοναδική κοινωνική λειτουργός που υπήρχε τότε. Δούλεψα τότε για να λειτουργήσουν τα τμήματα του ΚΕΤΕΚ (Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης), δουλέψαμε με διοικητικούς υπαλλήλους σε θέματα έρευνας αγοράς. Χρειαζόμαστε ηλεκτρολόγους; χρειαζόμαστε υπαλλήλους; τότε άρχισε να αναπτύσσεται ο

τουρισμός. Πως θα καταρτίσουμε τις σταφιδεργάτριες να πάνε στο τουρισμό. Δηλαδή άρχισα να βλέπω πια το σύνολο και όχι το πώς μια που είχε χωρίσει εδώ και 15 χρόνια θα έπρεπε ή όχι να πάρει το επίδομα. Ήταν πάρα πολύ εύκολο να το πάρει ή να μη το πάρει, ενώ το να δεις τον αριθμό των γυναικών ή των ανδρών ανέργων οι οποίοι βρίσκονταν στα σταφιδεργοστάσια εκείνης της εποχής, μιλάμε κυρίως σε σταφιδεργοστάσια γιατί το περισσότερο εργατικό προσωπικό το ανειδίκευτο του Ηρακλείου βρίσκονταν εκεί, πως λοιπόν αυτό το δυναμικό θα περάσει στο χώρο του τουρισμού. Οπότε δημιουργήσαμε τότε, εκτός από το ΚΕΤΕΚ, το οποίο δεν ήταν δική μου επιλογή, αλλά τα τμήματα που λειτουργούσαν εκεί ήταν σε συνεργασία με τον τότε περιφερειακό διευθυντή. Δημιουργήσαμε λοιπόν τα τμήματα επαγγελματικής κατάρτισης για τα τουριστικά επαγγέλματα. Τα ξεκινήσαμε δειλά με δίμηνη κατάρτιση και τα φτάσαμε σε εξάμηνη, γιατί ανέβαινε ο τουρισμός. Υπήρχε ήδη η διαφοροποίηση από το υπολλειματικό μοντέλο, το οποίο περνούσε σε μικρότερη κλίμακα, στα πλαίσια μιας οργάνωσης και μόνο. Αλλά είχε πάει καλά. Υπήρχαν αντιδράσεις τότε από το εργατικό δυναμικό αρκετές. Όταν εγώ πρωτοήρθα στο Ηράκλειο έλεγαν οι γυναίκες : «μα εγώ δουλεύω στο εργοστάσιο του Δ..... δε μπορώ να πάω στο εργοστάσιο του Π.....», θυμάμαι και τα επώνυμα... και τους έλεγα : «τι δουλεία κάνεις στο ένα εργοστάσιο» μου έλεγαν : «στο βαφείο είμαι», «μα βαφείο έχει και ο άλλος», «μα εγώ είμαι εκεί έλεγαν». Οπότε υπήρχε αντίδραση στο να φύγουν από το ένα εργοστάσιο και να πάνε στο άλλο. Πόσο μάλλον όταν φεύγεις εντελώς από ένα επάγγελμα να πας σε άλλο. Το οποίο στην αρχή σαφώς βρισκόταν σε μια χαοτική κατάσταση. Δεν ήξεραν, δεν ήταν κοντά τα ξενοδοχεία, ενώ τα εργοστάσια ήταν στη πόλη μέσα. Τα πρώτα ξενοδοχεία φτιάχτηκαν από το Καρτερό και έπειτα. Είχαμε τέτοιου είδους δυσκολίες και εκεί χρειαζόταν πολύ να δουλέψεις πολύ μαζί τους. Εκεί έβλεπες όλα αυτά που κάνουμε στη σχολή, την ευαισθητοποίηση, την συνειδητοποίηση, την αλλαγή, τα κίνητρα της αλλαγής, όλα αυτά δούλεψαν πάρα πολύ και έχουν να κάνουν με την εξέλιξη του επαγγέλματος.

Βλέπουμε ότι ο καθένας από μας μπορεί να συμβάλει στην εξέλιξη του επαγγέλματος και το πιστεύω απόλυτα, από όποιο χώρο και αν βρίσκεται. Είτε βρίσκεται σε επίπεδο μιας μικρής κοινότητας, είτε σε χώρο μεγαλύτερης εμβελείας, είτε σε κάποιο επιτελικό χώρο.

Μετά τον Ο....., μιλάμε για μετά το '71, τα τότε ΚΑΤΕΕ, ξεκίνησαν να εκπαιδεύουν σπουδαστές, το '75 περίπου. Άρχισαν λοιπόν να έρχονται σπουδαστές του ΚΑΤΕΕ στον Ο..... και να εκπαιδεύονται. Περίπου την ίδια χρονιά άρχισα να έχω ευθύνη επόπτη στο τότε τμήμα, ανάλογα και με το δικό μου χρόνο. Μέχρι που οριστικά εγκατέλειψα τον Ο..... και ορκίστηκα σε μόνιμη θέση το '84 στο Τ..... Αλλά θα έλεγα ότι από τότε που άρχισε να λειτουργεί το ΚΑΤΕΕ είχα συνεργασία με το Τ.... Ήμουν στην εκπαίδευση μέσα από τότε περίπου. Για μένα ήταν πολύ διαφορετικός ο τρόπος εργασίας. Οι πραγματικές ανάγκες με την πραγματική δυσκολία, σε σχέση με την εκπαίδευση. Η πραγματική δυσκολία ήταν πάρα πολύ πιεστική, δεν είχες το χρόνο να δουλέψεις όπως με την εκπαίδευση, έπρεπε να έχεις μια αμεσότητα να κινηθείς, γιατί αν είχες 3000 ανέργους να πληρώσεις για παράδειγμα, έπρεπε να βρεις λύσεις για το πώς θα γίνουν λιγότεροι.

Ε : Μιλήστε μας για την εμπειρία σας και τα βιώματα σας σε σχέση με τους συναδέλφους, τους εξυπηρετούμενους και την παροχή υπηρεσιών.

Α : Σε όποιο χώρο και αν βρεθώ ή αν βρέθηκα και αυτό αφορά και άλλους συναδέλφους, πάντα θα υπάρχουν περίοδοι σε επαγγελματικό χώρο που τα πράγματα δεν είναι εύκολα, περίοδοι εντάσεων, το θέμα είναι να καταφέρεις να τις ξεπεράσεις συνολικά αυτές τις εντάσεις. Το έχω συναντήσει και στον Ο,,,,,, και στο Τ..... Αυτό όμως δεν έχει να κάνει με το αν είμαι καλός στη δουλειά μου ή όχι ή αν υπάρχει αναγνώριση στη δουλειά μου ή όχι. Τέτοιες δυσκολίες δεν αντιμετώπισα, ίσως ήταν κάτι που το κέρδισα από την αρχή και θυμάμαι ότι όταν πρωτοήρθα στον Ο..... και ζήτησα ένα χώρο ατομικών συνεντεύξεων από το διευθυντή εκείνος με ρώτησε «μα καλά τι λειτουργίες είναι αυτές που κάνετε εσείς». Υπήρχε πλήρης άγνοια. Πράγματα τα οποία σήμερα φαίνονται ανέκδοτα! Και έπρεπε να του εξηγήσω τι σημαίνει η συνέντευξη με ένα κοινωνικό λειτουργό και που αποσκοπούσε η δουλειά η οποία γινόταν.

Από τον Ο..... έφυγα στα 14 χρόνια με βαθμό αναπληρωτού διευθυντού. Επειδή δεν έμεινα μόνο στα επιδόματα αλλά προσπάθησα για όλα τα πλαίσια.

Για μένα όμως η εκπαίδευση ήταν κάτι διαφορετικό, δεν είχε αυτή τη συναλλαγή με τον κόσμο. Σίγουρα αντιμετώπισα κάποιες εντάσεις, δεν αντιμετώπισα όμως εγώ προσωπικά, προβλήματα αναγνώρισης. Είχα

καταφέρει να τους πείσω ότι η κοινωνική εργασία έχει να τους δώσει πολλά. Βεβαία αυτό δε συμβαίνει πάντα και με όλους. Υπήρχαν περίοδοι που άλλαζαν τα πρόσωπα, υπάλληλοι, προϊστάμενοι, και έπρεπε να ξαναδουλέψεις για αυτό. Είναι κάτι το οποίο μπορεί να γίνεται συνεχώς. Εγώ είχα πυγμή σε αυτό και το κέρδισα σχετικά εύκολα.

Με τις άλλες ειδικότητες πάντα χρειάζεται να αποδείξεις και δε μιλώ για τους διοικητικούς, αλλά για επαγγέλματα που έχουν μια συνάφεια με μας και να βάλεις τα όρια και τις διαφοροποιήσεις. Μετράει πάντα και η αποτελεσματικότητα της δουλειάς σου, πρέπει να αποδείξεις στον άλλο το αποτέλεσμα, όχι μόνο λόγια. Για παράδειγμα με ένα Κοινωνιολόγο πρέπει να δείξεις τα όρια του κοινωνιολόγου και τα όρια του κοινωνικού λειτουργού για να μπορέσεις αυτά να τα βάλεις μαζί.

Ε : Τι θα θέλατε να ήταν διαφορετικό αυτά τα χρόνια της εργασίας σας;

Α : Αυτό που θα ήθελα εγώ πραγματικά είναι να υπάρχει μια άλλη αντίληψη της κοινωνικής πολιτικής. Αυτό θα διευκόλυνε πολύ τη κοινωνική εργασία χωρίς να θέλω να πω ότι είναι άμεσα συνδεδεμένα. Υπάρχει μια σχέση, μια αλληλένδετη σχέση. Όχι ότι η κοινωνική εργασία είναι το μέσο της κοινωνικής πολιτικής αλλά η ίδια η κοινωνική εργασία μπορεί να χρησιμοποιήσει σαν μέσο την κοινωνική πολιτική. Είναι αντιστροφή. Αυτό δεν έχει γίνει και θα ευχόμουν να αλλάξει. Να έχει η κοινωνική εργασία ένα πολύ σημαντικό ρόλο σε αυτό που λέγεται κοινωνική πολιτική που ούτως ή άλλως σχεδιάζεται σε ένα πολύ διαφορετικό επίπεδο από τη κοινωνική εργασία. Αν αλλάξει αυτή η αντίληψη είναι βέβαιο ότι θα αλλάξει το σύστημα πρόνοιας. Θα περάσουμε από τα μοντέλα της πρόνοιας που έχουμε σήμερα σε διαφορετικά. Θα γίνει σιγά – σιγά μέσα από την ανάπτυξη και τις μεταρρυθμίσεις. Μπορεί να είναι ουτοπικό και δε το βλέπω να συμβαίνει και δε συμβαίνει και σε άλλες χώρες που έχουν αναπτύξει συστήματα κοινωνικής πολιτικής πολύ πιο ζωντανά από το δικό μας. Είναι λίγο δύσκολο. Αλλά θα έλεγα ότι μέσα από το υπάρχον σύστημα η ίδια η κοινωνική εργασία μπορεί να κάνει αλλαγές. Όχι μεγάλης κλίμακας σε πρώτη φάση. Θα ήθελα να αλλάξει και η αντίληψη που έχουμε για τη κοινωνική εργασία σήμερα και αυτό περνάει μέσα από το χώρο της εκπαίδευσης. Θα έλεγα ότι αυτό αποτελεί τη σημαντικότερη αλλαγή που θα επιφέρει και άλλες αλλαγές στα πράγματα, στο σύστημα, στις δομές της

εκπαίδευσης. Αυτό βλέπω αλλά δε δένω τα χέρια μου, γιατί θα έβαζα τη κοινωνική εργασία σε άλλο επίπεδο, αυτό που την θέλει να λειτουργεί σαν αυτό που λέμε συνήθως, ανακουφιστικά και θα είναι αυτή που θα βγάζει τα κάστανα από τη φωτιά και δε το θέλουμε αυτό. Δεν μπορούν να γίνουν εύκολα αλλά δεν είμαι και από κείνους που θεωρούν ότι δε μπορώ να αλλάξω πράγματα.

Ε : Πως κρίνετε την εξέλιξη του επαγγέλματος σήμερα σε σχέση με το παρελθόν;

Α : Όταν ξεκίνησα εγώ, είτε μέσα από τους χώρους άσκησης του επαγγέλματος είτε μέσα από την εκπαίδευση, η ενασχόληση μου είχε να κάνει με το πρόβλημα, με μια ήδη εδραιωμένη κατάσταση, για παράδειγμα, μια γυναίκα χωρισμένη όπου μαζί της δούλευα την αλλαγή στη ζωή της, δεν ήταν το ίδιο από το να δουλέψω με το τι θα μπορούσε να κάνει από κει και πέρα. Ασχολιόμασταν με το άτομο άντε το πολύ και με την οικογένεια. Δεν είχαμε ομάδες, σύνολα, στους εργασιακούς μας χώρους. Σήμερα η κοινωνική εργασία ασχολείται με μεγάλες πληθυσμιακές ομάδες, ευρύτερες κοινότητες, ασχολείται με το σύνολο. Αυτό αποτελεί τη μεγαλύτερη αλλαγή. Αυτό ξεκινά από την εκπαίδευση, κάποιος που το διδάσκεται έχει και την ικανότητα να το κάνει.

Θα με ενδιέφερε πάρα πολύ στο χώρο της εκπαίδευσης να έχουμε τη δυνατότητα να δουλεύουμε για μια νέα γνώση, η οποία περνάει μέσα από συνέδρια και όχι για λίγους, θα πρέπει να περνάει σε επιμόρφωση. Τα στελέχη θα πρέπει να είναι συνεχώς στις εξελίξεις. Ποτέ δεν είναι αρκετή η εκπαίδευση. Ο κοινωνικός λειτουργός δεν πρέπει να είναι στάσιμος. Πρέπει να εξελίσσεται. Περισσότερη δυνατότητα για γνώση και επιμόρφωση σε επαγγελματίες. Όχι μόνο για την εκπαίδευση αλλά στους επαγγελματίες. Είναι κάτι το οποίο λείπει και το ίδιο το σύστημα δε το στηρίζει. Αν ρωτήσετε κοινωνικούς λειτουργούς για ένα συνέδριο θα σας πουν ότι οι ίδιοι θα πρέπει να εξασφαλίσουν τα έξοδά τους, την άδεια τους για να συμμετάσχουν.

E : Προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίσατε κατά τη διάρκεια της άσκησης του επαγγέλματος;

A: Έπρεπε συνεχώς να κάνεις μια προσπάθεια να αποδείξεις τη χρησιμότητα της κοινωνικής εργασίας και την ανάπτυξη της από τη μονάδα στο σύνολο. Ότι η κοινωνική εργασία δεν είναι μόνο για το άτομο αλλά για το σύνολο. Βέβαια και στο χώρο του Τ..... αντιμετωπίσα προβλήματα που έχουν να κάνουν με το ίδιο το σύστημα της εκπαίδευσης. Από το ποιοι θα είναι σπουδαστές που έρχονται και το πώς έρχονται στο χώρο. Από τις δυνατότητες που παρέχει ο εκπαιδευτικός χώρος για την ανάπτυξη εργαστηρίων, την έλλειψη συγγραμμάτων, εκπαιδευτικών κλπ. Προβλήματα που δυσχεραίνουν την εκπαίδευση στη κοινωνική εργασία.

E : Μιλήσατε για κοινωνική αναγνώριση του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού. Πιστεύεται ότι ο κοινωνικός λειτουργός σήμερα δεν τυγχάνει της αναγνώρισης του ρόλου του;

A : Όχι, δεν το πιστεύω. Το ζούμε, δεν είναι, το ξέρουμε! Προσπαθούμε να πείσουμε για την αναγκαιότητα, τη χρησιμότητα, την ανάγκη ύπαρξης, την αποτελεσματικότητα. Δεν υπάρχει η ίδια αναγνώριση σε σύγκριση με άλλους τομείς όπως τους οικονομικούς και αυτό γιατί η αλλαγή, η θεραπεία θέλει χρόνο. Δεν είναι ορατό, από την μια μέρα στην άλλη. Θέλει χρόνο! Και να μείνουμε με δουλειά σε αυτό το χρόνο. Τα πράγματα αλλάζουν, οι νοοτροπίες αλλάζουν και πρέπει να δουλεύεις σε αυτά.

E : Πως αξιολογείτε τις εργασιακές συνθήκες αλλά και το προνοιακό σύστημα στο οποίο εργαστήκατε;

A : Σαφώς υστερεί μπορεί να διαμορφώθηκε κάτω από ορισμένες οικονομικές, πολιτικές, πολιτισμικές συνθήκες αλλά δεν έχει την εξέλιξη αυτή που έχουν άλλα συστήματα. Θεωρείται ότι είναι ξεχωριστό κομμάτι στο χώρο της Πολιτικής, ενώ για μας η κοινωνική πολιτική είναι στο σύνολο. Δε μπορώ να ξεχωρίσω τη κοινωνική πολιτική από το χώρο της εκπαίδευσης. Με ενδιαφέρει να έχω κοινωνική πολιτική και να εκπαιδεύω και πολίτες της χώρας. Να έχω συνθήκες δόμησης ώστε να μην έχω άστεγους. Δε μπορώ να σκεφτώ ότι κοινωνική πολιτική είναι ότι θα πάρω 5 άστεγους και να τους βάλω

κάπου. Είναι το τι θα έχω ούτως ώστε να μην έχω άστεγους ή και αν έχω, να έχω έτοιμες δομές.

Οι άνθρωποι που σχεδιάζουν την κοινωνική πολιτική προβάλλουν σαν κύρια αιτιολογία της έλλειψης της τον οικονομικό παράγοντα,. Πιστεύω ότι αν κυριαρχήσει αυτή η αντίληψη το οικονομικό θα είναι δευτερεύον.

Υπάρχουν εξαιρέσεις και κάθε μέρα ξεφυτρώνουν νέοι χώροι που δείχνουν ότι υπάρχει και μια άλλη αντίληψη αλλά δεν είναι το σύνολο. Πρέπει να προχωρήσει.

Ε : Ποιος είναι ο προσανατολισμός της κοινωνικής εργασίας σε σχέση με το παρελθόν;

A : Υπάρχει μια ευρύτερη εφαρμογή των αρχών και των αξιών της κοινωνικής εργασίας. Τα δικαιώματα, ο σεβασμός, αρχίζουν να παίρνουν διαστάσεις και να υπολογίζονται πολύ περισσότερο παρόλο που πάντα υπήρχαν αξίες. Αν σκεφτώ τα μοντέλα της κοινωνικής εργασίας θα έλεγα ότι από τα μοντέλα της αρμονίας και της ισοροπίας που έχουν να κάνουν με την προσαρμοστικότητα, μέχρι σήμερα το μοντέλο της σύγκρουσης που σκοπεύει στην ισότητα η διαφορά είναι μεγάλη αλλά αναπτύσσονται και τα ενδιάμεσα στάδια. Αυτό είναι ενθαρρυντικό. Σήμερα έχουμε ένα διαφορετικό προσανατολισμό, ξέρουμε ότι αυτό που γίνεται δεν είναι ικανοποιητικό και αναζητούμε τρόπους για να κάνουμε κάτι άλλο. Ξέρουμε επίσης ότι οι ριζοσπαστικές αλλαγές δεν είναι εύκολο να γίνουν και δεν γίνονται, άρα αναζητούμε ενδιάμεσα στάδια και τρόπους για να φτάσουμε. Έχει να κάνει με το προσανατολισμό αυτό.

Ε : Το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού σάς επηρέασε στη προσωπικής σας ζωή;

A : Ναι, σαφώς με επηρέασε, τόσο στην οικογένεια μου όσο και στο κοινωνικό μου χώρο. Πηγαίνει μαζί μου. Η πολύχρονη εμπειρία μου, η δουλειά, η προσωπικότητα, όλα πάνε μαζί.

E: Ικανοποιήσεις ή απογοητεύσεις που πήρατε από την άσκηση του επαγγέλματος;

A : Πήρα και από τα δυο. Η μεγαλύτερη ικανοποίηση είναι βέβαια όταν υπάρχει αποτέλεσμα. Και βεβαία όταν οι σπουδαστές πηγαίνουν πιο μπροστά. Απογοητεύσεις έχω πάρει όταν βλέπω τους σπουδαστές αργότερα και η δουλειά τους δεν είναι ικανοποιητική.

E: Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να επισημάνετε σχετικά με το επάγγελμα μέσα από τη δική σας εμπειρία;

A: Ναι, να μη σταματήσει ποτέ η εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας. Υπάρχουν περίοδοι με καθήλωση, δε γίνονται συνέδρια, όχι νέα γνώση. Αυτό με τρομάζει. Και σήμερα αν διάλεγα πάλι το ίδιο θα διάλεγα! Και θα έκανα πολύ διαφορετικά πράγματα! Δεν κουβαλάω την απογοήτευση του Κοινωνικού Λειτουργού ότι όπου πας βρίσκεις τείχους! Ψάχνω το σημείο για να ξεκινήσω...

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 3^H

E : Μιλήστε μας για τους λόγους που σας οδήγησαν να επιλέξετε να σπουδάσετε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού;

A : Γιατί πέρασα και δε ήταν τυχαίο, ήταν η δεύτερη επιλογή. Τη πρώτη χρονιά έδωσα ιατρική και δεν πέρασα. Εκείνη τη χρονιά τα ΚΑΤΕ και τα ΑΕΙ ήταν ξεχωριστά, δίναμε ξεχωριστές εξετάσεις. Την πρώτη χρονιά δεν έδωσα καθόλου για ΚΑΤΕΕ, τη δεύτερη χρονιά έδωσα Ιατρική και είχα δικαίωμα μόνο παραϊατρικά. Οπότε οι επιλογές ήταν στενεμένες. Όταν έδωσα στα ΚΑΤΕΕ τότε έβαλα μόνο τη κοινωνική εργασία, δεν έβαλα τίποτα άλλο και η πρώτη πόλη ήταν εδώ στο Ηράκλειο και έτσι πέρασα κοινωνική λειτουργός. Δεν ήξερα πολλά πράγματα. Γνώριζα κοινωνικούς λειτουργούς που κινούνταν σε κάποιο χώρο όχι όμως πολλά πράγματα. Με ρωτούσαν τι δουλειά θα κάνεις, τους έλεγα κοινωνική λειτουργός και μου έλεγαν! Αχ! Τι ωραία! Αλλά τι δουλειά θα κάνεις; Το τι δουλειά θα κάνω ούτε εγώ το ήξερα πριν μπω στη σχολή. Ήρθα με το σκεπτικό ότι αν δε μου αρέσει μέχρι τα Χριστούγεννα, να δω το χώρο κλπ και αν δε μου αρέσει θα ξαναέδινα κάπου. Θα έφευγα. Παρά

το γεγονός ότι αρχίσαμε μαθήματα Νοέμβρη μετά τα Χριστούγεννα, το Γενάρη αποφάσισα ότι όχι δε ξαναδίνω. Και έμεινα στη σχολή, μου άρεσε η σχολή. Ήταν και λίγα παιδιά στο τμήμα, ήμασταν σαν οικογένεια και μού άρεσε. Οπότε τελείωνα τη σχολή και όσο πήγαινε το πέρασμα τη σχολής τόσο μου άρεσε περισσότερο. Δεν μετάνιωσα! Όταν ερχόταν ο καθηγητής και μας έλεγε ότι εσείς περάσατε στη τύχη, αυτό εμένα με εκνεύριζε πολύ. Γιατί ναι μεν ήταν δεύτερη επιλογή, αλλά δεν ήταν και τελείως τυχαίος ο χώρος και έτσι τελείωσα. Και τελείωσα και πρώτη εδώ σε αυτή τη σχολή.

E : Προτού επιλέξετε να σπουδάσετε το επάγγελμά ποια ήταν η πληροφόρηση που είχατε;

A : Όχι! Γνώριζα κάποιους κοινωνικούς λειτουργούς στους χώρους που δούλευαν αλλά δεν είχα ξεκάθαρα εικόνα. Εδώ (ΤΕΙ) απέκτησα ξεκάθαρη εικόνα για τα επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού. Και βοήθησαν και οι καθηγητές κυρίως και ότι κάναμε την πρακτική άσκηση στο επάγγελμα. Τότε η πρακτική άσκηση ήταν σπασμένη. Γινόταν τα καλοκαίρια. Τότε είχαμε μπει μέσα από τη πρώτη στιγμή από το πρώτο έτος. Δεν περίμενα να τελειώσω τη σχολή και μετά να κάνω τη πρακτική. Ήταν και οι συγκυρίες τέτοιες που με έβαλαν μέσα από επάγγελμα. Στο πρώτο εξάμηνο εμείς κάναμε έρευνα, συμπληρώναμε ερωτηματολόγια για μια πτυχιακή και μας έλεγαν, πηγαίνετε στο σπίτι και δείτε, δε θα κάνετε πολλές ερωτήσεις, θα δείτε το επίπεδο που κινείται, ήταν κάτι δειγματικό το οποίο και με ενέπνευσε και προχώρησα.

E : Ποιες ήταν οι αντιδράσεις του κοντινού σας περιβάλλοντος για την επιλογή σας;

A : Δεν γνώριζαν! Δηλαδή πολύ ωραίος ο κοινωνικός λειτουργός αλλά τι δουλειά θα κάνεις; Δεν ήταν γνωστό αλλά όταν με έβλεπαν ευχαριστημένη δεν είχαν κανένα πρόβλημα.

E : Πόσο εύκολο ήταν για σας να βρείτε εργασία έπειτα από την αποφοίτησή σας :

A : Όχι βέβαια δεν ήταν καθόλου εύκολο! Εγώ πήγα στην Αθήνα για να βρω δουλειά. Εδώ δεν έβρισκα και εργάστηκα σαν Ν..... αρχικά. Ενώ κάναμε την πρακτική μας τα καλοκαίρια σε διάφορα πλαίσια και αυτό μας βοήθησε να

δικτυωθούμε σε διαφορές υπηρεσίες εγώ ήθελα να πάω σε νοσοκομείο. Η Π..... στην οποία έκανα άσκηση σαν φοιτήτρια τα καλοκαίρια δεν μου άρεσε καθόλου και εκεί κατέληξα. Δεν μου άρεσε για τη γραφειοκρατία της, για διάφορα πράγματα. Εμένα μου άρεσε η κοινότητα πολύ. Δούλεψα σα Ν..... γιατί έπρεπε οπωσδήποτε να δουλέψω. Τότε το 1980, που βγήκα ήταν πολύ έντονο το μέσον. Αν δεν είχες μπάρμπα στη Κορώνη δεν κινιόσουν με τίποτα. Τότε γινόταν χαμός. Έβγαιναν προκηρύξεις και δεν τις μάθαινες ή και αν τις μάθαινες τελείωναν σε 5 μέρες. Δε γίνεται όπως τώρα που βγαίνει η προκήρυξη με τον ΑΣΕΠ κλπ. Οπότε δούλεψα πάνω σαν Ν..... στους Π..... Σ..... των δημοσίων υπαλλήλων και ήταν και πολύ καλή δουλειά. Μέχρι να βρω βέβαια είχαν βγάλει τα πόδια μου φουσκάλες. Να τρέχω από υπηρεσία σε υπηρεσία, ήταν δύσκολά τα πράγματα. Έγινε διαγωνισμός γραπτώς, ο πρώτος διαγωνισμός στα χρονικά, το 1981 το Φλεβάρη για κοινωνικούς λειτουργούς στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας για ΙΚΑ κλπ, για 13 θέσεις. Τα μαθήματα ήταν 4, έδωσα και με πήραν. Έτσι πήγα στη Π..... αν και δεν με ενέπνεε το περιβάλλον έτσι όπως το είχα γνωρίσει στη Π..... του Ηρακλείου για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους. Αλλά ήταν πιο πολύ επειδή κατάγομαι από αριστερή οικογένεια και τότε πραγματικά οι πολιτικές πεποιθήσεις ήταν εμπόδιο στο διορισμό των δημοσίων υπαλλήλων. Ήταν πιο πολύ για το φιλότιμο του πατέρα μου ότι διορίστηκα δημόσιος υπάλληλος αν και στην Αθήνα μου άρεσε η δουλειά που έκανα. Για το περιβάλλον του ήταν σημαντικό να λένε ότι η κόρη του βρήκε δουλειά αν και αριστερός. Για το λόγο αυτό πήγα στη Π..... Διορίστηκα στη Ρόδο. Το ευτύχημα ήταν ότι εκεί βρήκα μια συνάδελφο που δεν ήταν γραφειοκράτρια και δεν ήταν η δημόσια υπάλληλος με τη φούστα τη μακριά, τότε ήταν αυτά τα δεδομένα. Πήγα στο Υπουργείο πήρα τα καθήκοντά μου, διάβασα και έβαλα τις δικές μου αρχές στο επάγγελμα, το τι θα κάνω. Δεν άφησα μια υπηρεσία να ,με απορροφήσει. Οπότε διαμόρφωσα εγώ τους όρους μου και από το '82 το Γενάρη δουλεύω στη Π..... Από τη Ρόδο ήρθα στο Ρέθυμνο. Μπορώ να πω ότι είμαι ευχαριστημένη πια γιατί έφερα το ρόλο, τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες στα δικά μου μέτρα και τη γραφειοκρατία τη περιπτή. Οπότε είμαι ευχαριστημένη πια.

Ε : Μιλήστε μας για την εμπειρία σας και τα βιώματα σας σε σχέση με τους συναδέλφους σας και τους εξυπηρετούμενους.

Α : Από την αρχή σας είπα ότι μου άρεσε η κοινότητα. Αυτό ξεκίνησε μέσα από τη σχολή. Όταν έκανα εργαστήρια στο τρίτο εξάμηνο πήγα στη Πρόνοια. Σαν Πρόνοια δε μου άρεσε καθόλου. Δηλαδή αυτή η χαρτούρα δε μου άρεσε καθόλου. Να γράφεις 15 φορές τα ίδια πράγματα, δε το καταλαβαίνω! Εγώ τότε έκανα κοινότητα λοιπόν, μιλάμε για το '80. Έκανα κοινότητα στο Γιόφυρο στο 3^ο εξάμηνο. Χωρίς θεωρία. Και βάλαμε φως, όταν δεν είχε ρεύμα και νερό, σε συνεργασία με την τεχνική υπηρεσία του Δήμου. Αυτό για μένα ήταν μια εμπειρία ξεχωριστή.

Στη Ρόδο που πήγα μου άρεσε γιατί πήγα είδα τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού, κάναμε έρευνα, τις υιοθεσίες και κάναμε και κοινότητα, δηλαδή έρευνα να συστήσουμε τα ΚΑΠΗ. Εγώ δεν είμαι στατικός άνθρωπος θέλω να διευρύνω τους ορίζοντες μου και να φέρνω τη δουλειά στα μέτρα μου, όχι να έρθει ο άνθρωπος να πω ότι δεν εμπίπτει στο πρόγραμμα και τέλος. Στη Ρόδο ήταν πάρα πολύ καλά, πήρα πάρα πολλές εμπειρίες. Ήταν το βασικό στη δουλειά κάτι που δεν είχαν οι άλλοι συνάδελφοι, ότι εγώ ήθελα να παίρνω συνέντευξη με το πελάτη ατομικά, μόνοι, όχι ανάμεσα σε τρία γραφεία να προσπαθείς να πάρεις συνέντευξη και να γίνεται χαμός. Συμβουλευτική πως θα κάνεις; Δεν μπορείς να κάνεις συμβουλευτική στο σπίτι! Θα πρέπει να είσαι στο γήπεδο σου, στο χώρο σου, στο γραφείο σου. Επίσης όταν έχεις ένα πελάτη έχει δυο επιλογές ή να γράφεις χειρόγραφα σε ένα υπηρεσιακό σημείωμα τα δικαιολογητικά ή να γράφεις σε ένα χαρτί του ημερολογίου. Εγώ έκανα το δεύτερο. Έκανα όμως πάντα αγώνα να έχω χαρτική ύλη, να έχουμε υπηρεσιακά σημειώματα όπως τα νοσοκομεία, να έχουμε τη κάρτα μας με τα τηλέφωνα μας, να μπορούμε να σεβόμαστε τον εαυτό μας και τον πελάτη μας. Δεν μπορεί αν δεν κάνεις τη δουλειά σου σωστά και να μη σέβεσαι τον εαυτό σου να σε σέβεται ο άλλος. Αυτά από τη πρώτη στιγμή που δούλεψα τα έβαλα σαν θέμα. Μίλησα με τους προϊσταμένους σε όλα τα πλαίσια, όχι σε προσωπικό επίπεδο αλλά σε επαγγελματικό. Θέλω αυτά για αυτό και για αυτό το λόγο. Θα πάω εκεί και θέλω τα εκτός έδρας γιατί τα λέει ο νόμος, δε θέλω χάρη από κανένα. Έτσι ήρθε πάλι η υπηρεσία στα μέτρα μου. Αυτό που ήθελα το διεκδικούσα. Αυτές είναι ξεχωριστές εμπειρίες. Θυμάμαι ότι σε εργασίες εκτός έδρας

απαγορευόταν να λείπω από τη δουλειά το πρωί. Έπρεπε να πάω στη δουλειά το πρωί και το απόγευμα να βγω εκτός γραφείου αν ήθελε ο προϊστάμενος να μου δώσει άδεια και να ετοιμαστώ και να φύγω. Τότε έδωσα τη πρώτη μου μάχη. Έκανα μια αίτηση που ζητούσε να μου αναγνωριστεί τότε αρχίζουν οι μέρες εκτός έδρας, γιατί αν αρχίζουν αύριο, να πάρω άδεια κανονική. Γιατί δε θέλω χάρη μιας μέρας άδειας. Δε μου τη πρωτοκόλλησε και του είπα μάλιστα ότι θα πάω στην Αθήνα στο Υπουργείο και θα ρωτήσω αν τη δικαιούμαι και θα ρωτήσω και στο συνδικαλιστικό μου όργανο. Οι συνάδελφοί μου με κοίταζαν και απορούσαν. Διάβαζα τους νομούς κι ήξερα. Πραγματικά μου έδωσε άδεια και του είπα ότι δε μου κάνει χάρη αλλά το δικαιούμαι. Πήγα στην Αθήνα ρώτησα μια διοικητικό και μου είπε : μήπως δε κατάλαβε καλά! Και βέβαια τη δικαιούσαι! Δε μπορεί να πληρώνεσαι ότι είσαι εκτός υπηρεσίας και να είσαι εντός και να δουλεύεις! Γύρισα και οι συνάδελφοι με 30 χρόνια προϋπηρεσία μου έλεγαν ότι μας άνοιξες τα μάτια. Μέχρι τώρα μας έκαναν χάρη στα δικαιώματά μας. Αυτό ήταν μια μάχη που δε θα τη ξεχάσω ποτέ. Επίσης το να διεκδικούμε τηλέφωνο. Φαντάσου ήρθε ο προϊστάμενος και μου ζήτησε εγώ να κάνω γραπτώς αίτηση για να ζητήσω να μας βάλουν γραμμή. Γνώριζε ότι θα το αιτιολογήσω το αίτημα. Περνούσε η γνώμη μου γιατί ήταν τεκμηριωμένη. Σεβόμουν τον εαυτό μου, τους προϊσταμένους και τους πελάτες. Μεγάλη ικανοποίηση για μένα ήταν επίσης ότι έκοψα τις τσάντες με τα χόρτα. Στη Π..... έρχονταν οι χωρικοί και έφερναν τσάντες για να με ευχαριστήσουν. Τους έλεγα, Για όνομα του Θεού! Ήταν φιλοδώρημα, το αντίστοιχο με το φακελάκι του νοσοκομείου. Είναι φοβερή ικανοποίηση που κοιτάζω τους ανθρώπους στα μάτια και τους λέω είμαι υπηρέτης σας, πληρώνομαι για αυτό. Δεν έχετε καμία υποχρέωση. Θέλετε να μου φέρετε ένα λουλούδι που το κόψατε; Με μεγάλη ευχαρίστηση. Αλλά χόρτα! Ας τα πουλήσει να πάρει τα χρήματα που τα έχει ανάγκη. Έτσι τελειώνει και η εξάρτηση. Γιατί ο χωρικός, ο πελάτης που σου φέρνει τα πράγματα νομίζει ότι την επόμενη φορά είναι από πάνω. Και τώρα τελευταία πήρα πολύ μεγάλη ικανοποίηση, που με φώναξαν από τη Νομαρχιακή για να κάνω μια εισήγηση για να πάρουν προσωπικό με μειωμένη απασχόληση. Που εγώ δεν είμαι ούτε προϊσταμένη ούτε τίποτα. Και το να κάνεις εισήγηση είναι πολύ σημαντικό και όταν αυτή η εισήγηση πήγε αυτούσια παραπέρα είναι σημαντικό. Ή όταν ακούω αυτό ότι σας γνωρίζουμε νιώθεις ικανοποίηση.

Τώρα να σας πω αυτό που έχει να κάνει με τις σχέσεις των κοινωνικών λειτουργών με τους συναδέλφους. Εμείς οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουμε μια εμμονή να διαχωρίζουμε το έργο μας και να λέμε ότι εμείς κάνουμε κοινωνική εργασία. Οι άλλοι κάνουν διοικητική δουλειά. Και το λέμε με ένα κομπασμό και με ένα τρόπο ότι οι άλλοι είναι παρακατιανοί. Δε ξέρω οι νέοι τι κάνουν. Η εμμονή αυτή στην κοινωνική εργασία και τώρα ιδιαίτερα από παλιά θα πρέπει να φύγει. Μετά από 24 χρόνια μπορώ να πω ότι αυτά που παίρνουμε από τη σχολή μας βοηθούν να δουλέψουμε σε οποιοδήποτε χώρο, καλύτερα από άλλους επαγγελματίες. Για παράδειγμα η συμβουλευτική, συμβουλευτική μπορεί να κάνει ένας κοινωνικός λειτουργός, ένας ψυχολόγος, ένας κοινωνιολόγος, ένας ψυχίατρος, ο δάσκαλος, ο νηπιαγωγός σε θέματα παιδείας. Συμβουλευτική, στήριξη μια σειρά από επαγγέλματα, ειδικότητες ή απόφοιτοι από διάφορες σχολές. Ανθρωπιστικές ή οτιδήποτε σχολές. Εμείς με αυτά που μαθαίνουμε στη σχολή είμαστε καλύτερα προετοιμασμένοι. Αδικούμε τον εαυτό μας όταν λέμε ότι εμείς κάνουμε μόνο κοινωνική εργασία. Εγώ στη Π..... έχω επιδότηση αναπήρων, τους παιδικούς σταθμούς τους ιδιωτικούς και τους εποπτεύουμε και επιχορηγούμε και κάποια νομικά πρόσωπα, τις μονάδες κοινωνικής φροντίδας, βγάζουμε κάρτες αναπήρων, έχουμε αυτές τις ομάδες, υιοθεσίες κλπ. Για ποια ειδικότητα μιλάμε! Ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να δεχτεί άτομα και να τους πει τι θέλουν ένας διοικητικός για να το κάνει αυτό και να ξεκαθαρίσει τι θέλει ο άνθρωπος ο οποίος είναι στεναχωρημένος και σου λέει άσπρο και θέλει μαύρο, θέλει πολύ περισσότερο χρόνο εμπειρίας και να τριφτεί λίγο για να μπορεί να είναι στην υποδοχή. Θέλει περισσότερο χρόνο να διαβάσει κλπ. Στο τέλος θα κάνουν και οι δυο την ίδια δουλειά, της υποδοχής, το να πάρεις έναν στο γραφείο και να του πεις τι θέλεις κύριε. Να ξεκαθαρίσεις τι θέλει και να κάνει μια αίτηση, δε μιλάμε για συμβουλευτική. Να δεις αν θέλει επίδομα, αν έχει πρόβλημα με τα παιδιά του και θέλει συμβουλευτική, το πρώτο στάδιο να δούμε τι θέλει. Για το κοινωνικό λειτουργό είναι πιο εύκολο αυτό. Του απόφοιτου του πανεπιστημίου της οποιασδήποτε σχολής θα του είναι πιο δύσκολο αυτό, να καταλάβει τον άλλο τι ακριβώς θέλει. Εμείς το πιάνουμε με το πρώτο. Μετά από προσπάθεια, με τη πείρα καταλήγει να κάνει τα ίδια πράγματα. Στο πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» η δουλειά του κοινωνικού λειτουργού είναι η έρευνα και ο εντοπισμός προβλημάτων, αξιολόγηση των αναγκών καθενός,

να πηγαίνει σπίτι να κάνει συμβουλευτική, παραπομπές κλπ αυτά μπορεί να τα κάνει και ένας κοινωνιολόγος και ένας ψυχολόγος από το νόμο. Ελλείψει κοινωνικού λειτουργού τη δουλειά αυτή μπορεί να τη κάνει κοινωνιολόγος ή ψυχολόγος. Και ήδη στα προγράμματα δουλεύουν και οι δυο ειδικότητες. Αυτές οι 3 ειδικότητες καλούνται να κάνουν την ίδια δουλειά. Ο κοινωνικός λειτουργός από τη σχολή του έχει το πάνω χέρι με τις γνώσεις του. Στην έρευνα δυσκολεύεται λίγο, όπως τα βλέπω εγώ τα πράγματα τώρα. Το ίδιο και ο κοινωνιολόγος και ο ψυχολόγος γιατί στο πανεπιστήμιο δεν κάνουν έρευνα. Οι δυο ειδικότητες για να φτάσουν τη δουλειά του συναδέλφου χρειάζονται περισσότερη προσπάθεια και επιμόρφωση. Αλλά καλούνται και πληρώνονται για την ίδια δουλειά. Οι σχολές δίνουν κάποια εφόδια, βγαίνοντας από τη σχολή τα εκμεταλλεύεσαι και προχωράς. Πηγαίνεις στο πλαίσιο, βλέπεις τι πρέπει να κάνεις, το ρόλο σου, το συγκεκριμενοποιείς και με τα εφόδια, τις δεξιότητες που μαθαίνεις κάνεις τη δουλειά που σε πληρώνουν. Το ερώτημα είναι κατά πόσο κατακτάς τις δεξιότητες και είσαι σε θέση να τις αξιοποιήσεις. Πρέπει να ξέρεις το δρόμο για να πάρεις γνώσεις και να ενισχύσεις τις δεξιότητες σου. Εκεί οι κοινωνικοί λειτουργοί έως ένα σημείο και με τη βεβαιότητα τους ότι αυτοί κάνουν έργο και οι άλλοι πάρεργο, στο Υπουργείο Υγείας είχαμε εντελώς απομονωθεί. Τώρα στις Πρόνοιες που είναι στη Νομαρχία, η δουλειά είναι σχεδόν η ίδια. Η δουλειά την οποία κάνουμε τη κάνουμε καλύτερα, γιατί εγώ μπορώ να συνεννοηθώ καλύτερα και να τους πείσω για την αναγκαιότητα για ορισμένα πράγματα . Γνωρίζουμε τις ανάγκες, την ψυχολογία των ομάδων και αν δεν τις γνωρίζουμε πρέπει να πάμε να τις μάθουμε. Τώρα κάνουμε όλοι τα πάντα. Κάνουμε συμβουλευτική η οποία δε γίνεται όταν θα βγεις από τη σχολή. Η διευθύντρια δε μπορεί να κάνει συμβουλευτική, τους στέλνει σε μένα. Τα πράγματα αλλάζουν και εμείς πρέπει να προσαρμοζόμαστε.

Επίσης όσο πιο ασφαλής είμαστε σε αυτό που κάνουμε, τόσο προχωράμε. Αλλιώς είμαστε σφιχτοί. Όπως όταν οδηγούμε που βλέπουμε μόνο μπροστά στην αρχή και μετά βλέπουμε και δεξιά και αριστερά. Έτσι και στο επάγγελμα. Όσο καλή συνεργασία έχεις με όλους τόσο προχωράς. Εμείς οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουμε και ένα άλλο. Επειδή γνωρίζουμε και πιστεύουμε ότι τα γνωρίζουμε όλα, δύσκολα δεχόμαστε το νέο. Μας ακούγεται παράξενο. Για παράδειγμα, αρχικά στη Π....., για να δοθεί ένα επίδομα για τυφλά άτομα

έπρεπε να πάμε να κάνουμε επιτόπια έρευνα και να κάνουμε την πρόταση. Σήμερα αυτό δεν ισχύει, τα άτομα παίρνουν έτσι το επίδομα. Ορισμένοι συνάδελφοι επιμένουν στο ότι πρέπει να γίνεται η έρευνα. Δεν έχουν καταλάβει ότι τα πράγματα έχουν αλλάξει. Δε δεχόμαστε το νέο. Οι διοικητικοί το δέχονται πιο εύκολα το νέο, παρά οι συνάδελφοι. Έχουν παγιωθεί στο ρόλο τους και στην εμμονή του κοινωνικού λειτουργού και της κοινωνικής εργασίας αυτή είναι η γνώμη μου. Είναι μεγάλο πρόβλημα, μένουμε σε αυτά που μάθαμε, φοβόμαστε ότι θα μας ξεβολέψει το νέο. Περιμένουμε τους νέους να βάλουν το λιθαράκι τους, όμως και οι νέοι εμμένουν σε αυτά που έχουν μάθει από τη σχολή.

Ε : Πως κρίνεται την εξέλιξη του επαγγέλματος σήμερα σε σχέση με το παρελθόν;

Α : Υπάρχει εξέλιξη, αλλά υπάρχουν και πολλά βαρίδια. Θα μπορούσε το επάγγελμα να εξελιχθεί πιο γρήγορα αν δεν υπήρχαν τα βαρίδια των εμμονών. Δεν γίνεται όταν εμείς δεν αναζητάμε το νέο και περιμένουμε να μας το δώσουν σαν δεδομένο. Αυτό είναι είτε το θέλετε είτε όχι κάντε το.

Η εξέλιξη υπάρχει σε όλους τους τομείς και στον εργασιακό τομέα και νομικά από τότε που ξεκίνησα εγώ. Όταν ξεκίνησα δεν είχα ούτε τηλέφωνο, ούτε χαρτική ύλη, ούτε φακέλους, φαντάσου ότι τα αγοράζα εγώ. Τώρα αυτά είναι δεδομένα, έχει περάσει ο χρόνος. Και εμείς βοηθήσαμε να μην τα έχουμε αυτά. Η εξέλιξη είναι αργή σε αυτό συντελούν οι εμμονές μας, το να μη διεκδικούμε, να μη δεχόμαστε το καινούργιο, τη διαφορετική άποψη και σαφώς το ότι το ότι δεν πρέπει να διαφωνήσεις με συνάδελφο αλλιώς την έβαψες. Πως θα δεχτούμε έτσι την άποψη του πελάτη. Η βασική αρχή της κοινωνικής εργασίας είναι η παραδοχή στον πελάτη πως γίνεται να το κάνεις αυτό όταν δεν παραδέχεσαι το συνάδελφο σου; Δε γίνεται!

Εγώ συνεργάστηκα πάρα πολύ καλά με τους συναδέλφους μου και κυρίως με άλλες ειδικότητες.

Μεταξύ των συναδέλφων υπάρχει και η ανταγωνιστικότητα. Και ένα άλλο που έχουμε είναι ότι όλοι είναι καλύτεροι εκτός από τους συναδέλφους μας. Δύσκολα λέμε ότι αυτή η συνάδελφος είναι καλή. Είμαστε τσιγγούνιδες με το συνάδελφο. Κονταροχτυπιούνται αυτά που λέμε για τις αξίες και τις αρχές.

Στην Π....., όσον αφορά τη κοινωνική πολιτική έχουν βελτιωθεί αφάνταστα τα πράγματα. Όταν πρωτάρχισα είχαμε ένα πρόγραμμα επιδότησης και τώρα έχουμε 10 προγράμματα σε διαφορετικές κατηγορίες. Όταν το ελάχιστο επίδομα είναι 200 € το μήνα, και είναι μεγαλύτερο της σύνταξης του ΟΓΑ έχουμε σημαντικές αλλαγές. Επίσης οι ανασφάλιστοι πια έχουν την βασική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και σύνταξη του ΟΓΑ μετά τα 65. Αυτό συμβαίνει κάποια χρόνια. Αυτό το διεκδίκησε η κοινωνία. Αν οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν έμεναν στο καβούκι της φιλανθρωπίας και της κοινωνικής εργασίας θα ήταν πολύ καλύτερα. Αμειβόμαστε όπως οι τελευταίοι των τελευταίων, αυτοί που αμείβονται καλά έχουν ανοίξει τα μάτια τους και τους ορίζοντές τους, είναι στην εκπαίδευση, την ειδική εκπαίδευση, δεν έχουν πάρει ψηλά τον αμανέ τους ότι είναι κοινωνικοί λειτουργοί και θέλουν ιδιαίτερη μεταχείριση, οπότε αμείβονται όπως τους άλλους. Αλλά όλοι οι άλλοι είναι από κάτω.

Ε : Σας επηρέασε το επάγγελμα στην προσωπική σας ζωή το επάγγελμα.

Α : Προσπαθώ να ξεχνάω τα πράγματα. Δε δέχομαι ούτε τηλεφώνημα ούτε τίποτα σπίτι. Με ρόπαλο. Στη προσωπική μου ζωή προσπαθώ να μην σκέφτομαι ότι είμαι κοινωνική λειτουργός. Δεν προσπαθώ να βγάλω τι σκέφτεται ο άλλος πίσω. Δε θα σταυρώσεις σχέση. Σε βοηθάει σαν προσωπικότητα η σχολή, σε αλλάζει. Δεν είναι αναπόφευκτο ότι όταν γνωρίσεις κάποιον πρέπει να τον ψυχολογήσεις. Επίσης λάθος είναι ότι πρέπει να φτιάξεις τον άλλο. Βλέπω συναδέλφους και έχουν πέσει σε αλκοολικούς, ναρκομανείς κλπ με την ελπίδα ότι θα τον αλλάξουν.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 4^η

Ε: Πείτε μας ποια ήταν τα κριτήρια σας, όταν επιλέξατε να σπουδάσετε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού;

Α: Λοιπόν, εγώ τελείωσα το Λύκειο το 1974. Το 1974 είχα αποφασίσει να σπουδάσω φιλολογία. Εντελώς τυχαία έκανα φροντιστήρια στην Αθήνα για να περάσω στο πανεπιστήμιο. Κατά τύχη γνώρισα μια κοπέλα που μου είπε ότι προετοιμάζεται να γίνει κοινωνική λειτουργός. Απλά επειδή εκ φύσεως ήμουν δοτικό άτομο λέω να δω τι είναι αυτό.

Ε : Τι γνωρίζατε για το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού προτού επιλέξετε να το σπουδάσετε;

Α : Το να γίνεις κοινωνική λειτουργός εκείνη την εποχή ήταν άγνωστο, δηλαδή εγώ το άκουσα πρώτη φορά.. Μάλιστα, διάβασα μια φορά σε ένα περιοδικό, το Romanzo, μια ιστορία που έλεγε ότι ο κοινωνικός λειτουργός «επελήφθη της επιμέλειας της οικογένειας». Έτσι πήρα μια πληροφόρηση για το τι είναι ο κοινωνικός λειτουργός. Ρώτησα λοιπόν την κοπέλα περισσότερες πληροφορίες και μου είπε ότι υπάρχει το αμερικάνικο κολέγιο στην Αθήνα όπου πληρώνεις βέβαια για να πας εκεί, και επίσης περνάς εξετάσεις. Ρώτησα αν υπάρχει κάτι άλλο και μου είπε ότι υπάρχει και η ΧΕΝ, η σχολή κοινωνικής εργασίας της Εταιρίας Προστασίας Ανηλίκων κ.λ.π. Τη ρώτησα «τι χρειάζεται για να μπω» και μου είπε «αύριο το μεσημέρι πρέπει να καταθέσεις τα δικαιολογητικά». Τότε, τα τηλέφωνα δεν υπήρχαν, οπότε πήρα στο μπακάλικο της γειτονιάς –που ήταν και το μοναδικό τηλέφωνο-και ζήτησα τη μητέρα μου. Της εξήγησα τι ήθελα και μου είπε ότι πρώτη φορά το ακούει και ρώτησε μήπως κοινωνική λειτουργός είναι η νοσοκόμα. Μάλιστα είπε “εμείς παιδί μου δε σε θέλουμε νοσοκόμα. Σε θέλουμε φιλόλογο!» Τους εξήγησα ότι μπορώ να μπω στο πανεπιστήμιο και παράλληλα να μπω σε αυτή τη σχολή. Μου απάντησαν πως αφού το θέλω τόσο πολύ θα μου στείλουν τα απαραίτητα πιστοποιητικά. Το κυριότερο πιστοποιητικό ήταν το λευκό ποινικό μητρώο. Πρόλαβα λοιπόν ίσα-ίσα και τα κατέθεσα. Οι εξετάσεις που έδωσα όμως σε αυτή τη σχολή -τότε δεν υπήρχε ούτε ΤΕΙ ούτε τίποτα- ήταν εντελώς διαφορετικές, γιατί ήταν ιδιωτική σχολή. Θεωρώ ότι αυτές οι εξετάσεις έπρεπε να γίνονται και σήμερα. Δηλαδή: Ιστορία, Θρησκευτικά -ηθική λεγόταν τότε- κ.λ.π., αλλά οι προφορικές εξετάσεις ήταν η συνέντευξη με ψυχίατρο, καθηγητή πανεπιστημίου. Περνούσαμε δηλαδή τεστ σε μορφή συνέντευξης.

Ε: Με ποια κριτήρια γινόταν η επιλογή για το αν παραμένεις στη σχολή ή όχι;

Α: Δεν ξέρω...από την συνέντευξη προφανώς. Κάναμε μια πολύωρη συνέντευξη. Ήταν 100 παιδιά υποψήφια, πήραν τα 35 –ανάμεσά τους κι εγώ- και άλλα 8 παιδιά από την Κύπρο άνευ εξετάσεων. Λοιπόν, βγήκαν τα αποτελέσματα το Σεπτέμβρη. Περίμενα τα αποτελέσματα και των πανελληνίων, Ακαδημαϊκών λέγονταν τότε, και πέρασα στην Πάντειο, στην κοινωνιολογία.

Σπούδαζα παράλληλα, τότε επιβάρυνα πολύ τους γονείς μου οικονομικά γιατί πληρώναμε κάθε μήνα στη σχολή, ήταν κολέγιο και ήταν αρκετά χρήματα αφού αγοράζαμε και τα βιβλία. Ευτυχώς είχαμε οικονομική άνεση γιατί είμαι μοναχοπαίδι. Τότε όμως άρχισα να ζορίζομαι, ειδικά την πρώτη χρονιά αν και τα μαθήματα στην Πάντειο δεν ήταν υποχρεωτικά. Στο κολέγιο όμως ήταν υποχρεωτικά όπως είναι και στο λύκειο. Με παρουσίες και γενικότερα μια πιεσμένη κατάσταση. Εν πάση περιπτώσει όμως δεν τα άφησα, τελείωσα στα 3 χρόνια τη σχολή, έκανα πρακτική άσκηση και παράλληλα και την κοινωνιολογία στην Πάντειο στα 4 χρόνια. Μιλάμε για το 1970 – 1980. Η ιστορία τώρα είναι η εξής: Δεν δέχτηκα καμιά επιρροή για την επιλογή μου, ήταν εντελώς τυχαίο για μένα. Λειτουργήσε καθαρά η τύχη. Τυχαία το συζήτησα με την κοπέλα, έμαθε κάτι και μου το είπε.

Κοινωνικός λειτουργός σήμαινε εκείνη την εποχή νοσοκόμα ή φιλάνθρωπος. Π.χ εδώ η μαμά μου που ήξερε αρκετά πίστευε το ίδιο. Κανείς δεν ήξερε τι είναι. Καμιά υπηρεσία δεν ήταν στελεχωμένη από επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, δηλαδή είχαν βγει από κάποιες σχολές, π.χ Χ.Ε.Ν. και από τα ιδιωτικά που υπήρχαν στην Αθήνα που πήγαιναν παιδιά εύπορων οικογενειών.

Ε: Αφού τελειώσατε πόσο εύκολο ήταν για σας να βρείτε εργασία;

Α: Λοιπόν εγώ τελείωσα Ιούνιο του 1974. Ορκίστηκα, κατέβηκα στην Κρήτη και με ειδοποίησαν ότι προκηρύχθηκαν 50 θέσεις από τον Ε..... για πρώτη φορά στην Ελλάδα. Έκανα λοιπόν τα χαρτιά μου και με προσέλαβαν 1^η Φεβρουαρίου 1975.

Το πτυχίο της κοινωνιολογίας δεν το είχα πάρει ακόμα. Το καθυστέρησα 1 χρόνο γιατί έκανα πρακτική και δεν μπορούσα να φοιτώ και να κάνω πρακτική.

Ε: Που κάνατε πρακτική;

Α: Η πρακτική για μένα ήταν ο πιλότος για την μετέπειτα καριέρα μου. Έκανα στο Δ..... Β..... Α....., ένα θαυμάσιο πλαίσιο. Ήταν υπέροχη εμπειρία και για αυτό με απασχόλησε πολύ η παιδική προστασία κι έκανα και καριέρα στην υιοθεσία και την αναδοχή. Η πρακτική μου ήταν που με οδήγησε εκεί.

Διορίστηκα λοιπόν το Φλεβάρη του 1975 στον Ε.....όπου με πήρε ως ιδιαίτερα γραμματέα η μητέρα του Υπουργού Π....., επειδή είδε ότι τελείωνα και την κοινωνιολογία στην Πάντειο. Αμέσως με έβαλε να κολυμπήσω στα βαθιά: με έστειλε στην Π.... όπου υπήρχε πρόβλημα σοβαρό, γράφτηκε και στις εφημερίδες. Ένας πατέρας σκότωσε τη σύζυγο του και υπήρχε πρόβλημα κηδεμονίας των 3 παιδιών. Έπρεπε να δω πως να πάω στην Π....., και πήγα με τετρακινητήριο αεροπλάνο, φοβερή εμπειρία! Ξεκίνησα λοιπόν από τον Ε.....όπου πιστεύω ότι ήταν ο σημαντικότερος προνοιακός οργανισμός της Ελλάδας. Ήμουν πάντα ικανοποιημένη, μου παρείχε τόση επιμόρφωση που δεν μπορεί κανείς να την διανοηθεί και δεν υπήρχε μήνας που να μην συμμετέχω σ'ένα συνέδριο. Συνέδρια στην Ευρώπη, στην Ασία, πανελλήνια. Θεωρώ ότι είμαι πολύ τυχερή που δουλεύω στον Ε.....εδώ και 30 χρόνια.

Ήταν κάτι που με ενδιέφερε πάρα πολύ, μου άρεσε πάρα πολύ, δηλαδή ακόμα και σήμερα με ρωτάνε οι συνάδελφοι «μα καλά δεν κουράστηκες ακόμα?» Όμως όχι γιατί σε κάθε περίπτωση που αναλαμβάνω, κάθε μέρα νοιώθω σαν να ξεκινάω τώρα.

Είναι για μένα ξεχωριστό. Θεωρώ επίσης ότι ήμουν τυχερή γιατί δεν δούλεψα σ'ένα πλαίσιο αυστηρό. Δηλαδή σε μια υπηρεσία Πρόνοιας που δεν θα είχα φτερά να πετάω. Πρόνοια παραπέμπει συνήθως σε επιδοματική πολιτική και μόνο. Ή τέλος πάντων να υπήρχε περιορισμός. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι με βοήθησε αφάνταστα το πτυχίο της κοινωνιολογίας στην ανάδειξή μου ως επιστήμονα. Δεν ήμουν ποτέ ο κοινωνικός λειτουργός ο απλός. Πάντα κατείχα διευθυντικές θέσεις. Ξεκίνησα από το γραφείο του προέδρου και στη συνέχεια πήρα διοικητικές θέσεις, δηλαδή ήμουν υποδιευθύντρια σε παιδόπολη, διευθύντρια σε παιδόπολη. Παράλληλα όμως και κοινωνική λειτουργός γιατί δεν είχαν την πολυτέλεια να έχουν και κοινωνικό λειτουργό και είχα μια άνεση. Αυτό όμως που δεν με κούρασε ποτέ στο επάγγελμα είναι ότι είχα πρωτοβουλίες. Είχα το περιθώριο και βέβαια με πίστεψαν οι προϊστάμενοί μου και αναλάμβανα πρωτοβουλίες. Δεν είχα προϊστάμενο να μου λέει ως εδώ. Κανείς δεν με περιόρισε ποτέ, γι'αυτό και μπόρεσα και έκανα πράγματα στην κοινωνική εργασία.

E: Τι θα θέλετε να ήταν διαφορετικό όλα αυτά τα χρόνια εργασίας, θα αλλάζατε κάτι στη δομή που υπάρχει;

A: Κοιτάζτε ο E.....είναι μια υπηρεσία που δεν προλάβαινες να σκεφτείς. Στις κεντρικές υπηρεσίες είχαν προσληφθεί άνθρωποι που ήρθαν από την Αμερική και έφεραν την επιστήμη της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα και ήταν όλο πρωτοπορίες. Είχαν δημιουργήσει Τράπεζα Κοινωνικών Δεδομένων και Τεκμηρίων, τηλεφωνική γραμμή SOS, και γενικά πρωτοπορίες που δεν μπορούμε καν εμείς. Επίσης ολοκληρωμένη φροντίδα οικογένειας κέντρα φροντίδας οικογένειας, σε όλη την Ελλάδα. Εγώ δεν προλάβαινα καν να τα σκεφτώ γιατί μας τα έδιναν έτοιμα. Ήταν τρομερή πρωτοπορία. Το πρόγραμμα αναδοχής που εφαρμόστηκε για παράδειγμα στην Ευρώπη εφαρμόστηκε παράλληλα και στον E.....γιατί είχε νέους επιστήμονες και ήταν ένας «ανοιχτός» οργανισμός. Υπήρχε και πολύ μεγάλη οικονομική άνεση με πόρους που είχε ο E....., παράλληλα με την χρηματοδότηση από το Υπουργείο. Είχε αναπτύξει για να φανταστείτε επιχειρηματικότητα των γυναικών. Δηλαδή στην Βόρεια Ελλάδα υπήρχαν σχολές ταπητουργείων, κλιμιτοποιείων κ.λ.π. μόλις το 1970.

Εποχή που δεν ήταν τόσο απελευθερωμένη η γυναίκα... Θεωρώ ότι ο E.... ήταν ο καλύτερος οργανισμός και ανεπανάληπτος.

E: Νομικά, κάποια δικαιώματα ίσως...

A: Όχι, όχι. Κάποια βήματα έχει κάνει ναι μεν ο Σ.Κ.Λ.Ε. Κάποια βήματα όμως. Εγώ 30 χρόνια αγωνίζομαι χωρίς να δω αποτέλεσμα ώστε να μπει ο κοινωνικός λειτουργός στην εκπαίδευση.30 χρόνια! Αυτό σας το λέω σαν πρόταση που έχω κάνει εγώ. Εάν το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού καταξιώθηκε με το να μπει στο πρόγραμμα Βοήθεια στο σπίτι, Κ.Α.Π.Η., αυτή ίσως είναι ή μόνη εξέλιξη. Καμία άλλη. Η εξέλιξη θα ήταν-και καταξίωση ταυτόχρονα –σαν επιστήμονας να μπει στην εκπαίδευση.

E: Θεωρείτε ότι σήμερα το επάγγελμα είναι περισσότερο αναγνωρισμένο σε σχέση με το παρελθόν;

A: Ναι, πιο γνωστό χωρίς όμως ιδιαίτερη παραδοχή, δηλαδή επικρατεί ακόμα ότι κοινωνική εργασία είναι φιλανθρωπία, κ.λ.π. Όμως το κακό ξεκινάει κατά βάση από τη σχολή της κοινωνικής εργασίας. Για παράδειγμα, δεν

χρησιμοποιούνται επιστημονικοί όροι στις εκθέσεις των φοιτητών. Εμείς οι ίδιοι δεν ανεβάζουμε το επάγγελμά μας. Όταν πηγαίνει μια έκθεση για υιοθεσία στο δικαστήριο, μια κοινωνική έρευνα κι ο δικαστής ντρέπεται να τη διαβάσει, τότε δεν είμαστε επιστήμονες!

E: Μπορείτε να μας αναφέρετε προβλήματα που αντιμετωπίσατε στην μέχρι τώρα πορεία σας;

A: Ιδιαίτερα προβλήματα, τρομαχτικά στο θέμα των χώρων. Δηλαδή ουδέποτε είχα ένα αξιοπρεπές γραφείο, έναν αξιοπρεπή χώρο να εργαστώ. Πάντα αγωνιζόμουν να κατακτήσω ένα γραφείο να καθίσω. Για να βρω ένα χώρο να δουλέψω έπρεπε να ενεργοποιήσω τους συλλόγους το Δήμο, τέλος πάντων έπρεπε να βάλω μέσο για να βρω ένα γραφείο. Ενώ οι υπάλληλοι –ακόμα και απόφοιτοι λυκείου- είχαν πάντα πολυτελή γραφεία. Το θέμα του χώρου με κατέτρεχε πάντα! Τώρα τελευταία, προς το τέλος της καριέρας μου, βρήκα κάτι καλύτερο!

E: Γενικότερα όμως οι σχέσεις σας με τους εξυπηρετούμενους πώς ήταν?

A: Οι σχέσεις μου με τους εξυπηρετούμενους πιστεύω ότι ήταν πάντα άριστες. Εν τω μεταξύ σπάνια είχα κάποια πικρία. Πάντα όμως όταν είχα πικρία από μια επαφή έλεγα ότι πρέπει να ψάξω τι δεν πάει καλά. Είτε αν έχω κάποια προκατάληψη που πρέπει ξεπεράσω, είτε με τον άνθρωπο που κάθεται απέναντί μου, αν χρειάζεται κάτι περισσότερο. Π.χ. ο άνθρωπος αυτός απέναντί μου είναι άρρωστος, κάτι δεν πάει καλά, άρα πρέπει εγώ να τον δω κάπως διαφορετικά, κι έτσι ξεπερνούσαν το πρόβλημα. Πάντα αυτό πρέπει να βλέπουμε ότι δεν μας φταίει ο απέναντι, αν κάτι δεν έχω ξεπεράσει, αν κάτι πρέπει να δω.

Ο κοινωνικός λειτουργός που δε γνωρίζει τον εαυτό του είναι καλύτερα να μην ξεκινήσει καν το επάγγελμα!

Εγώ αναγνωρίζω πολύ καλά τις προκαταλήψεις μου, τις συζητώ, ορισμένες δεν μπορώ να τις ξεπεράσω. Π.χ μου είναι αδύνατον να εργαστώ σε ένα πλαίσιο με παιδιά με ειδικές ανάγκες. Δεν το αντέχω όσο κι αν το έχω δουλέψει και το δουλεύω ακόμα. Τώρα συζητάμε με το Δήμο να φτιάξουμε ένα παιδικό σταθμό για παιδιά με ειδικές ανάγκες και ήταν δική μου ιδέα, όμως δεν μπορώ να δουλέψω η ίδια και είναι σεβαστό. Δεν μπορώ να το ξεπεράσω.

Ε: Θα θέλαμε να μας αναφέρετε κάτι άλλο, σύμφωνα με την εμπειρία σας : Ικανοποιήσεις, απογοητεύσεις...

Α: Θεωρώ πάντα ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι οι παραμελημένοι επαγγελματίες. Έχουν πελατεία πάντα που τελεί υπό εξάρτηση, εργάζονται χωρίς υποδομή, δηλαδή χώρο. Π.χ. πολλές φορές δεν υπάρχει τηλέφωνο ενώ ο κοινωνικός λειτουργός είναι αδύνατον να δουλέψει χωρίς τηλέφωνο, πως θα κλείσει ραντεβού, πως θα δώσει συμβουλές; Στη συνέχεια, η προστασία της επαγγελματικής μας υπόστασης, κάτι που πρέπει να προσέχουμε και εμείς και οι άλλοι, δηλαδή πρέπει να προστατεύουμε τα προσωπικά δεδομένα των ανθρώπων σε σημείο ακραίο. Δηλαδή όταν ο άνθρωπος σου εμπιστευτεί το μυστικό του, το πρόβλημά του, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να το κοινοποιείς ούτε στον συνάδελφο, είναι κάτι πάρα πολύ σοβαρό. Κάτι που όμως δεν εφαρμόζεται. Σε ένα χώρο που είναι ένας Κοινωνικός Λειτουργός, σχολιάζει, όπως έκαναν πολύ έντονα οι συνάδελφοι μου σε διάφορα γραφεία , όπου ερχόταν ο πελάτης, έφευγε και μετά ή κορόιδευαν ή σχολίαζαν ή γελοιοποιούσαν, και αυτό με ενοχλούσε πάντα, δηλαδή όποιος και αν είναι ο εξυπηρετούμενος δεν έχεις δικαίωμα να τον γελοιοποιείς στον δίπλα σου. Αν δεν τον σεβαστείς δεν αξίζει να είσαι εκεί .Πρέπει να σεβόμαστε τον άλλο και να λειτουργούμε με ενσυναίσθηση.

Να κατανοείς τα προβλήματα του άλλου, να τον σέβεσαι και να τηρείται η εχεμύθεια...

Πιστεύω ότι υπάρχει έλλειψη ποιότητας, έλλειψη εξειδικευμένων στελεχών και πάντα λέω ότι ο κοινωνικός λειτουργός δεν είναι για όλα. Δηλαδή πάντα πίστευα ότι πρέπει να υπάρχει εξειδίκευση στον τομέα της κοινωνικής εργασίας. Δεν μπορεί να σε προσλάβουν για όλα! Πρέπει να υπάρχει οικογενειακός σύμβουλος, ψυχολόγος, ψυχίατρος, κοινωνικός λειτουργός, για προσχολική ηλικία, άλλος κοινωνικός λειτουργός για ναρκωτικά, άλλος σε κάθε τομέα. Δεν γίνεται τελειώνοντας αυτή τη σχολή να δουλέψεις σε εξειδικευμένο αντικείμενο. Βέβαια είναι και πολύ δύσκολη η συνεννόηση των επαγγελματιών, υπάρχει μια έντονη καχυποψία μην τυχόν και επικαλύψει ο ένας τον άλλο. Δηλαδή ο καθένας βάζει όρια και δε δέχεται βοήθεια στη δουλειά του. Δεν σκέφτονται εναλλακτικές λύσεις και είναι αρνητικοί. Διακατέχονται πολλές φορές από αρνητικά συναισθήματα, τα οποία όμως πρέπει να γνωρίζουν και να περάσουν έτσι στην αυτογνωσία. Το σημαντικό

είναι να μην διακατεχόμαστε από έπαρση και να είμαστε κοντά στον εξυπηρετούμενο και στους συναδέλφους. Όμως δεν υπάρχει έντονη αλληλεγγύη και μας αφήνουν εντελώς μόνους. Είμαστε πάνω απ'όλα άτομα με συναισθήματα, αδυναμίες, προσωπικές εμπειρίες, και βιώματα και αυτό είναι πολύ σημαντικό. Χρειάζεται όμως θέρμη, δεκτικότητα, παραδοχή, αντικειμενικότητα, ικανότητα και θέληση να βοηθήσουμε. Επίσης η κατοχή της ειδικότητας και του διαπιστευμένου ρόλου είναι από τα κύρια στοιχεία της επαγγελματικής λειτουργίας.

E: Όσον αφορά στο κομμάτι της εξέλιξης του επαγγέλματος μέσα από την εμπειρία των 30 χρόνων έχετε παρατηρήσει κάποια ιδιαίτερη εξέλιξη;

A: Όχι! Δεν έχω δει κάτι ιδιαίτερο. Προσπαθούν όμως τα νέα παιδιά. Υπάρχει μια διαρροή προς την ψυχολογία. Λένε θα πάω στο πανεπιστήμιο να γίνω ψυχολόγος. Μα δεν έχει νόημα να γίνεις ψυχολόγος. Θα έπρεπε να εξειδικεύεστε (οι εκπαιδευόμενοι κοινωνικοί λειτουργοί) οπωσδήποτε! Όπως σας είπα και πριν δεν πρέπει να είμαστε για όλα. Τελειώνεις τη σχολή χωρίς να έχεις εξειδίκευση και υπάρχει μια πολύ μεγάλη ελλειμματικότητα εδώ στο ΤΕΙ Ηρακλείου. Δεν υπάρχουν πλαίσια. Εγώ θεωρώ –παρόλο που διδάσκω κιάλας–ότι δεν είναι δυνατόν να στέλνω έναν κοινωνικό λειτουργό φοιτητή σε ένα δημοτικό σχολείο χωρίς επόπτη κοινωνικό λειτουργό! Να κάνει τι χωρίς κατεύθυνση; Τα πλαίσια είναι πολύ περιορισμένα στο Ηράκλειο. Κι έτσι οι εμπειρίες σας είναι ελάχιστες! Δεν βρίσκεται κατεύθυνση! Εγώ θεωρώ ότι είναι σε καθίζηση ακόμα το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού!

E: Σήμερα θεωρείτε ότι η επαγγελματική αποκατάσταση είναι πιο εύκολη;

A: Τον τελευταίο καιρό τακτοποιούνται πολύ καλά οι κοινωνικοί λειτουργοί. Με το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» μέχρι και έλλειψη έχουμε!

Στο θέμα επαγγελματική αποκατάσταση δεν υπάρχει πρόβλημα γιατί και τα νοσοκομεία παίρνουν τώρα, όπως και ο Ο.Κ.Α.Ν.Α., τα Κ.Ε.Θ.Ε.Α., οι οργανισμοί κατά των ναρκωτικών γενικότερα, και πολλές υπηρεσίες. Το θέμα της επαγγελματικής αποκατάστασης πάει πάρα πολύ καλά.

E: Να μιλήσουμε για τις ικανοποιήσεις και τις απογοητεύσεις σας που έχετε πάρει από το επάγγελμα;

A: Εγώ είμαι ικανοποιημένη, γιατί μπόρεσα να δώσω πολλά πράγματα και παίρνω πολλά. Δηλαδή να φανταστείτε πήρα ένα παιδί από το χωριό του όταν ήταν 7 ετών και τώρα είναι μεταδιδακτορικός! Τον έστειλε ο E..... μέσω εμένα. Τον διέκρινα ότι ήταν ένα παιδί ευφυΐα, από την πρώτη δημοτικού είμαστε μαζί στην Π..... της Ν....., τελείωσε κοντά μου δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο, πέρασε στο πανεπιστήμιο Φ..... εδώ, διεκρίθει και όταν πήρε το πτυχίο του, οι μόνοι που κάλεσε ήμασταν εγώ και η οικογένειά μου. Δεν είχε κανέναν άλλο! Συζήτησα με τον καθηγητή του και μου είπε ότι πρόκειται για σπουδαίο μυαλό και πρέπει να τον βοηθήσουμε. Αναρωτηθήκαμε τι μπορούμε να κάνουμε και μου είπε πως θα τον δεχτεί το καλύτερο πανεπιστήμιο της Α..... Έκανα λοιπόν πρόταση στον πρόεδρο του E....., του βγάλαμε τα εισιτήρια, τον δέχτηκε όντως το μεγαλύτερο πανεπιστήμιο της Α....., τελείωσε εκεί σε τεσσεράμισι χρόνια και στη συνέχεια διεκρίθει σε ένα από τα σπουδαιότερα μυαλά στον κόσμο. Τώρα τον πήραν στη Ζ....., σε ένα πρόγραμμα αντίστοιχο της Ν.Α.Σ.Α. της Αμερικής και είναι αστροφυσικός! Ήρθε τα Χριστούγεννα και μου είπε: «έβγαλα 2 φωτογραφίες, μια για τη μητέρα μου που με γέννησε και μια για σας!». Αυτό δεν είναι λοιπόν μια τρομερή ικανοποίηση; Ικανοποίηση ζωής! Και όχι μόνο! Έχω πολλά παιδιά τα οποία πραγματικά λατρεύω, με λατρεύουν, δεν χάνουμε την επαφή. Οποιαδήποτε δυσκολία έχουν θα με πάρουν τηλέφωνο. Θεωρώ ότι έχω μεγάλες ικανοποιήσεις! Οι πικρίες είναι ρουτίνα! Πρέπει να τις φιλοσοφήσεις και τις πικρίες! Δεν χάλασε και ο κόσμος αν κρυώνεις δηλαδή...

Κατάφερα και φιλοσόφησα τη ζωή σύμφωνα με την εμπειρία μου. Δεν χαλάει ο κόσμος αν δεν έχεις και το καλύτερο γραφείο, αν δεχτείς και πικρίες και σχόλια, αυτά ξεπερνιούνται. Εσύ να'σαι καλά με τον εαυτό σου, και να ξέρεις ότι δουλεύεις σωστά, δίνεις σωστές κατευθύνσεις στους εξυπηρετούμενους και τους ακούς. Να μάθετε να ακούτε. Να μάθετε να είστε κοντά και να συναισθάνεστε. Θεωρώ ότι ο κόσμος μας και η κοινωνία έχει πολύ ανάγκη από το «είμαι κοντά σου». Δεν θα χάσετε ποτέ, θα πάρετε πολλές ικανοποιήσεις ζωής αν είστε κοντά στον άλλο... Κρατήστε ότι οι απογοητεύσεις που δέχτηκα είναι ελάχιστες μπροστά στις ικανοποιήσεις που πήρα.

Επίσης, αυτό που μου άρεσε πάρα πολύ, με ικανοποίησε ιδιαίτερα στην καριέρα μου είναι το ότι πήγα στο Τ... και διδάσκω, γιατί ήθελα οτιδήποτε «πήρα» να το «δώσω!» Προχθές που φτιάχναμε την βιβλιοθήκη εδώ μου είπαν οι συνάδελφοι – νέα παιδιά ωστόσο- «τι τους θέλετε τόσους φακέλους!». Όντως η βιβλιοθήκη μου –κοιτάξτε- είναι γεμάτη με προνοιακά θέματα, κοινωνική πολιτική! Εφημερίδες, αποκόμματα , τα μαζεύω για να τα αφήσω! Εφημερίδες, πτυχιακές ...Οτιδήποτε το κόβω να το δει ένα παιδί να το μελετήσει ... να τα βρουν παιδιά μου ηλικιακά, αλλά μου δίνουν τόση χαρά κάθε μέρα που μπορώ και δουλεύω πολύ καλά. Κι αυτό είναι μεγάλη ικανοποίηση. Και σου δίνει και διάθεση να δουλέψεις.

Αυτά είχα λοιπόν να σας πω. Εύχομαι να πάνε όλα καλά

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 5^η

E: Να ξεκινήσουμε με τους λόγους που σας επηρέασαν να επιλέξετε το επάγγελμα, να σπουδάσετε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού.

A: Δεν επέλεξα, γιατί γνωρίζετε ότι με το σύστημα των πανελληνίων δεν επιλέγεις, εγώ αρχικά ενδιαφερόμουν για φιλολογία αλλά εάν δεν περνούσα είχα βάλει κοινωνική εργασία επειδή είχα μια θετική εμπειρία από τον νομό Δ...., από εκεί είμαι, από τον διευθυντή τότε του νοσοκομείου ο οποίος μου είχε πει ότι καλό είναι να δηλώσω και αυτή τη σχολή γιατί είναι ένα επάγγελμα του μέλλοντος. «Εμείς έχουμε ένα κοινωνικό λειτουργό εδώ και 'φυσάει' σε όλο το νοσοκομείο», είπε. Τέλος πάντων, εγώ ήμουν πολύ μικρή τότε, δεν το αξιολόγησα αυτό αλλά με ενδιέφερε βασικά φιλολογία. Δεν πειράζει όμως, τελικά μπήκα στην σχολή, ειδικά όταν ξεκίνησαν τα εργαστήρια είπα ότι αυτό θα κάνω, μου άρεσε πάρα πολύ, αυτό μου ταιριάζει και το θετικό είναι ότι όταν θέλεις να ασχολείσαι μπορείς να συνεχίζεις, δηλαδή δεν αρκεί μόνο βέβαια ένα πτυχίο, πρέπει να προχωράς για να μην είσαι στάσιμος.

E: Τι πληροφόρηση είχατε για το επάγγελμα προτού καταλήξετε να το σπουδάσετε;

A: Τίποτα. Ίσα-ίσα ήταν αρνητικό σας λέω, δηλαδή πιο πολύ με ενδιέφερε η Φιλολογία, απλά μου είπε τότε ο διευθυντής που ήταν και οικογενειακός φίλος ότι είναι καλό να ασχολείσαι με τους ανθρώπους, να προσφέρεις στους

ανθρώπους, το άτομο αυτό ξεχωρίζει μέσα στο νοσοκομείο. Είχα καλό επίπεδο στο δημοτικό, στο γυμνάσιο, στο λύκειο και μου είπαν καλύτερα να ασχοληθείς μ'αυτό. Φιλολογοί υπάρχουν πολλοί, πάλι μαθήματα και τέτοια, ε όχι. Δηλαδή η πρώτη πληροφορία ήταν από κει. Δεν το ήξερα.

Κατά τα άλλα ήταν αρνητικοί οι καθηγητές μου γιατί μου έλεγαν ότι είναι ΚΑΤΕΕ μην πας εκεί. Τότε ήταν ΚΑΤΕΕ. Γιατί είχα 18,5 απολυτήριο, έμπαινα τότε κατευθείαν στην Ακαδημία, μ'ενδιέφερε η Φιλολογία, οπότε απ'την στιγμή λοιπόν που δεν πέρασα εκεί, πήγα στην επόμενη. Είπα ας δηλώσω εκεί και έχει ο Θεός!

Ε: Στην πορεία μέσα από την παρακολούθηση των μαθημάτων της σχολής βεβαιωθήκατε ότι σας ενδιαφέρει;

Α: Καταρχήν το πρώτο εξάμηνο ήταν θεωρητικό... Ήταν τότε καθαρά θεωρητικό, δηλαδή ήθελε μόνο πολύ καλό διάβασμα. Τα εργαστήρια ήταν μετά στο 3^ο, 4^ο, 5^ο, 6^ο, τότε ήτανε δυο χρόνια η σχολή... μιλάμε για το 1981. Το '84 τελείωσα. Στα εργαστήρια υπήρχε πολύ ενδιαφέρον γιατί μπαίναμε στα πλαίσια και βλέπαμε τι ακριβώς κάνει ο κοινωνικός λειτουργός, οπότε είδα ότι μου ταιριάζει, δηλαδή...

Ε: Ποιες ήταν οι αντιδράσεις από το κοντινό σας περιβάλλον γι'αυτή σας την επιλογή;

Α: Και στην Κρήτη κιόλας! Εγώ είμαι απ'την Δ...! Δεν δήλωσα Αθήνα, ούτε Πάτρα και δήλωσα Κρήτη, ήταν πολύ αρνητικοί στην αρχή, μετά εντάξει, οι γονείς μου θέλανε να σπουδάσω, γιατί και όλα τα αδέρφια μου έχουν σπουδάσει, μετά στην πορεία είδαν ότι μου πάει, με ενδιέφερε κιόλας... τα πήγαινα πολύ καλά, δεν είχαν ιδιαίτερο πρόβλημα λοιπόν... στην αρχή βέβαια μου έλεγαν αυτό που έλεγαν και οι καθηγητές, ότι γιατί ας πούμε δεν θες να πας καλύτερα δασκάλα, στην Ακαδημία ας πούμε αφού έχεις το απολυτήριο και πηγαίνεις μετά στα ΚΑΤΕΕ! Ήταν πολύ στιγματισμένο, τα ΚΑΤΕΕ! Τώρα που λένε ΤΕΙ και ΑΕΙ ακούγεται αλλιώς, αλλά τότε σε μας ήταν πολύ στίγμα. Ειδικά για μένα που ήμουν πολύ καλή μαθήτρια ήταν ρίσκο αλλά είπα να το τολμήσω γιατί σκεφτόμουν ότι μπορεί να είχα εξέλξη μετά. Βέβαια, ήταν δύσκολα γιατί ή αλήθεια είναι ότι εμείς δεν είχαμε δυνατότητα τότε

μεταπτυχιακού, το μόνο θετικό ήταν να κάναμε την ΣΕΛΕΤΕ το 1999, και τώρα ψάχνω, εδώ και δυο, τρία χρόνια, να κάνω και μεταπτυχιακό.

Ε: Μετά που αποφοιτήσατε, το να βρείτε εργασία ήταν εύκολο;

Α: Αμέσως! Αμέσως ναι, γιατί τότε ήταν τα ΚΑΠΗ και τα Κέντρα Υγείας. Δηλαδή όποιος ήθελε να δουλέψει, μπορούσε να βρει δουλειά αρκεί να μην σκεφτόταν ότι θα πήγαινε σε χωριό ή θα πήγαινε μακριά από τους γονείς του και τέτοια. Τότε άνοιγαν σαν μανιτάρια οι θέσεις! Ειδικά με τα ΚΑΠΗ γινόταν ένας χαμός. Απλά ήταν δύσκολο ας πούμε γι' αυτούς που πρωτοπήγαιναν, δηλαδή φανταστείτε να τελειώνεις 20 χρονών και να μπαίνεις κατευθείαν σ' ένα πλαίσιο που είναι μόνο ηλικιωμένοι, ήτανε δύσκολο γιατί δεν είχαμε τέτοια εμπειρία από τη σχολή, στα εργαστήρια, γιατί αυτά είχανε πρωτοξεκινήσει τότε και μόνο μια μικρή ομάδα 3 ατόμων είχε μπει, τότε στο ΚΑΠΗ στο Μ..... που ούτε ξέρανε οι σπουδαστές τι γινόταν! Το μόνο που άκουγαν ήταν μόνο προβλήματα και προβλήματα! Εμείς όλοι ήμασταν είτε στα σχολεία, είτε στην Πρόνοια, δηλαδή σε τέτοια οργανωμένα πλαίσια, σε άλλα πλαίσια! Αυτό μου ήταν λίγο δύσκολο αλλά δεν με εμπόδιζε, δεν μου ήταν φρένο. Είχα φύγει απ' τη Δ.... και είχα πάει Γ....., 3 ώρες πιο μακριά απ' τη Δ..... σε ένα άγνωστο νομό, νομό Π....., όπου έπρεπε απ' την αρχή να στήσουμε το Κ..... και ήταν πάρα πολύ δύσκολο. Το Κ..... θέλει πολύ δουλειά στο ξεκίνημα. Να κάνεις την έρευνα στην γύρω περιοχή, να κάνεις το στήσιμο, το κτίριο, να φτιάξεις τους χώρους, να πάρεις τα έπιπλα, να προσληφθείς.....στηριζόντουσαν όλοι τότε στον κοινωνικό λειτουργό, διοικητικό συμβούλιο και κοινωνικός λειτουργός. Οπότε αναγκάστηκα επειδή ήθελα δουλειά - δεν μπορούσα να περιμένω στην Δ.... γιατί καθυστερούσαν εκεί λίγο - πήγα μόνη μου εκεί, δυσκολεύτηκα πάρα πολύ γιατί ήταν μια αγροτική περιοχή και το έβλεπαν πιο πολύ σαν καφενείο και εγώ απ' τη σχολή είχε το μυαλό μου απ' τη θεωρία και όλα αυτά τρελαθεί, έλεγα τι να κάνω, αλλά είχα τολμήσει τότε και τους είπα να με στείλουν στο Κ.... στην Α.... -στο Β..... - που είχανε κοινωνικούς λειτουργούς, να δω πώς λειτουργεί και μετά ξανάρχομαι. Είχαν μια δυσκολία με τις προσλήψεις κοινωνικών λειτουργών γιατί όποια πήγαινε έφευγε από εκεί. Κι έτσι το δεχτήκανε. Τελικά εκεί έμεινα 1 χρόνο και 2 μήνες γιατί μετά παντρεύτηκα εδώ οπότε...

Ήξερα ότι πρέπει να ενημερωθώ. Καλή η θεωρία, καλό το πτυχίο αλλά πρέπει σε οποιοδήποτε πλαίσιο να γίνει επιμόρφωση πρώτα, και αυτό είναι καλό για τον κάθε επιχειρηματία. Δηλαδή παίρνουμε ένα πτυχίο αλλά δεν κάνουμε εξειδίκευση!

E: Η πρακτική δε βοηθάει σε αυτό;

A: Ναι γι'αυτό είναι η πρακτική. Αλλά για παράδειγμα εγώ έκανα πρακτική στα Δ..... Α.... στην Κ....., τι σχέση έχει με το Κ....; Καμία σχέση! Αλλά όταν ας πούμε γνωρίζεις καλά τη θεωρία, μπορείς και διεκδικείς κιόλας. Αυτό που μας έλεγαν: Καλό είναι να είναι να επιμορφωθείς, να ξέρεις, να ενημερωθείς, για να έχεις μια σωστή και καλή αρχή όπου και αν είσαι. Αυτό λειτούργησε πολύ θετικά για μένα γιατί ήταν μεγάλοι αυτοί οι συνάδελφοι εκεί, με προϋπηρεσία, συνδικαλιστές στην Αθήνα και αυτά που μου είπανε δεν τα ξέχασα, ήταν πολύ καλή αρχή για μένα, έτσι μετά κατέβηκα εδώ, δούλεψα για πέντε μήνες στο Κ..... του Μ..... γιατί ήταν έγκυος τότε η κοινωνική λειτουργός εκεί και όταν άνοιξε αυτό το Κ....., με πήραν εδώ και πάλι από την αρχή, ξεκίνημα πάλι! Είχα δυσκολευτεί στην αρχή! Είχα δυσκολευτεί διότι μέχρι να σταθεροποιηθώ στην δουλειά, σαν μόνιμη δυο, τρία Κ..... άλλαξα γιατί δεν άνοιγε τίποτα άλλο!

E: Επομένως οι χώροι που έχετε εργαστεί κατά βάση είναι Κ.....

A: Ναι, αλλά απολυόμουν...ας πούμε παραιτήθηκα στο πρώτο, στο Κ.... Γ.... για να κατέβω εδώ, γιατί παντρεύτηκα εδώ, στο Ηράκλειο.

E: Το να δουλέψετε σε Κ.... δεν ήταν από επιλογή σας δηλαδή. Ήταν επειδή άνοιξαν αυτές οι θέσεις εργασίας, πήγατε εκεί και στην συνέχεια πήρατε μετάθεση σε άλλη πόλη...

A: Ναι, ναι...Σε Κ....., ναι. Αφού Κ..... μόνο άνοιγαν. Και τα Κέντρα Υγείας που εδώ στο Ηράκλειο ήταν πολύ λίγες οι θέσεις και στο Ηράκλειο έχουμε και ανεργία γιατί πολλά παιδιά τελειώνουν απ'τις Σχολές, είναι και αυτοί που μένουν για δουλειά...Και τότε είχα μεγάλο πρόβλημα αλλά μέτρησε σε μένα η προϋπηρεσία. Δηλαδή ότι είχα ενάμισι χρόνο στα Γ..... και μετά πέντε μήνες εδώ στο Μ..... ήταν θετικό για την συγκεκριμένη θέση γιατί αυτό το Κ..... είναι στο κέντρο και διευκόλυνε και τον δήμαρχο τότε διότι είχα πει ότι γνωρίζω

πολύ καλά όλη την διαδικασία, το πώς θα στηθεί το Κέντρο, τι ακριβώς ζητάνε, το διοικητικό συμβούλιο άλλο που δεν ήθελε να μην ασχοληθεί. Το μόνο που κάνανε ήταν να εγκρίνουνε τις ενέργειές μου, συνεργάστηκα τότε με την σχολή, είχα πάρει πέντε άτομα, πέντε κοινωνικούς λειτουργούς τελειόφοιτους και με βοήθησαν στην έρευνα και τελειώσαμε πάρα πολύ γρήγορα και αμέσως μετά όταν ξεκινήσαμε, βάλανε κατευθείαν σπουδαστές εδώ για εργαστήρια. Δηλαδή ήταν κι αυτό: να μπορείς να έχεις και καλές σχέσεις αλλά όχι μόνο αυτό αλλά και να συνεργάζεσαι με το Εκπαιδευτικό Ίδρυμα διότι σε βοηθάει να δουλεύεις καλύτερα, να ενημερώνεσαι και παράλληλα να μην ρίχνεις το επίπεδο της δουλειάς σου.

E: Στο T.... πώς μπήκατε δηλαδή;

A: Στο T... ήμουν εγώ αφού από κει πήρα το πτυχίο, μετά όταν δούλευα στο M..... για πέντε μήνες είχαν σχεδόν συμπληρώσει δυο χρόνια και μου'φεραν σπουδαστές για πρακτική. Δηλαδή με ήξεραν απ'τη σχολή, ήμουν πολύ καλή και μου είπαν να τους αναλάβω. Μετά εδώ ήρθαν πάλι σπουδαστές να κάνουν πρακτική στο K....Πρακτική και εργαστήρια με άλλους επόπτες. Μετά μου πρότειναν να αναλάβω και εργαστήρια. Εντάξει τότε δεν ήταν και πολλά τα προσόντα. Έπρεπε να έχεις μια προϋπηρεσία, να έχεις το πτυχίο Αγγλικών, το LOWER, που το είχα ήδη εγώ αυτό και καλή συνεργασία με το T... και μετά με έπαιρναν κάθε χρόνο.

E: Η σχέση σας δηλαδή με συναδέλφους του K...και του T.. θεωρείτε ότι είναι ικανοποιητική;

A: Ναι, γιατί το T... γνωρίζει ότι είναι ανοιχτό το Κέντρο εδώ δηλαδή ότι κι αν θέλουμε το Κέντρο είναι ανοιχτό για εκπαίδευση των σπουδαστών είτε είναι εργαστήρια, είτε είναι πρακτική έχουμε σπουδαστές και με το πρόγραμμα ERASMUS. Υπήρχε περίοδος που είχαμε και τρεις σπουδαστές πρακτικής γιατί αν δυσκολευόντουσαν σε άλλα πλαίσια, αν υπήρχε άρνηση, γιατί υπήρχε κι αυτό ότι δεν δεχόντουσαν σε όλα τα πλαίσια και τους παίρναμε εδώ εμείς. Δηλαδή, υπάρχει καλή συνεργασία.

Αν κάποιος που θέλει να δουλέψει, μπορεί να δουλέψει πάρα πολύ, κάποιος που θέλει να κάθεται πάλι μπορεί να κάθεται σ'ένα τέτοιο χώρο διότι μπορείς να κάνεις κάποια πράγματα για να φαίνεσαι και τίποτα άλλο. Αν θέλεις

να δουλέψεις έχεις ένα ευρύ πεδίο δράσεων και μπορείς να ασχοληθείς με κοινωνική εργασία με άτομα και οικογένεια, ομάδες, κοινότητα-ιδιαίτερα κοινότητα-είναι πολύ ενδιαφέρον. Άλλα είναι τα αρνητικά που θα σας τα πω στην πορεία.

Ε: Με βάση την εμπειρία σας, κι όλα αυτά που έχετε δει μέχρι τώρα, τι θα θέλατε να ήταν διαφορετικό στην εκπαίδευση;

Α: Αυτό που ήθελα, που δεν το είχαμε εμείς τότε, ήταν αυτή η δυνατότητα για μεταπτυχιακό, δηλαδή να κάνεις κάτι καλύτερο, να προχωρήσεις. Εμείς τελειώναμε την σχολή παραπλήσια. Υπήρχε λοιπόν η κοινωνιολογία, είτε η ψυχολογία, αλλά δεν ήταν αυτό το ζητούμενο. Η μόνη δυνατότητα ήταν το παιδαγωγικό της ΣΕΛΕΤΕ που μπορούσες μετά να πας στη δευτεροβάθμια αλλά και από κει ενώ ακόμα μόνο φέτος δεν είχαν θέσεις κοινωνικού λειτουργού, ενώ παίρνανε κοινωνικούς λειτουργούς στη ΣΕΛΕΤΕ να εκπαιδεύουνε, δεν είχανε θέσεις. Δηλαδή είχα κάνει εγώ τη ΣΕΛΕΤΕ το 1999 και μετά προκηρύχθηκαν οι θέσεις μέσω του ΑΣΕΠ και μπήκαν σε όλες τις ειδικότητες εκτός απ'τις δικές μας, τις οποίες τις παίρνουν συνήθως οι κοινωνιολόγοι, δηλαδή τα μαθήματα τα δικά μας, με αποτέλεσμα εγώ να έχω μπλοκαριστεί τότε, δηλαδή έκανα την ΣΕΛΕΤΕ και πάλι τίποτα. Ουσιαστικά είναι μια πολύ καλή εμπειρία και ό,τι κι αν κάνεις βοηθάει κι εσένα ας πούμε, ό,τι παραπάνω κάνεις...

Σίγουρα η σχολή μας δεν είχε το επίπεδο που έχει τώρα. Ενώ τώρα είναι σε πολύ καλύτερη φάση. Υπάρχουν δυσκολίες στα οικονομικά και τέτοια αλλά τότε ήταν για μένα πολύ εύκολο να τελειώσω. Μου φάνηκε πολύ εύκολο, ενώ τώρα βλέπω ότι είναι άλλο το επίπεδο, βλέπω και από τους σπουδαστές που έχω στην εποπτεία ότι υπάρχει δυσκολία. Αλλά είναι και το επίπεδο των παιδιών. Η σχολή σαν σχολή έχει μαθήματα, δικλείδες, εργαστήρια, αλυσίδες, πολλές εργασίες. Όχι σε μας δεν ήταν έτσι...

Εξειδίκευση δεν υπήρχε τότε, ούτε τώρα υπάρχει. Από τη μια λένε να υπάρχει μια εξειδίκευση, και μετά είναι και το άλλο ότι βγαίνεις στην παραγωγή και μπορεί μα μην υπάρχουν θέσεις εργασίας στην εξειδίκευση που έχεις κάνει ήδη. Είναι λίγο δύσκολο, είναι δίκτοπο μαχαίρι. Μπορείς να εξειδικευτείς για παράδειγμα στην τρίτη ηλικία και μετά να μην υπάρχουν θέσεις. Τι θα κάνεις μετά. Ήταν και είναι πολύ δύσκολο αυτό σε όλους τους

τομείς. Αλλά αν η κάθε εργασία αναλάμβανε να επιμορφώνει τους εργαζομένους, τα στελέχη της, δηλαδή είσαι ας πούμε σε ΚΑΠΗ, είσαι στο νοσοκομείο; Πληροφορίες περισσότερες για παράδειγμα στο νοσοκομείο για την υγεία, για τους ασθενείς, στα ΚΑΠΗ για την τρίτη ηλικία... Αυτό τώρα το κάνουμε μόνοι μας. Αυτό είναι προσωπικό του καθένα αλλά αν το έκανε η υπηρεσία συστηματικά θα ήταν πολύ πιο καλύτερα. Γιατί ας πούμε να πηγαίνει κάποιος να πληρώνει έξω για να μαθαίνει κομπιούτερ απ'τη στιγμή που τα χρειάζεται η υπηρεσία; Η υπηρεσία δεν υποχρεούται να σε επιμορφώσει; Επειδή δουλεύω εικοσιένα χρόνια, το βλέπω ότι είναι ευθύνη της υπηρεσίας. Βέβαια μπορεί να μην ενδιαφέρονται κάποιοι. Δεν έχει όμως σημασία. Το σωστό είναι να ενδιαφέρονται και να θέλουν να προχωρήσουν και να μην επαναπαύονται γιατί να μην υπάρχει αυτή η δυνατότητα; Και σίγουρα ανεβαίνει και το επίπεδο!

Ε: Στο επάγγελμα- σαν κοινωνικός λειτουργός- είδατε κάποια εξέλιξη αυτά τα εικοσιένα χρόνια, για παράδειγμα νομικά, δικαιώματα, μισθοί, τα δικαιώματα του κοινωνικού λειτουργού κλπ;

Α: Στο Κ... είναι στάσιμα...Αυτό είναι το αρνητικό. Το Κ... από την αρχή που είχε γίνει ο θεσμός σε κάθε Κ... υπάρχει ένας κοινωνικός λειτουργός, ένας φυσιοθεραπευτής, εργοθεραπευτής, γυμναστής, γιατρός κ.λ.π., υπεύθυνος θα είναι ο κοινωνικός λειτουργός και τίποτα άλλο. Όλοι όμως είμαστε των ΤΕΙ οπότε ούτε μισθολογικά ο κοινωνικός λειτουργός παίρνει παραπάνω από τις άλλες ειδικότητες παρόλο που έχει φορτωθεί και το διοικητικό μέρος, το ότι είναι ένας υπεύθυνος δεν είναι μια λέξη να είναι υπεύθυνος, για παράδειγμα για δεκαεφτά και δεκαοχτώ άτομα. Εκτός του ότι δεν μπορώ να κάνω κοινωνική εργασία με άτομα οικογένεια αλλά όταν φορτώνεσαι όλο αυτό το διοικητικό πρέπει να πληρώνεσαι και πολύ περισσότερο! Δηλαδή όλοι αυτοί παίρνουν παραπάνω το ανθυγιεινό γιατί δουλεύουν με τρίτη ηλικία και εμείς δεν παίρνουμε τίποτα γιατί δεν είμαστε ούτε στο διοικητικό ούτε στην υγειονομική υπηρεσία! Κάπου εκεί χανόμαστε...Αυτό είναι το πρόβλημα...Αλλά ευελπιστούμε τώρα με τον κοινωνικό οργανισμό που γίνεται στο Δήμο Ηρακλείου όπου θα υπάρχει μια αλλαγή στις θέσεις, να υπάρχει μια δυνατότητα στον κάθε επαγγελματία, είτε είναι κοινωνικός λειτουργός είτε είναι νοσηλεύτης να έχει μια εξέλιξη, δηλαδή ή Π.Ε. ή αν διαθέτεις μεταπτυχιακό να

πας σε μια θέση καλύτερη μέσα στο Δήμο και αυτό είναι θετικό και ελπιδοφόρο.

Τότε ανοίγανε συγκεκριμένες θέσεις κατά καιρούς. Υπήρχε ένα διάστημα ανεργίας γύρω στο 1995-1999, αυτή την περίοδο. Αλλά αυτά τα τελευταία χρόνια πάλι ανοίγουν θέσεις, στηριζόμαστε πολύ στα προγράμματα κατά της ανεργίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, για παράδειγμα Βοήθεια στο σπίτι, ομάδες κοινωνικής μέριμνας, υποστηρικτικές μονάδες κοινωνικής υπηρεσίας που είναι στους Δήμους, τα ΚΗΘΙ, ανοίγουν πάλι κάποιες θέσεις με βάση τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό είναι ενθαρρυντικό, αλλά είναι και το άλλο ότι βγαίνουν όλο και πιο πολλοί κάθε φορά. Δηλαδή ο αριθμός των σπουδαστών είναι πολύ περισσότερος απ'ότι ήταν τότε γι'αυτό όποιος τελειώνει και θέλει να βρει δουλειά δεν υπάρχει περίπτωση να μη βρει κατ'εμέ. Θα βρει! Υπάρχουν βέβαια κάποια προσόντα που πρέπει να έχεις, από κει και πέρα όμως πρέπει να κοιτάς τις θέσεις, να ενημερώνεσαι, γιατί είμαστε και στην κοινωνία της πληροφόρησης οπότε πρέπει καθημερινά να μπαίνεις στο διαδίκτυο να ενημερώνεσαι για τις θέσεις πρέπει να είσαι σε εγρήγορση και καλό είναι τελειώνοντας την πρακτική άσκηση να μένεις εθελοντικά σε κάποια υπηρεσία. Το να πας εθελοντής σε μια υπηρεσία κοινωνική-αρκεί να τους γνωρίζεις κιόλας-δεν νομίζω να σου πούνε όχι. Το να δουλέψει κάποιος εθελοντικά νομίζω ότι βοηθάει το σπουδαστή στις μέρες μας τουλάχιστον αυτό, γιατί μπορεί και ενημερώνεται καθημερινά και έχει και επαφές, γνωριμίες, το Ηράκλειο είναι μια μικρή πόλη, αν γνωρίζεις τις υπηρεσίες μπορείς να βρεις που έχει κενές θέσεις, ποιοι θέλουνε. Δηλαδή είσαι μες στα πράγματα.

E: Η πληροφόρηση που υπάρχει γύρω απ'το επάγγελμα πιστεύετε ότι είναι καλύτερη τώρα; Συγκριτικά με το παρελθόν...

A: Ναι είναι καλύτερη τώρα γιατί υπάρχει το διαδίκτυο οπότε μπαίνουμε και ενημερωνόμαστε, υπάρχει πολύ βιβλιογραφία και ελληνική και ξένη, μπορείς να συνεργαστείς με νομούς, φορείς, συναδέλφους...

Ε: Πιστεύετε δηλαδή ότι είναι καλύτερη η θέση του επαγγελματία κοινωνικού λειτουργού σήμερα απ'ότι παλιότερα; Σταδιακά αναπτύχθηκε; Υπάρχει τώρα αναγνώριση, κύρος...

Α: Πάρα πολύ! Έχει αναγνωρισθεί. Εξ'ού και ο σύλλογός μας διεκδίκησε και έχει ανοίξει ένα τμήμα στη Θράκη, πανεπιστημιακού επιπέδου και αυτό είναι λίγο αρνητικό για τα άλλα τα παιδιά εδώ πέρα που τελειώνουν το ΤΕΙ αλλά αυτό είναι θέμα συλλόγου περισσότερο αλλά τουλάχιστον έχει γίνει ένα βήμα εκεί, τώρα που μας δίνεται αυτή η δυνατότητα να μπορεί να κάνει ένα μεταπτυχιακό. Σε αντίθεση με το παρελθόν που μόνο αν ήθελε κάποιος να κάνει κάτι καλύτερο και είχε και την οικονομική δυνατότητα έφευγε στο εξωτερικό, ενώ τώρα αν ψάξεις λίγο και προσπαθήσεις υπάρχει δυνατότητα κι εδώ στο Ηράκλειο και στο πανεπιστήμιο. Υπάρχει και το ανοιχτό πανεπιστήμιο, και τώρα τελευταία, η σχολή μας συνεργάζεται με το πανεπιστήμιο στην Αθήνα.

Ε: Αντιμετωπίσατε κάποια προβλήματα κατά την διάρκεια της εργασίας σας και πώς έχουν εξελιχθεί αυτά μέχρι σήμερα; Προβλήματα με φορείς, με συναδέλφους, γενικά στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας;

Α: Στην αρχή, στο πρώτο πλαίσιο-με τους χρήστες περισσότερο, δηλαδή τους ηλικιωμένους οι οποίοι το έβλεπαν πιο πολύ σαν καφεενείο. Μετά όταν ήρθα εδώ ήταν πιο καλό το επίπεδο των ηλικιωμένων και το διοικητικό συμβούλιο-έχει σημασία αυτό-οι συνεργάτες, πιστεύω ότι όλα μπαίνουν στο τραπέζι βάση της καλής θέλησης και συνεργασίας, δηλαδή αν έχεις εσύ καλή διάθεση και θέλεις να συνεργαστείς βρίσκεις τρόπους να επικοινωνήσεις και με το προσωπικό και με το διοικητικό συμβούλιο. Βέβαια είναι και ο καθένας τι προτεραιότητες βάζει. Εμένα για παράδειγμα αυτό που με ενδιέφερε περισσότερο είναι να λύνω τα προβλήματα εδώ μέσα. Δηλαδή και με το προσωπικό και με τους συναδέλφους μου, ότι είχαμε να το λύνουμε στο τραπέζι και να μείνουν εδώ μέσα. Δηλαδή να μην βγαίνουν με την έννοια έχουμε ένα πρόβλημα εμείς εδώ μέσα σαν συνεργάτες και πρέπει να φέρουμε το διοικητικό συμβούλιο για να μας διευκολύνει. Όπως έγιναν πολλά ευτράπελα σε κάποια Κ.... όπου αντί να τους βοηθήσουν, τους έφεραν σε πολύ χειρότερη κατάσταση. Αυτό είναι μια από τις Αρχές μου, τα «εν οίκω μη εν Δήμω». Και ακόμα και με τους ηλικιωμένους. Φυσιολογικό είναι τον πρώτο

χρόνο να δυσκολεύεσαι αλλά αν τραβήξει αυτό λίγο παραπέρα σημαίνει ότι κάτι φταίει. Οπότε έχοντας αυτές τις αρνητικές εμπειρίες στο χώρο του Κ... τότε που δούλευα προσπάθησα να μην επαναλάβω τα ίδια λάθη, ήθελα να προσπαθήσω να είναι πολύ καλύτερη και αποδοτική η συνεργασία και το «εν οίκω μη εν δήμω» να τηρηθεί. Καλές σχέσεις και συνεργασία γιατί δεν γίνεται να τα κάνεις όλα μόνος σου.

Υπάρχει συνεργασία, αλλά και σε φιλικό επίπεδο είμαστε πολύ καλά κι αυτό γιατί πρέπει πρώτος εσύ να δίνεις το παράδειγμα. Θέλεις συνέπεια; Πρέπει πρώτος εσύ να δείξεις τη συνέπεια. Θέλεις συνεργασία όχι μόνο να είσαι εις βάρος του άλλου; Πρέπει να το κάνεις εσύ πρώτα αυτό για να υπάρχει. Πρέπει να σέβεσαι και να ξέρεις τι δουλειά κάνεις εσύ. Δηλαδή εμείς περάσαμε από πολλά στάδια και αυτό γιατί υπήρχε αυτή η διάθεση αλλά και συγκρουστήκαμε και διαφωνήσαμε αλλά είμαστε ενωμένοι.

E: Αντιμετωπίσατε προβλήματα σε θέματα δομής, στην κοινωνική πολιτική που ασκείται και γενικότερα μέσα από την εμπειρία σας στα χρόνια άσκησης του επαγγέλματος;

A: Όχι δεν υπάρχουν γιατί συνεργαζόμαστε. Οτιδήποτε κι αν είναι ξέρουν ότι η πόρτα εδώ είναι ανοιχτή, θα μιλήσουμε, θα συνεργαστούμε. Ακόμα και τώρα που ήμασταν πέντε άτομα και τώρα είμαστε δεκαεφτά άτομα, ο κάθε εργαζόμενος έχει και τα δικαιώματά του και τις υποχρεώσεις του, όμως ενημερωνόμαστε και τα λύνουμε εδώ στο τραπέζι όλα. Με ανοιχτά χαρτιά!

E: Παρατηρείται διαφοροποιήσεις όσον αφορά το προνοιακό σύστημα συγκριτικά με το παρελθόν;

A: Με το Κ... δεν έχει αλλάξει τίποτα. Η μόνη αλλαγή που έγινε ήταν με το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι», δηλαδή ενώ πρώτα εξυπηρετούσαμε αυτούς που μπορούσαν κι ερχόντουσαν, από το 2000 και μετά, με τα προγράμματα «Βοήθεια στο Σπίτι» και «Κοινωνική Μέριμνα», εξυπηρετούμε και αυτούς που δεν μπορούν να κινηθούν μ'ένα πρόγραμμα με στελέχη έξι άτομα και τους βοηθάμε κατ'οίκον. Αυτή η αλλαγή έχει γίνει, δεν έχει αλλάξει κάτι άλλο. Εμείς συνεχίζουμε να εξυπηρετούμε τους ηλικιωμένους, έχουμε πάρει επιπλέον προσωπικό και οι παροχές είναι αυξημένες. Τώρα σίγουρα με το επιπλέον προσωπικό είναι σε ποσότητα και ποιότητα ακόμα καλύτερες.

Αλλά μετράει πολύ και η επιχορήγηση, δηλαδή αν είμαστε καλά οικονομικά, αν παίρνουμε την οικονομική επιχορήγηση κάθε χρόνο, πάμε καλά.

Ε: Υπήρχαν ικανοποιήσεις ή απογοητεύσεις που πήρατε εσείς προσωπικά στη διάρκεια της εργασίας σας;

Α: Ικανοποίηση είχα κατά βάση ηθική επειδή προσφέρεις! Δηλαδή φεύγω, γεμάτη γιατί δουλεύω με ανθρώπους οι οποίοι είναι στο τελευταίο στάδιο της ζωής τους, έχουμε κάνει πάρα πολλά, και περιμένουν κάτι από μας, απ'τους νέους, απ'τα παιδιά τους, από μας σαν υπηρεσία. Εμείς λοιπόν τους αντιμετωπίζουμε και τους συμπεριφερόμαστε ισότιμα, με σεβασμό και με προτεραιότητα τις ανάγκες τους, ανάλογα με το τι ανάγκες έχουν, γιατί το Κ... το βλέπω σαν παροχή. Όπως παίρνουν την σύνταξη, πρέπει να είναι γραμμένοι και στο Κ... γιατί το Κ... έχει πολλές παροχές. Απογοητεύσεις δεν μπορώ να σκεφτώ γιατί προσπαθώ να σκέφτομαι θετικά, να βλέπω την θετική πλευρά. Θα ήθελα όμως μια εξέλιξη στο επάγγελμα κι αυτό γιατί κάπου μετά ανακυκλωνόμαστε, δηλαδή καλό είναι να δουλεύει ένας επαγγελματίας πολλά χρόνια σ'ένα χώρο αλλά εντάξει μετά αρχίζει η ανακύκλωση όταν δεν έχεις να κάνεις κάτι άλλο. Αυτό το έβλεπα γι'αυτό προσπάθησα και δουλεύω και στο Τ.... έστω και με μερική απασχόληση, δηλαδή ωρομίσθια, διότι αυτό μου έδινε άλλη ώθηση ,άλλη δυνατότητα. Παρακολουθώ την εκπαίδευση, ενημερώνομαι, συμμετέχω δε σεμινάρια, κατά καιρούς κάνω βιωματικά σεμινάρια και για τους επόπτες, με ενδιαφέρει δηλαδή να κάνω πάντα κάτι παραπάνω, να μην επαναπαύομαι και εκπαίδευση είναι αυτό. Από κει και πέρα όχι ότι μειώθηκε η αγάπη μου για το επάγγελμα...Εγώ για παράδειγμα έρχομαι στη δουλειά με πολύ καλή διάθεση και φεύγω με καλή διάθεση. Αυτό είναι το σημαντικότερο γιατί αν δεν σ'αρέσει η δουλειά σου δεν αποδίδεις. Γι'αυτό αυτά τα πράγματα συνδυάζονται: Να σ'αρέσει η δουλειά σου, να'χεις καλό κλίμα μέσα στη δουλειά ώστε μετά να είσαι εντάξει και στα άλλα που έχεις, σπίτι, παιδιά, οικογένεια.

Ε: Ωστόσο έχετε συνδυάσει την τρίτη ηλικία και το T... που είναι τα νέα παιδιά...

A: Ναι, έχω ρίξει τις ελπίδες μου στους σπουδαστές! Τους αντιμετωπίζω σαν ένα τρίτο μάτι που θα πει τη γνώμη του. Διότι όταν εμείς βλέπουμε συνεχώς το ίδιο και το ίδιο τοπίο όταν δουλεύεις για παράδειγμα τόσα χρόνια στο ίδιο πλαίσιο, το νέο άτομο που θα'ρθει μπορεί να σου πει αν του δώσεις τη δυνατότητα, εναλλακτικές λύσεις. Τον εκπαιδεύεις μεν αλλά του δίνεις τη δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του, να κάνει και τις προτάσεις του. Αυτό είναι μέσα στους στόχους μας.

Ε: Τι θα θέλατε μα επισημάνετε περισσότερο για την εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας μέσα από την εμπειρία σας ως κοινωνικός λειτουργός;

A: Αυτό που πιστεύω ότι θα βοηθήσει περισσότερο το επάγγελμα είναι σίγουρα οι σχολές να στηριχθούν σε καλό επίπεδο, αλλά από κει και πέρα και μετά όταν «βγαίνουνε» να'χουν τη δυνατότητα για κάτι καλύτερο και στις σπουδές αλλά και σαν επαγγελματίες μετά αυτό που λείπει από την κοινωνική εργασία είναι η εποπτεία. Δεν υπάρχει εποπτεία στους χώρους. Αυτό είναι πολύ αρνητικό και για τον επαγγελματία και για τους εξυπηρετούμενους. Αν είχα μια εποπτεία για παράδειγμα από συναδέλφους οι οποίοι ήταν πολύ καλύτεροι από εμένα σε σχέση με προσόντα θα με βοηθούσε αυτό, όπως θα βοηθούσε και το υπόλοιπο προσωπικό στο να αποφορτιζόμαστε από τα προβλήματα της υπηρεσίας, απ'τις δυσκολίες που υπάρχουν σε περιπτώσεις ηλικιωμένων, τι θα μπορούσαμε να κάνουμε καλύτερα, πως θα μπορούσαμε να βοηθήσουμε κάποιον περισσότερο και η λεγόμενη καθοδήγηση γιατί δεν είναι αρνητικό να λέμε ότι θέλουμε και κάτι παραπάνω. Δεν τα ξέρουμε όλα. Όσα χρόνια κι αν δουλεύουμε είναι πολύ σημαντική η εμπειρία και να έχεις γνώση. Αλλά η εποπτεία σε επαγγελματικό πλέον επίπεδο είναι πολύ σημαντική γιατί το βλέπουμε κι απ'τη σχολή: Η εποπτεία βοηθάει, ελέγχει, καθοδηγεί, βρίσκεσαι σε συνεχή αυτοέλεγχο, αυτογνωσία, δηλαδή όλα αυτά θα ήταν καλό να υπήρχαν και στην υπηρεσία, αλλά δεν υπάρχουν όμως. Αυτό είναι ένα πολύ μεγάλο αρνητικό. Σε κάποια νοσοκομεία για παράδειγμα μπορεί να γίνεται αλλά ίσως να μην γίνεται με τον σωστό τρόπο.

E: Το να είστε κοινωνικός λειτουργός σας επηρέασε στην προσωπική σας ζωή;

A: Ναι πάρα πολύ διότι η διαρκής προσπάθεια για βελτίωση, για παράδειγμα δεν αλλάζει ο χαρακτήρας λένε αλλά εμείς λέμε ότι αλλάζει η στάση της συμπεριφοράς μας. Όλα αυτά μ'έχουν βοηθήσει. Το αρνητικό ήταν στην αρχή που πήγαινα σπíti και σκεφτόμουν τι έχω να κάνω, για τους ηλικιωμένους, τα προβλήματα, αλλά το ξεπέρασα πολύ γρήγορα γιατί χάνεσαι αν δεν τα αφήνεις πίσω και δεν βάλεις όρια. Πιστεύω ότι επηρεάζεσαι από το επάγγελμα που κάνεις. Σε όλους τους τομείς συμβαίνει αυτό. Εμείς τα βλέπουμε και πιο ανθρωπιστικά, προβληματιζόμαστε για τα πάντα, τα αναλύουμε όλα.

E: Θέλατε να μας επισημάνετε κάτι από την εμπειρία σας στο επάγγελμα αυτά τα εικοσιένα χρόνια; Για την κοινωνική πολιτική για παράδειγμα το πώς βλέπετε εσείς τα πράγματα...

A: Τα βλέπω θετικά τα πράγματα, αλλά δεν σημαίνει ότι είναι όλα μέλι γάλα. Ακόμα και στον δικό μας το Δήμο, τι κοινωνική πολιτική κάνει αυτός ο Δήμος; Είναι ένα χρόνιο αίτημά μας που το αφήνουν πάντα στην άκρη. Λέγανε για παράδειγμα ότι έχουμε τα ΚΑΠΗ , κι αφού έχουμε τα ΚΑΠΗ κι έχουμε τους κοινωνικούς λειτουργούς είμαστε καλυμμένοι. Αλλά εμείς δουλεύουμε μόνο με ηλικιωμένους. Έχουμε μόνο αυτή την ηλικιακή ομάδα. Τώρα σας λέω ευελπιστώ μ'αυτόν τον κοινωνικό οργανισμό που θέλουν να κάνουν-που υπάρχουν βέβαια πολλές δυσκολίες-απευθύνεται και σε άλλες ευπαθείς ομάδες, και πάει να γίνει κάτι. Αλλά και πάλι αυτό είναι αρνητικό. Πρέπει να υπάρχει μια κεντρική υπηρεσία στον Δήμο, στελεχωμένη με όλες τις ειδικότητες και όχι μόνο κοινωνικούς λειτουργούς που να μπορεί να ασκήσει κοινωνική πολιτική γιατί μέχρι τώρα η κοινωνική πολιτική - τουλάχιστον στο Δήμο Ηρακλείου - ήταν να δίνουν κουπόνια στους φτωχούς την περίοδο των γιορτών. Τίποτα άλλο. Μα δεν είναι όμως αυτή κοινωνική πολιτική. Θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν άτομα που δουλεύουν πολλά χρόνια σε κάποιες επιτροπές, σε κάποιες ομάδες που υπάρχουν για παράδειγμα άστεγοι, αλλοδαποί και λοιπά, ακόμα και στο θέμα που υπάρχει τώρα με τους αλλοδαπούς, τα τελευταία χρόνια που μπαίνουν υπάρχει υπηρεσία αλλοδαπών και δεν έχουν ούτε κοινωνιολόγο, ούτε κοινωνικό λειτουργό, ούτε

ψυχολόγο. Μόνο εισπράξεις κάνουν. Αυτό είναι αρνητικό όμως! Πώς θα κάνεις κοινωνική πολιτική αν δεν έχεις και τα κατάλληλα στελέχη; Έχουμε ένα Σύλλογο ο οποίος παρεμβαίνει αλλά δεν έχει τη δύναμη που θα έπρεπε να έχει για να μπορεί να κάνει πιο δυνατές παρεμβάσεις.

Μας είχαν πει από την Αθήνα ότι αυτοί θα διεκδικούσαν για να γίνει Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, όπως είναι οι δικηγορικοί σύλλογοι αλλά δεν έχει γίνει αυτό γιατί αν κατάφερναν κάτι τέτοιο θα ήταν μέσα στα πράγματα, θα μπορούσαν να κάνουν άμεσα παρεμβάσεις και να διεκδικήσουν θέσεις στους Δήμους, αν και δεν έχουν οι Δήμοι κοινωνικές υπηρεσίες. Κι αυτό είναι αρνητικό γιατί από κει ξεκινάνε όλα! Επίσης θα μπορούσε να υπάρχει μια συνεργασία των φορέων ενώ τώρα είναι πολύ τεμαχισμένοι. Για παράδειγμα η Πρόνοια με άλλη ομάδα, τα ΚΑΠΗ με άλλη και λοιπά. Στην Αθήνα σε κάποιους Δήμους που υπάρχουν κοινωνικές υπηρεσίες είναι τελείως διαφορετικά και περιμένουμε να τις εγκρίνουν!

Ε: Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλετε να προσθέσετε;

Α: Μόνο ικανοποίηση νιώθω! Πρέπει να σκεφτόμαστε θετικά! Αυτό σαν συμβουλή! Και πολύ «ψάξιμο!»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 6^η

Ε: Μιλήστε μας για τους λόγους που σας οδήγησαν να σπουδάσετε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού

Α: Δεν υπάρχουν λόγοι απλώς έδωσα εξετάσεις και πέρασα σ'αυτή την σχολή. Δεν ήταν κάτι που το είχα επιλέξει εκ των προτέρων - όπως είναι τώρα το σύστημα - Δεν ξέραμε...Δίναμε εξετάσεις, κάναμε το μηχανογραφικό, χωρίς να ξέρουμε από πριν πόση βαθμολογία είχαμε «πιάσει». Απλά το επέλεξα επειδή ήταν η σχολή που ήταν εδώ στο Ηράκλειο και δεν ήθελα να φύγω κάπου αλλού.

Ε: Τι γνωρίζατε για το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού πριν το σπουδάσετε;

Α: Μου άρεσε η σχολή, είχα ακούσει γι'αυτή τη σχολή, γι'αυτό το επάγγελμα από περιοδικά, από έντυπα, από ιατρικά περιοδικά που είχα διαβάσει τότε,

πάνε και είκοσι χρόνια βέβαια! Τέλος πάντων είχα ακούσει τι ήταν αυτή η σχολή. Ουσιαστικά γνώριζα, από τα περιοδικά και τον περίγυρο. Ήταν ένα επάγγελμα που τότε ξεκινούσε ουσιαστικά! Μιλάμε το 1980.

E: Και το κοντινό σας περιβάλλον πώς αντέδρασε σε αυτή σας την επιλογή ;

A: Ήταν επιλογή μου οπότε με στήριξαν! Δεν είχαν κάποιο πρόβλημα ιδιαίτερο.

E: Όταν τελειώσατε τη σχολή ήταν εύκολο για σας να βρείτε εργασία;

A: Συνέχισα σπουδές στην Πάντειο, στο τμήμα πολιτικών επιστημών. Ήταν κάτι που το έκαναν απ'το ΤΕΙ τότε, ήταν ας πούμε το μεταπτυχιακό της σχολής μας. Μπορούσαμε να πάμε κοινωνιολογία πολιτικών επιστημών κάτι που μου το πρότεινε εμένα η διευθύντρια της σχολής τότε. Επειδή τελείωσα με πολύ καλή βαθμολογία μου πρότεινε να συνεχίσω εκεί. Η κοινωνιολογία ήταν το μόνο που μπορούσαμε να κάνουμε παραπέρα. Ήταν μαζί πολιτικές επιστήμες και κοινωνιολογία το τμήμα που τελείωσα. Ήταν μόνο στην Πάντειο. Το 1981. Μπήκα δεύτερο έτος έδωσα κατατακτήριες και μπήκα στο δεύτερο έτος. Μετά φοίτησα τρία χρόνια και τελείωσα.

E: Μετά την αποφοίτηση σας ήταν εύκολη η επαγγελματική σας αποκατάσταση;

A: Κατευθείαν! Στο Κ.....του Δ.... για δυο χρόνια! Ήμουν απ'τις λίγες που είχαν τελειώσει τότε και την Πάντειο, από τους λίγους συναδέλφους τότε! Είχα ένα δεύτερο πτυχίο, και κατευθείαν μετά διορίστηκα-με σύμβαση βέβαια τότε- και μετά άλλαξα πορεία γιατί μου άρεσε το Ν..... σαν πλαίσιο, από τότε που έκανα τα εργαστήριά μου στο Β..... και επέλεξα Ν.....

E: Μιλήστε μας για την εμπειρία, μέσα από τα χρόνια που είσατε στο επάγγελμα, πως ήταν οι σχέσεις με συναδέλφους;

A: Εντάξει, υπήρχαν και οι πάρα πολύ καλές συνεργασίες, υπήρχαν και οι μέτριες και οι άσχημες. Εξαρτάται από τον κάθε συνάδελφο που θα συνεργαστείς πως θα είναι η συνεργασία.

E: Θεωρείτε ότι ο κοινωνικός λειτουργός είναι δύσκολο να εργαστεί με άλλες ειδικότητες ή με διεπιστημονική ομάδα για παράδειγμα;

A: Όχι καθόλου δύσκολο. Εγώ δεν έχω δυσκολευτεί σε συνεργασίες, ούτε με συναδέλφους μέσα στο Ν..... ούτε με άλλες ειδικότητες. Δεν είχα μια άσχημη εμπειρία. Πολύ καλά! Μέχρι τώρα δεν είχα κανένα πρόβλημα ποτέ.

E: Όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών από το κράτος, ήσασταν ευχαριστημένη;

A: Είχα προβλήματα στο ότι δεν υπήρχαν κάποια προγράμματα, παλιότερα ήταν ακόμα πιο χαλαρά τα πράγματα. Τώρα κάποια προγράμματα κινούνται καλύτερα, είναι το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι», υπάρχει η κοινωνική υπηρεσία στους Δήμους. Είναι κάτι περισσότερο απ'ότι παλιότερα. Υπάρχει η κοινωνική πολιτική απ'το κράτος, εκεί είναι το πρόβλημα.

E: Πώς θα κρίνατε εσείς την κοινωνική πολιτική που εφαρμόζεται;

A: Δεν είμαι κυβέρνηση, αλλά κρίνοντας από τις παροχές που δίνονται μπορώ να πω ότι δεν έχουν εργαλεία οι κοινωνικοί λειτουργοί, στην επαρχία τουλάχιστον, γιατί όταν διορίστηκα εδώ στο Ν..... είχα ήδη κάνει μια εκπαίδευση στην Αθήνα, όπου ήταν εντελώς διαφορετικά τα πράγματα στην Αθήνα, στο κέντρο, σε σχέση με την επαρχία. Με τα προγράμματα που υπάρχουν εκεί, οι φορείς που μπορείς να απευθυνθείς, η Οργάνωση μεταξύ τους. Εδώ λίγα πράγματα είχαμε στα χέρια μας.

E: Έχετε εντοπίσει κάποια εξέλιξη σε σχέση με το παρελθόν ;

A: Υπάρχει εξέλιξη. Και η αναγνώριση σαν επάγγελμα γενικότερα του κοινωνικού λειτουργού, ευρύτερα γνωστός ο όρος του κοινωνικού λειτουργού μέσα σε μια κοινωνία.

E: Όσον αφορά στην άποψη του κύρους του επαγγέλματος;

A: Το κύρος σε κάθε επάγγελμα κατά την άποψή μου το κάνει ο κάθε επαγγελματίας. Δηλαδή αν έχει κύρος το επάγγελμα που κάνω εγώ ή ο καθένας εξαρτάται από μένα! Πέρα από τις γνώσεις- που αν δεν έχεις και

γνώσεις δεν μπορείς να σταθείς-γιατί ο άλλος το καταλαβαίνει, από κει και πέρα από σένα εξαρτάται αν δίνεις κύρος σ'αυτό που κάνεις.

E: Τι θα θέλατε να είναι διαφορετικό όλα αυτά τα χρόνια, μέσα από την εμπειρία σας πάντα, στο εργασιακό χώρο, την εκπαίδευση, την επιμόρφωση, στο προνοιακό σύστημα...

A: Επιμόρφωση έχουμε, δηλαδή δεν έχουμε κάποιο πρόβλημα...Όποτε έχω ζητήσει εκπαιδευτική άδεια να πάω οπουδήποτε, άδεια μας δίνουνε. Δεν μας δίνουν-και ειδικά τώρα τελευταία-χρήματα για εισιτήρια, διαμονή και λοιπά. Δεν τα πληρώνει το Ν..... Τουλάχιστον σε σχέση με άλλος φορείς που ξέρω ότι τα πληρώνουν. Αυτό είναι ένα πρόβλημα, γιατί αν ξέρεις ότι τα πληρώνεις απ'την τσέπη σου δεν θα πας! Οπότε εξαρτάται από σένα, κατά πόσο θες να επιμορφωθείς, να κάνεις κάποια πράγματα για σένα. Όσον αφορά στην εκπαίδευση, οι δυσκολίες είναι εκεί. Στο κομμάτι του Ν..... για παράδειγμα βλέπω ότι είναι λίγες οι θέσεις κοινωνικών λειτουργών, δηλαδή θα μπορούσε να είναι πιο ποιοτική δουλειά, και να έχεις περισσότερη ηθική ικανοποίηση αν ήταν σε μια μόνο κλινική κάθε συνάδελφος. Είναι πέντε κλινικές οπότε βλέπεις καλύτερη απόδοση στην δουλειά σου. Αυτά τα δυο.

Θα μπορούσαμε να είμαστε περισσότεροι κοινωνικοί λειτουργοί, να υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός, έτσι ώστε να φαίνεται καλύτερα το αποτέλεσμα. Να μην βλέπεις μόνο κάποιες ομάδες σε κατηγορίες ασθενών, να είσαι σε μια κλινική που να μπορείς να δουλέψεις δε μια ομάδα.

E: Πώς κρίνετε την θέση του επαγγέλματος σε σχέση με το παρελθόν. Τι είναι αυτό δηλαδή που πιστεύεται ότι έχει εξελιχθεί στην κοινωνική εργασία από τότε που είχατε ξεκινήσει εσείς να το ασκείτε σε σύγκριση με σήμερα;

A: Υπάρχει εξέλιξη παρόλο που εγώ βλέπω μια που είμαι και στο Τ..... εργαστηριακός συνεργάτης και έχω μια εμπειρία δώδεκα χρόνια με παιδιά που μπαίνουν να εκπαιδευτούν ως κοινωνικοί λειτουργοί. Όλα τα χρόνια υπήρχαν και οι πολύ καλοί σπουδαστές οι οποίοι τους ενδιέφερε το επάγγελμα, υπήρχαν και άλλοι που μπήκαν τυχαία. Υπάρχει εξέλιξη στην όρεξη των σπουδαστών να κάνουν κάτι περισσότερο, μεταπτυχιακό, να εξειδικευτούν, κάτι που είναι σημαντικό γιατί δεν μπορούν να βρουν δουλειά. Το θέμα είναι ότι μπαίνουν με πολύ χαμηλές βάσεις. Και όσο πάει

χειροτερεύει η κατάσταση. Δηλαδή σπουδαστές οι οποίοι ήθελαν να περάσουν σε κάποια σχολή, βάζουν κοινωνική εργασία, με 10 ή 11 βάση, όποτε είναι δύσκολα τα πράγματα. Δεν μπορείς να 'χεις απαιτήσεις. Εγώ ας πούμε μπήκα με 18 τότε. Τότε το 18 ήταν βαθμός! Υπάρχει μια φθίνουσα πορεία στο ποιοι σπουδαστές μπαίνουν στη σχολή μας. Είναι σημαντικό κι αυτό. Όμως όλοι τελειώνουν! Όλοι παίρνουν πτυχίο! Ξέρω σπουδαστές που ήταν κάτω του μετρίου και έχουν βολευτεί. Αυτό είναι ένα θέμα. Ποιοι θα είναι οι μελλοντικοί σας συνάδελφοι...το επίπεδο...

Γιατί το κύρος που λέγατε πριν από κει ξεκινάει: Τι βάσεις έχεις, τι γνώσεις, για να μπορείς να σταθείς και ως επαγγελματίας. Πρέπει να κάνεις πράγματα για σένα, για τη δουλειά σου, για τους εξυπηρετούμενους...Αν δεν έχεις εσύ ικανοποίηση γι'αυτό που κάνεις, τι ικανοποίηση να δώσεις στους άλλους;

Ε: Απ'το θέμα της κοινωνικής πολιτικής, οι παροχές που έχει ο κοινωνικός λειτουργός, θεωρείτε ότι είναι επαρκείς;

Α: Μπορεί να είναι λίγα, μπορεί να μην υπάρχουν προγράμματα, αν και έχουν ανοίξει προγράμματα, πάλι όμως εξαρτάται από τον καθένα μας αν θα αξιοποιήσει αυτά που έχει. Δηλαδή να κάνει πράγματα να φανεί η δουλειά του, να φανεί η υπηρεσία του, να προσφέρει. Αν εγώ δηλαδή κάθομαι και λέω: «Δεν μου δίνει τίποτα το κράτος, άρα δεν κάνω τίποτα κι εγώ, αφού δεν μπορώ να βοηθήσω, άστο καλύτερα!» Δεν πάει έτσι όμως! Πρέπει να έχεις διάθεση και μεράκι γι'αυτό που κάνεις. Και να προσπαθείς να εξυπηρετείς τον κόσμο πέρα απ'αυτά που σου δίνουν! Γιατί δεν είναι μόνο τα προγράμματα! Είναι η συναισθηματική στήριξη που παρέχεις, η συμβουλευτική, το πώς το κάνεις, το πώς συνεργάζεσαι .... Είναι πολλά πράγματα...

Σήμερα έχουν ανοίξει πάρα πολλές θέσεις εργασίας, τα προγράμματα-δεν υπήρχαν!- τα Κ....., στα οποία ξεκίνησα κι εγώ και ήταν ο πρώτος θεσμός που μπήκε άμεσα ο κοινωνικός λειτουργός. Δηλαδή πέρα απ'τις κλασικές θέσεις: Πρόνοια, νοσοκομείο και λοιπά έχουν «ανοίξει» πολλοί φορείς. Όμως είναι πολλοί οι σπουδαστές. Τότε ήμασταν είκοσι άτομα. Τώρα είναι εκατό και βάλε!

Ε: Ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζετε στην άσκηση του επαγγέλματος;

Α: Ο αυξημένος αριθμός σπουδαστών που τελειώνουν.

Είναι οι θέσεις ίδιες, για παράδειγμα εκατό κοινωνικοί λειτουργοί δουλεύουν σε οργανικές θέσεις. Αν είναι καλυμμένες, αν δεν ανοίξουν θέσεις που θα μπουν οι καινούριοι; Πρέπει να βγουν σε σύνταξη. Σωστά! Στα 35 χρόνια! Πώς θα φύγουν;

E: Πώς αξιολογείτε τις εργασιακές συνθήκες που επικρατούν;

A: Είμαστε στο δημοσιολογικό κώδικα, μέτριες αμοιβές ...Υπάρχει ένας ενιαίος οργανισμός...Υπάρχει κάποιο στάνταρ μισθολόγιο...

Αύξηση πήρα όταν ήμουν στο Κ.... και από 28.000 δρχ. που παίρναμε το μήνα τότε, ανέβηκε κάπου 100 με 120.000 δραχμές! Τότε! Μετά ελάχιστα! Όταν σου δίνουν κάθε χρόνο την αύξηση, μετά τα παίρνει πίσω η εφορία. Ελάχιστη είναι η διαφορά κάθε χρόνο. Από ένα σημείο και μετά, είτε παίρνεις αύξηση είτε δεν παίρνεις, στα παίρνει πίσω η εφορία.

E: Έχετε εντοπίσει κάποιες διαφορές όσον αφορά στον προσανατολισμό της κοινωνικής εργασίας στο παρελθόν σε σχέση με σήμερα;

A: Η ίδια η σχολή δίνει κατευθύνσεις! Δηλαδή παλιότερα έβγαιναν κοινωνικοί λειτουργοί όλοι το ίδιο. Τώρα η ίδια η σχολή δίνει κοινοτική ή κλινική κατεύθυνση. Και εξαρτάται απ'τον καθένα τι θα διαλέξει. Πιο ανώδυνη βέβαια είναι η κοινοτική κατεύθυνση. Η κλινική κατεύθυνση είναι πολύ ψυχοφθόρα...

E: Ποιες ήταν οι ικανοποιήσεις και οι απογοητεύσεις που έχετε, σε όλα αυτά τα χρόνια που βρίσκεστε στο επάγγελμα;

A: Ικανοποίηση ένιωθα όταν πήγαιναν καλά τα περιστατικά, όταν βλέπεις να υπάρχει κάποια εξέλιξη νιώθεις κάποια ηθική ικανοποίηση. Στο Ν..... Τα άσχημα συναισθήματα έχουν να κάνουν με το θάνατο. Με τους νέους ανθρώπους με προβλήματα υγείας, είναι ψυχοφθόρο επάγγελμα. Δεν παίρνεις πολλές ικανοποιήσεις όταν δουλεύεις σ'ένα χώρο υγείας όπως είναι το Π....., με δύσκολα περιστατικά. Ικανοποίηση παίρνεις όταν βλέπεις ότι μια οικογένεια που συνεργάζεσαι ξεπερνά το πρόβλημα υγείας. Πάνε καλά, φεύγουν από σένα ευχαριστημένοι γιατί τους βοήθησες σε κάποιο πρόβλημά τους, και γενικότερα μέσα από την εκπαίδευση βλέπεις να εξελίσσεσαι εσύ ο ίδιος και κάνεις κάποια πράγματα για την δική σου εκπαίδευση που δεν τελειώνει! Κατά τη γνώμη μου για να είσαι καλός πρέπει να έχεις μια δια βίου

εκπαίδευση αν κι αυτό εξαρτάται από μας, για να μπορείς να νιώθεις κάθε μέρα ότι κάτι κάνεις, ότι δημιουργείς για σένα πρώτα και μετά για τους άλλους, γιατί άμα αφεθείς τελείωσε!

E: Δεν είναι δύσκολο να συνεχίσεις την εκπαίδευση στις μέρες μας;

A: Είναι δύσκολο αλλά όχι ακατόρθωτο! Πρέπει να έχεις θέληση για να κάνεις πράγματα για σένα. Για να μην αφεθείς και γίνεις ένας δημόσιος υπάλληλος που περιμένει να παίρνει το μηνιάτικο και τίποτα άλλο!

E: Σας έχει επηρεάσει το να είστε κοινωνικός λειτουργός στην προσωπική σας ζωή;

A: Θεωρώ ότι αυτό είναι ένα θετικό του επαγγέλματος, για μένα τουλάχιστον: Για μένα λοιπόν είναι πολύ σημαντικό το ότι είμαι κοινωνικός λειτουργός, με έχει επηρεάσει πάρα πολύ στην προσωπική μου ζωή. Πολλές φορές αξιολογώ εντελώς διαφορετικά από φίλες μου τα πράγματα. Λέω δηλαδή ότι το πιο σημαντικό για μένα είναι υγεία για μένα, την οικογένειά μου, τα παιδιά μου. Αυτό το έχω μάθει μέσα από το Ν..... Αξιολογώ διαφορετικά τη ζωή.

E: Θεωρείτε ότι είναι βάρος να είσαι κοινωνικός λειτουργός;

A: Κάποιες φορές στις προσωπικές μου σχέσεις το νιώθω αυτό. δηλαδή λένε «Είσαι κοινωνικός λειτουργός, θα'πρεπε να λειτουργείς έτσι». Είναι βάρος αυτό, το νιώθω. Δεν μπορείς όμως να είσαι κοινωνικός λειτουργός στην προσωπική σου ζωή! Έχεις κάποια δεδομένα τα οποία ακολουθείς, αλλά στην προσωπική σου ζωή δεν μπορείς να είσαι ο κοινωνικός λειτουργός της ζωής σου. Αλλά οι άλλοι όμως δεν το βλέπουν έτσι! Θεωρούν ότι ως κοινωνικός λειτουργός απαγορεύεται να κάνεις κάποια πράγματα σε μια σχέση! Θα πρέπει πάντα εσύ να είσαι ο υπεράνω, αυτός που συγχωρεί...

E: Υπάρχει κάτι που θα θέλατε εσείς να έχει εξελιχθεί και δεν εξελίχθηκε;

A: Ναι, η κοινωνική εργασία να είναι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

Στα χαρτιά...έγινε ΑΤΕΙ στην ουσία δεν έχει γίνει αυτό. απ'την στιγμή που υπάρχει αντίστοιχη πανεπιστημιακή σχολή στην Κομοτηνή, στην Θράκη. Έχει εξειδίκευση! Και πάνω, σε κάποιες υπηρεσίες δεν παίρνουν πρακτική άσκηση διότι παίρνουν απ'αυτή την σχολή κοινωνικούς λειτουργούς. Δηλαδή κάποιοι

δικοί μας σπουδαστές που θέλουν να κάνουν εκεί πρακτική άσκηση δεν τους παίρνουν, γιατί παίρνουν απ'το πανεπιστήμιο.

Υποβαθμίζεται το ΤΕΙ η σχολή αξίζει όμως να είναι καθαρά πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Θεωρώ ότι δεν υπάρχει καμία άλλη τέτοια σχολή! Μόνο στην Θράκη το πανεπιστήμιο! Έπρεπε ο ΣΚΛΕ αυτό να διεκδικήσει! Όπως έκαναν οι δάσκαλοι και αναβαθμίστηκαν! Έτσι εξασφαλίζουμε καλύτερη ποιότητα, εξειδίκευση...Είναι μια επιστήμη που χρειάζεται περισσότερη δουλειά κι ενασχόληση στις σπουδές. Οι ψυχολόγοι γιατί; Οι κοινωνιολόγοι γιατί;

Η διαφορά μας πάντα είναι ότι εμείς δουλεύουμε τον άνθρωπο στο συναίσθημα, τα συναισθήματά του, ο ψυχολόγος την ψυχολογία του...Μπαίνουμε σε πιο πρακτικά θέματα αλλά υπάρχουν διαφορές στην εκπαίδευση και στα μαθήματα...

Θεωρώ ότι πρέπει να ανοίξουν θέσεις, να γίνει ακόμα πιο γνωστό το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού. Που είναι γνωστό ναι μεν αλλά απ'την τηλεόραση, τις εκπομπές, τις κακοποιήσεις που γίνονται πρώτη είδηση, και λοιπά. Επίσης, δεν νοείται Δήμος να μην έχει μια κεντρική κοινωνική υπηρεσία. Όχι με τα προγράμματα και με αναπληρωτές συναδέλφους, και τόσα χρόνια να μην υπάρχει μια θεσμοθετημένη θέση κοινωνικού λειτουργού!

Υπάρχει εξέλιξη, δεν είναι στάσιμη η κατάσταση και ευτυχώς η εξέλιξη είναι θετική. Το θέμα είναι ότι είναι μεγαλύτερη η εξέλιξη! Η Πρόνοια Ηρακλείου για παράδειγμα έχει επτά συναδέλφους για ολόκληρο το νομό! Είναι δυνατόν για ολόκληρο νομό να είναι επτά άτομα; Ελάχιστοι σε σχέση με τον πληθυσμό που εξυπηρετούν! Και πρέπει να γίνει μια αναδιάρθρωση των κοινωνικών υπηρεσιών κατά την άποψή μου ανά νομό γιατί δεν μπορεί απ'το Ηράκλειο να πηγαίνουν στην Βιάννο ή στον Κόκκινο Πύργο οι κοινωνικοί λειτουργοί! Χρειάζεται ίσως κάθε Δήμος να έχει τέτοια υπηρεσία. Και ίσως να έχει ένα επιτελικό ρόλο η κοινωνική υπηρεσία που είναι στη Νομαρχία σε σχέση με τις περιφερειακές υπηρεσίες.

Ε: Είναι εφικτό κάτι τέτοιο;

Α: Όλα είναι εφικτά αρκεί να υπάρχει πολιτική βούληση! Αυτό εξαρτάται από τους συλλόγους μας, τη δραστηριοποίησή μας και λοιπά!

Παράρτημα 3

Αρμοδιότητες Κοινωνικών Λειτουργιών

Με την Υπουργική απόφαση 5716/1974 καθορίστηκαν οι αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών στις περιφερειακές υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας του Υπουργείου που περιλαμβάνουν :

Α) Τη συμμετοχή των κοινωνικών λειτουργών στην εφαρμογή των κρατικών προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας και εκείνων που εφαρμόζονται από άλλους φορείς. Η συμμετοχή αυτή σε ψυχοκοινωνικοοικονομικές έρευνες που απαιτούνται για να θεμελιωθεί το δικαίωμα των ενδιαφερομένων και να ενταχθούν στα εφαρμοζόμενα κοινωνικά προγράμματα.

Β) Την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής εργασίας προς τους εξυπηρετούμενους με στόχο την αξιοποίηση της υλικής βοήθειας που τους δίνεται αλλά και την πρόληψη ή αντιμετώπιση ατομικών ή οικογενειακών προβλημάτων που τους απασχολούν.

Γ) Την διερεύνηση των κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων της περιοχής που υπάγεται στην αρμοδιότητα τους με στόχο τη συμβολή τους στην κάλυψη ή αντιμετώπιση των διαπιστωμένων αναγκών και προβλημάτων αξιοποιώντας πόρους και μέσα και ενεργοποιώντας για το σκοπό αυτό τους παράγοντες της κοινότητας και τους κατοίκους.

Δ) Τη συμβολή στην ανάπτυξη και τη βελτίωση της εθελοντικής προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών με την υποβοήθηση του έργου των ασχολουμένων με τη δραστηριότητα αυτή στοχεύοντας και στη καλλιέργεια του αισθήματος κοινωνικής ευθύνης και αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών.

Παράρτημα 4

Βρετανική ένωση Κοινωνικών Λειτουργιών (BASW) Καναδική ένωση Κοινωνικών Λειτουργιών (CASW) και Κώδικας Δεοντολογίας

Η Βρετανική Ένωση Κοινωνικών λειτουργιών⁵⁸ αναφέρει ότι η κοινωνική εργασία προωθεί την κοινωνική αλλαγή και προσπαθεί για την επίλυση των προβλημάτων στις ανθρώπινες σχέσεις. Επίσης προωθεί την ενδυνάμωση

---

⁵⁸ «www.basw.co.uk»

και την ελευθερία του ατόμου για την βελτίωση της ευημερίας του. Σύμφωνα με την Β.Ε.Κ.Λ. (BASW) οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης αποτελούν τα θεμέλια της κοινωνικής εργασίας.

Σύμφωνα με την Β.Ε.Κ.Λ. η κοινωνική εργασία δεσμεύεται σε βασικές αξίες. Αυτές είναι η ανθρωπίνη αξιοπρέπεια, η κοινωνική δικαιοσύνη, η υπηρεσία στην ανθρωπότητα, η εντιμότητα-ακεραιότητα και η επάρκεια-ικανότητα.

Οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί έχουν καθήκον να σέβονται τα ανθρωπίνια δικαιώματα, να δείχνουν σεβασμό προς όλα τα άτομα και στα «πιστεύω» των ατόμων, στις αξίες, στον πολιτισμό, στις ανάγκες, στις σχέσεις των ατόμων. Οφείλουν να προστατεύουν και να προωθούν την αξιοπρέπεια των ατόμων, την ιδιαιτερότητα του καθ' ενός, τα δικαιώματα, τις ευθύνες και την ταυτότητά τους. Επίσης να καλλιεργούν την ευημερία και την αυτονομία του ατόμου, μέχρι εκεί που δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων.

Η Καναδική Ένωση Κοινωνικών Λειτουργών (CASW)⁵⁹ αναφέρει ότι η ηθική συμπεριφορά είναι ο πυρήνας κάθε επαγγέλματος. Εφόσον μιλάει για «ηθική», οι αρχές και αξίες στις οποίες βασίζεται είναι οι εξής: ο σεβασμός στην αξιοπρέπεια και αξία των ατόμων, η επιδίωξη της κοινωνικής δικαιοσύνης, η υπηρεσία της ανθρωπότητας, η εντιμότητα της επαγγελματικής πρακτικής, η εμπιστευτικότητα καθώς και η επάρκεια.

Βλέπουμε λοιπόν από τα δύο παραπάνω παραδείγματα της Β.Ε.Κ.Λ. και της Κ.Ε.Κ.Λ. ότι σημαντικότερο σημείο είναι ο άνθρωπος και ο σεβασμός προς το πρόσωπό του, στις ανάγκες του και στο περιβάλλον του. Συμφωνούν με τον Διεθνή Κώδικα Δεοντολογίας και υπακούν στις αρχές και αξίες τους.

---

⁵⁹ «www.cajw-acts.ca»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ:

- 1) Αμίτσης Γαβριήλ, *Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας*, Αθήνα, εκδόσεις «Παπαζήση», 2001.
- 2) Ζωγράφος Ανδρέας, *Ο Διπλός Ρόλος Της Κοινωνικής Εργασίας Στο Πλαίσιο Των Κοινωνικών Οργανώσεων*, Πάτρα, Εκτύπωση OFFET Δημακόπουλος, 1992.
- 3) Ζωγράφος Ανδρέας, *Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα. Θεωρία, πράξη, προβληματισμοί*, Πάτρα, 2^η έκδοση, 1997.
- 4) Ιατρίδης Δ., *Κοινωνικός σχεδιασμός στην Ελλάδα – Πρόνοια και αδιαφορία*, Αθήνα, εκδόσεις Εκλογή, 1990.
- 5) Καλλινικάκη Θεανώ, *Κοινωνική Εργασία, Εισαγωγή Στη Θεωρία Και Την Πρακτική Της Κοινωνικής Εργασίας*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1998.
- 6) Κατσορίδου Παπαδοπούλου Χρυσούλα, *Κοινωνική Εργασία με Ομάδες, μια μορφή προσέγγισης για συνεργασία και δράση*, Αθήνα, εκδόσεις «Ελλήν», 1999.
- 7) Κοκκινάκη Σ., *Εκπαίδευση Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα*, Αθήνα, εκδόσεις ....., 1986.
- 8) Σεσίλ Μισραχή, *Περιπτώσεις Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες*, Αθήνα, εκδόσεις Μονίμου επιτροπής επιμορφώσεως εις την κοινωνική εργασία, 4^η έκδοση, 1979.
- 9) Σταθόπουλος Α. Πέτρος, *Κοινοτική Εργασία, Θεωρία και Πράξη*, Αθήνα, Εκδόσεις «Ελλήν», 2001.
- 10) Σταθόπουλος Α. Πέτρος, *Κοινωνική Πρόνοια, μια γενική θεώρηση*, Αθήνα, εκδόσεις «Ελλήν», 1999.
- 11) Στασινοπούλου Όλγα, *Ζητήματα σύγχρονης Κοινωνικής Πολιτικής από το Κράτος Πρόνοιας στον προνοιακό πλουραλισμό, ...*

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ :

- 1) Allard, P.: Die Anfänge sozialer Dienstleistung in Frankreich. In: Menzemer, U./Moreau, A.

- 2) (Hrsg.): Soziale Arbeit im Vergleich. Deutsche und französische Perspektiven.zur Jugend und Sozialarbeit. Neuwied u. Darmstadt 1984,
- 3) Atauz, S.: Turkey. In: European Journal of Social Work, H. 2000
- 4) Athayde Flora, I.M.: Social Work Education in Portugal. In: Brauns/Kramer 1986,
- 5) Badelt, C./Leichsenring, K.: Analyse und mdgliche Neustrukturierung der Ausbildungen im Sozialbereich. Wien 1998
- 6) Budai, J.: The birth and growth of a new profession in Hungary. In: Kersting, H.J./Hemdndez
- 7) Aristu J./Budai J. (Hrsg.): Ausbildung fdr Soziale Arbeit auf europdischem Level. Mönchengladbach 1995.
- 8) Brauns, H.-J./Kramer, D: Social Work Education and Professional Development; in: Hill, M. (Ed.): Social Work and the European Community. London 1991.
- 9) Brauns, H.-J./Kramer, D. (Hrsg.): Social Work Education in Europe. A Comprehensive
- 10) Description of Social Work Education in 21 European Countries. Frankfurt a.M. 1986
- 11) Chytil, O.: Czech Republic (country note). In: European Journal of Social Work, 1998.
- 12) CIDJ (Centre d'Information et de Documentation Jeunesse): Assistant de service social. In: ACTUEL cidj 2.76 1, Mdrz 19Council of Europe/Steering Committee on Social Policy: The initial and further training of social workers taking into account their changing role, Straßburg, 1995
- 13) Deroide, N.: Soziale Arbeit in Frankreich. In: Puhl/Maas 1997.
- 14) Filtzinger, O./Salvatori, F.: Soziale Arbeit in Italien. In: Puhl/Maas 1997.
- 15) Fokine, V.: The crisis of social work education in modern Russia. In: European Journal of Social Work 2, 1999.
- 16) Guerra, L./Sander, G. (Hrsg.): Sozialarbeit in Italien, Rheinfelden/Berlin 1993. Darinbesonders: Filtzinger, Otto: Berufspolitik und Ausbildung sozialer Fachkrdfte in Italien.
- 17) Hamburger, F. (Hrsg.): Innovation durch Grenzüberschreitung. Rheinfelden/Berlin 1994

- 18) Hernández Aristu, J.: Der Professionalisierungsprozeß der Sozialarbeit in Spanien. In: Kersting, H.J./Hernández Aristu, J./Budai, J. (Hrsg.): Ausbildung für Soziale Arbeit auf europäischem Level. Mönchengladbach 1995.
- 19) Höffer-Mehlmer, M.: Modernisierung und Sozialarbeit in Spanien. Rheinfelden/Berlin 1994.
- 20) Höffer-Mehlmer, M.: Soziale Arbeit in Spanien. In: Puhl/Maas 1997.
- 21) Hoffinan, M.D.: Country Note Austria. In: European Journal of Social Work 1 (1) 1998.
- 22) Jack, G./Jordan, B.: Social work training in Central and Eastern Europe: experiences in Bulgaria and Slovakia. In: European Journal of Social Work 1, 1998.
- 23) Kahan, B.: Heim- und Internatserziehung in Großbritannien. In: Internationale Gesellschaft für erzieherische Hilfen (Hrsg.): Heimerziehung und Strukturen der Jugendhilfe in England.
- 24) Kokko, M.-L./Räihä, H./Räty, E./Ratinen, A./Tikkanen, M./Kowalewski, H.: Soziale Arbeit in Finnland. In: Puhl, R./Maas, U. (Hrsg.): Soziale Arbeit in Europa-Organisationsstrukturen, Arbeitsfelder und Methoden im Vergleich. Weinheim und München 1997.
- 25) Kornbeck, J.: Combining welfare research and social work education: a Danish and European perspective. In: European Journal of Social Work 2, 1999.
- 26) Krönchen, S.: Die Ausbildung von Sozialarbeiterinnen und Sozialpädagoginnen in Europa.
- 27) Entwicklung und Herausforderungen. In: Kersting, H. J./Hernández Aristu J./Budai J.(Hrsg.): Ausbildung für Soziale Arbeit auf europäischem Level. Mönchengladbach, 1995.
- 28) Kühne, K.: Soziale Arbeit in der Schweiz. In: Puhl, R/Maas, U. (Hrsg.): Soziale Arbeit in Europa - Organisationsstrukturen, Arbeitsfelder und Methoden im Vergleich. Weinheim und München 1997.
- 30) Leliugienė, J.: Socioeducational Care Work Studies in Lithuania after Re-establishment of Independence. In: European Journal of Social Work 3 (2000), i. Vorb.
- 31) Lorenz, W.: Social Work in a Changing Europe. London/New York 1994

- 32) Lyons, K.: Soziale Arbeit in Großbritannien. In: Puhl, R./Maas, U. (Hrsg.): Soziale Arbeit in Europa- Organisationsstrukturen, Arbeitsfelder und Methoden im Vergleich. Weinheim und München 1997.
- 33) Lyons, K.: United Kingdom- Social work education in the UK: some continuing questions In: European Journal of Social Work 1, 1998.
- 34) Majewska-Galeziak, A.: Educating for social work in Poland - challenges of the transformation period. In: European Journal of Social Work 1 1998.
- 35) McNay, M.: European Social Work- A Degree. In: Social Work in Europe 1 (2) 1994.
- 36) Nelson, B.: Social Work Training in Turkey. In: Social Work in Europe 1, 1994.
- 37) Otte, C./Antskog Dietrich, A.-M.: Soziale Arbeit in Schweden. In: Puhl, R./Maas, U. (Hrsg.): Soziale Arbeit in Europa- Organisationsstrukturen, Arbeitsfelder und Methoden im Vergleich Weinheim und München, 1997.
- 38) Puhl, R./Maas, U. (Hrsg.): Soziale Arbeit in Europa. Organisationsstrukturen, Arbeitsfelder und Methoden im Vergleich. München 1997
- 39) Rémon, G./Messiaen, P.: Social Work Education in Belgium. In: Brauns/Kramer 1986.
- 40) Rimbaud Andreu, C./Rosell Poch, T.: Social Work Education in Spain. In: Brauns/Kramer 1986.
- 41) Roulleaux, M.: Social Work Education in Luxemburg. In: Brauns/Kramer 1989.
- 42) Satka, M./Karvinen, S.: The contemporary reconstruction of Finnish social work expertise In: European Journal of Social Work 2, 1999.
- 43) Scholl, L.L.G.H.: The Netherlands. Education and training in the social professions in The Netherlands. In: European Journal of Social Work H. 2000.
- 44) Seibel, F.: Soziale Arbeit und Erziehung in Europa. In: Neue Praxis 25, 1995.
- 45) SWAS- Social Work Admission System : Applicant Handbook 2000. Cheltenham (UK) 1999
- 46) van der Laan, G.: Soziale Arbeit in den Niederlanden. In: Puhl/Maas 1997,

47) Wilfing, H.: Soziale Arbeit in Österreich. In Puhl, R./Maas, U. (Hrsg.): Soziale Arbeit in Europa- Organisationsstrukturen, Arbeitsfelder und Methoden im Vergleich, Weinheim und München 1997.

INTERNET

- «www.socialworkers.org/pubs/code/code.asp»
- «www.basw.co.uk»
- «www.cajw-acts.ca»